

Dret civil català

cejfe

L'aplicació del Dret Civil Català i els Reglaments europeus

Ajut a la investigació 2022

Autors

Lídia Arnau Raventós, Albert Font i Segura, Maria Esperança Ginebra Molins i Jaume Tarabal Bosch

Any 2023

Generalitat de Catalunya
**Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada**

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avís legal

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement _no Comercial_Sense Obra derivada 4.0. Internacional (CC BY-NC-ND 4.0) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis Jurídics i formació Especialitzada) i no se'n faci un ús comercial. Aquesta obra no es pot transformar per generar obres derivades. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

© **Generalitat de Catalunya**

Centre d'Estudis Jurídics

i Formació Especialitzada

RESUM

La revisió permanent del Codi civil de Catalunya fa que el Dret civil català sigui un Dret modern i adaptat a la realitat social del moment en què ha de ser aplicat. Ara bé, per als operadors jurídics, tan important és conèixer el contingut del Dret civil català com tenir clar quan s'aplica en supòsits internacionals. Més enllà dels supòsits homogenis, en els quals opera l'eficàcia territorial del Dret civil català (art. 14 EAC i 111-3 CCCat), la qüestió és especialment vistent en cas de conflicte de lleis. En els anomenats "conflictes interregionals" (és a dir, de situacions o relacions amb elements rellevants vinculats amb diversos Drets espanyols), això queda en mans de l'Estat (art. 149.1.8a CE). Per contra, en els conflictes internacionals, cada vegada més habituals en una societat globalitzada, assoleix cada cop més protagonisme la normativa provinent de la Unió Europea, que ha desplaçat en molts àmbits les normes estatals de Dret internacional privat. Avui en dia, en cas de conflicte internacional de lleis, els Reglaments europeus incideixen en l'aplicació del Dret civil català en pràcticament tots els àmbits regulats en el Codi civil de Catalunya. L'objectiu principal d'aquest treball consisteix a individualitzar i resoldre els problemes d'aplicació del Dret civil català que plantegen, el dia d'avui, diversos Reglaments aprovats per la Unió Europea en matèria de llei aplicable (obligacions contractuals i extracontractuals, règim econòmic matrimonial, efectes patrimonials de les unions registrades, obligacions d'aliments i successions).

Descriptors: conflicte de lleis, cooperació judicial en matèria civil, Dret civil català, Dret internacional privat, Estat plurilegislatiu, llei aplicable, obligació contractual, obligació d'aliments, obligació extracontractual, règim econòmic matrimonial, Reglament UE, remissió directa, remissió indirecta, successió *mortis causa*, unió registrada

RESUMEN

La revisión permanente del Código civil de Cataluña hace que el Derecho civil catalán sea un Derecho moderno y adaptado a la realidad social del momento en el que debe ser aplicado. Ahora bien, para los operadores jurídicos, tan importante es conocer el contenido del Derecho civil catalán como tener claro cuándo se aplica en supuestos internacionales. Más allá de los supuestos homogéneos, en los que opera la eficacia territorial del Derecho civil catalán (art. 14 EAC y 111-3 CCCat), la cuestión es especialmente evidente en caso de conflicto de leyes. En los llamados “conflictos interregionales” (es decir, de situaciones o relaciones con elementos relevantes vinculados con varios Derechos españoles), ello queda en manos del Estado (art. 149.1.8a CE). Por el contrario, en los conflictos internacionales, cada vez más habituales en una sociedad globalizada, adquiere cada vez mayor protagonismo la normativa proveniente de la Unión Europea, que ha desplazado en muchos ámbitos las normas estatales de Derecho internacional privado. Hoy en día, en caso de conflicto internacional de leyes, los Reglamentos europeos inciden en la aplicación del Derecho civil catalán en prácticamente todos los ámbitos regulados por el Código civil de Cataluña. El objetivo principal de este trabajo consiste en individualizar y resolver los problemas de aplicación del Derecho civil catalán que plantean diversos Reglamentos aprobados por la Unión Europea en materia de ley aplicable (obligaciones contractuales y extracontractuales, régimen económico matrimonial, efectos patrimoniales de las uniones registradas, obligaciones de alimentos y sucesiones).

Palabras clave: conflicto de leyes, cooperación judicial en materia civil, Derecho civil catalán, Derecho internacional privado, Estado plurilegislativo, ley aplicable, obligación contractual, obligación de alimentos, obligación extracontractual, régimen económico matrimonial, Reglamento UE, remisión directa, remisión indirecta, sucesión *mortis causa*, unión registrada.

ABSTRACT

The permanent revision of the Catalan Civil Code makes Catalan civil law a modern law, adapted to the social reality of the time in which it must be applied. However, for legal practitioners, it is as important to know the content of Catalan civil law as it is to be clear about when it is applicable in international cases. Beyond the pure domestic cases, in which the territorial effectiveness of Catalan civil law applies (art. 14 of the Catalan Civil Law Act), the question is particularly striking in the case of conflict of laws. The State is competent (art. 149.1.8a EC) to regulate the so-called "inter-regional conflicts" (inter-local conflict of laws, i.e. situations or relations with relevant elements solely linked to several Spanish laws). However, regarding international conflicts of laws, which are becoming increasingly common in a globalized society, the rules of the European Union are gaining more and more prominence to the point that the EU rules have the effect of discarding national rules of Private international law. Nowadays, in the event of an international conflict of laws, EU Regulations affect the application of Catalan civil law in practically all the fields regulated by the Catalan Civil Code. The main objective of this contribution is to identify and resolve the problems posed by the application of the EU Regulations when identifying Catalan civil law as the applicable law (contractual and non-contractual obligations, matrimonial property regime, property effects of registered partnerships, maintenance obligations and succession).

Keywords: applicable law, Catalan civil law, private international law, conflict of laws, contractual obligation, direct reference to plural legal systems, indirect reference to plural legal systems, judicial cooperation in civil matters, maintenance obligation, matrimonial property regime, succession, non-contractual obligation, State with more than one legal System, EU Regulation, registered partnership.

SUMARI

Abreviatures.....	14
Introducció i objectius	19
1. Presentació: Aplicació del Dret civil català i Reglaments Europeus.....	23
1.1. Introducció.....	23
1.2. La competència de la UE per a determinar la llei aplicable	25
1.2.1. Àmbit d'aplicació material.....	28
1.2.2. Àmbit d'aplicació territorial.....	29
1.2.3. Mesures per garantir la compatibilitat de les normes aplicables en els EEMM en matèria de conflicte de lleis	30
1.2.4. Caràcter transfronterer	31
1.2.5. Procediment d'adopció	34
1.3. La determinació de la llei aplicable d'acord amb els Reglaments UE.....	35
1.3.1. Efectes <i>erga omnes</i>	35
1.3.2. Entrada en vigor i aplicabilitat.....	36
1.3.3. Àmbit territorial	37
1.3.4. Llistat de Reglaments UE sobre la determinació de la llei aplicable	37
1.4. La funció del TJUE en la construcció del sistema de la UE per a determinar la llei aplicable	38
1.4.1. La manca d'un Dret privat comú europeu.....	38
1.4.2. La intervenció del TJUE	40
1.4.3. Constel·lació de nocions autònomes.....	42
1.4.4. Les línies de coherència sistemàtica i els seus límits.....	45
1.5. Connexions emprades.....	47
1.5.1. Elecció de llei	47
1.5.2. Residència habitual.....	48
1.5.3. Nacionalitat	49

1.5.4. Vincles més estrets	50
1.5.5. Llei del for.....	51
1.6. L'aplicació del Dret civil català com a ordenament integrat en l'ordenament plurilegislatiu espanyol	51
1.6.1. Problemes d'aplicació de la norma de conflicte.....	51
1.6.2. La remissió a sistemes plurilegislatius en els Reglaments UE	52
1.6.3. L'aplicació del Dret civil català per efecte del reenviament.....	54
1.6.4. L'aplicació del Dret civil català davant la manca d'acreditació del Dret estranger	56
2. El Reglament (CE) 593/2008, del Parlament europeu i del Consell, de 17 de juny, sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I)	58
2.1. Àmbit d'aplicació del RRI i àmbit d'aplicació de la llei aplicable.....	58
2.1.1. Obligacions contractuals sotmeses al RRI i obligacions excloses....	59
2.1.2. Àmbit d'aplicació de la llei aplicable.....	62
2.2. Arran de l'aplicació de quines normes del RRI el Dret català pot esdevenir llei aplicable?	63
2.2.1 L'art. 22 RRI o de quina manera el RRI té present l'existència d'Estats plurilegislatius.....	63
2.2.2. Visió general de les regles que determinen que el Dret català sigui la llei aplicable al contracte	63
2.3. En particular, el Dret català i l'art. 4 RRI.....	65
2.3.1. Contracte de compravenda de mercaderies.....	66
2.3.1.1. L'Atès 17 RRI i la compravenda de mercaderies als efectes de determinar la competència judicial	67
2.3.1.2.1. La compravenda segons l'art. 2.1 DCV.....	70
2.3.1.2.1.1. La compravenda immobiliària: tipus contractual v. objecte contractual	72
2.3.1.2.1.2. Quina qualificació europea pel contracte que té per	

objecte continguts digitals que es subministren amb llicència indefinida d'ús?	73
2.3.1.2.1.3. Als efectes del RRI és compravenda la que té per objecte continguts digitals que es subministren en suport material	74
2.3.1.2.2. La compravenda a l'art. 2.5 DDC.....	75
2.3.2. El contracte de prestació de serveis.....	77
2.3.3. Els contractes (i altres situacions) típics al CCCat i el seu encaix a l'art. 4 RRI.....	82
2.3.3.1. L'art. 621-3 CCCat: la compravenda d'immobles i d'objecte íntegrament intangible	82
2.3.3.2. I tot allò que no és compravenda d'acord amb l'art. 621-1 CCCat?	83
2.3.3.2.1. Els serveis al llibre sisè del CCCat	83
2.3.2.2.2. La <i>matèria contractual al marge</i> del llibre sisè CCCat	85
2.3.2.2.2.1. El règim jurídic obligacional de la propietat horitzontal .	86
2.3.2.2.2.2. Els pactes de supervivència	86
2.3.2.2.2.3. La donació.....	87
2.4. Els contractes atorgats amb consumidors. L'art. 6 RRI i el Dret català ...	88
2.4.1. Les definicions, europea i catalana, de <i>consumidor</i>	88
2.4.1.1. Més enllà de la persona física.....	89
2.4.1.2. L'art. 621-2 CCCat: la posició jurídica contractual i la contractació amb doble finalitat.....	91
2.4.1.2.1. El consumidor venedor	91
2.4.1.2.2. El contracte amb propòsit mixt.....	92
2.4.2 L'elecció de la llei aplicable al contractes de consum.....	93
3. El Reglament (CE) 864/2007, del Parlament europeu i del Consell, de 11 de juliol, relatiu a la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (Roma II)....	95
3.1 Presentació	95

3.1.1. Entrada en vigor	95
3.1.2. Àmbit d'aplicació del RRII i àmbit d'aplicació de la llei aplicable.....	95
3.1.2.1. El concepte d'obligacions extracontractuals.....	95
3.1.2.1.1. Responsabilitat extracontractual (responsabilitat per fet danyós) 100	
3.1.2.1.2. La gestió d'afers aliens sense mandat i l'enriquiment <i>injustificat</i> al CCCat	101
3.1.2.1.3. La <i>culpa in contrahendo</i> al CCCat	102
3.1.2.2. Àmbit de la llei aplicable.....	103
3.1.2.3. Exclusions de l'àmbit d'aplicació del RRII.....	106
3.2 Sistema de determinació de la llei aplicable i aplicació de la "lleï catalana"	
.....	107
3.2.1. L'art. 25 o de quina manera el RRII té present l'existència d'Estats plurilegislatius.....	107
3.2.2. Estructura per a determinar la llei aplicable.....	108
3.2.3. L'elecció de la llei catalana.....	109
3.2.3. Regla general.....	112
3.2.3.1. L'aplicació de la llei catalana com a llei de la residència habitual comuna	112
3.2.3.2. L'aplicació de la llei catalana com a llei del territori on es produeix el dany 118	
3.2.3.3. L'aplicació de la llei catalana com a llei més estretament vinculada.....	120
3.2.4. Regles especials	122
3.2.4.1. Enriquiment injust	122
3.2.4.2. Gestió de negocis aliens.....	123
3.2.4.3. Culpa in contrahendo	124
3.2.5. La relació del Reglament Roma II amb disposicions del Dret de la UE	

.....	125
3.2.6. La relació del Reglament Roma II amb els convenis internacionals existents.....	125
4. El Reglament (UE) 1103/2016, de 24 de juny de 2016, sobre règim econòmic matrimonial, i l'aplicació del Dret català.....	127
4.1. Presentació	127
4.1.1. Cooperació reforçada.....	127
4.1.2. Entrada en vigor i aplicabilitat.....	128
4.1.3. Àmbit d'aplicació del RREM.....	128
4.1.3.1. La relació del RREM amb altres Reglaments europeus	128
4.1.3.2. El concepte de règim econòmic matrimonial.....	129
4.1.3.3. Exclusions de l'àmbit d'aplicació del RREM.....	135
4.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació de la "lleï catalana"	138
4.2.1. Les regles de determinació de la lleï aplicable al règim econòmic matrimonial.....	138
4.2.1.1. La lleï aplicable al règim econòmic matrimonial: qüestions generals. Àmbit de la lleï aplicable	138
4.2.1.2. Conflictes internacionals vs. conflictes interregionals.....	141
4.2.1.3. Criteris de determinació de la lleï aplicable	145
4.2.1.3.1. L'elecció de la lleï aplicable (<i>professio iuris</i>)	145
4.2.1.3.2. Llei aplicable en defecte d'elecció.....	147
4.2.2. Determinació de la lleï aplicable i Estats plurilegislatius. Especial consideració dels Estats plurilegislatius de base territorial	148
4.2.2.1. Estats plurilegislatius de base territorial: regles generals.....	148
4.2.2.2. Conflictes internacionals i aplicació de la "lleï catalana"	151
4.2.2.2.1. <i>Llei catalana</i> i elecció de la lleï aplicable.....	153
4.2.2.2.1.1. Elecció de la "lleï espanyola" o de la "lleï catalana"	154
4.2.2.2.1.2. L'acord d'elecció	159

4.2.2.2.2. Aplicació de la llei catalana quan els cònjuges no han elegit la llei aplicable	160
4.2.2.2.3. Validesa formal de les capitulacions en cas de relació transfronterera	163
5. El Reglament (UE) 2016/1104, de 24 de juny de 2016, d'efectes patrimonials de les unions registrades	165
5.1. Presentació	165
5.2. L'àmbit d'aplicació material. El concepte d' "unión registrada"	165
5.3. La no aplicabilitat del REPUR a les parelles estables catalanes	167
5.3.1. L'evolució de la regulació catalana sobre convivència en parella no matrimonial.....	167
5.3.2. És la parella estable catalana una unió registrada europea?	170
5.4. El panorama a Espanya i les opcions del legislador català	173
6. El Reglament (CE) 4/2009, de 18 de desembre de 2008, en matèria d'obligacions d'aliments	178
6.1. Presentació. La remissió al Protocol de la Haia de 2007, sobre la llei aplicable a les obligacions alimentàries.....	178
6.2. Àmbit d'aplicació material del Reglament 4/2009: l'obligació d'aliments d'origen familiar	181
6.2.2. El concepte ampli, europeu, d'obligació d'aliments.....	186
6.3. Àmbit de la llei aplicable	189
6.4. La determinació de la llei aplicable	189
6.4.1. Norma general: la <i>lleí de l'Estat</i> de la residència habitual del creditor	189
6.4.2. Normes especials.....	190
6.4.2.1. Normes especials a favor de determinats creditors	191
6.4.2.2. Norma especial relativa als cònjuges i excònjuges	192
6.4.2.3. Mitjà de defensa especial	193

6.4.3. La designació voluntària de la llei aplicable.....	194
6.4.3.1. Designació de la llei aplicable als efectes d'un procediment específic.....	194
6.4.3.2. Designació de la llei aplicable amb eficàcia general	194
6.5. Organismes públics	195
6.6. Determinació de la llei aplicable i "sistemes jurídics no unificats".....	196
6.6.1. L'aplicació del PLH 2007 als conflictes interregionals espanyols	196
6.6.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació del Dret espanyol.....	197
6.6.3. Determinació de la llei aplicable i aplicació del Dret català.....	199
7. El Reglament (UE) 650/2012, de 4 de juliol de 2012, de successions	202
7.1. Presentació	202
7.1.1. Entrada en vigor i aplicabilitat.....	202
7.1.2. Àmbit d'aplicació del RS.....	203
7.1.2.1. La relació del RS amb altres Reglaments europeus	203
7.1.2.2. El concepte de successió i altres definicions del RS. La commoriència.....	204
7.1.2.3. Exclusions de l'àmbit d'aplicació del RS.....	209
7.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació de la "lleï catalana"	219
7.2.1. Les regles de determinació de la llei aplicable del RS.....	219
7.2.1.1. Qüestions generals	219
7.2.1.2. Conflictes internacionals vs. conflictes interregionals.....	224
7.2.1.3. Determinació de la llei aplicable i successions transfrontereres	226
7.2.1.3.1. La lleï successòria	226
7.2.1.3.1.1. Criteris per determinar la lleï successòria	226
7.2.1.3.1.2. Àmbit de la lleï successòria	227
7.2.1.3.2. La lleï aplicable a les disposicions <i>mortis causa</i>	229

7.2.1.3.2.1. Admissibilitat i validesa material de les disposicions mortis causa diferents dels pactes successoris	229
7.2.1.3.2.2. Admissibilitat, validesa material i efecte vinculant dels pactes successoris.....	229
7.2.1.3.2.3. Validesa formal de les disposicions mortis causa realitzades per escrit.....	230
7.2.1.3.3. Validesa formal de declaracions d'acceptació o renúncia .	232
7.2.2. Determinació de la llei aplicable i Estats plurilegislatius. Especial consideració dels Estats plurilegislatius de base territorial.....	232
7.2.2.1. Estats plurilegislatius de base territorial	234
7.2.2.1.1. Regles generals.....	234
7.2.2.1.2. Llei aplicable a la validesa formal de les disposicions mortis causa realitzades per escrit i Estats plurilegislatius.....	234
7.2.2.2. Conflictes internacionals i aplicació de la "lleï catalana"	235
7.2.2.2.1. La lleï catalana com a lleï successòria	235
7.2.2.2.1.1. Llei catalana i elecció de la lleï aplicable	235
7.2.2.2.1.2. Aplicació de la lleï catalana en cas de manca d'elecció	244
7.2.2.2.2. Validesa formal de les disposicions <i>mortis causa</i> realitzades per escrit i aplicació de la lleï catalana	250
7.2.2.2.3. Aplicació de la lleï catalana a l'admissibilitat, validesa material i efectes vinculants dels pactes successoris	253
Conclusions	258
I. Reglaments europeus i aplicació del Dret civil català	258
II. RRI i aplicació del Dret civil català.....	262
III. RRII i aplicació del Dret civil català.....	264
IV. RREM i aplicació del Dret civil català	268
V. REPUR i aplicació del Dret civil català	269

VI. Reglament 4/2009 i aplicació del Dret civil català	271
VII. RS i aplicació del Dret civil català	274
BIBLIOGRAFIA.....	277

Abreviatures

AP	Audiència Provincial
BOE	<i>Boletín Oficial del Estado</i>
CBr 1968	Conveni de Brussel·les de 1968 relatiu a la competència judicial i l'execució de resolucions judicials en matèria civil i mercantil
CCCat	Codi civil de Catalunya
CCE	<i>Código civil español</i>
CCIM	Convenció de Viena sobre compravenda internacional de mercaderies de 1980
CE	Comunitat Europea
CLH 1961	Conveni sobre els conflictes de lleis en matèria de forma de les disposicions testamentàries, fet a La Haya el 5 d'octubre de 1961
<i>cfr.</i>	confrontar
Comp. Bal.	Decret Legislatiu 79/1990, de 6 de setembre, pel que s'aprova el Text Refós de la Compilació del Dret civil de les Illes Balears
CS	Llei 40/1991, de 30 de desembre. Codi de Successions per Causa de Mort en el Dret civil de Catalunya
CSE	Certificat Successori Europeu
Decret-Llei 3/2015	Decret-Llei 3/2015, de 6 d'octubre, de modificació de la Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relativa a la creació del Registre de parelles estables
EM	Estat membre

EEMM	Estats membres
DA	Disposició Adicional
DCD	Directiva (UE) 2019/770, del Parlament europeu i del Consell, de 20 de maig, relativa a determinats aspectes del contractes de subministrament de continguts i serveis digitals
DCV	Directiva (UE) 2019/771, del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de maig de 2019, relativa a determinats aspectes dels contractes de compravenda de béns
DGRN	<i>Dirección General de Registros y del Notariado</i>
DGSJFP	<i>Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública</i>
DIPr	Dret internacional privat
DOGC	Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya
EM	Exposició de Motius
LDCG	Llei 2/2006, de 14 de juny, <i>de derecho civil de Galicia</i>
Llei 10/2008	Llei 10/2008, de 24 d'abril, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions
Llei 25/2010	Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família
LUPEP	Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella
pàg.	pàgina / pàgines
PLH 2007	Protocol de la Haya, de 27 de novembre de 2007, sobre la Llei aplicable a les Obligacions Alimentàries
RD	Reial Decret

RDGRN	Resolució de la <i>Direcció General de Registros y del Notariado</i>
RDGSJFP	Resolució de la <i>Direcció General de Seguridad Jurídica y Fe Pública</i>
REPUR	Reglament (UE) 2016/1104, de 24 de juny de 2016, “por el que se establece una cooperació reforzada en el àmbito de la competència, la ley aplicable, el reconeixement y la ejecució de resolucions en materia de efectos patrimoniales de las uniones registradas”
Reglament 4/2009	Reglament (CE) 4/2009, de 18 de desembre de 2008, “relativo a la competència, la ley aplicable, el reconeixement y la ejecució de las resolucions y la cooperació en materia de obligaciones de alimentos”
RPEC	Registre de parcel·les estables de Catalunya
RREM	Reglament (UE) 2016/1103, de 24 de juny de 2016, “por el que se establece una cooperació reforzada en el àmbito de la competència, la ley aplicable, el reconeixement y la ejecució de resolucions en materia de regímenes económicos matrimoniales”
RRI	Reglament (CE) 593/2008, de 17 de juny de 2008, “sobre la ley aplicable a las obligaciones contractuales” (Roma I)
RRII	Reglament (CE) 864/2007, de 11 de juliol de 2007, “relativo a la ley aplicable a las obligaciones extracontractuales” (Roma II)
RRIII	Reglament (UE) 1259/2010, de 20 de desembre de 2010, “por el que se establece una cooperació reforzada en el àmbito de la ley aplicable al divorcio y a la separació judicial”

RRPEC	Reglament del Registre de parcel·les estables de Catalunya
RS	Reglament (UE) 650/2012, de 4 de juliol de 2012, “relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones, a la aceptación y la ejecución de los documentos públicos en materia de sucesiones mortis causa y a la creación de un certificado sucesorio europeo”
SAP	Sentència de l’Audiència Provincial
SAPB	Sentència de l’Audiència Provincial de Barcelona
seg.	següents
SPI	Sentència de Primera Instància
STC	Sentència Tribunal Constitucional
STJCE	Sentència del Tribunal de Justícia de la Comunitat Europea
STJUE	Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea
STSJC	Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
TC	Tribunal Constitucional
TFUE	Tractat de Funcionament de la Unió Europea
TJUE	Tribunal de Justícia de la Unió Europea
TRLGSS	Reial Decret Legislatiu 8/2015, de 30 d’octubre, pel que s’aprova el Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social
TSJ	Tribunal Superior de Justícia
TSJC	Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
TUE	Tractat de la Unió Europea

UE

Unió Europea

Introducció i objectius

En els darrers temps tant el legislador europeu com el català han anat ampliant simultàniament l'abast de la seva regulació. El legislador europeu en l'àmbit del Dret internacional privat; i el català en el del Dret civil. Cada vegada en més matèries, l'aplicabilitat del Dret civil català en supòsits internacionals depèn del Dret de la UE. La confluència és, doncs, inevitable.

En l'exercici de la seva competència per desenvolupar una cooperació judicial en assumptes civils amb repercussió transfronterera, la UE ha optat pels Reglaments com a instrument normatiu per unificar els sistemes conflictuals dels Estats membres. Aquesta unificació ha tingut com a conseqüència el desplaçament de les normes estatals de conflicte de lleis. En el cas d'Espanya, això comporta una dualitat de sistemes, en la mesura que els conflictes internacionals de lleis han passat a regir-se pels Reglaments europeus i, en canvi, els conflictes interns (anomenats "interregionals") segueixen regint-se per les normes contingudes al Títol Preliminar del Codi civil espanyol (CCE). Malgrat que l'objecte d'aquest treball és estudiar l'aplicació del Dret català quan és designat pels Reglaments UE, en ocasions caldrà articular ambdós sistemes, la qual cosa no sempre és fàcil.

Els Reglaments UE que es projecten sobre matèries ja regulades pel Dret civil català són, amb les precisions que farem més endavant: el Reglament 593/2008, sobre llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I) [RRI]; el Reglament 2016/1103, pel que s'estableix una cooperació reforçada en l'àmbit de la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de resolucions en matèria de règims econòmics matrimonials [RRM]; el Reglament 2016/1104, pel que s'estableix una cooperació reforçada en l'àmbit de la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de resolucions en matèria d'efectes patrimonials de les unions registrades [REPUR]; el Reglament 4/2009, relatiu a la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de les resolucions i la cooperació en matèria d'obligacions d'aliments [Reglament 4/2009] (que, quant a la llei aplicable remet al Protocol de la Haia de 2007 [PLH 2007], sobre la llei aplicable a les obligacions alimentàries); i el Reglament 650/2012, relatiu a la competència, a la llei aplicable, al reconeixement i a l'execució de resolucions,

a l'acceptació i l'execució dels documents públics en matèria de successions *mortis causa* i a la creació d'un certificat successori europeu [RS]. Es deixa de banda el Reglament 1259/2010, pel que s'estableix una cooperació reforçada en l'àmbit de la llei aplicable al divorci i a la separació judicial (RRIII), en la mesura que, pel que fa als efectes, només regula, estrictament, la dissolució o relaxació del vincle matrimonial, qüestions sobre les que Catalunya encara no ha desenvolupat la seva competència en matèria civil.

D'altra banda, el Reglament 864/2007, relatiu a la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (Roma II) [RRII], afectarà l'aplicació, en cas de conflicte de lleis, del títol III del llibre sisè del Codi civil de Catalunya (CCCat), encara pendent d'aprovació, si bé actualment aquest Reglament ja es projecta sobre la del règim de la gestió de negocis aliens sense mandat (art. 622-40 i seg. CCCat), així com també per a determinar si el Dret civil català és d'aplicació pel que fa als terminis relatius a la pricipió previstos en l'art. 121-21.d CCCat en relació als il·límits civils.

Tots aquests Reglaments preveuen l'eventualitat que la llei designada com aplicable sigui la d'un Estat plurilegislatiu de caràcter territorial (és a dir, que es compona de diverses unitats territorials, cadascuna de les quals té les seves pròpies normes jurídiques en la matèria de què es tracti), supòsit que en l'àmbit del Dret civil europeu té Espanya com a únic exponent. Per aquesta via, els diversos Reglaments poden acabar conduint a l'aplicació del Dret civil català – com a Dret d'una unitat territorial dins de l'Estat espanyol–. Tanmateix, els Reglaments divergeixen en com s'arriba a aquest resultat. Alguns menen directament al Dret civil català, atès que a efectes de determinar la llei aplicable, consideren les unitats territorials –i, per tant, Catalunya– com si fossin un “país” (remissió directa)¹. Altres, en canvi, combinen aquest sistema de remissió directa amb la remissió indirecta, a la qual s'atorga caràcter preferent. La remissió indirecta suposa haver d'acudir a les normes internes de l'Estat plurilegislatiu a

---

¹ Trobem regles de remissió directa, per exemple, als art. 22.1 RRI i 25.1 RRII.

l'hora de determinar la llei aplicable, és a dir, en el cas d'Espanya, a les normes de Dret interregional del CCE².

Un aspecte que mereix una especial atenció és el de la possibilitat d'elegir la llei aplicable, que contemplen tots els Reglaments esmentats. Conseqüentment, el Dret civil català es susceptible de ser elegit com a llei rectora de la relació jurídica que correspongui, si més no de manera potencial, atenent als límits a que està sotmesa aquesta elecció en alguns Reglaments. Amb tot, aquest és un tema controvertit, sobretot en relació amb aquells Reglaments que preveuen regles de remissió indirecta. D'altra banda, cal tenir present que alguns Reglaments permeten no només l'elecció de llei expressa, sinó també la tàcita o implícita. En relació amb aquesta darrera, resulta d'interès escatir quins indicadors permeten concloure que el Dret civil català és efectivament l'elegit en el cas concret (per exemple, pel fet d'utilitzar alguna institució jurídica típicament catalana). Convé difondre aquesta possibilitat d'elecció, no només entre els operadors jurídics, sinó al conjunt de la ciutadania. Tenint en compte les solucions modernes que proposa el CCCat, molt probablement se n'incrementaria l'elecció i, per tant, se'n potenciaria l'aplicació.

D'altra banda, s'ha de tenir en compte la problemàtica específica que presenten cadascun dels Reglaments. En molts casos, en particular en aquells que utilitzen regles de remissió indirecta, una vegada designada com a aplicable la "lleï espanyola", es plantegen decalatges o contradiccions quan s'acudeix a la concreta norma de conflicte interregional per a identificar quina "lleï espanyola" és l'aplicable. Això és especialment vistent, i presenta una casuística particular en cadascun dels casos, en relació amb el RS i amb el RREM.

D'altra banda, el model de "parella estable" que regula el CCCat no encaixa ni en el model ni en la definició de "unión registrada" del REPUR. Això fa que ni tan sols es pugui arribar a plantejar l'aplicació de la regla de remissió indirecta prevista en el REPUR (la qual, d'altra banda, toparia amb la manca de norma de conflicte estatal per a resoldre els conflictes interns en aquesta matèria). De fet,

---

² Vegeu, per exemple, els art. 36 RS, 33 RRM, 33 REPUR i 15 Reglament 4/2009 (en relació amb l'art. 16.2 PLH 2007).

tenint en compte el model de parella estable català, no tenim norma de conflicte internacional ni tampoc interregional.

En general, en tots els àmbits d'estudi ha calgut contrastar les nocions autònomes que deriven dels Reglaments i la interpretació que en fa la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) amb l'univers conceptual propi del Dret civil català. D'una banda, en molts casos els conceptes europeus no estan encara prou perfilats, i de l'altra no s'ha plantejat mai cap qüestió prejudicial que impliqui el Dret català. Potser les contradiccions posades en relleu en aquest treball esperonaran alguna reacció en aquest sentit.

Aquesta és tot just una primera aproximació global a l'aplicació del Dret civil català en virtut dels Reglaments UE, que confiem que tingui continuïtat.

Lídia Arnau Raventós

Albert Font i Segura

M. Esperança Ginebra Molins

Jaume Tarabal Bosch

Anoia, Barcelonès, Osona i Vallès Oriental, novembre de 2022

1. Presentació: Aplicació del Dret civil català i Reglaments Europeus

1.1. Introducció

La delimitació de l'àmbit d'aplicació en l'espai del Dret civil català respecte de supòsits internacionals ja no depèn només de les normes de conflicte contingudes en el CCE³. Si bé és cert que quan hi ha un conflicte de lleis internacional hi ha àmbits en els que encara cal acudir al Títol Preliminar del CCE per a determinar quan és d'aplicació el Dret civil català – així, en matèria d'estat civil i de capacitat (art. 9.1 CCE), de filiació per naturalesa (art. 9.4 CCE), d'adopció (LAI⁴, per remissió de l'art. 9.5 CCE), de suports a majors d'edat (art. 9.6.II CCE), de drets reals (art. 10.1 CCE) o de les persones jurídiques (art. 10.11 CCE) –, en la major part de les matèries aquesta delimitació s'efectua, per a supòsits internacionals, per part del legislador de la UE. En efecte, en el marc de l'espai de llibertat, seguretat i justícia (art. 67 TFUE) es desenvolupa una cooperació judicial en assumptes civils amb repercussió transfronterera (art. 81 TFUE) que habilita al Parlament europeu i al Consell per adoptar mesures per a garantir la compatibilitat de les normes aplicables als EEMM en matèria de conflictes de lleis. Així, correspon al legislador de la UE establir unes normes de conflicte per a designar la llei aplicable.

L'exercici de la competència de la UE ha anat bastint de manera progressiva un sistema de Dret internacional privat que ha desplaçat els sistemes nacionals per a la regulació dels supòsits transfronterers. D'aquesta forma, mitjançant el sistema europeu de Dret internacional privat, es configura indirectament l'àmbit d'aplicació en l'espai del Dret civil català. En efecte, el sistema europeu de normes de conflicte de lleis estableix quines són les connexions, subjectives o objectives, que determinen l'aplicació del Dret civil català respecte de supòsits que també estan vinculats amb altres Drets, pertanyin o no a un EM. Igualment, però a la inversa, aquestes normes també determinen quan el Dret civil català

---

³ Vegeu l'anàlisi en profunditat de ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., "Cuestiones de Derecho interregional en la aplicación de los nuevos Reglamentos comunitarios", a *Jornadas sobre Derecho, inmigración y empresa*, RIPOL CARULLA, S. (Coord.), Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, Sao Paulo, 2019, pàgs. 363-388.

⁴ Ley 54/2007 de adopción internacional, aplicable per remissió de l'art. 9.5 CCE.

no és d'aplicació, malgrat que el supòsit presenti alguna vinculació amb el nostre Dret.

El capítol s'inicia examinant la competència de la UE per a regular els conflictes de lleis. Aquest és un canvi d'escenari que afecta a l'aplicabilitat del Dret civil català en conflictes internacionals. S'establirà l'abast material i territorial de la competència conferida a la UE, es delimitaran els conflictes de lleis que queden coberts per la competència de la UE i s'exposarà el procés d'elaboració per adoptar els instruments normatius.

En aquest sentit, s'efectuarà a continuació una presentació dels instruments d'unificació o aproximació adoptats a fi de constatar el ventall de matèries cobertes. Com és sabut les mesures adoptades són actes normatius que revesteixen la forma, i la força, de reglaments⁵. Atès que en capítols ulteriors ja s'efectua una anàlisi en detall, especialment de l'àmbit material d'aplicació amb vistes a les institucions i figures regulades en el Dret civil català, la funció d'aquest capítol se circumscriu a una tasca merament introductòria per a configurar el mapa normatiu dibuixat pels Reglaments UE per a la determinació de la llei aplicable. Conjuntament amb aquesta presentació, es destaca també en aquest capítol la funció desplegada pel TJUE, com a conseqüència de les qüestions prejudicials que se li formulen, en el procés de construcció i interpretació del sistema de *Dret internacional privat europeu*. L'actuació del TJUE ha estat transcendental en dues vessants. D'una banda, en el procés de creació d'una constel·lació de nocions i categories autònomes davant la manca d'un sistema de *Dret privat europeu*. D'altra banda, en l'esforç per donar una coherència interrelacional als Reglaments UE que s'han anat adoptant en l'àmbit del Dret internacional privat. Presentarem els eixos i les pautes adoptades pel TJUE per dotar de principis i harmonia al conjunt de Reglaments UE destinats a resoldre conflictes de lleis.

Finalment, no s'ha d'oblidar que l'estructura plurinormativa de l'ordenament jurídic espanyol condiciona la forma en que es determina l'aplicació de la llei

---

⁵ D'acord amb l'art. 288 TFUE "El reglamento tendrá un alcance general. Será obligatorio en todos sus elementos y directamente aplicable en cada Estado miembro."

catalana. Aquest serà l'aspecte que abordarem en el darrer dels epígrafs d'aquest capítol, on comprovarem que l'aproximació dels Reglaments UE als ordenaments plurilegislatius, com l'espanyol, no és uniforme, existint diverses solucions per a determinar la llei catalana com a llei rectora en funció de la matèria regulada.

1.2. La competència de la UE per a determinar la llei aplicable

La competència de la UE ve establerta en l'art. 81 TFUE del Capítol 3 relatiu a la Cooperació judicial en matèria civil, contingut en el Títol V relatiu a l'espai de llibertat, seguretat i justícia. Conforme a aquesta disposició:

1. La Unión desarrollará una cooperación judicial en asuntos civiles con repercusión transfronteriza, basada en el principio de reconocimiento mutuo de las resoluciones judiciales y extrajudiciales. Esta cooperación podrá incluir la adopción de medidas de aproximación de las disposiciones legales y reglamentarias de los Estados miembros.

2. A los efectos del apartado 1, y en particular cuando resulte necesario para el buen funcionamiento del mercado interior, el Parlamento Europeo y el Consejo adoptarán, con arreglo al procedimiento legislativo ordinario, medidas para garantizar:

a) el reconocimiento mutuo, entre los Estados miembros, de las resoluciones judiciales y extrajudiciales, así como su ejecución;

b) la notificación y el traslado transfronterizos de documentos judiciales y extrajudiciales;

c) la compatibilidad de las normas aplicables en los Estados miembros en materia de conflictos de leyes y de jurisdicción;

d) la cooperación en la obtención de pruebas;

e) una tutela judicial efectiva;

f) la eliminación de los obstáculos al buen funcionamiento de los procedimientos civiles, fomentando si es necesario la compatibilidad de las normas de procedimiento civil aplicables en los Estados miembros;

g) el desarrollo de métodos alternativos de resolución de litigios;

h) el apoyo a la formación de magistrados y del personal al servicio de la administración de justicia.

3. No obstante lo dispuesto en el apartado 2, las medidas relativas al Derecho de familia con repercusión transfronteriza se establecerán por el Consejo, con arreglo a un procedimiento legislativo especial. El Consejo se pronunciará por unanimidad, previa consulta al Parlamento Europeo.

El Consejo, a propuesta de la Comisión, podrá adoptar una decisión que determine los aspectos del Derecho de familia con repercusión transfronteriza que puedan ser objeto de actos adoptados mediante el procedimiento legislativo ordinario. El Consejo se pronunciará por unanimidad, previa consulta al Parlamento Europeo.

La propuesta a que se refiere el párrafo segundo se comunicará a los Parlamentos nacionales. En caso de que un Parlamento nacional notifique su oposición en los seis meses posteriores a la comunicación, la decisión no será adoptada. En ausencia de oposición, el Consejo podrá adoptar la decisión.

L'art. 81 TFUE treu causa de l'art. 67 TFU que, com a pòrtic d'entrada a la primera disposició, estipula que "La Unió facilitarà la tutela judicial, garantint especialment el principi de reconeixement mutu de les resolucions judicials i extrajudicials en matèria civil". Aquesta atribució de competència és, per tant, finalista en la mesura en que la UE ha de desenvolupar una cooperació judicial en assumptes civils amb repercusió transfronterera per a constituir un espai de llibertat, seguretat i justícia en el que regeixi el reconeixement mutu⁶. Així,

---

⁶ El reconeixement mutu per a garantir la lliure circulació de resolucions judicials és l'objectiu i pedra angular de la política de la UE per a la cooperació judicial en matèria civil, vegeu WILDERSPIN, M., "Article 81 TFEU", a *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, (Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert, Jonathan Tomkin, ed.), Oxford University

l'harmonització o unificació de les normes de conflicte de lleis, de la qual són fruit els Reglaments UE que exposarem, s'adopta en benefici de la lliure circulació de resolucions. Així, es pot constatar en l'atès 6 del RRI⁷ que no és sinó una expressió de la concatenació entre la lliure circulació de resolucions judicials, la competència judicial internacional i la determinació de la llei aplicable:

El correcto funcionamiento del mercado interior exige, con el fin de favorecer la previsibilidad del resultado de los litigios, la seguridad en cuanto a la ley aplicable y la libre circulación de resoluciones judiciales, que las normas de conflicto de leyes vigentes en los Estados miembros designen la misma ley nacional con independencia del país del tribunal ante el que se haya planteado el litigio.

L'antecedent immediat d'aquesta competència es troba en l'art 65 TCE⁸, adoptat a al Tractat d'Amsterdam i que va entrar en vigor el 1999, on s'inaugurava una autèntica institucionalització en la competència conferida per a adoptar normes UE en matèria de Dret internacional privat. Cal apuntar, tot i així, que l'origen últim d'aquesta competència per a la consecució de la lliure circulació de resolucions judicials, i extrajudicials, rau en l'art. 220 del TCEE⁹. En aquesta disposició s'instava a l'actuació conjunta dels EEMM per a "la simplificación de las formalidades a que están sometidos el reconocimiento y la ejecución recíprocos de las decisiones judiciales". En efecte, el conveni de Brussel·les de

---

Press, 2019, pàgs. 853-869; igualment AGUILAR GRIEDER, H., "La cooperación judicial internacional en materia civil en el Tratado de Lisboa", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 2010, Vol. 2, nº 1, pàgs. 308-338, en particular, pàgs. 315-319.

⁷ Vegeu també atès 4. En el mateix sentit atesos 4 i 6 RRII, atès Reglament 4/2009, atès 4 RS, atès 4 RREM i atès 4 REPUR. L'origen rau en la definició dels objectius establerts en el *Proyecto de medidas para la aplicación del principio de reconocimiento mutuo de las resoluciones judiciales en materia civil y mercantil* (OJ C 12, 15.1.2001, pàgs. 1-9) on es posa en connexió les mesures adoptades en matèria de conflictes de lleis amb la consecució del reconeixement mutu.

⁸ Vegeu GARDEÑES SANTIAGO, M., "El desarrollo del Derecho internacional privado tras el Tratado de Amsterdam: los artículos 61 c) y 65 TCE como base jurídica", *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2002, 11, pàgs. 231-249.

⁹ Per a una perspectiva immediatament anterior a l'adopció del Tractat d'Amsterdam, vegeu "Pasado, presente y futuro del derecho internacional privado comunitario", *Dereito*, 1996, Vol. 5, n.º 1, pàgs. 9-48.

1968¹⁰ i el Conveni de Roma 1980¹¹ entre els aleshores EEMM constitueixen les bases sobre les que després s'edifica el sistema europeu de Dret internacional privat¹². Ara bé, malgrat que el 1967 es va elaborar un ambiciós programa per a l'harmonització de les normes sobre conflictes de lleis dels estats membres, no és fins l'entrada en vigor del Tractat d'Amsterdam que es comença a materialitzar aquesta aspiració consistent a bastir un sistema conflictual complet¹³. El canvi de paradigma introduït per l'art. 65 TCE possibilita la transformació en normes comunitàries dels convenis adoptats en base a l'art. 220 TCEE i dona impuls al legislador europeu per començar a adoptar Reglaments en el marc d'una política de cooperació judicial en matèria civil¹⁴ que té continuïtat amb l'art. 81 TFUE¹⁵. Aquesta fita és però, encara incompleta, malgrat que el radi de matèries cobertes és ja molt ampli.

1.2.1. Àmbit d'aplicació material

La delimitació material de la cooperació judicial en matèria civil s'enten limitada a les relacions entre particulars de tal manera que no hi queda compresa la regulació, en particular, de la matèria fiscal, duanera i administrativa¹⁶. Aquesta

---

¹⁰ Conveni de Brussel·les de 1968 relatiu a la competència judicial i l'execució de resolucions judicials en matèria civil i mercantil.

¹¹ Conveni de Roma de 1980 sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals.

¹² Es tractava de Convenis que tenien el seu origen, immediat (Conveni de Brussel·les 1968) o indirecte (Conveni de Roma 1980), en una disposició de Dret comunitari originari (art. 220 TCEE). Eren uns Convenis regionals als que només s'hi podien adherir els EEMM de la CE, contenien un preàmbul en el que s'expressaven uns objectius vinculats a la consecució del mercat interior i s'habilitava al TJ per a la seva interpretació mitjançant un protocol adjacent. Per tot això s'ha apuntat que si bé els Convenis esmentats no eren en rigor de normes de Dret comunitari, es podia sostenir que eren normes de Dret comunitari complementari.

¹³ Vegeu CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "El Derecho Internacional Privado Europeo: La auténtica Constitución Civil de la Unión Europea", *Actualidad Civil*, nº 9, septiembre 2022, 9, 1.9.2022, 63 pàgs.

¹⁴ Vegeu BORRÁS RODRÍGUEZ, A., "La Comunitarización del derecho internacional privado: Pasado, presente y futuro", *Cursos de derecho internacional y relaciones internacionales de Vitoria-Gasteiz = Vitoria-Gasteizko nazioarteko zuzenbide eta nazioarteko herremanen ikastaroak*, 1, 2001, pàgs. 285-318.

¹⁵ Això explica que, atenent al moment en que es van adoptar, hi ha Reglaments CE que s'adopten sobre l'art. 65 TCE, com a base jurídica, com són el RRI, el RRII i el Reglament 4/2019 i hi ha Reglaments UE que s'adopten tenint l'art. 81 TFUE com a fonament competencial, com són el RS, el RREM i el REPUR.

¹⁶ Aquesta delimitació, en la que s'exclouen les matèries referides, ve reproduïda explícitament en el RRI, el RRII, el RS, el RREM i el REPUR. En canvi, no s'hi fa referència en el Reglament

competència tampoc abasta la regulació d'activitats exercides iure imperii, en la mesura que es manifesten prerrogatives de poder públic i es porta a terme un exercici de poders exorbitants en relació amb les normes aplicables a les relacions entre particulars.

L'art. 81.2 TFU exigeix la condició de que qualsevol mesura adoptada per la UE “resulti necessari per al bon funcionament del mercat interior”, però ha atemperat aquest requisit respecte d'allò que preveia l'art. 65 TCE en afegir l'expressió “en particular quan resulti necessari ...”¹⁷. Aquesta rebaixa en l'exigència realça la finalitat última, el reconeixement mutu, i facilita la tasca legislativa. En qualsevol cas, tots els Reglaments exposats fan menció de la vinculació de la norma amb el requisit del “bon funcionament del mercat interior”¹⁸ i, per consegüent, el requisit del mercat interior s'ha de posar en un context més ampli en el que s'hi desplega també la lliure circulació de persones. Tant és així que, malgrat aquesta referència al mercat interior que podríem titllar d'economicista, l'art. 81.3 TFUE contempla l'exercici de la competència per adoptar normes UE en matèria de família, per bé que amb uns mecanismes de prevenció superiors¹⁹.

1.2.2. Àmbit d'aplicació territorial

L'espai de llibertat, seguretat i justícia (Títol V) es constitueix mitjançant l'exercici de dues competències en àmbits molt diferents. D'una banda, la cooperació judicial en matèria civil (capítol 3); de l'altra, la política sobre controls en les fronteres, asil i immigració (capítol 2). La naturalesa d'aquesta política i els

---

4/2009, potser per la naturalesa intrínseca de la matèria regulada o potser pel fet que regula la cooperació administrativa entre autoritats centrals.

¹⁷ La redacció inicial de l'art. 65 TCE va suscitar dubtes respecte a l'abast de la competència conferida a la CE en establir una competència per garantir “la compatibilitat de las normes aplicables en els estats membres en matèria de conflicte de lleis”, així com que l'acció s'adoptés “quan resultés necessari pel bon funcionament del mercat interior”, però els dubtes expressats per la doctrina no van tenir ressò i la normativa adoptada per la CE, posteriorment la UE, va consolidar, per la força dels fets consumats, unes normes que anaven més enllà d'un mer esforç per compatibilitzar les normes de conflicte nacionals, o, fins i tot, per harmonitzar-les. Es posava en dubte també que realment fossin expressió d'unes mesures necessàries pel bon funcionament del mercat. Vegeu Plender, Wilderspin, *European Private International Law*, pàg. 477 i ss. per a comprovar el debat doctrinal que va originar aquest requisit, actualment rebaixat.

¹⁸ Vegeu atesos RRI, 1 del RRII, 1 del Reglament 4/2009, 1 del RS, 1 i 43 del RREM i 1, 16 i 42 REPUR.

¹⁹ Vegeu epígraf 1.2.4.

compromisos que exigia va determinar que alguns EEM tinguessin prevencions respecte a la seva implementació i no està, per tant subjecta a l'aplicació de les normes que s'adoptin en relació tant a la cooperació en matèria civil com a la política sobre controls en les fronteres, asil i immigració²⁰. Així Dinamarca en va quedar al marge²¹. Al seu torn, el Regne Unit i la República d'Irlanda van introduir una clàusula que els permetia quedar vinculats en l'àmbit de la cooperació judicial en matèria civil²². Aquesta circumstància determina que Dinamarca, en virtut dels articles 1 i 2 del Protocol sobre la posició de Dinamarca annex al TUE i al TCE, no participi en l'adopció de les normes adoptades sobre la base de l'art. 81 TFUE i que no hi estigui ni vinculada ni subjecta a la seva aplicació. Per contra, Irlanda va optar per quedar vinculada, d'entre els Reglaments que ens interessin en aquest estudi, només pel RRI, el RRII i el R4/2019.

Per fi, i en relació a l'àmbit d'aplicació territorial, hi ha dos Reglaments UE que ens interessin en aquest estudi, el RREM i el REPUR que van ser adoptats pel procediment de cooperació reforçada²³ de manera que no tots els EEMM hi estan vinculats.

1.2.3. Mesures per garantir la compatibilitat de les normes aplicables en els EEMM en matèria de conflicte de lleis

Les mesures adoptades són actes normatius com reglaments, directives o recomanacions, per bé que el legislador europeu ha optat clarament per l'adopció de Reglaments, tenint en compte els avantatges que reporten en ser obligatoris en tots els seus elements i directament aplicables en tots els seus EEMM. En

---

²⁰ Fruit de la possibilitat de quedar-hi vinculats es va adoptar l'expressió *opting out / opting in* per aquells EEMM que quedaven totalment al marge (*opting out*) i per aquells EEMM que no tancaven la porta a quedar-hi vinculats si així ho desitgen (*opting in*).

²¹ No li és aplicable cap Reglament UE sobre la determinació de la llei aplicable, per bé que com a Estat contractant del CR 1980 hi continua vinculat respecte de la resta d'EEMM que s'hi van adherir.

²² Evidentment, després del Brexit el Regne Unit ja no queda vinculat ni subjecte a cap instrument de la UE, per bé que cal apuntar que aquest país va transposar al seu ordenament els RRI i RRII, precisament per regular els conflictes interns de lleis. En conseqüència, aquests instruments, ara ja com a norma britànica i sense estar subjectes a la interpretació que en faci el TJUE, continuen estant vigents en territori del Regne Unit. Vegeu GRUSIC, U., "United Kingdom", *Rome I and Rome II in practice*, ed. GUINCHARD, E., 2020, Intersentia, pàg. 579 i ss.

²³ Vegeu epígraf 1.2.4.

efecte, optar per la via de les Directives hagués posat en risc l'objectiu de proporcionar seguretat jurídica en la mesura en que s'hagués pogut obtenir una certa harmonització per la via de l'aproximació de les legislacions nacionals sense aconseguir l'adopció d'una norma uniforme. Les Directives presenten l'inconvenient de que han de ser transposades en els ordenaments nacionals i atorguen un cert marge de decisió als EEMM en implementar-les. Naturalment això hagués compromès l'establiment de normes de conflicte unitàries, compartides per tots els EEMM. És veritat que el propòsit a garantir per aquestes mesures és només "la compatibilitat de les normes aplicables en els EEMM en matèria de conflicte de lleis" en lloc de referir-se a l'adopció de mesures per establir normes comunes en els EEMM en matèria de conflictes de lleis. Per tant, l'expressió podria haver induït al legislador europeu a usar com a instrument normatiu la Directiva, però s'ha passat per sobre d'aquesta consideració i s'ha apostat decididament pel Reglament com a norma general que, per la seva obligatorietat i directa aplicació, garanteix la uniformitat i, per tant, l'estabilitat, predictabilitat i seguretat del sistema de normes progressivament adoptat.

Val a dir que, d'una banda, hi ha Reglaments específicament dedicats a unificar exclusivament les normes per resoldre els conflictes de lleis²⁴, de l'altra, Reglaments que cobreixen altres sectors del Dret internacional privat a més a més del de la determinació de la llei aplicable²⁵ i, per fi, un Reglament que incorpora per remissió a un Conveni la regulació dels conflictes de lleis²⁶.

1.2.4. Caràcter transfronterer

Les normes adoptades en base a l'art. 81.1 TUE han de regular "assumpes civils amb repercussió transfronterera". Per tant, els supòsits que cauen dins dels seu àmbit d'aplicació són aquells que presenten elements d'estrangeria rellevants en tant que vinculats amb Drets de diversos Estats, membres o no de la UE. Conseqüentment tots els Reglaments UE que contenen regles per a la determinació de la llei aplicable expressen el caràcter transfronterer dels

---

²⁴ RRI, RRII.

²⁵ RS, RREM i REPUR.

²⁶ És el cas del Reglament 4/2009, l'art. 15 del qual remet al PLH 2007 per a regular els conflictes de lleis en matèria d'obligacions d'aliments.

assumptes que regeixen²⁷. Aquest és un punt fonamental pel que fa als conflictes de lleis, si tenim en compte que els conflictes de lleis no només es donen en l'arena internacional sinó també en el si del territori d'un Estat amb un ordenament plurilegislatiu. En aquest sentit, el caràcter plurilegislatiu de l'ordenament espanyol provoca que es generin conflictes de lleis interns si els supòsits de Dret civil estan vinculats exclusivament amb diverses lleis espanyoles. S'ha de distingir així entre conflictes internacionals de lleis i conflictes interns de lleis. Respecte dels primers, la UE té atribuïda competència per regular-los, d'acord amb l'art. 81 TFUE. Per contra no és així pel que fa als conflictes interns de lleis. La qüestió que es planteja aleshores és si les normes adoptades per la UE per resoldre els conflictes internacionals de lleis també s'apliquen per resoldre els conflictes interns de lleis que es generen en els EEMM amb un ordenament plurilegislatiu. Ara com ara, aquesta pregunta va només adreçada a Espanya ja que és l'únic EM que respon a aquestes característiques.

D'aquesta manera, a fi de no vulnerar la base jurídica sobre la qual reposa la competència de la UE per a resoldre els conflictes de lleis transfronterers o internacionals, el legislador UE inclou en tots els Reglaments en qüestió que els EEMM amb un ordenament plurilegislatiu no estaran obligats a aplicar-los per a resoldre els conflictes interns de lleis. La fórmula per a marcar els límits de la competència de la UE així com respectar la competència dels EEMM amb un ordenament plurilegislatiu per a regular els conflictes de lleis que es generin exclusivament entre les lleis vigents en el seu territori, segueix pràcticament la mateixa clàusula d'estil conforme a la qual "Los Estados miembros que comprendan varias unidades territoriales con sus propias normas en materia de (la matèria que correspongui segons el Reglament UE) no estarán obligados a aplicar el presente Reglamento a los conflictos de leyes que se planteen entre dichas unidades territoriales exclusivamente"²⁸.

Aquesta previsió deixa clara que la vigència dels Reglaments UE i del PLH 2007 als conflictes interns de lleis vincula als EEMM, o Estats contractants en el cas

---

²⁷ Vegeu atès 1 del RRI, atès 1 del RRII, atesos 1, 3, 4, 30, 31, 33, 45 del Reglament 4/2009, atesos 1, 7 i 67 del RS, atesos 1 i 14 del RREM i REPUR.

²⁸ Vegeu art. 22.2 RRI, art. 25.2 RRII, art. 38 RS, art. 35 RREM, art. 35 REPUR. En el mateix sentit, art. 15.1 PLH 2007, al qual es remet l'art. 15 Reglament 4/2009.

del PLH 2007, pel que fa a la regulació dels conflictes internacionals (o transfronterers) de lleis, però no ho fa, en canvi, respecte a la regulació dels conflictes interns de lleis²⁹. Per tant, queda en mans de l'Estat espanyol – únic EM en l'actualitat amb un ordenament plurilegislatiu – decidir si estén als conflictes *interns* de lleis l'aplicació de les normes de conflictes concebudes i adoptades per a regular els conflictes internacionals de lleis. En aquest sentit, el legislador espanyol només ha adoptat un acte normatiu respecte del PLH 2007 del qual es desprèn que aquest instrument s'aplica també per a resoldre els conflictes interns. En efecte, la modificació de l'art. 9.7 CC de l'any 2015 conforme a la qual es va establir que “La ley aplicable a las obligaciones de alimentos entre parientes se determinará de acuerdo con el Protocolo de La Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias o texto legal que lo sustituya” va comportar una incorporació per referència per a la regulació dels conflictes interns de lleis per efecte de la remissió continguda en l'art. 16.1 CCE a les normes del Cap. IV del Títol Preliminar del CCE. Aquesta previsió no s'ha donat, en canvi, respecte de cap Reglament UE que contingui normes per a regular els conflictes de lleis. Per tant, en els àmbits materials coberts pels Reglaments UE que aquí es desenvolupen continua persistint la duplictat de règims en funció del caràcter internacional o intern del conflicte de lleis ja que no es produeix l'esmentada remissió de l'art. 16.1 CCE. Així, coexisteixen dos sistemes conflictuals adoptats per dos legisladors diferents: l'estatal, previst al CCE, per regular els conflictes interns de lleis, altrament dits interregionals, i el de la UE, per regular els “conflictes internacionals” . Això implica la necessitat que s'estableixi davant d'un determinat supòsit si té caràcter transfronterer o intern. Si té caràcter transfronterer s'aplica el RRI, el RRII, el RRIII, el RS, el RREM i el REPUR³⁰, mentre que si té caràcter intern no són d'aplicació aquests Reglaments UE i s'aplica, respectivament i correlativa als Reglaments europeus esmentats, l'art. 10.5 CCE, l'art. 10.9 CCE, l'art. 9.8 CCE, l'art. 9.2 CCE, l'art. 9.3 CCE i l'art. 9.1 CCE. Per contra, respecte

---

²⁹ Vegeu ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “Sobre la aplicación de Convenios Internacionales y Reglamentos europeos en Derecho interregional”, AEDIPr, t. XVIII, 2018, pàgs. 127-161, per a una valoració de la qüestió en profunditat.

³⁰ Per bé que només en la mesura en la que es pugui mantenir que les unions estables de parella regulades en el Dret civil català cauen dins l'àmbit material d'aplicació del REPUR, qüestió molt discutible (vegeu epígraf 5.3).

a les obligacions d'aliments, com a conseqüència de la modificació realitzada pel legislador espanyol a l'art. 9.7 CCE, s'aplica, tant pels conflictes internacionals de lleis com pels conflictes interns de lleis, el PLH 2007.

1.2.5. Procediment d'adopció

Els actes normatius en exercici de la competència prevista en l'art. 81 TFUE s'adopten amb caràcter general de conformitat amb el procediment legislatiu ordinari³¹, en el que les votacions segueixen el criteri de la majoria qualificada. Això no obstant, els actes normatius relatius al Dret de família s'estableixen pel Consell i s'han d'adoptar un procediment legislatiu especial³² que exigeix la presa de decisions per unanimitat del Consell, prèvia consulta al Parlament Europeu, com especifica l'art. 81.3 TFUE. Les dificultats derivades del procediment legislatiu especial expliquen que s'intentés, amb èxit, considerar que les successions no queien dins de l'àmbit del Dret de família a fi d'aconseguir tirar endavant el que després seria el RS, ateses les importants divergències existents entre els diferents ordenaments dels EEMM³³. Aquestes mateixes dificultats procedimentals expliquen així mateix que el RREM i el REPUR hagin estat adoptats pel procediment de cooperació reforçada, en tractar-se de dues matèries que s'adscriuen al Dret de família i per les que es requeria seguir el procediment especial i, per tant, la unanimitat de les votacions en el Consell. El procediment de cooperació reforçada³⁴ és un recurs últim i excepcional que comporta que com a mínim nou EEMM s'adreixin a la Comissió expressant el desig d'establir una cooperació reforçada a fi que aquesta presenti una proposta al Consell que l'ha d'autoritzar prèvia aprovació del Parlament Europeu. S'aconsegueix així establir una integració o cooperació avançada en un àmbit concret, en aquest cas del Dret de família, com són els règims econòmics matrimonials i els efectes patrimonials de les unions registrades. La ventatja

---

³¹ Vegeu arts 289 i 294 TFUE.

³² Vegeu art. 289.2 TFUE.

³³ Vegeu FONT I SEGURA, A., "El Reglament europeu de successions: presentació d'un joc de pesos i contrapesos", *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Institut de Dret Privat Europeu i Comparat (ed. lit.), 2019, pàgs. 325-370, en particular, pàgs. 333-336.

³⁴ Vegeu art. 326 i ss. TFUE.

d'aquest procediment és que se supera el bloqueig que fàcilment pot imposar un sol EM davant la regla de la unanimitat. L'inconvenient és que els actes normatius aprovats no vinculen ni subjecten a tots els EEMM i això fa que es comprometi l'objectiu d'uniformitat i seguretat jurídica en la determinació de la llei aplicable per part de les autoritats de tots els EEMM. En efecte, es visualitza un unificació de "geometria variable", atès que hi ha EEMM que resten fora dels àmbits de la cooperació reforçada. S'ha de dir, tot i això, que en tot moment els EEMM que han quedat fora es poden afegir als actes de la cooperació reforçada, com ha estat el cas dels RREM i REPUR³⁵.

1.3. La determinació de la llei aplicable d'acord amb els Reglaments UE

En aquest capítol introductori no correspon examinar de manera exhaustiva l'àmbit material, territorial i temporal dels Reglaments UE determinants per a delimitar l'aplicació del Dret civil català en supòsits internacionals. Ben al contrari, en aquest epígraf simplement es procedirà a efectuar una sèrie de consideracions de caràcter general pel que fa al seu àmbit d'aplicació.

1.3.1. Efectes *erga omnes*

El sistema del UE per a determinar la llei aplicable té eficàcia universal³⁶. En tots els Reglaments UE a designació de la llei aplicable s'efectua sense condició de reciprocitat. Així, en la seva funció de determinar la llei aplicable, la norma de conflicte europea és aplicada per les autoritats dels EEMM que hi estan subjectes³⁷ per a resoldre tant els conflictes de lleis internacionals, genèricament

---

³⁵ Ara com ara no hi estan vinculats els següents EEMM: Polònia, Hongria, Dinamarca, Irlanda, Estònia, Letònia, Lituània, Eslovàquia i Romania, tot i que Irlanda i Dinamarca ja romanen fora d'aquests actes en virtut de l'*opting out*.

³⁶ Vegeu art. 2 RRI, art. 3 RRII, art. 2 PLH 200, per remissió de l'art. 15 Reglament 4/2019, art. 20 RS, art. 20 RREM i art. 20 REPUR.

³⁷ L'eficàcia universal no comporta que qualsevol autoritat de qualsevol Estat, sigui o no EM, apliqui els Reglaments UE per a determinar la llei aplicable. Només els aplicaran les autoritats dels EEMM que hi estiguin subjectes. Com s'ha dit, fa referència al fet que una autoritat de la UE subjecte al Reglament UE que contingui regles per a la determinació de la llei aplicable ha d'aplicar el Reglament en qüestió qualsevol que sigui la llei designada, sens perjudici que sigui la d'un 3er Estat. D'això se'n desprèn també que l'eficàcia universal implica que els Reglaments UE que continguin regles per a la determinació de la llei aplicable s'apliquen a qualsevol situació en que hi ha un element transfronterer. No només a situacions en les que hi estan exclusivament presents les lleis de diferents EEMM.

considerats, com els conflictes intra-UE, estrictament només entre lleis d'EEMM; tant si es determina com a aplicable d'un Estat membre com si es determina com a aplicable la llei d'un Estat no membre i, tant si la llei determinada es una llei estatal com si és una llei d'una unitat territorial d'un Estat amb ordenament plurilegislatiu. En conseqüència, el Dret civil català és susceptible de ser designat per la norma de conflicte europea de la mateixa forma en que ho pot ser el CC estatal, el Dret francès (Estat membre) o el Dret rus (Estat no membre), per bé que la forma de designar-lo pot variar en funció del Reglament UE aplicat.

L'eficàcia universal de qualsevol dels Reglaments UE pel que fa a la determinació de la llei aplicable té com a conseqüència que desplaça el sistema autònom contingut en el CC per a determinar la llei aplicable, llevat que es tracti d'un assumpte que no es regeix per un Reglament UE en no caure dins del seu àmbit d'aplicació material o temporal. Com es veurà, aquest és un punt crucial respecte del REPUR en el que es pot plantejar que la unió estable de parella regulada pel Dret civil català no queda coberta materialment per l'esmentat Reglament³⁸. Cal tenir present també que els conflictes de lleis estrictament interns constitueixen un àmbit no regulat pels Reglaments UE³⁹.

1.3.2. Entrada en vigor i aplicabilitat

Els Reglaments UE adoptats en exercici de la cooperació judicial en matèria civil distingeixen entre l'entrada en vigor i l'aplicabilitat, entès com a moment a partir del qual resulten aplicables. Aquesta distinció tenia originàriament el sentit d'alertar a tots aquells que hi estaven subjectes, autoritats i particulars dels EEMM, de que s'havia adoptat el Reglament en qüestió, l'aplicació del qual no es donava fins a una data posterior⁴⁰. Podria dir-se que és una *vacatio legis* singular, no es tracta tant del període que transcorre entre la data de publicació i l'entrada en vigor, que en el cas dels Reglaments és de 20 dies, com del període

---

³⁸ Vegeu epígraf 5.3.

³⁹ Vegeu epígraf 1.2.4.

⁴⁰ Vegeu per exemple art. 29 RRI, art. 84 RS, art. 70 RREM, art. 70 REPUR. Diferents en el seu sentit són els arts. 31 i 32 RRII, ja que en aquest cas l'aplicabilitat fa referència al moment en que es produeix el fet danyós i no és pròpiament l'objectiu buscant en els altres Reglaments UE sobre determinació de la llei aplicable. També diferent l'art. 76 Reglament 4/2009 ja que l'aplicació de les normes de conflicte depenien de l'entrada en vigor a la Comunitat del PLH 2007.

que transcorre entre l'entrada en vigor de la norma i la seva aplicació. Sembla que el propòsit és alertar a fi de preparar a les autoritats i particulars de la futura aplicació del Reglament en qüestió, tenint present les modificacions i l'impacte que pot arribar a tenir.

1.3.3. Àmbit territorial

L'àmbit territorial de vinculació és, en principi, el territori de la UE, però ja hem vist que, conseqüència de l'*opting out / opting in* i del procediment de cooperació reforçada⁴¹, l'àmbit territorial varia en funció del Reglament en qüestió. En aquest sentit, és important considerar si l'autoritat judicial que pot conèixer d'un eventual plet pertany a un EM subjecte al Reglament UE que correspongui amb l'objecte litigiós per a determinar la llei aplicable. Si és així, podem anticipar si el Dret civil català pot ser designat aplicable, mentre que si no és així la determinació de la llei aplicable es realitza d'acord amb les normes de conflicte nacionals i resulta més complicat anticipar si el Dret català és d'aplicació.

1.3.4. Llistat de Reglaments UE sobre la determinació de la llei aplicable

En aquest sentit, és necessari delimitar de forma precisa el seu àmbit i constatar quina és la seva afectació sobre el Dret civil català.

Els Reglaments UE que han de ser analitzats són:

- Reglamento (CE) nº 4/2009 del Consejo, de 18 de diciembre de 2008, relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y la cooperación en materia de obligaciones de alimentos (tenint present la remissió efectuada en l'art. 15 al Protocolo de La Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias)
- Reglamento (UE) 2016/1103 del Consejo, de 24 de junio de 2016, por el que se establece una cooperación reforzada en el ámbito de la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de resoluciones en materia de regímenes económicos matrimoniales

---

⁴¹ Vegeu epígrafs 1.2.2 i 1.2.5, respectivament.

- Reglamento (UE) 2016/1104 del Consejo, de 24 de junio de 2016, por el que se establece una cooperación reforzada en el ámbito de la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de resoluciones en materia de efectos patrimoniales de las uniones registradas
- Reglamento (UE) nº 650/2012 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 4 de julio de 2012, relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones, a la aceptación y la ejecución de los documentos públicos en materia de sucesiones mortis causa y a la creación de un certificado sucesorio europeo
- Reglamento (CE) nº 593/2008 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 17 de junio de 2008, sobre la ley aplicable a las obligaciones contractuales (Roma I)
- Reglamento (CE) nº 864/2007: la ley aplicable a las obligaciones extracontractuales (Roma II)

És important tenir present que alguns d'aquests Reglaments són fruit de la cooperació reforçada, el que en condiona el seu àmbit territorial (per exemple el Reglament sobre règim econòmic matrimonial o el Reglament sobre efectes patrimonials de les unions registrades).

1.4. La funció del TJUE en la construcció del sistema de la UE per a determinar la llei aplicable

1.4.1. La manca d'un Dret privat comú europeu

La UE és un àmbit on la unificació o l'harmonització podria haver estat adequada per afrontar el problema de la fragmentació jurídica mitjançant una aproximació de les legislacions nacionals en matèria de Dret privat. Malgrat tot, aquesta aproximació ha estat sectorial i fragmentària. Certament, hi hagut una ambiciosa harmonització en l'àmbit del Dret del consum, però no es pot parlar en absolut d'un Dret privat europeu entès com a sistema coherent i ordenat de normes. Hi ha buits i mancances importants tot i l'abast dels esforços d'harmonització. Cal tenir present a més que aquesta harmonització, limitada, s'acostuma a dur a terme per mitjà de directives i aquests instruments normatius

que, en ser transposades, donen lloc a diferències entre els diferents Drets privats nacionals. L'harmonització aconseguix un acostament de solucions normatives, però no evita la diversitat. A més a més aconseguir aquesta aproximació és molt costós per les reticències nacionals generades, siguin fruit de la inèrcia, de la tradició, de la recança a cedir competències o de l'existència de paràmetres estructurals d'organització social i econòmica diversos, entre moltes d'altres raons.

Així, malgrat l'innegable l'impacte de la unificació i de l'aproximació normatives a la UE, no es pot parlar, en veritat, d'un Dret privat substantiu comú a Europa. No hi ha un corpus de normes genuí de Dret privat en l'ordenament jurídic de la UE. Durant un temps, part de la doctrina⁴², i també el Parlament i la Comissió, va jugar amb la idea d'adoptar un Codi civil europeu⁴³, però la realitat es va imposar i aquesta opció va ser descartada. D'altra banda, a més de respectar la capacitat i competència dels Estats per establir un marc normatiu en les relacions entre els particulars, també es va apreciar la diversitat jurídica com un valor que fomenta la competència entre els legisladors i el moviment de ciutadans i operadors econòmics en el si del territori de la UE.

Les dificultats per unificar el Dret privat van decantar a la UE per prendre el Dret internacional privat com a mecanisme proporcional i acordat amb el principi de subsidiarietat⁴⁴ per a arribar a una unificació indirecta del Dret privat a Europa. Ara bé, el problema que se suscitava era quin de ser el contingut i com s'havia de definir el perfil de les nocions i categories compreses en els instruments normatius europeus si no hi havia un Dret privat comú al qual acudir. La qüestió va aflorar tan bon punt es van dictar les primeres sentències per part del TJUE,

---

⁴² Per bé que molt dividida: ponderant la idea, VAN ERP, S., "Ius Commune: A European Civil Code?", *EJCL*, 2000, 4, o també VAN GERVEN, W., "Coherence of Community and national laws. Is there a legal basis for a European Civil Code", *ERPL*, 1997, 4, p. 465-470; activament en contra LEGRAND, P., "Against a European Civil Code", *Mod. L. Rev.*, 1997, 60, p. 44 y ss.; "European Legal Systems are Not Converging", *ICLQ*, 1996, 45, p. 52 y ss.; "Sens et Non-sens d'un Code Civil Européen", *RIDC*, 1996,4, p. 779 y ss.

⁴³ El moviment i la discussió sobre la codificació del Dret privat europeu va prendre cos i envergadura doctrinal quan el Parlament europeu va proclamar l'oportunitat d'efectuar treballs preparatoris per a un Codi Civil Europeu unitari, vid. resolucions de 1989 (DOCE C 158, p. 400) i 1994 (DOCE C 205, pàg. 518).

⁴⁴ REMIEN, O., "European Private International Law, the European Community and Its Emerging Area of Freedom, Security and Justice", *Common Market L. Rev.*, 2001, vol. 38, pàgs. 53-86.

aleshores TJCEE, en interpretació del CBr 1968, precedent i origen del RBrusl bis, on es prefiguren moltes de les nocions que posteriorment tenen un impacte, en particular, sobre els RRI i RRII. Les opcions eren reduïdes, es podia fer una remissió als Drets substantius nacionals⁴⁵ o bé es podia elaborar unes nocions o categories pròpies i exclusives del instrument normatiu en qüestió. Com veurem en l'epígraf 1.4.3, llevat d'algunes excepcions, s'ha optat per la segona opció, però per a dur-la terme calia la participació activa del TJUE que, de manera aclaparadora, s'ha inclinat per elaborar unes nocions autònomes, desvinculades dels Drets dels EEMM. Per consegüent, hem d'exposar abans quan intervé el TJUE i quina és la seva funció.

1.4.2. La intervenció del TJUE

El TJUE en compliment de la tasca que li ha estat encomanada actua per garantir el respecte del Dret en la interpretació i aplicació dels Tractats⁴⁶. En l'àmbit dels Reglaments UE per a la determinació de la llei aplicable la seva intervenció principal deriva de la resposta a les qüestions prejudicials formulades davant dels dubtes interpretatius que suscita una norma del Dret de la UE⁴⁷.

Els Reglaments UE per a determinar la llei aplicable són aplicats per les autoritats nacionals, siguin òrgans jurisdiccionals o no. Així, el TJUE no és pròpiament qui aplica aquests instruments sinó que simplement es limita a respondre a les preguntes formulades per un òrgan jurisdiccional⁴⁸ per a resoldre els dubtes

---

⁴⁵ Clarament aquest és el cas de la STJ 6.10.1976, *Industrie Tessili Italiana Como c. Dunlop AG*, assumpte 12/76, ECLI:EU:C:1976:133, en la que, per a interpretar el que s'enten per *lloc de compliment de les obligacions contractuals* es constata la falta d'un Dret unificat al qual acudir, "debido a las divergencias que subsisten entre las legislaciones nacionales en materia de contratos y habida cuenta de la falta, en esta fase de la evolución jurídica, de unificación del Derecho material aplicable, parece imposible aportar mayores precisiones sobre la interpretación de la referencia que figura en el número 1 del artículo 5, al «lugar de cumplimiento» de las obligaciones contractuales".

⁴⁶ Vegeu art. 19.1 TFUE.

⁴⁷ De fet, el TJUE, aleshores TJCEE, ja va adquirir aquesta funció des del moment inicial en poder pronunciar-se respecte de la interpretació de les disposicions del CBr 1968, ja que va ser expressament habilitat mitjançant un Protocol annex per a desplegar aquesta funció.

⁴⁸ L'òrgan jurisdiccional ha de respondre a les següents notes característiques: Origen legal de l'òrgan, ha d'haver estat establert per llei; caràcter permanent; caràcter obligatori de la seva jurisdicció; caràcter contradictori del procediment; ha de ser un òrgan aplicador de normes jurídiques; independent (aspecte d'índole externa, que suposa l'exercici de funcions amb plena autonomia, sense estar sotmès a cap vincle jeràrquic o de subordinació i sense rebre ordres ni instruccions) i imparcial (ha de concòrrer el principi d'inamobilitat dels membres de l'òrgan com

interpretatius generats en ocasió de l'aplicació d'un acte adoptat per les institucions de la UE. Els dubtes interpretatius es formulen al TJUE mitjançant el mecanisme de la qüestió prejudicial⁴⁹. El TJUE, en pronunciar-se per resoldre aquests dubtes, ofereix la interpretació única, autèntica i amb eficàcia *erga omnes* de la disposició objecte de la qüestió⁵⁰. L'objectiu és garantir la interpretació i aplicació uniformes del Dret de la UE⁵¹. La resposta donada pel TJUE - determinant per a fixar l'orientació i interpretació dels Reglament UE⁵² - és vinculant per l'òrgan jurisdiccional que formula la qüestió prejudicial i constitueix el paràmetre d'interpretació per a la resta d'autoritats dels EEMM que estan subjectes pel Reglament UE que ha estat objecte d'interpretació⁵³. El procediment s'articula en el Reglament de Procediment del Tribunal de Justícia⁵⁴ i es preveu en la legislació espanyola que s'eleva mitjançant interlocutòria, prèvia audiència de les parts⁵⁵.

Així, a Espanya, una vegada considera l'oportunitat de formular una qüestió prejudicial, l'òrgan jurisdiccional dicta una providència per donar audiència en 10

---

a garantia inherent a la independència judicial), vegeu les recomanacions efectuades pel TJUE: *Recomendaciones a los órganos jurisdiccionales nacionales, relativas al planteamiento de cuestiones prejudiciales*, OJ C 380, 8.11.2019, p. 1–9.

⁴⁹ Vegeu art. 267 TFUE.

⁵⁰ Vegeu TRABUCCHI, A., "L'effet erga omnes des décisions préjudicielles rendues par la Cour de justice des Communautés européennes", *Revue Trimestrielle de Droit Européen*, 1974, pàgs. 56-87, en particular, pàg. 82.

⁵¹ Vegeu STJUE 6.3.2018, *Slowakische Republik c. Achmea BV*, assumpte C-284/16, ECLI:EU:C:2018:158, "En particular, la piedra angular del sistema jurisdiccional así concebido es el procedimiento de remisión prejudicial contemplado en el artículo 267 TFUE, que, al establecer un diálogo de juez a juez precisamente entre el Tribunal de Justicia y los órganos jurisdiccionales de los Estados miembros, tiene como finalidad garantizar la interpretación uniforme del Derecho de la Unión, permitiendo de ese modo asegurar su coherencia, su plena eficacia y su autonomía, así como, en última instancia, el carácter propio del Derecho instituido por los Tratado" (ap. 37).

⁵² Vegeu, REQUEJO ISIDRO, M., "El inestable edificio del espacio europeo de justicia", *Cursos de derecho internacional y relaciones internacionales de Vitoria-Gasteiz = Vitoria-Gasteizko nazioarteko zuzenbide eta nazioarteko herremanen ikastaroak*, 2015, 1, pàgs. 357-405, en particular, pàgs. 380 i ss.

⁵³ Vegeu art. 4 bis LOPJ Artículo 4.1 bis. "Los Jueces y Tribunales aplicarán el Derecho de la Unión Europea de conformidad con la jurisprudencia del Tribunal de Justicia de la Unión Europea."

⁵⁴ Vegeu, DO L 265 de 29.9.2012, p. 1.

⁵⁵ Vegeu art. 4.2 bis LOPJ "Cuando los Tribunales decidan plantear una cuestión prejudicial europea lo harán de conformidad con la jurisprudencia del Tribunal de Justicia de la Unión Europea y, en todo caso, mediante auto, previa audiencia de las partes."

dies a les parts a fi que presentin les al·legacions que corresponguin sobre el possible plantejament de la qüestió prejudicial. Aquesta resolució no pot ser objecte de recurs, conforme a la jurisprudència del TJUE⁵⁶. Escoltades les parts l'òrgan jurisdiccional, si així ho decideix, formula la qüestió prejudicial en forma d'interlocutòria presentant els antecedents de fet (1. Objecte del litigi; 2. Els fets que han donat lloc al litigi per a centrar la controvèrsia jurídica; 3.- La posició de les parts respecte de la qüestió litigiosa, exposant la pretensió del demandant, la súplica de la contestació a la demanda; 4. La tramitació de la qüestió prejudicial, informant dels tràmits processals seguits i de les al·legacions de les parts en relació a la presentació de la qüestió prejudicial), els fonaments de dret (1. La controvèrsia jurídica des de la perspectiva del Dret UE descrivint de forma senzilla l'element nuclear de la qüestió prejudicial; 2. Exposició de la normativa de la UE en la que s'emmarca la qüestió, sense fer-ne valoració; 3. Exposició del dret i/o la jurisprudència nacional, sense fer-ne valoració; 4. Dubtes interpretatius sobre el Dret de la UE, descrivint la relació entre el dret de la UE i el nacional per a fer-ne una valoració; 5. La rellevància de la resposta del TJUE, posant de manifest la necessitat del pronunciament del TJUE per resoldre el litigi principal) i la part dispositiva (1. Suspensió del procediment i 2. Plantejament de les qüestions prejudicials).

1.4.3. Constel·lació de nocions autònomes

La construcció progressiva del sistema de Dret internacional privat europeu s'ha fet sense que hi hagués pròpiament un Dret comú europeu. Aquesta mancança és decisiva ja que determina la configuració del referit sistema. Les sentències interpretatives del TJUE han anat bastint tota una constel·lació de nocions autònomes. Això és, el TJUE ha construït un conjunt de nocions pròpies i exclusives dels Reglaments UE interpretats, desvinculades de les concepcions que imperen en els ordenaments nacionals. Aquesta posició ja es va adoptar en dur a terme la interpretació del CBr 1968, autèntica matriu del sistema de Dret internacional privat de la UE, i s'ha mantingut en la interpretació de tots els Reglaments que es van anar adoptant posteriorment.

---

⁵⁶ Vegeu STJUE de 16.12.2008, *Cartesio*, assumpte C-210/06, ECLI:EU:C:2008:723.

La inexistència d'un Dret privat comú europeu ha abocat al Tribunal de Luxemburg a elaborar unes nocions pròpies del Dret de la UE amb el propòsit de garantir-ne una aplicació uniforme i igualitària. La justificació entronca també amb la base jurídica sobre la qual es fonamenta la competència de la UE, que no és altre que l'art. 81 TFUE, la qual cosa ens remet a "la necesidad de garantizar el buen funcionamiento del mercado interior y la de evitar, para el funcionamiento armonioso de la justicia, que se dicten resoluciones inconciliables en los Estados miembros".

En efecte, si hom és conscient de que els conflictes de lleis, o de jurisdiccions, impliquen *per se* la presència o concurrència de diferents lleis, cadascuna de les quals amb el seu propi bagatge conceptual, i té present que els Reglaments UE estan destinats a ser aplicats per a determinar de manera uniforme la llei aplicable, és lògic que el TJUE hagi anat forjant unes nocions autònomes de les nocions nacionals. Si no fos així es desbarataria l'aplicació uniforme ja que cada jurisdicció aplicaria les seves pròpies concepcions i el resultat podria derivar en una aplicació desigual de les disposicions dels Reglaments UE o, fins i tot, podria comprometre la mateixa aplicació dels Reglaments UE. Així, per exemple, el que per una jurisdicció és una relació contractual, per una altra no ho és; el que per una jurisdicció forma part del dret de successions, per una altra forma part del règim econòmic matrimonial; qui per una jurisdicció és una part dèbil, com ara un consumidor, per una altra no ho és; el que per una jurisdicció és una obligació alimentícia derivada d'una relació de família, per una altra no ho és. Al llarg d'aquest estudi es posarà de manifest que el principal objecte d'atenció és precisament el d'establir si determinades institucions de Dret civil català encaixen en les nocions autònomes elaborades pel TJUE. Així, allò que en Dret català es qualifica com a una determinada institució o figura pot ser qualificat, als efectes l'aplicació de l'instrument que determina la llei aplicable, com una institució o figura diferent pel Dret de la UE. Així doncs, s'haurà d'analitzar la jurisprudència del TJUE perquè de les seves sentències se'n poden escatir nocions que poden o no coincidir amb les nocions que es deriven del Dret civil català, com ara la

pensió compensatòria⁵⁷, el règim econòmic matrimonial⁵⁸, la parella registrada⁵⁹, la donació mortis causa⁶⁰, el pacte de supervivència⁶¹, la compravenda⁶², la prestació de serveis⁶³, l'enriquiment injust⁶⁴, etc.

Així i tot, malgrat que es pugui comprendre la necessitat d'elaborar conceptes autònoms, no es pot deixar de posar en relleu l'enorme dificultat que suposa elaborar aquestes nocions sense tenir un ordenament jurídic civil propi. El TJUE s'ha guiat bàsicament per la interpretació (literal, contextual o sistemàtica i teleològica) de les disposicions dels Reglaments UE per a desprendre'n les nocions autònomes. En efecte, com ha declarat el TJUE

Según reiterada jurisprudencia del Tribunal de Justicia, de las exigencias tanto de la aplicación uniforme del Derecho de la Unión como del principio de igualdad se desprende que el tenor de una disposición del Derecho de la Unión que no contenga una remisión expresa al Derecho de los Estados miembros para determinar su sentido y su alcance normalmente debe ser objeto en toda la Unión de una interpretación autónoma y uniforme que debe buscarse teniendo en cuenta no solo el tenor de la disposición, sino también su contexto y los objetivos perseguidos por la normativa de la que forme parte

En d'altres ocasions, s'ha referit als principis generals compartits pels diferents ordenaments nacionals

Hay que considerar tal concepto un concepto autónomo, que debe ser interpretado refiriéndose, por una parte, a los objetivos y al sistema de

---

⁵⁷ Vegeu 6.2.2.

⁵⁸ Vegeu 4.1.3.2.

⁵⁹ Vegeu 5.2.

⁶⁰ Vegeu 7.1.2.2 i 7.1.2.3.

⁶¹ Vegeu 2.3.2.2.2.

⁶² Vegeu 2.3.1.

⁶³ Vegeu 2.3.2.

⁶⁴ Vegeu 3.1.2.1.

dicho Reglamento y, por otra, a los principios generales que se deducen de todos los sistemas jurídicos nacionales

1.4.4. Les línies de coherència sistemàtica i els seus límits

La construcció de nocions autònomes s'adopta per a cada Reglament UE singularment considerat, però a mesura que, d'una banda, s'han anat modificant els textos normatius inicials per a substituir-los per nous textos i, de l'altra, s'ha anat ampliant el ventall de Reglaments UE per abarcar cada vegada més matèries, el TJUE ha anat estenent el radi d'acció d'aquestes nocions autònomes. Així, nocions que s'havien elaborat per a la interpretació d'un sol text normatiu ara són instrument d'interpretació útil per a d'altres textos.

Respecte al manteniment de les nocions originàries dels antecedents normatius el TJUE ha establert el principi de continuïtat en la interpretació conforme al qual es manté la jurisprudència interpretativa del TJUE adoptada en els instruments que van precedir directament al R Brus I bis (això és CBr 1968 i RBrus I) si la disposició interpretada era idèntica o si es pot qualificar d'equivalent en el seu contingut. El que és singular és que a més del principi de continuïtat, tant el legislador com el TJUE, estableixen el principi de coherència, de manera que les nocions elaborades en el sí d'un sol text normatiu expandeixen el seu àmbit en ser útils també per a la interpretació d'altres textos normatius. La coherència s'estableix bàsicament en tres eixos, d'una banda, entre el RRI i el RRII⁶⁵,

---

⁶⁵ Vegeu atès 7, 24 i art. 27.1.b RRI (sobre una noció del consumidor que no ha d'estar desvinculada de la que té en d'altres sectors del Dret de la UE, a tall d'exemple, vegeu STJUE 7.12.2010, *Peter Pammer c. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG*, assumptes acumulats C-585/08 y C-144/09, ECLI:EU:C:2010:740, sobre el concepte de viatge combinat); atès 7 RRII.

juntament amb el RBrus I bis⁶⁶, d'altra banda, entre el Reglament 4/2009 i el R Brus I bis⁶⁷, i, per fi, entre el Reglament 4/2019, el RS, el RREM i el REPUR⁶⁸.

El que es busca per part del TJUE⁶⁹ és donar continuïtat i coherència. En realitat, el que es busca és crear un sistema integrat, coherent i harmònic. Aquesta coherència no està exempta de límits i crítiques⁷⁰.

En aquest sentit, val a dir que el fet que, per exemple, el RBrusI bis i el RRI regulin sectors diferents – el primer, la competència judicial internacional i el reconeixement i execució de resolucions judicials i extrajudicials, el segon, la determinació de la llei aplicable – comporta que no sempre hi pugui haver una alineació conceptual

---

⁶⁶ No oblidem que el CBr 1968 és l'avantsala, model i patró dels Reglaments que es van anar adoptant a partir dels anys 2000 en matèria de cooperació judicial en matèria civil. Tampoc hem d'oblidar que hi ha un enllaç directe entre el CBr 1968, el RBrus I i el RBrus I bis, actualment vigent. Aquest és un punt transcendental perquè moltes de les nocions autònomes del RRI i el RRII provenen d'aquesta jurisprudència. També es constata una relació entre el Reglament 4/2009 i el RBrus I, que s'entén efectuada també respecte del RBrusI bis.

⁶⁷ Vegeu atès 15, 26 i 44 Reglament 4/2009.

⁶⁸ Vegeu atès 22 i art. 1.2.c) i d) RREM; atès 22 i art. 1.2.c) i d) REPUR (en els Reglaments 4/2009 i en el RS no hi ha cap referència, però els RREM i REPUR ja articulen aquesta coherència orgànica entre aquests Reglaments UE).

⁶⁹ Vegeu, entre d'altres, STJUE 9-12-2021, *HRVATSKE ŠUME d.o.o. c. BP Europa SE*, assumpte C-242/20, ECLI:EU:C:2021:985, sobre la qualificació de l'acció de restitució del pagament indegut per raó d'enriquiment injust; STJUE 8.5.2019, *Brian Andrew Kerr c. Pavlo Postnov*, assumpte C-25/18, ECLI:EU:C:2019:376, on es qualifica com a prestació de serveis l'execució d'una obligació de pagament de la contribució dels interessats a les càrregues del immoble en el que tenen la seva propietat, l'import de la qual va quedar fixada per la junta general de propietaris; STJUE 31.1.2019, *Agostinho da Silva Martins c. Dekra Claims Services Portugal, S.A.*, as. C-149/18, ECLI:EU:C:2019:84, sobre la interpretació de la noció de lleis de policia i l'equiparació existent entre la noció del RRI i del RRII; STJUE 15.6.2017, *Saale Kareda c. Stefan Benkó*, assumpte C-249/16, ECLI:EU:C:2017:472, on s'inclou dins de la matèria contractual l'acció de repetició del codeutor solidari que ha satisfet íntegrament el deute contra la resta.; STJUE 28.7.2016, *Verein für Konsumenteninformation c. Amazon EU Sàrl*, assumpte C-191/15, ECLI:EU:C:2016:612, on es distingeix, a efectes de determinar la llei aplicable, entre la consideració del caràcter abusiu de les clàusules d'elecció de llei, àmbit al qual s'aplica el RRI, i l'acció de cessació de l'ús d'aquestes clàusules, regida per l'RRII; STJUE 21.1.2016, *ERGO Insurance y Gjensidige Baltic*, assumptes acumulats C-359/14 i C-475/14, EU:C:2016:40, on estableix que la llei aplicable a una acció de repetició d'una entitat asseguradora contra una altra entitat asseguradora es determina d'acord amb l'art. 7 RRI si les normes de la responsabilitat delictual aplicables a l'accident estableixen un repartiment de l'obligació de reparació del dany en virtut dels arts. 4 i ss. RRII.

⁷⁰ Vegeu SÁNCHEZ LORENZO, S., "El principio de coherencia en el derecho internacional privado europeo", *REDI*, 2018, vol. 70, 2, pàgs. 17-47. Menys crític WILKE, F.M., "Dimensions of coherence in EU conflict-of-law rules", *Journal of Private international law*, 2020, 1, vol. 16, pàgs. 163-188.

Pues bien, se ha de advertir que el Reglamento Roma I y el Reglamento nº 1215/2012 persiguen objetivos distintos. Así como el Reglamento Roma I se aplica, según su artículo 1, apartado 1, párrafo primero, a las obligaciones contractuales en materia civil y mercantil en las situaciones que impliquen un conflicto de leyes, con el fin de determinar el Derecho material aplicable, el Reglamento n.º 1215/2012 tiene por objeto fijar las normas que permitan determinar el tribunal competente para resolver un litigio en materia civil y mercantil que verse, en particular, sobre un contrato celebrado entre un profesional y una persona que actúa con un fin ajeno a su actividad profesional, de manera que esta última quede protegida en tal situación (véase, en este sentido, la sentencia de 2 de mayo de 2019, Pillar Securitisation, C-694/17, EU:C:2019:345, apartado 42).⁷¹

1.5. Connexions emprades

De forma breu es presenten les principals connexions emprades en els diferents Reglaments UE. Es tracta simplement de posar en relleu aquelles connexions que tenen una presència més significativa alhora de determinar la llei aplicable.

1.5.1. Elecció de llei

L'autonomia conflictual constitueix un dels trets característics del sistema europeu de Dret internacional privat. Els Reglaments UE inclouen la possibilitat de que els interessats puguin escollir la llei rectora de la relació jurídica establerta en funció de la matèria regulada. No es tracta d'una previsió homogènia. Cada Reglament UE conté les seves pròpies disposicions i en funció de l'àmbit regulat es concedeix una autonomia més o menys àmplia, així com també en funció de cada Reglament es preveu si a més d'una elecció expressa es pot deduir una elecció implícita que es desprengui dels termes de l'instrument atorgat o de les circumstàncies del cas. En relació al Dret civil català el principal repte és el d'analitzar com pot ser escollit, en tractar-se d'un Dret integrat en l'ordenament

---

⁷¹ Vegeu STJUE 3.10.2019, *Jana Petruchová c. FIBO Group Holdings Limited*, assumpte C-208/18, ECLI:EU:C:2019:825, en relació a les matèries que queden excloses de la protecció dispensada sigui pel RBrusl bis, sigui pel RRI, en particular respecte de contractes sobre instruments financers.

plurilegislatiu com l'espanyol. Com es veurà, l'elecció no es portarà a terme de la mateixa manera en el RRI que en el RS, per exemple. La qüestió depèn del model que s'adopta en la remissió a un sistema plurilegislatiu⁷², però, en qualsevol cas, la llei catalana és susceptible de ser elegida en qualsevol dels Reglaments.

1.5.2. Residència habitual

La residència habitual és també una de les connexions que té una forta presència en tots els Reglaments UE. Cal estar amatent al contingut atorgat a aquesta connexió ja que en el RRI i RRIL, es para especial atenció, amb una regulació pròpia, de la residència habitual de d'una societat, associació o persona jurídica, considerant que és el lloc on té la seva administració central, sens perjudici que es pugui tenir en compte el lloc on es trobi la sucursal, agència o un altre establiment si el contracte se celebra (RRI) o el fet generador del dany o el dany es produeix, en el curs de les seves operacions; mentre que la residència habitual d'una persona física que estigui exercint la seva activitat professional, el lloc és on tingui el seu establiment principal. La noció varia si es tracta de la residència habitual d'una persona física en el marc del Reglament 4/2019, RS, RREM o REPUR.

Quan es tracta d'establir la residència habitual de les persones físiques, aquesta ha de ser determinada de manera autònoma sense acudir als criteris fixats en els Drets nacionals. En l'articulat dels Reglaments UE no es dóna una definició d'aquesta connexió si bé s'han com a element d'orientació els pronunciaments del TJUE⁷³ - per bé que s'ha de tenir present que l'àmbit material del Reglament en qüestió en pot condicionar o matisar el seu contingut – i els atesos 23 i 24 del RS. Així, els dos elements que bàsicament s'han de considerar són, d'una banda, la voluntat de l'interessat de fixar el centre habitual dels seus interessos en un lloc determinat i, d'altra banda, una presència que tingui un grau suficient

---

⁷² Vegeu epígraf 1.6.1.

⁷³ STJUE 25.11.2021, assumpte C-289/20, *IB c. FA*, ECLI:EU:C:2021:955; STJUE 16.7.2020, assumpte C-80/19, *E.E.*, ECLI:EU:C:2020:569; STJUE 28.6.2018, assumpte C-512/17 *HR*, ECLI:EU:C:2018:513; STJUE 8.6.2017, assumpte C-111/17 *OL*, PPU, ECLI:EU:C:2017:436; STJUE 22.12.2010, assumpte C-497/10, *Mercredi*, PPU, ECLI:EU:C:2010:829; STJUE 2.4.2009, assumpte C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225.

d'estabilitat al territori de l'Estat en qüestió. Altrament dit, el lloc on la persona ha fixat, amb caràcter estable, el centre permanent o habitual dels seus interessos. En tant que apreciació fàctica es tindran en consideració qüestions com el lloc on es desplega la vida social i familiar, el lloc en es presta habitualment l'activitat laboral, el lloc on està situat el patrimoni de l'interessat. El TJUE ha descartat, almenys en el pla de la competència judicial internacional, que una persona física pugui tenir simultàniament dues residències habituals⁷⁴. La residència habitual s'ha de considerar en termes d'una connexió que cerca designar l'aplicació de la llei que és més pròxima.

Una vegada més s'ha de tenir present que la designació del Dret civil català com a Dret del lloc on es té la residència habitual varia en funció del Reglament aplicat i de les regles remissió a un sistema plurilegislatiu⁷⁵. En la remissió directa, la connexió residència habitual determina l'aplicació del Dret civil català si s'esta residint habitualment a Catalunya, mentre que en la remissió indirecta no és necessàriament així.

1.5.3. Nacionalitat

La importància de la nacionalitat com a punt de connexió ha anat remetent, per bé que encara manté una presència prou significativa en el RS, en el RREM i en el REPUR, més reduïda és, en canvi, la seva incidència en el PLH 2007. Es tracta d'una connexió estable i previsible que té sentit de mantenir en l'àmbit del Dret de família i successions. Dos punts poden tenir transcendència en relació al Dret civil català: les conseqüències de la possessió de diferents nacionalitats i la determinació de la llei catalana quan s'ha aplicat aquesta connexió. Respecte al primer punt, el TJUE no s'hi ha pronunciat explícitament en l'àmbit de la determinació de la llei aplicable, però s'apunta, i així es desprèn de l'atès 50 del RREM, que es pot fer valer qualsevol de les nacionalitats posseïdes. Respecte al segon punt, és evident que aquesta connexió no pot conduir a la designació de la llei catalana, atès que la nacionalitat expressa un vincle entre un individu i un Estat, com a ens sobirà. La nacionalitat espanyola, com a connexió, ens

---

⁷⁴ STJUE 16.7.2020, *E.E.*, as. C-80/19, ECLI:EU:C:2020:569; STJUE 25.11.2021, IB c. FA, as. C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955.

⁷⁵ Vegeu epígraf 1.6.1.

reporta a la pluralitat legislativa i no permet concretar la llei aplicable. En aquestes circumstàncies, els Reglaments UE que empren la nacionalitat com a connexió estableixen quin és el criteri per a determinar quina d'entre les lleis de l'ordenament plurilegislatiu és l'aplicable. De nou, això depèn del model que s'adopta en la remissió a un sistema plurilegislatiu⁷⁶, però es pot apuntar que aquesta connexió condueix a l'aplicació del Dret civil català quan la persona en qüestió té la nacionalitat espanyola i el veïnatge civil català.

1.5.4. Vincles més estrets

L'aplicació de la llei dels vincles més estrets, com a clàusula d'escapatòria i de tancament, és un mecanisme per evitar l'aplicació de la llei designada per una connexió objectiva prevista pel legislador europeu. Aquesta clàusula, amb major o menor incidència està present en tots els Reglaments UE. Es tracta d'una clàusula flexibilitzadora que busca aplicar una llei diferent a la designada pel Reglament si es constata que hi ha una llei d'un altre país que tingui una vinculació més estreta amb la relació jurídica objecte de regulació. El tribunal davant del qual es planteja la demanda en qüestió ha d'apreciar amb caràcter subjectiu l'existència d'aquesta vinculació manifestament més estreta amb una llei diferent a la designada, ateses les circumstàncies del cas. La crítica que es pot fer és que la discrecionalitat no propicia en absolut la seguretat jurídica. No obstant això, cal apuntar es tracta d'una clàusula d'aplicació excepcional.

Així, el Dret civil català pot ser aplicat, o descartat, en aplicació d'aquesta clàusula, per bé que, novament, la seva operativitat varia en funció del model que s'adopta en la remissió a un sistema plurilegislatiu⁷⁷, ja que en els Reglaments que preveuen les regles de remissió directa aquesta clàusula podrà ser invocada per a descartar l'aplicació d'una altre Dret civil espanyol, mentre que això no serà possible en els Reglaments que preveuen les regles de remissió indirecta, ja que només serà operativa front a Drets civils d'altres Estats.

---

⁷⁶ Vegeu epígraf 1.6.1.

⁷⁷ Vegeu epígraf 1.6.1.

1.5.5. Llei del for

La llei del for no és una connexió que estigui prevista en cap dels Reglaments UE, però sí que està inclosa en el PLH 2007. La connexió planteja el problema d'establir quina de les lleis és d'aplicació quan el tribunal que està coneixent del cas, altrament dit for, pertany a una jurisdicció unitària d'un Estat que és plurilegislatiu. Dit en d'altres paraules, quan és aplicable el Dret català en un cas en que la norma de conflicte ens remet a la llei del for? Ni el PLH ni el Dret espanyol proporcionen una resposta a aquesta qüestió. La solució ha vingut de la mà de la jurisprudència que ha optat per aplicar la llei catalana quan és competent un tribunal de la jurisdicció espanyola amb seu a Catalunya⁷⁸.

1.6. L'aplicació del Dret civil català com a ordenament integrat en l'ordenament plurilegislatiu espanyol

1.6.1. Problemes d'aplicació de la norma de conflicte

En aplicar-se la norma de conflicte es fa un salt al buit en la mesura en que pot ser d'aplicació un Dret estranger. És per això que poden sorgir diferents problemes d'aplicació. En aquest estudi pararem atenció a tres problemes que poden incidir directament en l'aplicació del Dret civil català en la mesura en que forma part de l'ordenament plurilegislatiu espanyol:

- la remissió a sistemes plurilegislatius (remissió *ad extra*): això és, quan es designa la llei espanyola per la norma de conflicte, com s'estableix si la llei catalana és aplicable?
- el reenviament (remissió *ad intra*): això és, quan la llei espanyola és designada per efecte del reenviament realitzat per una norma de conflicte estrangera, com s'estableix si la llei catalana és aplicable?
- la manca o deficient acreditació del contingut del Dret estranger: això és, quan la llei estrangera designada per la norma de conflicte no resulta acreditada, com s'estableix si la llei catalana és aplicable?

---

⁷⁸ Entre d'altres, SAP B 13.10.2021, ECLI:ES:APB:2021:12124; SAP B 23.3.2021, ECLI:ES:APB:2021:4549; SAP B 29.1.2018, ECLI:ES:APB:2018:1058; SAP B 26.1.2018, ECLI:ES:APB:2018:631.

Es tracta de problemes que o bé són regulats de manera diferenciada per cada Reglament o bé no són abordats per cap dels Reglaments UE. S'ha plantejat per part de la doctrina l'oportunitat d'adoptar un Reglament que regulés la part general del Dret internacional privat⁷⁹, però, de moment, aquesta idea no ha tingut ressò en el legislador europeu.

1.6.2. La remissió a sistemes plurilegislatius en els Reglaments UE

Tots els Reglaments UE, també el PLH, adopten una solució pel cas de que la norma de conflicte determini com a aplicable un sistema jurídic que compti amb una pluralitat de legislacions. Malgrat tot, aquesta solució no és unívoca. El punt de partida és que la norma de conflicte, en determinar la llei aplicable, designa la llei d'un país, entès com a Estat sobirà. En la mesura en que aquest país tingui un ordenament plurilegislatiu és indispensable arbitrar una solució que resolgui el problema d'establir quina de les lleis d'aquell país és l'aplicable. Partim de la consideració que el problema que ens interessa sorgeix quan es designa com a aplicable la llei espanyola i cal establir si el Dret civil català és aplicable⁸⁰. Per consegüent, considerem el problema en relació a un ordenament plurilegislatiu de caràcter territorial, com és l'espanyol⁸¹.

Els Reglaments UE i el PLH, com s'ha apuntat, estableixen models per a resoldre el problema de la remissió a sistemes plurilegislatius que responen a criteris diferents en funció de la matèria regulada. Així:

- En el RRI i en el RRII se segueix el model de la remissió directa

---

⁷⁹ Vegeu WILKE, F., *A conceptual analysis of European private international law, the general issues in the Eu and its Member States*, Cambridge, 2019, Ed. Intersentia; KADNER GRAZIANO, TH., "Codifying European Union private international law: The Swiss Private International Law Act – a model for a comprehensive EU private international law regulation?", *Journal of Private International Law*, 2015, vol. 11, pàgs. 585-606; LEIBLE, S. I MÜLLER, M., "A General Part for European Private International Law? The Idea of a Rome 0 Regulation", *Yearbook of Private International Law*, vol. 14 (2012-2013), pàgs. 137-152; LAGARDE, P., "Embryon de règlement portant Code européen de droit international privé", *Rebels Z.*, vol. 75, 2011, pàgs. 673-676; FALLON, M., LAGARDE, P. I POILLOT-PERUZZETTO, S. (dirs.), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé*, Brussel·les, Peter Lang, 2011.

⁸⁰ Vegeu ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., "Remisión a un sistema plurilegislativo. El ejemplo español y algunas tareas por resolver", *Le droit à l'épreuve des siècles et des frontières. Mélanges en l'honneur du Professeur Bertrand Ancel*, LGDJ, Iprolex, París/Madrid, 2018, pàgs. 63-84.

⁸¹ L'observació és pertinent perquè, en alguns casos, els Reglaments UE tenen també present que hi ha ordenaments plurilegislatius de base personal, però aquest no és el cas.

- En el PLH 2007, RS, RREM i REPUR se segueix el model de la remissió indirecta amb aplicació subsidiària del model de la remissió directa

L'adopció d'un o altre model és determinant per a establir quan és aplicable el Dret civil català.

En virtut del sistema de la remissió directa la norma de conflicte designa de manera immediata l'ordenament jurídic concret que s'ha d'aplicar amb la ficció de considerar a cadascuna de les unitats territorials que integren l'ordenament plurilegislatiu com un país als efectes de l'aplicació del Reglament (RRI o RRII).

Exemple (art. 22.1 RRI): Si el venedor té la residència habitual a Catalunya, l'art. 4.1.a) RRI determina com a aplicable la llei catalana, en tant que unitat territorial amb un Dret propi en matèria d'obligacions contractuals

En virtut del sistema alternatiu de remissió indirecta la norma de conflicte designa com a aplicable la llei d'un Estat i si aquest Estat té un ordenament plurilegislatiu, és el sistema per resoldre els conflictes interns de lleis d'aquell Estat el que determinarà quina de les lleis del seu ordenament plurilegislatiu és l'aplicable. Hi ha doncs una doble localització.

Exemple 1 (art. 36.1 RS): Si el causant tenia la seva darrera residència habitual a Catalunya, l'art. 21 RS determina com aplicable la llei espanyola, globalment considerada, i per a establir quina de les lleis espanyoles és d'aplicació hem d'acudir al sistema per resoldre els conflictes interns de lleis (art. 16 CCE) que ens remet a les normes del Capítol V del Tít. Prel. CCE (art. 9.8 CCE) que ha de ser aplicat substituint la connexió nacionalitat per la de veïnatge civil (art. 16.1 CCE). Així si el causant que tenia la seva darrera residència habitual a Catalunya tenia el veïnatge civil català, s'aplica la llei catalana, però si, malgrat que tenia en aquell moment la seva residència habitual a Catalunya, tenia un altre veïnatge civil, com ara l'aragonès, per exemple, s'aplica la llei aragonesa.

Exemple 2 (art. 36.1 RS): La causant, que té nacionalitat espanyola, escull la llei de la seva nacionalitat per a regir la seva successió (art. 22 RS). La

Llei que regirà la seva successió serà la del veïnatge civil, atesa la previsió establerta en l'art. 14 i 16 CCE. Si té veïnatge civil català, la llei aplicable serà la catalana.

Ara bé, els Reglaments UE i el PLH, adopten una regla subsidiària per aquells casos en els que no hi ha ("a falta de", diu el RS; "en ausencia de tales normas", el PLH 2007 i "en defecto de tales normas", el RREM i el REPUR) s'opta, amb caràcter subsidiari, per la remissió directa. Aquest és el cas dels estrangers amb residència habitual a Espanya, ja que els estrangers no tenen veïnatge civil.

Exemple (art. 36.2.a) RS): Si el causant tenia la seva darrera residència habitual a Catalunya, l'art. 21 RS determina com aplicable la llei espanyola, globalment considerada, i per a establir quina de les lleis espanyoles és d'aplicació hem d'acudir al sistema per resoldre els conflictes interns de lleis (art. 16 CCE) que ens remet a les normes del Capítol V del Tít. Prel. CCE (art. 9.8 CCE) que ha de ser aplicat substituint la connexió nacionalitat per la de veïnatge civil (art. 16.1 CCE). Però com que un estranger no té veïnatge civil hem d'acudir al sistema de remissió directa, de tal manera que se li aplica directament la llei de la residència habitual, això és, la llei catalana.

1.6.3. L'aplicació del Dret civil català per efecte del reenviament

L'aplicació del Dret civil català pot venir donada també per efecte del reenviament. Aquest supòsit només es donarà en matèria successòria ja que el legislador europeu ha establert explícitament l'exclusió del reenviament en totes les altres matèries regulades per Reglaments UE en relació amb la determinació de la llei aplicable. El reenviament a la "llei espanyola" d'acord amb l'art. 34.1.a RS, genera de nou el problema d'establir si la llei catalana és o no d'aplicació. Per a determinar-ho s'ha d'acudir a la regla de remissió prevista en l'art. 36 RS. Es poden donar dues situacions si considerem les principals connexions utilitzades en Dret internacional privat comparat, això és la nacionalitat i el lloc de situació dels béns immobles.

Si el reenviament es produeix per efecte d'una norma de conflicte estrangera que adopta com a punt de connexió la nacionalitat,

- Si el causant tenia nacionalitat espanyola, però residència habitual a l'estranger en el moment de la defunció, l'art. 36.1 RS ens condueix als arts. 16 i 9.8 CCE, i la llei catalana serà d'aplicació si el causant tenia veïnatge civil català en el moment de la defunció⁸².

Si el reenviament es produeix per efecte d'una norma de conflicte estrangera que adopta com a punt de connexió el lloc de situació dels immobles i els immobles en qüestió estan situats en territori espanyol⁸³, es poden donar al seu torn dues situacions:

- Si el causant tenia nacionalitat espanyola, però residència habitual a l'estranger en el moment de la defunció, l'art. 36.1 RS ens condueix als arts. 16 i 9.8 CCE,
  - la llei catalana serà d'aplicació si el causant tenia veïnatge civil català en el moment de la defunció, malgrat que els béns immobles estiguin situats a una unitat territorial espanyola diferent a la catalana
  - inversament, la llei catalana no és d'aplicació si el causant no tenia veïnatge civil català en el moment de la defunció, malgrat que els béns immobles estiguin situats a Catalunya
- Si el causant no tenia nacionalitat espanyola i residia habitualment a l'estranger en el moment de la defunció, l'art. 36.1 RS no és operatiu, per tant acudim a la regla de la remissió directa prevista en l'art. 36.2 RS i, en particular, a l'art. 36.2.c) RS de manera que s'aplicarà la llei catalana directament si l'immoble està situat en territori català.

---

⁸² Vegeu GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu de successions", a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona (coord.), *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Universitat de Girona-Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 371-478, en particular, pàgs. 400-401; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos", a VILLÓ TRAVÉ, C. (Dir.), *Retos y oportunidades del Derecho de sucesiones*, Thomson Reuters, Cizur Menor, 2019, pàgs. 226-252, en particular, pàg. 250.

⁸³ Tot i així, aquest reenviament podria comportar una fragmentació en la regulació de la successió i està per veure que el TJUE accepti aquesta possibilitat.

1.6.4. L'aplicació del Dret civil català davant la manca d'acreditació del Dret estranger

Finalment, cal apuntar que els Reglaments UE no regulen el tractament processal del Dret estranger, la qual cosa pot comprometre seriosament l'aplicació del Dret designat per la norma de conflicte europea i, en conseqüència, l'aplicació uniforme dels Reglaments UE⁸⁴. En efecte, davant la manca o insuficient acreditació del Dret estranger designat per la norma de conflicte europea, s'ha de tenir present que la solució seguida per la jurisprudència espanyola de forma aclaparadora és la d'aplicar el Dret espanyol, en tant que la prova de determinar el contingut del Dret estranger recau en les parts i els tribunals no estan obligats a esbrinar-ne el seu contingut, tot i que en tenen la facultat. Malgrat que doctrinalment s'han apuntat diverses propostes⁸⁵, la pràctica jurisprudencial a Catalunya és la d'aplicar el Dret civil català com a solució substitutiva a la manca o insuficient acreditació del Dret estranger.

---

⁸⁴ Vegeu el Informe de ESPLUGUES MOTA, C., "General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe", a ESPLUGUES MOTA, C., IGLESIAS BUHIGUES, J. L. I PALAO MORENO, G. (eds.), *Application of Foreign Law*, Munic, Sellier, 2011, 82 pàgs., en particular, pàgs. 78-79. Vegeu també "The Application of Foreign Law in Civil Matters in the EU Member States and its Perspectives for the Future", Institut Suisse de Droit Comparé, Lausanne, 2011 (accessible a <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c92e8d95-ac55-4c9c-91b6-36a5a7564838/language-en>). La qüestió està plenament vigent, vegeu les contribucions de REQUEJO ISIDRO, M., "The Application of European Private International Law and the Ascertainment of Foreign Law", pàgs. 139-176 i BEAUMONT, P., "When Should EU Private International Law Require that Foreign Law be Applied?", pàgs. 177-184; totes dues a *How European is European Private International Law? Sources, Court Practice, Academic Discourse*, Ed. by Jan von Hein, Eva-Maria Kieninger, Giesela Rühl, Intersentia, Cambridge 2019. En relació al RRII, vegeu TORRALBA MENDIOLA, E., "Spain", a *Study on the Rome II Regulation (EC) 864/2007 on the law applicable to non-contractual obligations*, JUST/2019/JCOO_FW_CIVI_0167, Civic Consulting, British Intitute of International and Comparative Law, 2021, pàg. 658.

⁸⁵ Vegeu BOUZA VIDAL, N., "Comentario a la Sentencia del Juzgado de Primera Instancia de Badalona de 15 de abril de 1988 y a la apelación, SAP de Barcelona (Sección 13a) de 6 de abril de 1989", *REDI*, 1990-1, pp. 264-271, optant per l'aplicació de la llei de l'ordenament més proper (inclòs un d'estranger); FONT I SEGURA, A., *Actualización y desarrollo del sistema de Derecho interregional*, De Conflictu Legum, Estudios de Derecho internacional privado, núm. 10, Santiago de Compostela, 2007, pàgs. 204-205, proposant l'aplicació de la llei civil espanyola corresponent al territori on tinga la seu el tribunal competent, si bé es contempla la possibilitat d'aplicar una altra llei espanyola si es demostra l'existència d'una vinculació particularment més estreta amb aquesta altra llei, i Forner Delaygua, J., "La aplicación del Derecho catalán como Derecho español en los supuestos internacionales", a *L'aplicació del dret civil català en el marc plurilegislatiu espanyol i europeu*, (FONT I SEGURA, A. Coord), Atelier, Barcelona, 2011, pàg. 109, considera que l'única solució coherent consisteix en "l'aplicació de la llei pròpia del territori del jutge que coneix, com faria en una situació interna vinculada exclusivament a dit territori".

S'ha de fer notar emperò, que en l'àmbit registral i notarial aquesta solució no es pot mantenir. En efecte, la manca de prova del Dret estranger no comporta l'aplicació substitutòria del Dret espanyol. En seu notarial es desestima la pretensió de declaració i en seu registral s'emet una qualificació negativa que comporta la suspensió de la inscripció sol·licitada. El motiu d'aquesta diferència rau en que la validesa de l'acte regit per un Dret estranger no pot dependre de cap Dret espanyol. Per tant, en principi, les parts han d'acreditar el contingut del Dret estranger, si bé s'autoritza a les autoritats registrals i notarials per a que, sota la seva responsabilitat, apliquin el Dret estranger pel seu coneixement privat, sense necessitat de prova per les parts, ni de requeriment per part seva, en la mesura en que l'autoritat no judicial en conegui el seu contingut.

2. El Reglament (CE) 593/2008, del Parlament europeu i del Consell, de 17 de juny, sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I)

El RRI va entrar en vigor el 24 de juliol de 2008 i va aplicar-se d'ençà el 17 de desembre de 2009 (art. 29 RRI) i, només, pel que fa als contractes atorgats a partir d'aquesta mateixa data (art. 28 RRI).

El RRI va substituir el Conveni de Roma de 1980, de tal manera que totes les remissions fetes a aquest últim text cal entendre-les fetes al RRI (art. 24 RRI). Per altra banda, el RRI no interfereix en l'aplicació de convenis internacionals en matèria de llei aplicable a les obligacions contractuals, dels que en siguin part, entre altres, un o més Estats membres (art. 25 RRI).^{86 87}

El RRI és un reglament d'aplicació universal o *erga omnes*, en el sentit que s'aplicarà al cas la llei designada d'acord amb les regles que preveu aquest text encara que sigui que no sigui la llei d'un Estat membre de la UE (art. 2).

2.1. Àmbit d'aplicació del RRI i àmbit d'aplicació de la llei aplicable

El RRI s'aplica "a las obligaciones contractuales en materia civil i mercantil en las situaciones que impliquen un conflicto de leyes" (art. 1 RRI). A propòsit d'aquest àmbit d'aplicació material, l'art. 12.1 RRI descriu els aspectes que, "en particular", restaran sotmesos a la llei designada pel RRI.

---

⁸⁶ D'aquesta manera, el RRI s'aplicarà si no regeix la Convenció de les Nacions Unides sobre compravenda internacional de mercaderies (Convenció de Viena, 11 d'abril de 1980) ja sigui perquè els contractants no estan establerts a uns dels Estats contractants (art. 1), perquè el contracte atorgat és un contracte que *no* és de compravenda de mercaderies (art. 3), ja sigui perquè és un contracte de compravenda però exclòs del seu àmbit d'aplicació (art. 2) o perquè aquell aspecte o qüestió resta al marge de les matèries regulades (art. 4 i 5). Vegeu CALVO CARAVACA, A-L., "El Reglamento Roma I sobre la ley aplicable a las obligaciones contractuales. Cuestiones escogidas", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol.1, núm. 2, 2009, pàg. 55; GINEBRA MOLINS, M. E., "La aplicación de la regulación del contrato de compraventa y del suministro de contenidos digitales. Especial referencia a la incorporación de las Directivas (UE) 2019/770 y 2019/771 por el legislador catalán", a ARNAU RAVENTÓS, L (Dir.), *La digitalización del Derecho de contratos en Europa*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 166-167.

⁸⁷ Pel que fa a les normes de conflicte que pugui arribar a preveure una directiva, l'art. 23 RRI els dona prioritat respecte les regles que estableix el mateix RRI (vegeu, FORNER DELAYGUA, J., "El Reglament europeu sobre llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I): *Aplicabilitat* espacial de la normativa elaborada a Catalunya en matèria de contractes", a INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (Coord.), *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 40-53).

2.1.1. Obligacions contractuals sotmeses al RRI i obligacions excloses

El RRI no defineix la categoria d'*obligació*, ni de la de *contracte* ni, en cap cas, delimita les matèries *civil* i *mercantil*⁸⁸. Sigui com sigui, és en aquest context que es situen les exclusions de l'art. 1.2 RRI, és a dir, *obligacions* situades al marge del RRI⁸⁹. Des d'una perspectiva general, es voldrien destacar dos aspectes. El primer mena cap a l'art. 1.2.a RRI, que exclou "la capacidad de las personas físicas, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 13"; aquest darrer precepte condiona, en determinades circumstàncies, l'al·legació que es pugui arribar a fer de les regles internes en matèria de capacitat⁹⁰. Sembla que la norma arrodoniria allò previst a l'art. 12 RRI. La raó és que la capacitat interfereix en la validesa o, emprant una categoria més àmplia, en l'eficàcia del negoci, que són aspectes no esmentats "en particular" a l'art. 12.1 RRI; de fet, l'expressió "consecuencias de la nulidad del contrato" podria fer pensar que les *causes* (*vgr.* la manca de capacitat absoluta o suficient per a contractar) en queden excloses. L'art. 13 RRI afavoriria pensar que això no és així i que la incidència de la capacitat en la validesa del negoci està compresa dins de l'art. 12 RRI, encara que no l'esmenti "en particular". Ara bé, l'art. 1.2 RRI, a l'excloure la capacitat de l'àmbit material del RRI, confirma que saber qui pot contractar és que, d'entrada, resta al marge del RRI, però, entenem, la incidència contractual o efectes d'una possible manca de capacitat, és matèria que sí que quedaria inclosa dins del RRI i que, per tant, s'hauria d'escatir aplicant la llei designada pel RRI⁹¹.

---

⁸⁸ Vegeu, en general, destacant que el concepte de *contracte* i les categories *civil* i *mercantil* s'han d'interpretar de forma "amplia", sense interferir en els conceptes i categories internes, ARTOLA FERNÁNDEZ, M.-A., "Los Reglamentos de la UE 593/2008 (Roma I) y 1215/12 (Bruselas I-bis) y el día a día de la práctica jurisdiccional", a JIMÉNEZ BLANCO, P. / ESPINIELLA MENÉNDEZ, Á., (Dir.), *Nuevos escenarios del Derecho Internacional privado de la contratación*, Tirant lo Blanc, Valencia, 2021, pàg. 20-25.

⁸⁹ Val a dir que la pròpia dicció de la norma ja denota que el concepte de *contracte* emprat a l'art. 1.1 RRI ("*obligaciones contractuales*") és molt flexible. Així, la lletra c, exclou les obligacions que derivin de "*testamentos y sucesiones*" referint-se, per definició, a obligacions que derivin d'una font no contractual i que, per això mateix, ja quedarien al marge del RRI.

⁹⁰ En concret, pressuposa que *les parts han contractat en un país* ("se encuentren en un mismo país") i una d'elles pretén fer valer les regles d'un altre país ("solo podrán invocar la incapacidad resultante de la ley de otro país si, en el momento de la celebración del contrato, la otra parte hubiera conocido la incapacidad o la hubiera ignorado en virtud de negligencia por su parte").

⁹¹ No sembla que l'art. 10 RRI contradigui l'argument exposat al text. Tot i que s'hi parla d'existència i *validesa* del contracte, l'aspecte relatiu a la *capacitat per a contractar vàlidament*

El segon aspecte deriva de l'exclusió de l'art. 1.2.i RRI, relatiu a la *culpa in contrahendo* i que encaixa amb l'art. 1.1, al final, Reglament (CE), 864/2007, del Parlament europeu i del Consell, d'11 de juliol de 2007, relatiu a la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (RRII). D'aquesta manera, la determinació de la llei aplicable a l'obligació (indemnitzatòria) que pugui derivar del trencament de les negociacions menarà cap al RRII.

Des de la perspectiva concreta del Dret civil català, la norma també suggereix dos comentaris específics. El primer parteix de l'art. 1.2.b RRI, que exclou "las obligaciones que se deriven de relaciones familiares". La norma també planteja dubtes⁹² i, en particular, la de si *qualsevol* vincle obligatori entre *familiars* (amb l'extensió de l'Atès 8 RRI) resta al marge del text. En concret: l'exclusió abasta qualsevol pacte o contracte entre cònjuges (art. 231-11 CCCat)? Sembla que la literalitat de l'exclusió afavoreix entendre que no, ja que no és el mateix un contracte *entre* familiars que un negoci *derivat de relacions familiars*; la primera categoria seria més àmplia i inclouria negocis en els que la relació familiar és quelcom aliè, estructuralment, al propi negoci. En canvi, un acord o pacte entre familiars relatiu, *vgr.* a la contribució a les despeses familiars (art. 231-6 CCCat), s'acostaria més a un negoci derivat de relacions familiars. I passaria el mateix amb uns capítols matrimonials (art. 1.2.c RRI).

Cal fer especial esment, en segon terme, a l'exclusió relativa a la legitimació de l'intermediari per actuar per compte d'altre generant un efecte vinculant entre el tercer i aquell per compte de qui s'ha actuat (art. 1.2.g RRI). Restaria al marge del RRI, per tant, tot allò relatiu a l'existència, validesa, eficàcia i exercici d'aquesta legitimació i, de retruc, els efectes de l'actuació d'aquest intermediari. La idea de legitimació és present, en concret, a l'art. 621-25.1 CCCat i als art. 622-21 i ss CCCat, relatius al contracte de mandat⁹³. El primer, al que es remet

---

es contempla en disposicions específiques (art. 1.2.a i 13 RRI) que, per raó de la seva especialitat, serien preferents a l'art. 10 RRI.

⁹² L'incís "incluida la obligación de alimentos" els agreuja perquè, si s'està pensant en l'obligació *legal* d'aliments, no hi hauria pròpiament *obligació contractual* (ni, per tant, tindria sentit l'exclusió).

⁹³ Quant a l'anomenada gestió d'affers aliens sense mandat (art. 622-40 CCCat), el que hi ha és una legitimació *legal* per tal de gestionar un afer *aliè* que, s'entén, s'ha de desenvolupar *en interès* del gestionat (sense poder-ho fer, a més, *per compte d'ell*).

l'art. 621-20.2.c CCCat, proclama la manca de conformitat del bé objecte del contracte de compravenda si no reuneix les característiques i prestacions habituals que el comprador raonablement pot esperar considerant, en especial, les declaracions públiques fetes pel mateix venedor o per un "tercer que estigui legitimat per a actuar per compte seu". L'exclusió implica que, per molt que la llei catalana sigui l'aplicable al contracte de compravenda en virtut del RRI, la qüestió de l'existència, abast i eficàcia de la legitimació del tercer queden al marge de la llei designada. Caldrà aplicar la norma de conflicte interna (art. 10.11, al final, CCCat) per a determinar en virtut de quina llei s'ha de valorar tot allò relatiu a aquella legitimació.

Pel que fa a la regulació catalana en matèria de contracte de mandat (622-21 i ss CCCat), cal fer notar que, no només enclou una legitimació natural o típica per actuar en nom i per encàrrec d'un altre (el mandant), sinó que obliga a executar l'afer o encàrrec fent-ne ús. Cal plantejar-se, per tant, si la naturalesa representativa del contracte de mandat previst al CCCat situa el contracte mateix fora de l'àmbit del RRI. No es creu que això sigui així; de fet, passaria és just el contrari. L'argument és literal: al mandat català, no només hi ha una "posibilidad" de vincular al mandant⁹⁴, sinó que el contracte comporta l'*obligació* de gestionar l'afer de manera que s'assoleixi aquella vinculació. D'aquesta manera, si el RRI determina que és el Dret català la llei aplicable a un contracte en virtut del qual una persona s'obliga davant d'una altra a executar un determinat encàrrec i, en aplicació del Dret català, la qualificació que escau al negoci és la de mandat (perquè l'encàrrec té naturalesa jurídica i perquè el mandatari es va obligar a gestionar-lo en nom i per compte del mandant [art. 622-21 CCCat]), es creu que és el Dret català l'aplicable a propòsit de tot allò relacionat amb una legitimació que, ja s'ha dit, no només implica autorització per a actuar vàlidament i eficaçment en nom d'un altre, sinó obligació de fer-ho. L'escenari és un altre si la qüestió de la llei aplicable es planteja a propòsit del contracte atorgat entre el mandatari i un tercer. La llei aplicable al contracte (*vgr.* un contracte de compravenda) no té per què coincidir amb la llei aplicable al contracte de mandat (que, d'entrada, seria un contracte de serveis) que, s'entén, és la que escau

---

⁹⁴ Si només hi ha una *legitimació* per actuar en nom d'altri, està clar que no hi ha cap *obligació de fer-ho*. I si no hi ha cap *obligació*, no escau l'aplicació del RRI.

aplicar a fi de determinar si el mandatari podia (en quins termes i fins a on) vincular al mandant en virtut del contracte de compravenda⁹⁵.

2.1.2. Àmbit d'aplicació de la llei aplicable

Ja s'ha dit que l'art. 12 RRI té present el *contracte* i no tant les *obligacions*, que són, en canvi, les que delimiten l'àmbit material d'aplicació del RRI (art. 1.1 RRI). La norma relaciona alguns aspectes que, *en particular*, resten sotmesos a la llei aplicable (*interpretació, compliment, incompliment, nul·litat, extinció, prescripció i caducitat*). Al marge d'aquests aspectes *particulars*, n'hi hauria d'altres que, com que no s'exclouen, cal entendre que restaran igualment sotmesos a la llei aplicable al contracte: així, *vgr.*, l'eficàcia i la modificació del contracte. L'àmbit de la llei aplicable pot arribar a la validesa formal del contracte en els casos descrits a l'art. 11 RRI; el precepte fa dependre la determinació de la llei aplicable: en primer terme, del lloc on s'ha atorgat el contracte i en funció de si les parts, ambdues, hi eren o no en el moment de l'atorgament (art. 11.1 i 2 RRI); en segon terme, de si es tracta o no d'un contracte atorgat amb consumidor (art. 11.3 RRI) i, darrer terme, de la naturalesa immobiliària de l'objecte contractual. Per altra banda, els art. 14, 15, 16 i 17 RRI estableix regles específiques de determinació de la llei aplicable a la cessió de crèdits, a la subrogació convencional o legal, a la compensació legal i a l'acció de repetició del *solvens* contra la resta de codeutors.

Essent aplicable el Dret català al contracte, és possible que, a manca d'una regulació general de les obligacions i dels contractes, sigui necessari recórrer al Dret estatal com a Dret supletori (art. 149.3 CE) o com a únic ordenament competent per a disciplinar els aspectes reconduïbles a les "bases de las obligaciones contractuales" (art. 149.1.8 CE) ⁹⁶.

---

⁹⁵ Vegeu, sotmetent al RRI, tant el contracte entre representat i representant, com l'atorgat entre representant i el tercer, CALVO CARAVACA, A-L / CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Article 1" a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P. *et al.*, *European Commentaries on Private International Law*, vol.2. *Rome I Regulation-Commentary*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2017, pàg. 67.

⁹⁶ Vegeu STC 132/2019 13.11.2019 (ECLI:ES:TC:2019:132) i, per un comentari, GARCÍA RUBIO, Mª P., "Incertidumbre y alguna cosa más en la interpretación constitucional del poder normativo sobre la materia civil", *Revista de Derecho civil*, vol. VI, núm. 4, 2019, pàg. 1 i ss.; GETE-ALONSO, Mª C., "Plurilegislación civil: ejercicio de la competencia en el Derecho personal y familiar civil catalán. Derecho patrimonial. Breve comentario a la STC 132/2019", *Revista de Derecho civil*,

2.2. Arran de l'aplicació de quines normes del RRI el Dret català pot esdevenir llei aplicable?

2.2.1 L'art. 22 RRI o de quina manera el RRI té present l'existència d'Estats plurilegislatius

D'acord amb l'art. 22.1 RRI, “cada unidad territorial se considerará como un país a efectos de determinación de la ley aplicable”. Es tracta d'una remissió directa que estalvia recórrer a les normes de conflicte internes a fi de determinar quina llei nacional és l'aplicable al contracte⁹⁷. Als efectes de l'art. 22.1 RRI, basta que aquelles unitats territorials tinguin “sus propias normas jurídicas en materia de obligaciones contractuales”.

2.2.2. Visió general de les regles que determinen que el Dret català sigui la llei aplicable al contracte

El Dret català pot ser la llei escollida pels contractants (art. 3.1 RRI); l'elecció pot ser prèvia, simultània o posterior a l'atorgament del contracte⁹⁸. Ha de quedar clar que s'ha escollit del Dret català, en el benentès que aquesta elecció pot ser expressa o tàcita (atenent, en aquest darrer cas, als “términos del contrato o ..las

---

vol. II, núm. 5, 2020 pàg. 41-89; ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “La STC 132/2019 sobre el libro VI del Código civil de Cataluña: ¿incidente o punto de inflexión?”, *Revista española de Derecho internacional*, vol. 72, núm.2, 2020, pàg. 313 i ss; FONT I SEGURA, A., “La Sentencia del Tribunal Constitucional 132/2019 sobre el libro VI del Código civil de Cataluña. ¿Una cuestión de principios?”, *Revista española de Derecho internacional*, vol. 72, núm.2, 2020, pàg. 321-328; ASÚA GONZÁLEZ, C. I., “Conexión y bases de las obligaciones contractuales”, *Derecho Privado y Constitución*, núm. 37, 2020, pàg. 235-272; BARRAL VIÑALS, I., “La compravenda de consum és “legislación civil” i té com a únic límit “les bases de las obligaciones contractuales”. Apunts sobre un canvi de rumb -estable?- en la jurisprudència constitucional”, *Revista Jurídica de Catalunya*, vol. 119, núm.1, 2020, pàg. 9 i ss; XIOL RIOS, J. A., “La competència en Dret civil en el segle XXI”, en INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (Coord.), *Compravenda, arrendaments i noves modalitats d'ús temporal de béns*. Documenta Universitaria, Girona, 2021, pàg. 47 i ss; ALBERTÍ ROVIRA, E., “Les bases de les obligacions contractuals i la competència de la Generalitat sobre el Dret civil. Comentari a la STC 132/2019”, a FERRAN BADOSA COLL, F. (Dir.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Barcelona, Atelier, 2022, pàg.143-155.

⁹⁷ Vegeu FONT I SEGURA, A, “Pluralidad normativa en materia de obligaciones contractuales: el sistema de derecho interregional a prueba”, a JIMÉNEZ BLANCO, P. / ESPINIELLA MENÉNDEZ, Á., (Dir.), *Nuevos escenarios, op. loc. cit.*, pàg. 253-259; FONT I SEGURA, A. / GINEBRA MOLINS, M.E., “L'aplicació de la regulació catalana de la compravenda”, *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 3, 2022, pàg. 49-69.

⁹⁸ Vegeu art. 3.2 RRI que, quant a la modificació de la llei aplicable elegida, estableix que “no obstará a la validez formal del contrato a efectos del artículo 11 y no afectará a los derechos de terceros”.

circunstancias del caso” [art.3.1 RRI])⁹⁹. No malmet l’eficàcia del pacte d’elecció de la llei catalana el fet que el contracte sigui vistament mercantil; el negoci es regirà per les lleis estatals que escaiguin (art. 148.1.6 CE) i el Dret català contingut al CCCat esdevindrà, a Catalunya, el dret comú o d’aplicació supletòria (art. 111-4 CCCat)¹⁰⁰. Si la llei escollida és l’espanyola, sense concretar, caldrà fer un esforç interpretatiu de la pròpia clàusula a fi d’individualitzar l’ordenament intern escollit; si no és possible aquesta identificació, la clàusula esdevindrà ineficaç¹⁰¹. El pacte, certament, també podria anar adreçat a *excloure* el Dret català com a llei aplicable¹⁰².

A manca de pacte, el Dret català serà l’aplicable: en primer terme, si és l’ordenament cridat pels punts de connexió dels art. 4.1, 5, 7 i 8 RRI, que els estableixen en funció del tipus de contracte atorgat; segon, si el contractant que ha d’executar la prestació característica té la seva residència a Catalunya en els supòsits de l’art. 4.2 RRI; tercer, si és amb Catalunya que el contracte presenta la vinculació “manifestament” més estreta (art. 4.3 RRI) o, senzillament, *més estreta* (art. 4.4 RRI) o si, tractant-se d’un contracte amb consumidor, el consumidor té la seva residència habitual a Catalunya (art. 6 RRI). La crida al Dret català com a dret només aplicable a la validesa formal del contracte podria obeir: primer, al fet d’haver-se atorgat el contracte a Catalunya (art. 11.1 RRI); segon, al fet que només algun dels contractants fos a Catalunya al temps de la contractació o hi tingués la seva residència habitual (art. 11.2 RRI); tercer,

---

⁹⁹ S’haurà d’entendre que s’ha triat el Dret català si els atorgants així ho manifesten de manera explícita i general al contracte; si hi ha una clàusula que es refereix a un precepte català relatiu a una qüestió específica (sempre que no consti també la voluntat de fraccionar la llei aplicable [art. 3.1., al final]); si, tot i no haver-se emès cap declaració en aquest sentit, és evident que els contractants assumeixen que és el Dret català l’aplicable i que ja els hi està bé; si només el Dret català, d’entre els ordenaments implicats al contracte, tipifica el contracte atorgat o, en fi, si la tria s’ha fet verbalment (per bé que caldrà acreditar-la). L’ús de la llengua catalana o el fet que el contracte s’hagi d’executar íntegrament a Catalunya serien només indicis de cara a considerar elegit el Dret català. Vegeu, quant a l’elecció expressa i tàcita de la llei aplicable, CALVO CARAVACA, A.-L., “El Reglamento Roma I”, *op. loc. cit.*, pàg. 64-69.

¹⁰⁰ FONT I SEGURA, A. / GINEBRA MOLINS, M.E., “L’aplicació de la regulació catalana de la compravenda”, *op. loc. cit.*

¹⁰¹ FONT I SEGURA, A., “Pluralidad normativa en materia de obligaciones contractuales: el sistema de derecho interregional a prueba”, a JIMÉNEZ BLANCO, P. / ESPINIELLA MENÉNDEZ, Á., (Dir.), *Nuevos escenarios*, *op. loc. cit.*, pàg. 259-264.

¹⁰² Planteja la viabilitat d’aquest pacte *negatiu*, CALVO CARAVACA, A.-L., “El Reglamento Roma I”, *op. loc. cit.*, pàg. 58.

tractant-se d'un contracte amb consumidor, al fet que residís a Catalunya (art. 11.4 RRI); en darrer terme, al fet de trobar-se a Catalunya el bé immoble sobre el que recau el contracte en les circumstàncies de l'art. 11.5 RRI.

Les normes imperatives catalanes, sigui quin sigui el dret aplicable al contracte, regiran *en tot cas* en el supòsits que es descriuen a l'art. 3.2 RRI (així, si les parts trien una llei distinta a la catalana per a regular el contracte però, al temps de l'elecció, “todos los demás elementos pertinentes de la situación están localizados” a Catalunya) i de l'art. 6.2, al final, RRI¹⁰³.

2.3. En particular, el Dret català i l'art. 4 RRI

Si les parts no han elegit, vàlidament i eficaç, la llei aplicable al contracte (art. 3 RRI), l'art. 4 RRI esdevé la norma general per a determinar-la; l'art. 4 RRI al seu torn, només regirà si no resulten aplicables les regles específiques dels art. 5, 7 i 8 RRI, relatius als contractes de transport, assegurança i treball, o l'art.6 RRI, que contempla el contracte atorgat amb consumidor. La norma general de l'art. 4 RRI s'articula a partir de la categoria de tipus contractuals (Atès 19 RRI), de tal manera que si el negoci atorgat encaixa amb alguns dels previstos a l'art. 4.1. RRI, serà aquest precepte el que determinarà la llei aplicable; llei aplicable que ve donada per la residència habitual d'algun dels contractants (art. 4.1.a, b, d, e i f RRI), pel lloc on s'ubica l'objecte (art.4.1.c RRI) o pel lloc d'atorgament del negoci (art. 4.1.g RRI). Si el negoci atorgat és *atípic* als efectes de l'art. 4 RRI o si, en canvi, el negoci presenta elements de més d'un dels tipus de l'art. 4.1 RRI, aleshores la llei aplicable serà la fixada per l'art. 4.2 RRI, que la identifica amb la llei del país de la residència del contractant que hagi de complir o executar *la prestació característica*. La llei designada per l'art. 4.1 o 2 RRI cedeix davant la llei del país amb el que el contracte “claramente” presenti “vínculos manifiestamente más estrechos” considerant el “conjunto de circunstancias” (art. 4.3 RRI). Aquesta criteri de la vinculació més estreta, d'acord amb l'art. 4.4 RRI, també és el cridat a determinar la llei aplicable si no és possible fer-ho a l'empara

---

¹⁰³ Vegeu art. 9 RRI, relatiu a les *lleis de policia*, que justificarien l'aplicació del Dret català (en tot allò que es considerés “esencial para la salvaguarda de sus intereses públicos” [art. 9.1 RRI]) si la controvèrsia es plantegés a Catalunya. En sentit invers, l'*ordre públic català* podria frenar l'aplicació, a Catalunya, de la llei aplicable al contracte segons el RRI (art. 21 RRI).

de l'art. 4.1 i 2 RRI (així, *vgr.* perquè no es tracta d'un contracte típic o perquè no és possible determinar la prestació característica).

2.3.1. Contracte de compravenda de mercaderies

Si el contracte amb element internacional és un contracte de compravenda, aleshores el Dret català serà l'aplicable si en venedor té la residència habitual a Catalunya (art. 4.1.a RRI).

El RRI no ofereix cap definició legal d'aquest tipus; tampoc de *mercaderies*. També parla, respectivament, de *venda* i d'interessos de *compra* i *venda* l'art. 4.g i h RRI. El primer, relatiu a la venda per mitjà de subhasta, tracta, genèricament, de la *venda de béns* i mena cap a la llei del país on es realitzi la subhasta. L'art. 4.h RRI es fixa igualment en la manera de contractar ("en un sistema multilateral", en el sentit de la Dir. (UE) 2004/39/CE) i en l'objecte ("instrumentos financieros de múltiples terceros"). Segons què siguin *mercaderies* (en concret, si se'n fa una interpretació àmplia que abasti a tot bé, àdhuc els instruments financers), els supòsits de l'art. 4.1.g i 4.1.h RRI esdevindrien excepcions a l'art. 4.1.a RRI (o, si es vol, regles especials per raó de l'especialitat de la compravenda); i el mateix es podria dir de l'art. 4.1.c RRI, pel cas d'admetre's la compravenda de drets reals immobiliaris¹⁰⁴. Pel que fa al tipus *compravenda*, identificar-lo esdevé també imprescindible: primer, de cara a delimitar-lo del contracte de serveis (art. 4.1.b i 6.4 RRI) o a reconduir el cas concret a l'art. 4.2 RRI ("[c]uando el contrato no esté cubierto por el apartado 1...")¹⁰⁵; segon, a fi de determinar si la definició europea coincideix o no amb la catalana (art. 621-1 CCCat) i, pel cas de manca de coincidència, per a identificar aquells negocis que, essent qualificables com a compravenda segons el Dret català, escaparien de la noció europea.

---

¹⁰⁴ Serveix el mateix discurs per a les lletres e i f de l'art. 4.1 RRI quant a la lletra b d'aquest mateix article: els contractes de franquícia i de distribució serien modalitats de contracte de serveis (en aquest sentit, Atès 17, al final, RRI).

¹⁰⁵ Cal fer notar, però, que a efectes de llei aplicable, el contracte, es qualifiqui com a compravenda o com a contracte de serveis, es regirà per la llei del país del contractant que ha de lliurar el bé o ha d'executar el servei (art. 4.1. a i b RRI).

L'Atès 17 RRI es remet, pel que fa a la definició de compravenda, al concepte que resulti d'aplicar l'art. 5 Reglament (CE), 44/2001, del Consell, de 22 de desembre de 2000, relatiu a la competència judicial, el reconeixement i l'execució de resolucions judicials en matèria civil. A més de tenir en compte l'art. 5.1.b d'aquest text i l'art. 7.1 Reglament (UE) 1215/2012, de 12 de desembre¹⁰⁶ ¹⁰⁷, poden considerar-se altres textos de Dret europeu que, no només esmenten el contracte (com feia l'art. 5.1.b Reglament 44/2001 i fa l'art. 7.1 Reglament 1215/2012), sinó que alguns n'arriben a oferir una definició; en concret, tipifiquen el contracte de compravenda l'art. 2.5 Directiva (UE) 2011/83, del Parlament europeu i del Consell, de 25 d'octubre, sobre drets del consumidor (en endavant, DDC); l'art. 2.1 Directiva (UE) 2019/771, de 20 de maig, relativa a determinats aspectes dels contractes de compravenda de béns (en endavant, DCV) i l'art. 4.1.c Directiva (UE) 2013/11, del Parlament europeu i del Consell, de 21 de maig, relativa a la resolució alternativa de litigis en matèria de consum. Pot anticipar-se que aquests textos no coincideixen del tot a l'hora de descriure el tipus; tots ells, però, s'inscriuen en el marc de la contractació amb consumidors. Fora d'aquest àmbit, es limita a esmentar el contracte, sense arribar a definir-lo, l'art. 1.2 Directiva del Consell, de 18 de desembre de 1996, relativa a la coordinació dels Drets interns quant als agents comercials independents.

2.3.1.1. L'Atès 17 RRI i la compravenda de mercaderies als efectes de determinar la competència judicial

L'art. 7.1 Reglament 1215/2012, com ja feia l'art. 5.1.b Reglament 44/2001, estableix una regla especial per a determinar la competència judicial en cas de controvèrsia derivada d'un contracte de compravenda de mercaderies. De cara a delimitar l'àmbit objectiu de l'art. 5.1.b Reglament 44/2001, la STJUE 25.02.2010, assumpte C-381/08, *Car Trim GmbH*¹⁰⁸ esdevé, en el que aquí interessa, doblement rellevant. Per una banda, delimita els contractes de

---

¹⁰⁶ Aquest Reglament va derogar el Reglament 44/2001.

¹⁰⁷ Atribueix la competència judicial si el litigi té per objecte un contracte de *compravenda de mercaderies*.

¹⁰⁸ ECLI:EU:C:2010:90

compravenda i els de serveis a l'empara del criteri de "l'obligació característica", de tal manera que si s'identifica amb la de lliurar el bé, aleshores el negoci s'haurà de qualificar com a compravenda i, si és la de prestar un servei, aleshores la qualificació pertinent serà la de contracte de prestació de serveis (par. 32¹⁰⁹). D'acord amb aquest raonament, el TJUE considera que no exclou la qualificació de compravenda el fet que els béns encara s'hagin de fabricar o produir en el moment d'atorgar-se el contracte (par. 38) i encara que el comprador imposi al venedor determinades exigències relatives a com obtenir, transformar i/o lliurar els béns futurs (par. 40); només esdevé un indicatiu que afavoreix la qualificació del negoci més com a contracte de serveis que no pas com a contracte de compravenda, el fet que sigui el comprador qui faciliti la totalitat o la major part dels materials necessaris per a la construcció o fabricació del bé futur (par. 40). El TJUE, a fi de justificar això últim, argumenta a l'empara de l'art. 3.1 Convenció de Viena sobre compravenda internacional de mercaderies de 1980 (en endavant, CCIM) que, justament, exclou la qualificació de compravenda en aquells casos en què el contractant que encarrega les mercaderies aporta tots o bona part dels materials per a fabricar-les. Precisament, el fet de raonar basant-se, no només en el Reglament directament aplicable al cas, sinó recorrent a altres textos, esdevé el segon aspecte a destacar de la STJUE *Car Trim*. I, això, perquè tot i que els conceptes que s'empren al Reglament han de ser objecte d'una interpretació autònoma, és evident que, quan el propi text no permet delimitar-los suficientment, cal cercar elements externs que, com a mínim, serveixin d'*orientació* (en aquest sentit, vegeu STJUE *Car Trim*, par. 34). En concret, a més de la CCIM, a la STJUE *Car Trim* es raona considerant igualment la Directiva 1999/44/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 25 de maig de 1999, sobre determinats aspectes de la venda i les garanties dels béns de consum (en endavant, Dir. 99/44). El TJUE es fixa, en concret, en l'art. 1.4 Dir. 99/44, segons el qual, *a efectes de la directiva*, els contractes que tenen per objecte béns que calgui fabricar o produir també es consideren o són una compravenda. Cal fer notar, però, que el TJUE omet en el

---

¹⁰⁹ Al par. 24, però, l'expressió que empra el TJUE és la de "prestación contractual *preponderante*" que, s'hi afegeix, "deberá determinarse en función de criterios económicos si no existe otro vínculo de conexión adecuado". La conclusió que se n'extreu és, doncs, que l'obligació característica és la preponderant que, d'entrada, serà l'econòmicament més valuosa.

seu raonament una dada: segons l'art. 2.3 Dir. 99/44, no hi haurà manca de conformitat si aquesta té el seu origen "en materiales suministrados por el consumidor". El text implícitament admet, per tant, que pot ser el comprador qui aportí els materials, sense que res, a la Dir. 99/44, permeti distingir entre aportació total o de la seva major part i aportació quantitativament menys important¹¹⁰. El TJUE, ja s'ha dit, omet la cita a aquest precepte i s'aixopluga, especialment, en l'art. 3.1 CCIM (que sí que discrimina en funció del pes de l'aportació) i és només una especulació pensar que aquella omisió i aquesta atenció especial obeeixen al fet que, a la controvèrsia resolta, no hi havia consumidor (i, d'aquí, que el precepte sobre el que es projecta la interpretació del TJUE és l'art 5 Reglament 44/2001 i no els art. 15 i ss, relatius a la competència en cas de contracte atorgat per consumidor; probablement, la contractació entre professionals justificava millor un atansament cap a la CCIM.

En tot cas, de la mateixa manera que el TJUE va fixar-se, als efectes de l'art. 5 Reglament 44/2001, en la Dir. 99/44, es justifica que, als efectes de l'art. 4.1.a RRI (i de l'Atès 17 RRI), ara també es presti atenció a la DCV¹¹¹.

2.3.1.2. De la compravenda de mercaderies ... al contracte de compravenda amb consumidors

La Dir. 99/44 no definia el contracte de compravenda¹¹²; ara proporciona una definició l'art. 2.1 DCV. Arran de l'entrada en vigor de la DDC, el 2011, es va

---

¹¹⁰ De fet, situats a l'àmbit del Dret intern i posats a incorporar la Dir. 99/44, haver exigit que aquesta aportació no fos de la major part dels materials a fi de considerar el negoci atorgat com una compravenda hauria pogut comprometre la conformitat del Dret intern a l'europeu tal vegada que el nivell de protecció de la Dir. 99/44 era mínim (art. 8 Dir. 99/44) i fer distincions allà on la Dir. 99/44 no les feia (així, al seu art. 3.2) s'hauria pogut perfectament interpretar com una manera de protegir *menys*.

¹¹¹ Vegeu art. 23 DCV, pel que es deroga la Dir. 99/44.

¹¹² Vegeu STJUE 7.9.2017, assumpte C-247/16, *Schottelius* (ECLI:EU:C:2017:638). Es plantejava si el consumidor que havia contractat la renovació d'una piscina (amb instal·lació d'un nou sistema de filtració amb bomba) podia reclamar, basant-se en la Dir. 99/44, la reparació del motor que se li havia instal·lat en el marc d'aquelles obres. El TJUE, després de destacar que la Dir. 99/44 limita el seu àmbit d'aplicació a un tipus contractual (compravenda) que no s'arriba a definir, afegeix que el text concreta en quins casos la qualificació abasta contractes que enclouen també una prestació de serveis, que serien accessoris de la prestació principal (així, si es tracta de béns que encara s'ha de produir o fabricar [art. 1.4 Dir. 99/44] o si, a més comprar, es contracta també la instal·lació [art. 2.5 Dir. 99/44]). Conclou el TJUE que, a la controvèrsia, just va passar el contrari, és a dir, que els consumidors i el professional "...celebraron un contrato de obra...En el marco de este contrato, el empresario les vendió, ciertamente, determinados bienes necesarios para la renovación de la piscina como, concretamente, un sistema de filtración

disposar d'una definició de compravenda a l'àmbit de la contractació de consumidors; la proporcionava l'art. 2.5 DDC i es tractava d'una definició que: per una banda, no coincidia del tot amb la definició que, el maig del 2019, va incorporar la DCV; per altra banda, també va ser objecte de reforma a finals del 2019 sense que el text modificat s'avingui tampoc amb el de la DCV.

2.3.1.2.1. La compravenda segons l'art. 2.1 DCV

La tipificació del contracte de compravenda es realitza a l'empara de l'obligació del venedor consistent a transmetre la propietat del bé, i a la de la part compradora relativa al pagament del preu, que no s'exigeix que sigui en diner (vegeu, en canvi, Atesos 23 i 24, i art. 2.7 Directiva (UE), del Parlament europeu i del Consell, de 20 de maig, relativa a determinats aspectes del contractes de subministrament de continguts i serveis digitals¹¹³; el precepte, aquí sí, preveu la naturalesa dinerària del preu). A l'art. 2.1 DCV també s'omet tota referència a l'obligació de garantir la conformitat del bé objecte del contracte, que és justament la matèria de la que s'ocupa la DCV. Quant a l'objecte, la DCV difereix de la Dir. 99/44, almenys, en dos aspectes. Per una banda, tot i que reserva el tipus compravenda als contractes que recauen sobre *béns mobles tangibles* (art. 2.5.a DCV¹¹⁴), *atrau* també cap a ella els que tenen per objecte els anomenats *béns amb elements digitals* (o “todo mueble tangible que incorpore contenidos o servicios digitales o esté interconectado con ellos de tal modo que la ausencia de dichos contenidos o servicios digitales impediría que los bienes realizasen sus funciones” [art. 2.5.b DCV]), no previstos a la Dir. 99/44. Aquesta reconducció exigeix, però, que la contractació sigui unitària, és a dir, que l'element digital, sigui qui sigui qui l'hagi de subministrar, es contracti en virtut del mateix contracte

---

equipado de una bomba. Sin embargo, es obligado señalar que la prestación de servicios consistente en la instalación de esos bienes constituye el objeto principal de ese contrato de obra y que la venta de éstos presenta un carácter meramente accesorio respecto a la prestación de servicios” (par. 44). Vegeu, per un comentari crític, ARNAU RAVENTÓS, L., “Transmisión onerosa de un producto y su conformidad con el contrato: una relectura de la STJUE de 7 de septiembre de 2017 (Asunto 247/16, Schottelius)”, *Revista electrónica de Derecho*, núm. 2, 2018 (DOI 10.24840/2182-9845_2018-0002_0002). Al comentari, es defensa que, a fi d'accedir al règim de la conformitat, hauria de ser irrellevant la naturalesa principal o accessòria de la compravenda; entre altres arguments, avalarien aquesta posició el fet que la Dir. 99/11 en cap cas exigeix aquell caràcter principal.

¹¹³ En endavant, DCD.

¹¹⁴ L'expressió era de “bien mueble corpóreo” a l'art. 1.2.b Dir. 99/44.

de compravenda del bé dins del que s'instal·larà (si és que aquest component no s'adquireix ja preinstal·lat) o amb el que s'interconnectarà (art. 3.3 DCV)¹¹⁵. Aquest és el tipus europeu de compravenda, que no comprèn, en conseqüència, ni els contractes sobre objecte immobiliari, ni els que recauen sobre béns íntegrament immaterials¹¹⁶.

Per altra banda, tal i com feia l'art. 1.4 Dir. 99/44, l'art. 3.2 DCV permet que el contracte recaigui sobre béns que s'hagin de fabricar o produir, fins i tot, "de acuerdo con las especificaciones del consumidor" (Atès 17 DCV). La presència d'aquestes *instruccions* (no contemplades expressament a la Dir. 99/44) contrasta amb la desaparició, a la DCV, de tota referència als materials aportats pel comprador (art. 2.3 Dir. 99/44)¹¹⁷.

L'Atès 17 DCV, a més, encara els supòsits de contractació complexa i, en concret, els casos de contracte únic i prestació mixta. S'hi diu que "[c]uando un contrato incluya elementos tanto de venta de bienes como de suministro de servicios, debe dejarse a la determinación del Derecho nacional si la *totalidad del contrato* puede clasificarse como contrato de compraventa según la definición de la presente Directiva". La dada a destacar seria que el text *no*

---

¹¹⁵ Vegeu, pel que fa a la categoria, Atesos 14, 15 i 16 DCV; KALAMEES, P., "Goods with digital elements and the seller's updating obligation", *JIPITEC*, 2, 2021, pàg. 131-142; KALAMEES, P. / SEIN, K., "Connected consumer goods: Who is liable for defects in the ancillary digital service?", *EuCML*, 1, 2019, pàg. 13-22; ARNAU RAVENTÓS, L., "Bienes y elementos digitales: ¿dos mundos aparte?", *Education and Law Review*, 24, 2021 (DOI. org/10.1344/REYD2021.24.36294); BARCELÓ COMPTE, R. / RUBIO GIMENO, G., "La conformidad de los bienes con elementos digitales: un supuesto de intersección de la DCD y de la DCD", *Indret*, 3, 2022, pàg. 1-27.

¹¹⁶ Que no les enclougui no vol dir que no les permeti. Es tractaria de supòsits situats al marge de l'àmbit d'aplicació de la DCV, de tal manera que el legislador intern seria lliure de regular-les com vulgui (arg. Atès 13 DDC), sempre que es respecti, si n'hi ha, qualsevol altra regulació europea aplicable.

¹¹⁷ La regla de l'art. 2.3 Dir. 99/44, excloent la categoria mateixa de *manca de conformitat* si l'origen del defecte o vici eren els materials aportats pel comprador, dona pas a l'art. 13.7 DCV, segons el qual pertoca al legislador intern establir si, i en quina mesura, "una contribución del consumidor a la falta de conformidad afecta a su derecho a exigir medidas correctoras". La regla, per tant, omet d'imposar, necessàriament, la irresponsabilitat del venedor en aquells casos en què el consumidor ha contribuït d'alguna manera a la manca de conformitat; l'art. 2.3 Dir. 99/44, la imposava si la contribució es concretava en l'aportació dels materials origen de la posterior manca de conformitat del bé. La regla, en segon terme, igualment deixa a criteri del legislador intern concretar quin tipus de contribució pot esdevenir rellevant a aquests efectes. No sembla que, pel fet de no esmentar-se la possible aportació de materials per part del comprador (com feia l'art. 2.3 Dir. 99/44), s'hagi d'excloure aquesta possibilitat al·legant que el cas (contractació de béns a fabricar o produir amb materials aportats per qui els contracta) es situa al marge del contracte de compravenda.

exigeix analitzar quina és la prestació, finalitat o obligació principal, predominant o característica a fi d'imposar, de retruc, la necessària qualificació del negoci com a compravenda si allò principal s'avé amb el tipus de l'art. 2.1 DCV, sinó que deixa la qualificació del paquet negocial a mans del Dret intern¹¹⁸.

S'ha dit que el tipus de l'art. 2.5 DCV no enclou ni els contractes sobre objecte immobiliari, ni els que recauen sobre béns íntegrament immaterials. Aquests negocis podran qualificar-se internament com a compravenda però, a efectes de la DCV, queden al marge del seu àmbit objectiu d'aplicació. Si es fes una lectura de l'art. 4.1 RRI atenent a l'art. 2.5 DCV, convindria afegir tres observacions.

2.3.1.2.1.1. La compravenda immobiliària: tipus contractual v. objecte contractual

La primera seria que, a efectes de determinació de la llei aplicable, no esdevé rellevant la qualificació que mereix el contracte que té per objecte un bé immoble; d'acord amb l'art. 4.1.c RRI allò decisiu, de cara a aquella determinació, és que el contracte tingui per *objecte* un *dret real immobiliari*¹¹⁹. Per tant, encara que s'admetés la compravenda *europaea immobiliària*, seria la naturalesa de l'objecte, i no pas el tipus contractual, l'element que determinaria la llei aplicable, que seria la del país (o unitat territorial [art. 22 RRI]) on es trobés el bé immoble. Es pot afegir que, tot i que el contracte s'hagi atorgat amb consumidor, l'art. 4.1.c RRI pràcticament acaba desplaçant a l'art. 6 RRI per la via dels supòsits en els que les regles de l'art. 6.1 i 2 RRI no regeixen (art. 6.4.c RRI)¹²⁰.

---

¹¹⁸ De la contractació vinculada (o atorgament de més d'un contracte amb nexes o connexions entre ells), la DCV no en parla; ho fa, en canvi, l'Atès 33 DCD, que també es remet al Dret nacional a l'hora d'establir els criteris que han de permetre considerar quan un contracte és accessori d'un altre. Cal fer notar que a l'Atès 34 i art. 3.6 DCD, pels cas de contracte únic amb prestació complexa, imposa les regles de la DCD als components digitals, essent irrellevant la qualificació que acabi rebent el contracte; el règim segueix a l'objecte, prescindint de la qualificació del contracte.

¹¹⁹ Vegeu STJUE 10.2.2022, Assumpte C-595/20, *Share Wood* (ECLI:EU:C:2022:86). El TJUE descarta que el contracte tingui per objecte un dret real immobiliari en un cas en el que comprador adquireix només uns arbres (no el terreny en el que estan plantats), amb l'única finalitat de fer-los créixer, tallar-los i vendre'n la fusta.

¹²⁰ Els art. 4.1.c i 6.4.c RRI pràcticament coincideixen; l'art. 6.4.c, al final, RRI enclou, però, un supòsit no previst a l'art. 4.1.c RRI ("contratos relativos al derecho de utilización de inmuebles en régimen de tiempo compartido con arreglo a la definición de la Directiva 94/47/CE" [aquesta darrera menció cal entendre-la fet a la Directiva 2008/122/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 14 de gener de 2009, relativa a la protecció dels consumidors respecto a determinados aspectos de los contratos de aprovechamiento por turno de bienes de uso turístico, de adquisición de productos vacacionales de larga duración, de reventa y de intercambio]. Si és

2.3.1.2.1.2. Quina qualificació europea pel contracte que té per objecte continguts digitals que es subministren amb llicència indefinida d'ús?

Com s'ha assenyalat, d'acord amb els art. 2.5 i 3.3 DCV, la compravenda pot recaure sobre determinats béns de naturalesa mixta; en concret, sobre els mobles integrats per un component material i per un altre de digital que mantenen un vincle determinat (del que es pot donar explicació en termes d' *incorporació* o d'*interconnexió*) i que mostren una també determinada relació funcional ("de tal modo que la ausencia de dichos contenidos o servicios digitales *impediría* que los bienes realizasen sus funciones" [art. 2.5.b DCV]) ¹²¹. La conseqüència més immediata d'aquesta entrada del bé parcialment digital a l'àmbit objectiu d'aplicació de la DCV és que se'n mantenen al marge els béns íntegrament intangibles, essent irrellevant, a aquestes efectes, que siguin digitals o no. Ara bé, aquesta afirmació es fa sense desconèixer que ha estat la mateixa jurisprudència del TJUE la que ha propiciat un acostament entre el tipus compravenda i els continguts digitals. En aquest sentit, la STJUE 3.7.2012, assumpte C-128/11, *UsedSoft GmbH* va pronunciar sobre el sentit del concepte *venta* previst a l'art. 4.2 Directiva 2009/24/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 23 d'abril, sobre la protecció jurídica de programes d'ordinador¹²². Aquest article és revelador; s'hi diu: "El derecho de distribución respecto del original o de copias de las obras no se agotará en la Comunidad en tanto no sea realizada en ella la primera venta u otro tipo de cesión de la propiedad del objeto por el titular del derecho o con su consentimiento". I també és revelador allò que admet el mateix TJUE: primer, a l'identificar la *venta* amb el contracte pel qual es transmet, a canvi de preu, "los derechos de propiedad de un bien corporal o *incorporal*" ¹²³(par. 42, STJUE *UsedSoft*); segon, al concloure que la transferència pel titular dels drets d'autor d'una còpia d'un programa d'ordinador, per mitjà de la seva descàrrega des d'una pàgina web, implica *venta* si aquella transferència va acompanyada de l'atorgament entre les parts d'un contracte de

---

aquest el cas, la determinació de la llei aplicable d'acord amb l'art. 6.1 i 2 RRI no es veurà entorpidida per l'art. 6.4 RRI.

¹²¹ La cursiva és nostra.

¹²² ECLI:EU:C:2012:407

¹²³ La cursiva és nostra.

llicència d'ús permanent i de durada il·limitada (par. 48, STJUE *UsedSoft*)¹²⁴. La STJUE 16.9.2021, assumpte C-410/19, *Software Incubator* segueix el mateix criteri i qualifica com a *venda de mercaderies* el subministrament electrònic d'un programa informàtic acompanyat de llicència d'ús indefinida a canvi de preu; ho fa, en aquest cas, de cara a aplicar la Directiva (UE) 86/653, de 18 de desembre, relativa a la coordinació dels Drets interns en matèria d'agents comercials independents¹²⁵.

2.3.1.2.1.3. *Als efectes del RRI és compravenda la que té per objecte continguts digitals que es subministren en suport material*

A la STJUE *UsedSoft* s'hi deia que "...desde un punto de vista económico, la venta de un programa de ordenador en CD-ROM o DVD y la venta de un programa de ordenador mediante descarga de Internet son similares. En efecto, la modalidad de transmisión en línea es el equivalente funcional de la entrega de un soporte material". L'art. 3.4.a DCV s'avé amb aquesta idea. El precepte, certament, declara la no aplicació de la DCV a "cualesquiera soportes materiales que sirvan exclusivamente como portadores de contenidos digitales" (par. 68). Aquesta exclusió encaixa amb l'art. 3.3 DCD que el que fa és, precisament,

---

¹²⁴ Per un comentari, vegeu CÁMARA LAPUENTE, S., "Los contenidos digitales como objeto de propiedad: aspectos problemáticos de su transmisión (en particular, en contratos con consumidores)", a LAUROBA LACASA, E. (Dir.), *El Derecho de propiedad en la construcción del derecho privado europeo*, Tirant lo Blanc, Valencia, 2018, pàg. 337 i ss). Es pot afegir, igualment, que l'art. 5 CESL ("Contracts for which the Common European Sales Law can be used"), preveia que la regulació del contracte de compravenda s'apliqués també als continguts digitals que s'havien de subministrar "in a way making the contract equivalent to a contract of sale rather than a contract of services" (en aquest context, parla de "Sale-like form of supply", WENDEHORST, C., "Article 5", a SCHULZE, R. (Ed.), *Common European Sales Law, Commentary*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2012, pàg. 44).

¹²⁵ La compravenda d'intangibles estaria present, també, a l'art. 2.1.c Directiva 2008/122/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 14 de gener de 2009, relativa a la protecció de consumidors en matèria de contractes d'aprofitament per torns de béns d'ús turístic i contractes similars. Aquella norma defineix el contracte de revenda; es tracta del negoci en virtut del qual un professional "asiste a un consumidor en la compra o venta de derechos de aprovechamiento por turno de bienes de uso turístico". Es tracta de *drets* que, segons l'Atès 6 Dir. 2008/122/CE, no es poden equiparar del tot amb els que deriven de contractes d'arrendament "ya que estos últimos se refieren a un único período continuo de ocupación y no a múltiples períodos". En aquest context, la Dir. 2008/122 no imposa la naturalesa real dels drets d'aprofitament que, per tant, poden esdevenir drets personals objecte de compravenda (art. 2.1.c Dir. 2008/122/CE). Vegeu, quant a la possible articulació interna dels torns d'aprofitament com a drets reals o personals, però sense que la directiva imposi la real, MUNAR BERNAT, P.A., "Estudio sobre la Directiva 2008/133/CE, de 14 de enero de 2009, relativa a la protección de los consumidores en los contratos de aprovechamiento por turno de bienes de uso turístico, adquisición de productos vacacionales de larga duración, reventa e intercambio", *Indret*, 4, 2009, pàg. 16.

encloure dins de l'àmbit d'aplicació de la DCD els continguts digitals transportats i, també, al suport material que els transporta; el que exclou la DCV ho abasta la DCD. Diem que l'exclusió de l'art. 3.4.a DCV no resulta contradictòria amb la qualificació com a compravenda del contracte que recau sobre un suport material que enclou continguts digitals per dues raons. La primera és que, formalment, el que fa l'art. 3.4.a DCV és, de fet, confirmar implícitament aquella qualificació ja que, si no es tractés d'una compravenda, no caldria excloure el negoci de l'àmbit d'aplicació de la DCV perquè, *sense necessitat de dir res*, ja en quedaria fora. La segona raó és material: l'efecte de l'exclusió de l'art. 3.4.a DCV és, només, la no subjecció d'aquesta altra modalitat de bé mixt a les regles que conté la DCV en matèria de conformitat; això no impedeixi, però, que el negoci, *a qualsevol altre efecte*, sigui una compravenda^{126 127}.

2.3.1.2.2. La compravenda a l'art. 2.5 DDC

L'art. 2.5 DDC, segons la redacció donada per l'art. 4.1.a Directiva (UE) 2161/2019¹²⁸, defineix el contracte de compravenda; ho fa *als seus efectes* i atenent, sobretot, a una de les obligacions de la part venedora, que és la de transmetre la propietat dels béns al consumidor¹²⁹. Com també succeeix a propòsit de la definició continguda a l'art. 2.1 DCV, l'art. 2.5 DDC omet tota

---

¹²⁶ Així, per exemple, en matèria d'exigibilitat de l'obligació de lliurament (art. 18 DDC; art. 5 i 11 DCD) o de desistiment, si el contracte s'ha atorgat a distància o fora d'establiment mercantil, de manera que si el contracte és una compravenda el *dies a quo* del termini per a desistir és el del lliurament o, si els continguts no s'han prestat en suport material, el de l'atorgament del contracte (art. 9.2 DDC).

¹²⁷ Es pot afegir que el règim que resultarà aplicable al conjunt (suport material i contingut digital) en matèria de conformitat és el que deriva de la DCD que, cal precisar, s'aplicarà *a tot* suport material transportador de continguts digitals o, dit d'altra manera, *prescindint del tipus contractual*, que pot ser una compravenda (*expulsada* de la DCV per l'art. 3.4.a DCV) o un altre tipus de negoci (per exemple, un contracte d'arrendament de béns). Vegeu, insistint en aquesta idea, SÁNCHEZ LERIA, R., "Mercado digital y protección del consumidor: a propósito de la Directiva 770/2019 y su transposición al ordenamiento jurídico español", *Indret*, núm. 4, 2021, pàg. 44; ARNAU RAVENTÓS, L., "El arrendamiento de bienes con elementos digitales: ¿qué reglas, europeas y españolas, en materia de conformidad del producto digital al contrato?", *Revista electrónica de Derecho*, vol. 29, núm. 3, 2022, pàg.26-51 (DOI 10.24840/2182-9845_2022-0003_0003).

¹²⁸ Directiva (UE) 2161/2019, del Parlament europeu i del Consell, de 27 de novembre de 2019, per la que es modifiquen distintes directives per a la millor aplicació i modernització del Dret europeu en matèria de protecció dels consumidors (*DOUE*, 18.12.2019, L 328, pàg. 7 i ss).

¹²⁹ Cal fer notar que d'ençà l'entrada en vigor de la DDC, el 12.12.2011 (vegeu art. 34 DDC), era el seu art. 2.5 el cridat a integrar el concepte de *compravenda* de l'art. 1 Dir. 99/44 que, recordem, no definia el negoci.

referència a l'obligació, a càrrec del venedor, de garantir la conformitat del bé lliurat. A més, el tipus *compravenda* de l'art. 2.5 DDC: primer, enclou el contracte mixte ("incluido cualquier contrato que tenga por objeto tanto bienes como servicios"); segon, omet tota referència al preu (i no, només, al seu caràcter dinerari [que és el que s'omet a l'art. 2.1 DCV]) i, tercer, demana considerar l'art. 2.3 de la mateixa DDC a fi de delimitar el concepte de *béns*.

Pel que fa a la contractació mixta, l'art. 2.5 DDC imposa la qualificació de compravenda prescindint de la rellevància que tingui, en el context negocial concret, la transmissió dels béns i l'execució dels serveis. Això ja era així en la definició original de l'art. 2.5 DDC. Aquesta manera de fer no s'avé amb el criteri expressat a l'Atès 17 DCV tret que es defensi que, si el contracte presenta tant elements de la compravenda com del contracte de serveis, en el marc europeu això serà una compravenda (ja que ho imposa l'art. 2.5 DDC) tot i que, internament, el Dret nacional pot fer-ne una altra qualificació (d'acord amb l'Atès 17 DCV). Per altra banda, l'art. 2.5 DDC literalment prescindeix de la rellevància relativa que puguin tenir els béns i els serveis de cara a reconduir el contracte mixt cap al negoci de compravenda i, literalment, es podria dir el mateix pel que fa al criteri del propòsit principal o de l'obligació característica¹³⁰. Cal fer notar que una aplicació de l'art. 4.1.a RRI a partir d'una interpretació estrictíssima de l'art. 2.5 DDC faria que el segon dels supòsits de l'art. 4.2 RRI ("cuando los elementos del contrato correspondran a más de una de las letras a) a h) del apartado 1") no es pogués plantejar mai havent-hi, pel mig, elements del contracte de compravenda: l'art. 2.5 DDC imposaria aquesta qualificació al *tot*, desapareixent el mateix pressupòsit de l'art. 4.2 RRI.

L'omissió de tota referència al preu a satisfer pel venedor (present a la versió original de l'art. 2.5 DDC¹³¹ i, encara avui, a preceptes que s'hi van inspirar [v.gr., l'art. 4.1.c Directiva (UE) 2013/11, del Parlament europeu i del Consell, de 21 de

---

¹³⁰ Tot i que la literalitat de la norma no ho avala, la Comissió Europea (vegeu *Directrices sobre la interpretación y aplicación de la Directiva 2011/83*, 2021/C 525/01, DOUE 29.12.2021, pàg. 9) limita els contractes mixtes qualificables com a compravendes a aquells que tinguin com a "fin principal real" la transmissió de la propietat, essent possible que encloguin serveis *relacionats* amb el bé adquirit (manteniment, instal·lació...) i, en qualsevol cas, sense que esdevingui rellevant el valor relatiu dels béns i dels serveis.

¹³¹ S'hi parlava de *preu*, però sense exigir que tingués naturalesa dinerària.

maig, relativa a la resolució alternativa de litigis en matèria de consum]), fa pensar més en un oblit que en una omisió intencionada. En aquest sentit, els Atesos 17 i 30 Dir. 2019/2161 justifiquen la reforma de l'art. 2 DDC a fi d'ajustar les definicions que enclou aquest darrer amb les que preveuen les DCV i DCD, tot i que la recerca d'aquest equilibri té alguns costos. Un d'ells és la desaparició del preu a l'art. 2.5 DDC; desaparició que, en cap cas, imposa la DCD, ni molt menys la DCV. Sí que, en canvi, els art. 2.5 DCV i 2.3 DCD donen raó de la reforma de l'art. 2.3 DDC, que defineix *béns* i que, fent-ho, ajuda a delimitar l'àmbit objectiu del tipus *compravenda* de l'art. 2.5 DDC. Segons l'art. 2.3 DDC cal entendre per *béns* els que es defineixen a l'art. 2.5 DCV; la definició enclou, per tant, els béns mobles tangibles, incloent l'aigua i les energies envasades o delimitades d'altra manera per a la seva venda, i els anomenats *béns amb elements digitals*. Es situen fora de la definició i, d'entrada, menen cap a l'atipicitat els contractes que tenen per objecte la transmissió de la propietat de béns immobles i els que recauen, íntegrament, sobre béns incorporals. En això, les DCV i DDC encaixen.

2.3.2. El contracte de prestació de serveis

Si el contracte atorgat és un contracte de prestació de serveis, el Dret català serà l'aplicable si el prestador del servei resideix habitualment a Catalunya.

L'art. 4.2.b RRI tampoc defineix el tipus i es planteja, de nou, què és un contracte de serveis al Dret europeu. La categoria esdevé rellevant també de cara a delimitar el supòsit previst a l'art. 6.4.a RRI, relatiu a l'atorgament d'un contracte de prestació de serveis per un consumidor. Cal considerar, de nou, l'Atès 17 i la jurisprudència relativa a l'art. 5 Reglament 44/2001 (o, un cop derogat, a l'art. 7 Reglament 1215/2012). En aquest sentit, per exemple, l'argument de l'*obligació característica* és el que va permetre al TJUE qualificar com a contracte de prestació de serveis, i no de pas de compravenda, la relació entre dos professionals en virtut del qual el primer venia a l'altre els productes que aquest darrer necessitava per revendre i en la mesura que els necessitava (STJUE 19.12.2013, assumpte C-9/12, *Corman Collins*)¹³². A la STJUE 8.05.2019,

---

¹³² ECLI:EU:C:2013:860. En aquesta sentència, el TJUE, després de recordar el criteri distintiu establert a la STJUE *Car Trim* i la necessitat d'interpretar de forma autònoma les categories que

assumpte C-25/2018, *Kerr*¹³³, a partir d'una qualificació amplíssima de la categoria, es qualifica com a contracte de prestació de serveis, a efectes de l'art. 7.1.a Reglament 1215/2012, l'obligació de pagament de les quotes acordades per una junta de propietats d'un edifici constituït en propietat horitzontal i que han de ser satisfetes per tots els propietaris vinculats per aquest acord¹³⁴. Per la seva banda, la STJUE 25.03.2021, assumpte C-307/2019, *Obala i Lucice d.o.o.*, redueix la categoria de servei i, de retruc, la de contracte de prestació de serveis a la conducta positiva *de fer*, quedant-ne al marge aquella que consisteix, només, en permetre que un altre actui d'una determinada manera¹³⁵.

Encara sobre la categoria de contracte de prestació de serveis, tal i com s'ha fet a propòsit del contracte de compravenda, també sembla coherent recórrer a definicions situades en altres textos. En aquest sentit, l'art. 2.6 DDC, modificat

---

empra el Reglament, es remet a l' "análisis ampliamente reconocido en los Estados miembros" (par. 27) per, a partir de la categoria (típica però interna) de contracte de concessió, concloure que la qualificació de compravenda s'avé amb "una relación comercial duradora entre dos operadores económicos, cuando esa relación se limita a acuerdos sucesivos, cada uno de los cuales tiene por objeto la entrega y recepción de mercancías. En cambio, no corresponde al sistema de un contrato de concesión típico, caracterizado por un acuerdo marco cuyo objeto es el compromiso de suministro y de abastecimiento concluido para el futuro entre dos operadores económicos, que contiene estipulaciones contractuales específicas sobre la distribución por el concesionario de las mercancías vendidas por el concedente" (pár. 36).

¹³³ ECLI:EU:C:2019:376.

¹³⁴ L'argument del TJUE passa per considerar que l'adquisició de l'immoble (o de l'element privatiu) implica una mena *d'adhesió al contingut obligacional* inherent l règim jurídic de la propietat horitzontal. En aquest sentit, afirma: "si bien es cierto que la participación en una comunidad de propietarios viene exigida por la ley, no lo es menos que los detalles de la administración de los elementos comunes del inmueble de que se trate están, en su caso, regulados contractualmente, y que la adhesión a la comunidad se realiza mediante la adquisición voluntaria de una vivienda junto con la correspondiente cuota de participación en los elementos comunes de inmueble, de forma que una obligación de los propietarios respecto de la comunidad (...) debe ser una obligación libremente asumida" (par.27 STJUE *Kerr*). No es tracta, a més, d'una obligació relativa a l'extensió o contingut del dret *real* adquirit (par. 37 STJUE *Kerr*), sinó que es fonamenta en el dret de la comunitat a exigir el pagament de les quotes adreçades al manteniment dels elements comuns. Descartat que el supòsit encaixi a l'art. 4.1.c RRI (perquè no tindria per objecte un dret real immobiliari), el pas següent és, sense més, afirmar la seva naturalesa com a contracte de prestació de serveis (par. 41) . EL TJUE no afegeix res més, tot i que es podria afegir que, aleshores, per "prestador del servicio" (art. 4.1.b RRI) cal entendre que és la mateixa comunitat, la "residencia habitual" de la qual és el mateix edifici. Des d'aquesta perspectiva, l'aplicació al cas de l'art. 4.1.b coincideix amb la que resultaria d'haver aplicat l'art. 4.1.c RRI.

¹³⁵ ECLI:EU:C:2021:236. El TJUE argumenta que el *servei*, entès com a "actividad" "exige la ejecución de actos positivos, con exclusión de la simple abstención...Así, si el titular del derecho de propiedad intelectual autoriza a otro a explotar ese derecho a cambio de precio, no hay contrato de servicios porque el titular no lleva a cabo ninguna prestación al ceder la explotación, sino que solo se obliga a permitir a la otra parte contratante que explote libremente ese derecho" (par. 94 STJUE *Obala*).

també per l'art. 4.1 Dir. 2019/2161, aparentment sembla que ajuda. L'article defineix el contracte en els següents termes: “*todo* contrato, con excepción de un contrato de compraventa, en virtud del cual el comerciante presta o se compromete a prestar un servicio, incluido un servicio digital, al consumidor”¹³⁶. El text suggereix, d'entrada, cinc observacions. La primera és que, si hom omet les referències de caire subjectiu de l'art. 2.6 DDC, s'acaba definint el contracte de prestació de serveis com el contracte en virtut del qual una persona es compromet a executar un servei; la definició, certament, poc aporta o afegeix al terme que es vol definir. La segona observació és que, sistemàticament i literalment, no hi haurà contracte de prestació de serveis si la prestació de serveis s'integra en un contracte que compromet també la transmissió de la propietat de béns; el contracte serà, aleshores, una compravenda (art. 2.5, al final, DDC)¹³⁷. La tercera observació és la no presència de l'element del “preu” (esmentat, en canvi, a la versió original de l'art. 2.6 DDC). La raó de la desaparició pot trobar-se en l'afegitó, incorporat amb la reforma del 2019, “incluido un servicio digital”, amb clara referència als serveis digitals regulats, pel que fa al seu subministrament, conformitat i modificació, a la DCD. La disciplina que conté la DCD es projecta sobre els contractes de subministrament onerosos d'elements digitals, en el benentès que aquesta onerositat hi serà tant si l'adquirent es compromet a pagar una contraprestació en diner com si autoritza al subministrador a usar dades personals seves que no són imprescindibles per a executar el contracte (art. 3.2 DCD). Des d'aquesta perspectiva, la desaparició del *preu* no implica desaparició de l'*onerositat*; tot i així, certament, l'art. 2.6 DDC literalment avala els contractes de serveis gratuïts¹³⁸.

---

¹³⁶ La cursiva és nostra.

¹³⁷ Quant a la distinció amb la compravenda, es recorda que la STJUE *Car Trim GmbH*, inspirant-se en la CCIM, havia redirigit cap el contracte de serveis els contractes pels quals una de les parts s'obligava a lliurar a l'altra els béns que calia fabricar o produir amb els materials aportats per qui contracta aquella fabricació.

¹³⁸ Vegeu, quant als contractes de serveis gratuïts al RRI, MAGNUS, U., “Article 4”, a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P., *European Commentaries*, op. loc. cit, pàg. 283-285. L'autor relativitza el debat ja que, raona, si els contractes de l'art. 4.1.b RRI només poden ser els onerosos, aleshores als gratuïts se'ls aplica l'art. 4.2 RRI, que mena cap a llei del país de la residència habitual del contractant que ha de realitzar la prestació característica; si el contracte és gratuït, està clar que la prestació (única) la realitzarà qui ha d'executar el servei; la llei cridada a aplicar-se al contracte serà la mateixa (la del país de la residència habitual del prestador) tant si apliquem l'art. 4.1.b RRI, encabint-hi els contractes gratuïts, com si apliquem l'art. 4.2 RRI. Per la seva banda, a la STJUE *Kerr*, el TJUE diu recordar que el concepte *serveis*, en el sentit de l'art. 7.1.b Reglament

La quarta observació mena cap a la literalitat de l'art. 2.6 DDC (en especial, l'expressió “todo contrato”), que avala entendre que, en matèria de tipificació contractual, la de *contracte de prestació de serveis* és la categoria més general i que abasta *tots* els contractes que es puguin arribar a atorgar¹³⁹, de tal manera que qualsevol tipus contractual més específic (vgr. compravenda, franquícia i distribució¹⁴⁰, arrendament de béns¹⁴¹, contractes de crèdit¹⁴², contractes de viatges combinats¹⁴³, contractes de transport¹⁴⁴, contractes relatius a

---

1215/2012 (vegeu Atès 17 RRI), “implica, como mínimo, que la parte que los presta lleve a cabo una determinada actividad como contrapartida de una remuneración...” (par. 39). En el mateix sentit, vegeu STJUE 15.6.2017, assumpte C-249/16, *Saale Kareda* (ECLI:EU:C:2017:472), par. 35; STJUE *Obala*, STJUE 3.10.2019, par. 93 i STJUE 3.10.2019, assumpte C-272/18, *Verein füs Konsumenteninformation* (ECLI:EU:C:2019:827), par. 46.

¹³⁹ L'argument passaria per equiparar “servei” a “conducta”, de tal manera que es podria entendre que *tot* contracte compromet una conducta. Des d'una perspectiva econòmica, aquesta concepció àmplia de *servei*, seria la que fa seva l'art. 4.1 Directiva 2006/123/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 12 de desembre de 2006, relativa als serveis en el mercat interior; s'hi defineix *servei* com a “cualquier actividad económica por cuenta propia, prestada normalmente a cambio de una remuneración”. Aquesta amplitud s'observa també quant a la definició de *servei* de la societat de la informació (art. 3.1 Reglament 22/2065 (UE), del Parlament europeu i del Consell, de 19 d'octubre de 2022, relatiu a un mercat únic de serveis digitals (“Reglamento de servicios digitales”); aquell art. 3.1 es remet a la definició continguda a l'art. 1.1.b Directiva 2015/1535 (UE), del Parlament europeu i del Consell, de 9 de setembre de 2015, per la que s'estableix el procediment d'informació de reglamentacions tècniques i de regles relatives als serveis de la societat de la informació.

¹⁴⁰ Art. 4.1. e i f RRI.

¹⁴¹ Art.4.1.c i 6.4.c RRI; art. 3.3.f DDC; art. 9.2.a Directiva 2000/31/CE, del Parlament europeu i del Consell, relativa a determinats aspectes jurídics dels serveis de la societat de la informació. Configurar el contracte d'arrendament de béns com una modalitat o subtipus de contracte de serveis, cal dir que no s'avé, almenys sistemàticament, amb l'anomenat Marc Comú de Referència (vegeu VON BAR, H. / CLIVE, E. / SCHULTE-NÖLKE, H. (Ed.), *Principles. Definitions and Model rules of a European Private Law. Draft Common Frame of Reference*, Sellier, European Law Publishers, Munich, 2008, pàg. 191 i ss). El contracte d'arrendament de béns es regula de forma separada i prèvia al contracte de serveis (vegeu, pel que fa al “lease of goods”, art. IV.B.-1:101 i ss; pel que fa als “services”, art. IV.C.-1:101 i ss). Suggereix la mateixa distinció tipològica entre contracte d'arrendament i contracte de serveis, l'Atès 12 DCD que, arran del caràcter general de la regulació continguda a la DCD, senyala que: “...la cuestión de si tales contratos constituyen, por ejemplo, un contrato de compraventa, *de servicios, de alquiler* o un contrato atípico, debe dejarse a la determinación del Derecho nacional” (la cursiva és nostra). Vegeu, negant que el contracte d'arrendament sigui una modalitat de contracte de serveis, MAGNUS, U., “Article 4”, a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P., *European Commentaries, op. loc. cit*, pàg. 283-285; l'argument emprat és formal: no es tracta d'un contracte de serveis perquè l'art. 4.1 RRI el situa en un apartat específic.

¹⁴² Art.3.c Directiva 2008/48/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 23 d'abril de 2008, relativa als contractes de crèdit al consum.

¹⁴³ Art. 3.3 Directiva (UE) 2015/2302, del Parlament europeu i del Consell, de 25 de novembre de 2015, relativa als viatges combinats i als serveis de viatge combinat.

¹⁴⁴ Entre altres, art. 3.6 Reglament (UE) 2021/782, del Parlament europeu i del Consell, de 29 d'abril de 2021, relatiu als drets i a les obligacions dels passatgers de ferrocarril.

l'aprofitament per torns de béns immobles...¹⁴⁵) esdevindria, de fet, un subtipus del contracte de serveis que, per les raons que sigui, el legislador hauria tipificat de manera específica convertint-se en un subconjunt dins del conjunt genèric dels contractes de prestació de serveis¹⁴⁶. Aquesta manera d'encarar aquest contracte comporta, d'entrada, la desaparició de l'atipicitat contractual al Dret europeu i, quant a l'art. 4 RRI, tindria uns efectes devastadors: per una banda, perquè no hi hauria espai pel primer dels supòsits de l'art. 4.2 RRI (“[c]uando el contrato no esté cubierto por el apartado 1”), ja que sempre, com a mínim, s'hauria atorgat un contracte de prestació de serveis; per altra banda, en canvi, si el contracte atorgat encaixés amb els subtipus/negocis de l'art. 4.1.a, c, d, e, f, g o h RRI, aleshores caldria aplicar el criteri de l'art. 4.2 RRI perquè el contracte atorgat s'avindria amb del segon supòsit que s'hi descriu (“cuando los elementos del contrato correspondran a más de una de las letras a) a h) del apartado 1); hi hauria presència, al mateix temps, dels elements genèrics del contracte de prestació de serveis (art. 4.1.b RRI) i dels elements específics de la submodalitat contractual. Aquesta interpretació, doncs, no encaixa amb l'art. 4 RRI, ni formalment (perquè el llistat de l'art. 4.1 RRI no revela pas la idea que la categoria més genèrica sigui, sempre, la de contracte de prestació de serveis), ni materialment (per les conseqüències que arrossegaria de cara a l'art. 4.2 RRI, segons s'ha explicat).

La darrera observació parteix de la lectura conjunta dels art. 2.5 i 2.6 DDC. Els *continguts digitals* escapen de la bifurcació *béns* i *serveis*. La immaterialitat dels continguts digitals els situa fora de la categoria de *béns* (art. 2.1 DDC) i, de retruc, de la transmissió de la seva *propietat*. Per altra banda, l'afegitó incorporat el 2019 a l'art. 2.6 DDC es limita als “serveis digitals”. Els continguts digitals es mantenen, per tant, al marge de les categories que conformen l'objecte contracte i, d'aquí, al marge també dels tipus contractuals.

---

¹⁴⁵ Art. 2.1. a i b Directiva 2008/122/CE, del Parlament europeu i del Consell, de 14 de gener de 2009, relativa a la protecció de consumidors en matèria de contractes d'aprofitament per torns de béns d'ús turístic i contractes similars.

¹⁴⁶ Aquesta idea la rebla la DCD. Defineix els serveis digitals (art.2.2 DCD), de tal manera que qualsevol contracte que els tingui per objecte seria, d'entrada, un contracte de prestació de serveis digitals. Ara bé, ja és el mateix legislador europeu el que admet i accepta que aquesta qualificació genèrica doni pas, al Dret intern, a una tipificació més específica (Atès 12 DCD).

2.3.3. Els contractes (i altres situacions) típics al CCCat i el seu encaix a l'art. 4 RRI

Hi hauria algun negoci qualificable com a compravenda segons l'art. 4.1.a RRI que, essent el Dret català l'aplicable, no fos una compravenda d'acord amb l'art. 621-1 CCCat? Pot passar el mateix pel que fa al contracte de prestació de serveis?

2.3.3.1. L'art. 621-3 CCCat: la compravenda d'immobles i d'objecte íntegrament intangible

El tipus *compravenda*, segons l'art. 621-1 CCCat, s'articula a l'empara de les obligacions del venedor (consistents a "lliurar un bé conforme al contracte i a transmetre'n la titularitat") i de les del comprador ("pagar un preu en diners i a rebre el bé"). La transmissió de la titularitat i no pas, només, de la *propietat* (art. 2.5 DDC, 2.1 DCV) s'explica per raó de l'objecte sobre el que pot recaure el negoci, que poden ser "drets patrimonials" (art. 621.1 CCCat) o qualsevol altra bé immaterial (art. 621-3.1 CCCat). Aquesta immaterialitat, a més, pot predicar-se de *tot* l'objecte i no, només, d'una part (*vgr.* del component digital dels béns amb elements digitals [art. 621-3.2.c i 621-3.3 CCCat]). El Dret català, que sens dubte admet que sigui el comprador qui aporti els materials o faciliti instruccions al venedor (arg. art. 621-27 CCCat), no incorpora cap norma que expliciti *com cal qualificar* o *com cal integrar* el règim jurídic dels contractes mixtes¹⁴⁷.

Atenent al que s'ha dit quant a la categoria de *contracte de compravenda de mercaderies* de l'art. 4.1.a RRI, el negoci pel que, canvi de preu, es transmeti la propietat d'un bé immoble situat a Catalunya es registrarà, d'acord amb els art. 4.1.c i 22 RRI, per la llei catalana, que avalarà, sense problema, que el contracte es qualifiqui internament com a *compravenda*. El negoci sobre objecte íntegrament *intangible* pel que, a canvi de preu, es transmeti allò que *equivaldria a la propietat* si el contracte recaigués sobre un objecte material, també serà qualificable com a compravenda al Dret català; ara bé, en el context d'art. 4 RRI, tot i que hi ha

---

¹⁴⁷ Pel que fa a la compravenda de béns que cal fabricar, produir o manufacturar, vegeu art. 621.3.1 CCCat. L'art. 621-21 CCCat preveu també en quins casos els defectes d'instal·lació es consideren manca de conformitat del bé.

dades que avalen el reconeixement de la *compravenda europea d'intangibles*, sembla que la crida al Dret català s'haurà de fonamentar en l'art. 4.2 RRI (“[c]uando el contrato no esté cubierto por el apartado 1”) i que, per tant, el Dret català s'aplicarà sempre que Catalunya sigui el lloc de la residència habitual de la part que hagi de realitzar la prestació característica. Sembla també que, en els negocis onerosos relatius a la transmissió d'intangibles, la prestació característica s'ha d'identificar amb el subministrament d'aquest objecte immaterial (de la mateixa manera que, a la compravenda de mercaderies, ho és el seu lliurament [STJUE, *Car Trim*]). Des d'aquesta perspectiva, el resultat ve a ser el mateix que el que hauria derivat de qualificar el negoci, als efectes de l'art. 4.1 RRI, com a compravenda de mercaderies, ja que l'art. 4.1.a RRI mana aplicar la llei del lloc de la residència habitual del venedor.

2.3.3.2.1 tot allò que no és compravenda d'acord amb l'art. 621-1 CCCat?

El negoci *català* amb element estranger s'haurà d'intentar encabir a l'art. 4.1.b, 4.2 o, de fet, 4.4 RRI. Aquest darrer pot ser el cas de la permuta (art. 621-55 CCCat). En el context de l'art. 4.2 RRI, es tractaria d'un contracte no cobert per l'art. 4.1 RRI (tret que es tractés d'una permuta immobiliària [art.4.1.b RRI]¹⁴⁸) i, essent un contracte que imposa a ambdues parts una obligació del mateix tipus o naturalesa (“lliurar ... un bé conforme al contracte i a transmetre'n la titularitat”), és molt probable que no sigui possible discriminar “la prestación característica del contrato”, perquè n'hi haurà dues (art. 4.2 RRI). En aquest context, el Dret català serà l'aplicable si el contracte té amb Catalunya els *vincles més estrets* de què parla l'art. 4.4 RRI.

2.3.3.2.1. Els serveis al llibre sisè del CCCat

La bifurcació entre *contracte de compravenda* i *contracte de serveis*, que sembla afavorir l'art. 2.6 DDC però no s'avé amb l'art. 4 RRI, tampoc té una estructura correlativa al CCCat que, sistemàticament, reserva el contracte de prestació de serveis al Cap II del Títol II del llibre sisè CCCat. El dit Cap II, rubricat “Contractes

---

¹⁴⁸ La naturalesa immobiliària del contracte de cessió de finca o d'aprofitament urbanístic a canvi de construcció futura (art. 621-58 CCCat) avala que seria el Dret català l'aplicable si el negoci presentés connexions amb diferents ordenaments internacionals però la finca es a Catalunya.

sobre activitat aliena”, s’integra, a hores d’ara, només per la regulació del contracte de mandat, ubicada a la secció segona¹⁴⁹. Aquesta estructura (que és interna) no impedeix, en cap cas, valorar la possible qualificació europea com a contractes de prestació de serveis dels que es tipifiquen al Capítol III (“Contractes sobre objecte aliè”), Capítol IV (“Contractes aleatoris”), Capítol V (“Contractes de cooperació”) i Capítol VI (“Contractes de finançament i de garantia”). Tot i els perfils incerts del concepte europeu, a efectes de l’art. 4.1.b RRI, del *contracte de prestació de serveis*, sembla que, d’entrada, en restarien al marge el contracte de mandat gratuït (art. 622-24.1 CCCat) i el violari constituït a títol gratuït (art. 624-2 CCCat) per raó, precisament i com a mínim, de la manca de contraprestació. Pel que fa als contractes sobre objecte aliè (Cap. III), la idea comuna de cessió onerosa de l’ús/aprofitament d’un bé immoble permet intuir la reconducció dels diferents tipus contractuals catalans cap a l’art. 4.1.c RRI, ja sigui directament per la naturalesa real del dret del cessionari (art. 623-34.2 CCCat, relatiu al contracte de custòdia del territori), ja sigui per l’acostament cap a l’arrendament immobiliari¹⁵⁰ en el benentès que tampoc hi ha cap tipificació europea d’aquest darrer contracte. La ubicació de l’immoble a Catalunya farà que el Dret català sigui l’aplicable.

Els contractes de violari (pel cas de constitució onerosa) i aliments (Cap. IV) plantegen més dificultats a l’hora de cercar la seva *requalificació* europea. La sistemàtica catalana obeeix, formalment, a un element estructural del negoci, la causa, que seria aleatòria. Pel que fa al violari, la finalitat transmissora, que pot ser-ho d’un bé immoble (“[e]l violari ...té com a causa la percepció d’un capital en béns mobles o immobles”) comparteix espai, en la descripció del tipus, amb

---

¹⁴⁹ Vegeu Preàmbul (par.31) Llei 3/2017, de 15 de febrer, del llibre sisè del Codi civil de Catalunya. S’hi anticipa el contingut de la secció primera: “[l]a secció primera es reserva per a la regulació de les disposicions generals relatives a tots els contractes de serveis. Es parteix d’una idea de *serveis* en sentit ampli, que pot incloure diversos tipus contractuals, com els contractes d’obra, de prestació d’informació i assessorament, de disseny, de dipòsit o de mandat”. Vegeu també, en el context de la regulació administrativa de l’activitat comercial, l’art. 6.1 Llei 18/2017, de l’1 d’agost, del Parlament de Catalunya, de comerç, serveis i fires; el precepte defineix la “prestació de serveis” com “l’activitat empresarial consistent a posar a disposició del mercat la realització de treballs que requereixen coneixements tècnics o artístics i, en alguns casos, a més, una titulació professional i que essencialment constitueixen treballs intangibles, encara que per a realitzar-los puguin requerir la utilització o la incorporació de béns”.

¹⁵⁰ Vegeu art. 623.8.3 CCCat, pel que fa a l’aplicació supletòria del regles de l’arrendament rústic als altres contractes de conreu. L’art. 623-35.4 CCCat també fa ús d’una remissió a les regles de l’arrendament rústic de cara a integrar el règim de l’arrendament per a pastures.

l'obligació de pagar una pensió periòdica (art. 624.1 CCCat). En aquest context, no sembla que pagar una pensió es pugui identificar amb la idea de desenvolupament d'una activitat remunerada que, segons la jurisprudència del TJUE, caracteritza el contracte de prestació de serveis. Aquest esquema, en canvi, s'avé millor amb el contracte d'aliments, que sí que s'enclou el desenvolupament d'una activitat ("prestar allotjament, manutenció i tot tipus d'assistència..." [art. 624-8 CCCat]). La sola obligació consistent a pagar una prestació periòdica en diners, que caracteritza el censal (art. 626-1 CCCat), també semblaria insuficient per a qualificar aquesta conducta com a *servei*. En canvi, seria factible entendre que l'anomenat contracte d'integració (art. 625-1 CCCat) enclou un contracte de prestació de serveis recíprocs, en el sentit que ambdues parts es comprometen a realitzar una activitat o servei; és clar que, havent-hi dos *prestadors del servei*, probablement el supòsit menarà cap a l'art. 4.4 RRI.

2.3.2.2.2. La *matèria contractual al marge* del llibre sisè CCCat

Quan és el Dret català l'aplicable en virtut del RRI, les normes que, en concret, calgui emprar per a resoldre la controvèrsia poden eventualment sobrepassar les contingudes al llibre sisè CCCat. Tot i que és aquest el nínxol normatiu reservat a les normes que en matèria d'obligacions i contractes aprovi el Parlament de Catalunya (art.3.f Llei 29/2002, de 30 de desembre, Primera Llei del Codi civil de Catalunya), és del tot possible l'existència de regulació civil al marge del CCCat (art. 111-1.1 CCCat). I també hom pot detectar, escampades pels altres llibres del CCCat, normes que enclouen contingut obligacional. Serà tot aquest conjunt normatiu, s'ubiqui o s'ubiqui, el que caldrà considerar a fi d'integrar el règim jurídic dels contractes civils que siguin atípics al Dret civil català però als que resulti aplicable aquest ordenament en virtut del RRI. En canvi, seran només les normes contingudes al CCCat les que, en virtut del seu caràcter de dret comú a Catalunya (art. 111-4 CCCat), pertocarà aplicar de forma supletòria a qualsevol altra llei. Aquesta funció pot esdevenir especialment rellevant tractant-se d'un contracte mercantil. En aquest sentit, s'entén que la naturalesa vistentment mercantil del contracte que presenti punts de connexió amb diferents ordenaments nacionals (*vgr.* un contracte de distribució atorgat entre empreses o un contracte entre una empresa i un agent comercial), no exclou que en

aplicació del RRI la llei aplicable sigui la catalana. En aquest context, no havent-hi norma catalana que contempli el contracte mercantil (perquè no es disposa de competència per a dictar-la [art. 149.6 CE]), escaurà l'aplicació de la regulació estatal corresponent però, també encara que de forma supletòria, la regulació continguda al CCCat.

S'ha dit que la matèria contractual excedeix de la ubicada al llibre sisè.

2.3.2.2.2.1. El règim jurídic obligacional de la propietat horitzontal

L'aplicació de la STJUE *Kerr* més enllà del cas concret que resol permet entendre que, tractant-se d'un edifici en règim de propietat horitzontal situat a Catalunya, el pagament de quotes adreçades al manteniment dels elements comuns, exigibles en virtut d'un acord vinculant pels propietaris, es regirà pel Dret català (art. 4.4.b RRI). Per tant, serà en aplicació del Dret català que caldrà valorar la validesa, interpretació i compliment de l'acord (art. 12 RRI; art. 553-19 a 553-32 CCCat). Una interpretació extensiva d'aquest criteri portaria a aplicar el RRI a propòsit de tot el contingut obligacional derivat d'una situació de condomini (art. 552-7 i 557-8 CCCat).

2.3.2.2.2.2. Els pactes de supervivència

Tot i que el Dret català regula aquest tipus de pacte als art. 231- 15 i ss¹⁵¹, vinculat a una adquisició onerosa, no hi ha regla, norma o principi que exclouï o impedeixi que es pugui acordar entre persones que no estiguin casades entre sí ni siguin parella estable, ni tampoc n'hi ha que no permeti el pacte sobrevingut a una adquisició¹⁵². Al Dret català, el pacte entre *tercers* permet allunyar el negoci dels pactes successoris (amb un àmbit subjectiu més limitat [art. 431-2 CCCat]).

---

¹⁵¹ Vegeu art. 234-3.3 CCCat, pel que fa a les adquisicions amb pacte de supervivència pels membres d'una parella estable.

¹⁵² Vegeu, quant a la reconducció del pacte de supervivència a una doble i recíproca donació *mortis causa*, ARNAU RAVENTÓS, L., "Las adquisiciones con pacto de supervivencia", a YZQUIERDO TOLSADA, M. / CUENA CASAS, M. (Dir.), *Tratado de Derecho de la familia, La familia en los distintos Derechos forales*, vol. VII, Aranzadi, Cizur Menor, 2011, pàg.171-176. Pel que fa a la donació *mortis causa* entesa com a pacte successori als efectes del RS, FONT SEGURA, A., "Los pactos sucesorios en el Reglamento sucesorio europeo: dos cuestiones relevantes", a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, Sao Paulo, 2016, pàg. 168-174.

Serveix a la mateixa idea el fet que l'adquisició del supervivent tindrà eficàcia *post mortem*, de tal manera que la quota del premort no formarà part del patrimoni hereditari d'aquest i, per tant, a propòsit d'aquesta quota *no hi ha successió mortis causa*. Cal valorar tots aquests arguments a l'hora d'ubicar el pacte dins del RREM, del RS o del RRI. El RREM exigeix, com a mínim, que els atorgants siguin els cònjuges, mentre que l'aplicació del RRI pressuposa una molt generosa extensió del seu àmbit objectiu d'aplicació als negocis no obligacionals.¹⁵³ Pel que fa al RS, la qüestió rau en si en queden excloses totes les *liberalitats* (art.1.2.g RS) i en què cal entendre per *pacte successori* als efectes de l'art. 3.1.b RS¹⁵⁴.

2.3.2.2.3. La donació

Es comú reconduir la qüestió de la llei aplicable a la donació amb element internacional al RRI. Ara bé, per a justificar aquesta aplicació a tota donació (o, millor, a tot negoci qualificat, bé o malament, com a donació) no n'hi hauria d'haver prou amb argumentar que el RRI no exigeix que els contractes siguin onerosos o, fins i tot, prescindir de la idea mateixa de contracte¹⁵⁵ i posar l'accent en la d'obligació voluntàriament assumida per una persona davant d'una altra¹⁵⁶. Aquests arguments no serien suficients per a reconduir cap al RRI el negoci en virtut del qual una persona disposa d'un dret a favor d'un altre que l'adquireix a l'acceptar, *sense que es generi cap tipus d'obligació entre elles*. Aquest és el model de l'art. 531-1 CCCat que, tant per sistemàtica, com per eficàcia (de present) defuig, no sols de la idea de contracte, sinó també de la generació

---

¹⁵³ Vegeu el següent apartat, dedicat a la donació.

¹⁵⁴ Vegeu STJUE 9.9.2021, assumpte C-277/20, *UM, HW, Marktgemeinde Kötschach-Mauthen, Finanzamt Spittal Villach*.

¹⁵⁵ Vegeu GOÑI URRIZA, N., "La ley aplicable a las donaciones Internacionales", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. II, núm. 2, octubre, 2019, pàg. 103; s'hi afirma que: "El Reglamento Roma I determinará la ley material aplicable a una donación con elemento extranjero siempre que ésta se constituya o derive de un contrato". Aquesta naturalesa contractual ja resultava de GIULIANO, M. / LAGARDE, P., *Informe relativo al Convenio sobre la ley aplicable a las obligaciones contractuales*, DOCE, C-327, 11.12.1992, pàg. 10 ("...la redacción actual de la letra b) del apartado 2 no excluye de una manera general la materia de las donaciones. La mayoría de las Delegaciones se pronunció por la inclusión de las *donaciones que proceden de un contrato* en el ámbito de aplicación del Convenio, aun cuando se efectúen en e marco familiar, sin estar por ello cubiertas por el derecho de familia" (la cursiva és nostra).

¹⁵⁶ A propòsit de l'àmbit d'aplicació del RRI, abastant "obligations arising from donations", CALVO CARAVACA, A-L. / CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Article 1", *op. loc. cit*, pàg. 62.

d'obligacions. Sotmetre, aleshores, una *donació catalana* amb element internacional al RRI per a determinar la llei aplicable passa per flexibilitzar encara més l'àmbit aplicació del RRI prescindint, fins i tot, de la idea d'obligació i vinculant l'efecte real que genera a l'autonomia de la voluntat¹⁵⁷.

2.4. Els contractes atorgats amb consumidors. L'art. 6 RRI i el Dret català

L'art. 6 RRI, rubricat "Contratos de consumo", estableix unes regles de determinació de la llei aplicable que són preferents a les de l'art. 4 RRI. En canvi, la relació entre l'art. 6 RRI i els art. 5 i 7 RRI s'explicita per mitjà del "[s]in perjuicio de los artículos 5 y 7" amb què l'art. 6.1 RRI inicia la seva redacció, donant a entendre que aquests darrers són preferents a l'art. 6 RRI; d'aquesta manera, la contractació, per qui és consumidor, d'un servei de transport de mercaderies o d'una assegurança mena cap els art. 5 o 7 RRI si el cas té algun element internacional.

2.4.1. Les definicions, europea i catalana, de *consumidor*

L'art. 6.1 RRI defineix el consumidor com la persona física que contracta amb un professional per a un ús aliè a la seva activitat professional o comercial. Si concorren la resta de circumstàncies de l'art. 6.1 RRI (així: que aquella actuació professional s'exerceixi o s'adrexi al país [o unitat territorial] de la residència habitual del consumidor¹⁵⁸ i que el contracte obeeixi al desenvolupament

---

¹⁵⁷ Vegeu STJUE 18.03.2019 (RJ\2019\2021). S'hi afirma que: "En aquest sentit un criteri interpretatiu útil de l'abast de Roma I és el que deriva de l'informe explicatiu del Conveni de Roma de 1980 sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals, substituït en els Estats membres de la UE pel Reglament 593/2008, en el qual s'afirmava que el Conveni comprenia *les donacions de base netament contractual, és a dir, les que requereixen l'acceptació del donatari*, com és el cas de les previstes en els articles 618 CC i 531-12.1 CCCat ...La qual cosa és coherent amb la interpretació autònoma del concepte obligació contractual enunciat a l'article 1.1 de Roma I establerta pel Tribunal de Justícia de la UE, per a qui comprèn "tota obligació lliurement assumida per una part enfront d'una altra" (STJUE de 21 de gener de 2016)" (FD Segon, 3, par. 7è; la cursiva és nostra). Vegeu, per un comentari de la STJUE, GOÑI URRIZA, N., "La ley aplicable a la forma de las donaciones Internacionales. En torno a la STSJ Cataluña de 18 de marzo de 2019", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm. 1, pàg. 586-595).

¹⁵⁸ Pel que fa a les circumstàncies que permeten entendre que l'activitat s'adreça a aquell país o unitat territorial ("por cualquier medio dirija estas actividades a ese país" [art. 6.1.b RRI]), vegeu STJUE 7.12.2010, assumptes C-585/08 i C-144/09, *Peter Pammer* (ECLI:EU:C:2010:740). El TJUE considera que no n'hi ha prou amb disposar d'una pàgina web adreçada a afavorir la contractació de béns i serveis i que sigui accessible des del lloc de la residència habitual del consumidor. Cal que el venedor hagi *manifestat* la seva voluntat d'establir relacions comercials amb els consumidors d'aquell Estat membre (par. 75) i aquesta voluntat es pot deduir de "todas las expresiones manifiestas de la voluntad de atraer a los consumidores a dicho Estado miembro"

d'aquesta activitat), aleshores la llei aplicable serà la d'aquell país o unitat territorial. Cal fer notar dues qüestions d'abast general: la primera és que la norma prescindeix de la modalitat de contractació, sigui en o fora d'establiment mercantil o a distància (electrònica, telefònica...); la segona enllaça amb les dificultats que pot comportar determinar *qui* contracta amb *qui* en el context de contractacions a través de plataformes o intermediaris professionals que actuen en nom i per encàrrec de venedors no professionals¹⁵⁹. En tot cas, la sola definició europea de consumidor suggereix alguns comentaris des de la perspectiva del Dret català i, en concret, considerant la definició de “persona consumidora” continguda a l'art. 111-2 Llei 22/2010, del 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya (en endavant, CcoCat).

2.4.1.1. Més enllà de la persona física...

És una constant al Dret europeu limitar la condició de consumidor a les persones físiques (vgr. art. 2.6 DCD, art. 2.2 DCV, art. 2.1 DDC, art. 2.b Directiva 93/13/CEE, del Consell, de 5 d'abril de 1993, sobre clàusules abusives en els contractes atorgats amb consumidors; art. 2.a Directiva 2005/29/CE, del Parlament europeu i del Consell, d'11 de maig de 2005, relativa a les pràctiques comercials deslleials de les empreses en les seves relacions amb els consumidors; art. 3.a Directiva 2008/48/CE, entre altres¹⁶⁰. El Dret català

(par. 80). Aquesta voluntat manifesta, però, no cal que sigui expressa (par. 82) i es pot deduir d'indícis com que la pàgina web del venedor permeti fer ús de la llengua o de la moneda del lloc de la residència habitual del consumidor (par. 84, que matisa l'Atès 24, al final, RRI, que descarta que la llengua i la moneda usades a Internet siguin elements indicis de l'existència d'una activitat *adreçada* a un determinat territori). Vegeu un comentari de la STJUE *Pammer* a LAFUENTE SÁNCHEZ, R., “El criterio del *International Stream-of-commerce* y los foros de competencia en materia de contratos electrónicos celebrados con consumidoros”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm. 2, 2012, pàg. 177-201. En aquest context, tractant-se d'un consumidor amb residència habitual a Catalunya, l'ús de la llengua catalana a una pàgina web d'un venedor estranger (ja sigui directament a la pàgina principal o, a través d'un enllaç, a una pàgina on els continguts apareixen en llengua catalana) esdevindria un indicati molt consistent de cara a acreditar la voluntat d'aquest venedor d'adreçar la seva activitat a Catalunya. No tindria menor pes que la llengua emprada fos el castellà atesa la cooficialitat d'ambdues llengües al territori català (art. 6 EAC).

¹⁵⁹ I, això, al marge dels contractes de mediació electrònica que puguin arribar a vincular a la plataforma, per una banda, amb el proveïdor del bé o servei i, per l'altra, amb l'usuari que accedeix a la plataforma per a contractar el dit bé o servei (vegeu, per a un plantejament general molt didàctic, CUENA CASAS, M., “La contratación a través de plataformas intermediarias en línea”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm. 2, 2020, pàg. 297).

¹⁶⁰ La limitació de la categoria a les persones físiques no exclou que, al incorporar-se al Dret intern una directiva (sigui de protecció mínima, sigui de protecció plena) al Dret intern, l'àmbit

eixampla la categoria directament i indirectament. L'ampliació és directa a l'art. 111-2 CcoCat; el concepte de *consumidor* enclou les persones físiques però també les persones jurídiques i els socis cooperativistes en les seves relacions de consum amb la cooperativa. La definició no comprèn les entitats sense personalitat jurídica (expressament esmentades a l'art. 3 TR LGDCU) per bé que, sembla, una aplicació per analogia de l'art. 111-2 CcoCat hauria de permetre entendre que és consumidor una comunitat de propietaris d'un edifici sotmès al règim de la propietat horitzontal (art. 553-16.1.b CCCat) o l'herència jacent (art. 411-9 CCCat). D'alguna manera, l'atribució legal de capacitat o de legitimació per actuar vàlidament en el tràfic jurídic hauria de ser corresposta amb la possibilitat, quan allò que es fa és atorgar un contracte, de fer-ho com a consumidor.

Indirectament, l'art. 111-1.2 CcoCat també amplia el concepte de consumidor. L'ampliació és indirecta perquè es fa per la via d'establir que, en el marc de determinades contractacions (en concret, les que recauen sobre serveis bàsics i serveis de tracte continuat), els treballadors autònoms i les microempreses tenen els mateixos drets i obligacions que les persones consumidores.

Aquesta manca de correspondència entre el concepte legal català de consumidor i el concepte europeu determina que en cas de contracte amb element internacional atorgat entre un professional i una persona jurídica o entitat sense personalitat jurídica per una finalitat aliena a la seva activitat professional, la possible qualificació catalana com a contracte amb consumidor no serveixi de cara a l'aplicació de l'art. 6 RRI; segons el RRI, aquest darrer article no serà l'aplicable perquè el contracte no s'haurà atorgat per persona consumidora¹⁶¹.

---

subjectiu d'aplicació de les normes internes abasti a altres persones i entitats. Aquesta ampliació no comporta manca de conformitat del Dret intern a l'europeu perquè la regulació nacional prevista per aquests altres subjectes queda al marge de la directiva i, per tant, hi ha plena llibertat interna a l'hora d'establir-ne el seu règim jurídic (vegeu Atès 13 DDC).

¹⁶¹ La qualificació catalana de consumidor enclou l'europea; d'aquí que coincideixen ambdós ordenaments en admetre el consumidor medial, és a dir, el consumidor que contracta amb la finalitat de reincorporar al mercat el producte adquirit i de fer-ho amb ànim de lucre; en aquests casos, el rellevant és que l'operació no es situï en el marc de la seva activitat professional o empresarial (vegeu, però, exigint una actuació sense ànim de lucre pel que fa a les persones jurídiques i a les entitats sense personalitat jurídica, l'art. 3.II TR LGDCU). La categoria de consumidor medial no s'avé amb la de consumidor com a destinatari final dels béns o serveis.

2.4.1.2. L'art. 621-2 CCCat: la posició jurídica contractual i la contractació amb doble finalitat

L'art. 6 RRI qualifica a un dels contractants com a consumidor atenent, només, a l'ús o propòsit amb el que contracta i a la condició de l'altre contractant. És irrellevant la posició jurídica contractual que ocupa el consumidor¹⁶². A remolc de l'art. 621-2 CCCat, es poden desenvolupar una mica més aquestes idees. La norma catalana: per una banda, qualifica com a compravenda de consum aquella en la que la posició compradora l'ocupa el consumidor ("La compravenda és de consum si el venedor actua en l'àmbit de la seva activitat empresarial o professional i el comprador, amb un propòsit principalment aliè a aquestes activitats"); per altra banda, no exclou aquella qualificació en cas de doble finalitat, sempre que el propòsit no professional sigui el principal.

2.4.1.2.1. El consumidor venedor

El trànsit entre una definició que només demana contractar per una finalitat no professional i una altra que demana fer-ho, a més, com a comprador implica negar que, pel que fa a un contracte de compravenda, pugui ser consumidor el venedor¹⁶³. La conseqüència és injustificada atès que, igualment, la relació contractual, potencialment asimètrica, pot quedar establerta entre una persona que contracta (venent) amb fins aliens a la seva professió i una altra que ho fa (comprant) en el marc de la seva activitat empresarial o professional. Aquest venedor, si no és reconegut com a consumidor, no podrà, per exemple, recórrer al règim de les clàusules abusives, per bé que és possible i probable que sigui la part compradora (i professional) qui predisposi el contingut contractual. El Dret català hauria de corregir-se en el sentit de requalificar la compravenda de

---

Ordenaments català i estatal també coincideixen en prescindir de la idea de consumidor especialista a fi de rebaixar el nivell de protecció que hauria de rebre.

¹⁶² També ho hauria de ser de qui provingui la iniciativa a l'hora de contractar que, generalment, serà del professional però sense descartar que hagi estat el mateix consumidor qui hagi promogut la contractació (vegeu art. 2.8.b DDC, que qualifica com a contracte atorgat fora d'establiment mercantil el conclòs arran de l'oferta del consumidor i amb la presència física simultània de les parts fora de l'establiment mercantil del professional).

¹⁶³ Pensi's, per exemple, en aquella persona (professionalment desvinculada del món immobiliari) que ven un immoble a una empresa dedicada a la compravenda d'immobles o aquella altra que ven una antiguitat a una botiga del sector, o que ven una joia a un joier, o un vehicle a establiments dedicats a compravenda de vehicles de segona mà...

consum com aquella en la que una de les parts actua professionalment i l'altra no ho fa, però sense prefixar posicions jurídiques concretes. Altra cosa és que determinades regles especials només tinguin sentit, perquè són més proteccionistes que la regla general, si el consumidor és qui compra.

Si hom porta aquest raonament a l'art. 4 RRI s'observa que el precepte, d'entrada, no pressuposa posicions jurídiques¹⁶⁴. La conseqüència més immediata és que compravendes que a Catalunya no són "de consum" segons l'art. 621-2.1 CCCat, en canvi són *contractes de consum* d'acord amb l'art. 6.1 RRI i, per tant, s'aplica el Dret català si el consumidor, ocupi la posició venedora o ocupi la compradora, resideix a Catalunya.

2.4.1.2.2. El contracte amb propòsit mixt

D'acord amb l'art. 621-2.1 CCCat, basta que el propòsit no professional sigui el *principal* per a poder qualificar el negoci com una compravenda de consum.

Els textos europeus no es pronuncien obertament, aprofitant la definició de consumidor que sí que s'incorpora a l'articulat, sobre la naturalesa dels contractes amb doble finalitat atorgats per consumidors (vegeu, *vgr.* Atès 17 DDC, admetent que pugui ser considerat consumidor qui contracta amb doble finalitat "si el objeto comercial es tan limitado que no predomina en el contexto global del contrato"; Atès 17 DCD i 22 DCV, deixant que sigui el Dret intern el que avaluï la consideració de consumidor de qui contracta amb un ús professional no predominant). Des d'aquesta perspectiva, l'art. 621-2.1 CCCat s'avé amb aquestes directrius. Aquestes mateixes directrius haurien de servir, també, a l'hora d'interpretar l'art. 6.1 RRI que, certament, no distingeix i genera el dubte quant als supòsits de contractació mixta.

Pel que fa a la jurisprudència, la recent STJUE 27.10.2022, assumpte C-485/21, S.V. *OOD*, resol que cal considerar *consumidor*, als efectes de la Dir. 93/13, a la "persona física propietaria de un piso en un inmueble en régimen de propiedad

---

¹⁶⁴ Per bé que, en aquest sentit, algun matís sí que mereix l'art. 6.4.a RRI perquè sí que exigeix que la posició prestadora l'ocupi el contractant professional. Restarien al marge del precepte i, per tant, sotmesos a l'art. 6.1 i 2 RRI aquells contractes de consum en els que un consumidor, a canvi de preu, s'obliga davant un professional a prestar un servei (que, per definició, serà aliè a la professió o ofici d'aquest prestador).

horizontal cuando esta persona celebra un contrato con un administrador de fincas para la administración y el mantenimiento de las partes comunes de ese inmueble, siempre que no utilice ese piso con fines que correspondan *exclusivamente* a su actividad profesional”¹⁶⁵. Per bé que, d’entrada, implementa un canvi de criteri respecte de la jurisprudència anterior, cal fer notar que, al cas, no es plantejava cap conflicte relatiu a l’ús que es feia de l’element privatiu, de manera que l’afirmació que s’hi refereix cal valorar-la amb prudència. En altre cas, considerar que, per a qualificar a un contractant com a consumidor, el rellevant és que no actuï amb una finalitat exclusivament professional, avalaria que és consumidor fins i tot aquell que contracta amb una finalitat predominantment professional. Això és just el contrari de l’assenyalat a la STJUE 20.01.2005, assumpte 464/01, *Johan Gruber*¹⁶⁶, segons la qual l’ús professional no entorpeix la condició de consumidor d’un dels contractants sempre que sigui “marginal” o “insignificante en el contexto global” del negoci. Els Atesos abans citats a tall s’exemple s’apropen més a aquesta posició que a la (trencadora) de la STJUE S.V. OOD.

2.4.2 L’elecció de la llei aplicable al contractes de consum

La condició de consumidor d’una de les parts contractants no impedeix que puguin escollir, vàlidament, la llei aplicable d’acord amb l’art. 3 RRI. Ara bé, l’art. 6.2 RRI fa ineficax el pacte pel que fa a les normes imperatives del país o unitat territorial corresponent a la residència habitual del consumidor¹⁶⁷. Si el consumidor té la residència habitual a un territori de la UE, l’elecció de la llei aplicable per la via de l’art. 3 RRI no permetrà esquivar les normes internes del lloc de la residència que s’hagin aprovat a fi d’incorporar directives europees en matèria de protecció de consumidors que, precisament per obeir a una regulació europea d’aquest tipus, serà imperativa o no renunciabile, com a mínim, *ex ante* (arg. ex art. 21.1 DCV). Evidentment, el conjunt de normes internes imperatives

---

¹⁶⁵ La cursiva és nostra.

¹⁶⁶ ECLI: EU:C:2005:32.

¹⁶⁷ Literalment, l’art. 6.2 RRI s’expressa així: “...Sin embargo, dicha elección no podrá acarrear, para el consumidor, la pérdida de la protección que le proporcionen aquellas disposiciones que no puedan excluirse mediante acuerdo en virtud de la ley que, a falta de elección, habría sido aplicable de conformidad con el apartado 1”.

pot sobrepassar les que obeeixen a la transposició d'una directiva europea (així, pot tractar-se de normes que res tinguin a veure amb el Dret europeu o normes *inspirades* en una directiva i aprovades aprofitant l'avinentsa de la seva incorporació al Dret intern¹⁶⁸). En matèria de compravenda de consum, això és just el que deriva de l'art. 621-2.2 CCCat que, a propòsit de *tota* la regulació catalana del contracte de compravenda, no admet pactes en perjudici del consumidor. En aquest context, el pacte d'elecció d'una llei distinta a la de la residència habitual del consumidor serà vàlid i eficaç però, a propòsit d'allò regulat per les normes imperatives de l'ordenament designat per l'art. 6.1 RRI, seran aquestes normes les que escaurà aplicar, prescindint del que, sobre la mateixa matèria, pugui establir la llei escollida. Però quan aquella elecció s'articula a través d'una clàusula no negociada individualment, aquella ineficàcia pot ser major o més intensa. En aquest sentit, la STJUE 28.07.2016, assumpte C-191/15, *Amazon*, va declarar la nul·litat, pel seu caràcter abusiu, de la condició general per la qual es declarava aplicable la llei corresponent al país del domicili del venedor sense advertir que, en tot cas i en virtut de l'art. 6.2 RRI, serien també aplicables les normes imperatives de la llei designada per l'art. 6.1 RRI. Aquesta nul·litat fa decaure, doncs, *tota* la condició general, de manera que, no és que igualment es podrà aplicar la llei escollida mentre no contradigui el dret imperatiu de la llei de la residència habitual, sinó que no hi ha elecció vàlida i, per tant, la llei aplicable serà només la de l'art. 6.1 R

---

¹⁶⁸ Es pensa, en concret, en la regulació de matèries no desenvolupades al Dret intern i situades al marge de l'àmbit d'aplicació d'una directiva que, tot i així, *convida* i *anima* al legislador nacional a entomar-les (vegeu, *vgr.*, Atès 18 DCV, a propòsit d'aspectes relacionats amb la reparació o substitució del bé no conforme, la suspensió del pagament o la indemnització de danys i perjudicis).

3. El Reglament (CE) 864/2007, del Parlament europeu i del Consell, de 11 de juliol, relatiu a la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (Roma II)

3.1 Presentació

3.1.1. Entrada en vigor

El RRII estableix que *l'entrada en vigor* va tenir lloc l'11 de gener de 2009 (art. 32 RRII), essent aplicable respecte dels fets generadors de danys que es produeixin després de la seva entrada en vigor, sense que la delimitació de l'àmbit d'aplicació temporal quedi afectada per la data en què s'iniciï el procediment de reclamació d'indemnització ni la data en què l'òrgan jurisdiccional que conegui de l'assumpte litigiós determini la llei aplicable¹⁶⁹.

3.1.2. Àmbit d'aplicació del RRII i àmbit d'aplicació de la llei aplicable

3.1.2.1. El concepte d'obligacions extracontractuals

El RRII és, com tots els Reglaments UE sobre la determinació de la llei aplicable, un instrument amb eficàcia universal¹⁷⁰ per a determinar la llei aplicable a les obligacions extracontractuals¹⁷¹. Cal, per tant, delimitar la noció d'obligació extracontractual als efectes del RRII, però aquest instrument no proporciona una definició del què s'entén per obligacions extracontractuals, si bé especifica que s'ha de tractar d'obligacions extracontractuals en matèria civil i mercantil i que no s'aplica, en particular, a les matèries fiscals, duaneres i administratives ni als

---

¹⁶⁹ Vegeu STJUE 17.11.2010, as. C-412-10, *Deo Antoine Homawoo c. GMF Assurances SA*, ECLI:EU:C:2011:747.

¹⁷⁰ Vegeu 1.3.1.1.

¹⁷¹ Malgrat que els operadors no en són molt conscients, com es posa de manifest en un recent estudi publicat sobre aquest Reglament, imprescindible per valorar-ne la seva aplicació a gairebé tots els EEMM, vegeu TORRALBA MENDIOLA, E., "Spain", a *Study on the Rome II Regulation (EC) 864/2007 on the law applicable to non-contractual obligations*, JUST/2019/JCOO_FW_CIVI_0167, Civic Consulting, British Institute of International and Comparative Law, 2021, pàgs. 658-659. Cal destacar que tampoc en són molt conscients tots els tribunals, vegeu SAP L 27.11.2015 (ECLI:ES:APL:2015:955) on no s'aplica el RRII en considerar que el RRII només s'aplicava als conflictes de lleis entre EEMM. Com que el cas es referia als danys causats en un accident d'esquí que va tenir lloc a Andorra, l'AP de Lleida, erròniament, va descartar l'aplicació del RRII i va determinar la llei aplicable d'acord amb l'art. 10.9 CCE.

casos en què l'Estat incorri en responsabilitat per accions o omissions en l'exercici de la seva autoritat (*acta iure imperii*). En aquest sentit, cal identificar la relació jurídica entre les parts i l'objecte del litigi o, amb caràcter alternatiu, examinar la fonamentació i les modalitats d'exercici de l'acció entaulada per establir si s'estan exercint prerrogatives de poder públic¹⁷². D'altra banda, el RRII també és d'aplicació quan el tribunal, amb independència de l'ordre jurisdiccional al que pertanyi (penal, contenciós-administratiu, laboral o civil), s'hagi de pronunciar respecte al rescabament d'il·lícits civils o il·lícits penals, siguin delictes o falta. Per fi, l'aplicació del RRII es dona només respecte de situacions que comporten un conflicte de lleis internacional¹⁷³, el que exigeix que hi hagi un element d'estrangeria¹⁷⁴.

---

¹⁷² Es projecta aquí la jurisprudència adoptada pel TJUE en interpretació del RBrusl bis i del RRI en relació a la noció de matèria civil i mercantil i a la consideració del responsabilitat per accions o omissions en l'exercici de la seva autoritat, vegeu, per totes, STJUE 14.7.2022, *EPIC Financial Consulting Ges.m.b.H. c. República de Àustria, Bundesbeschaffung GmbH*, assumptes acumulats C-274/21 i C-275/21, ECLI:EU:C:2022:565, on es declara que la finalitat pública de determinades activitats no constitueix, en si mateixa, un element suficient per qualificar-les com a activitats exercides *iure imperii*, en la mesura que no corresponguin a l'exercici de poders exorbitants en relació amb les normes aplicables a les relacions entre particulars (ap. 28). El que és determinant per excloure l'assumpte de l'àmbit d'aplicació és la manifestació de prerrogatives de poder públic per una de les parts al litigi, en virtut del seu exercici de poders exorbitants en relació amb les normes aplicables a les relacions entre particulars (ap. 27 de la STJUE 14.7.2022, *EPIC Financial Consulting Ges.m.b.H. c. República de Àustria, Bundesbeschaffung GmbH*, as. ac. C-274/21 i C-275/21, ECLI:EU:C:2022:565).

¹⁷³ El conflicte de lleis ha de ser internacional ja que, de conformitat amb l'art.25. RRII, els Estats membres amb un ordenament plurilegislatiu no estan obligats a aplicar aquest instrument per a resoldre els conflictes interns de lleis, de la qual cosa es dedueix, *a contrario*, que el RRII només s'aplica per a regular els conflictes internacionals de lleis, sens perjudici de que els Estats membres amb un ordenament plurilegislatiu decideixin autònomament que el RRII també s'aplica per a resoldre els conflictes interns de lleis. Espanya és actualment l'únic Estat membre amb un ordenament plurilegislatiu i no ha pres aquesta decisió, la qual cosa comporta que els conflictes interns de lleis es regulen per l'art. 10.9 CC.

¹⁷⁴ El TJUE no ha tingut ocasió de pronunciar-se en relació al RRII, però en el RBrusl bis s'ha exigint l'existència de l'element d'estrangeria per a que sigui d'aplicació el RBrusl bis, vegeu ap. 28 STJUE 8.9.2022, assumpte C-399/21, *IRnova AB c.FLIR Systems AB*, ECLI:EU:C:2022:648; ap. 58 i 59 de la STJUE 14.7.2022, assumptes acumulats C-274/21 i C-275/21, *EPIC Financial Consulting Ges.m.b.H. c. República de Àustria, Bundesbeschaffung GmbH*, ECLI:EU:C:2022:565; ap. 30 STJUE 3.6.2021, assumpte C-280-20, *ZN contra Generalno konsultstvo na Republika Bulgària c. grad Valensia, Kralstvo Ispania*, ECLI:EU:C:2021:443; ap. 30 STJUE 7.5.2020, assumpte C-267/19, *Parking d.o.o. contra Sawal d.o.o. e Interplastics s. r. o. contra Letificio d.o.o.*, ECLI:EU:C:2020:351; ap. 25 STJUE 7.5.2020, assumpte C-641/18, *LG contra Rina SpA y Ente Registro Italiano Navale*, ECLI:EU:C:2020:349; ap. 20 STJUE 17.3.2016, assumpte C-175/15, *Taser International*, ECLI:EU:C:2016:176; ap. 26 STJUE 14.11.2013, assumpte C-478/12 *Armin Maletic y Marianne Maletic contra lastminute.com GmbH y TUI Österreich GmbH*, ECLI:EU:C:2013:735; ap. 29 STJUE 17.11.2011, assumpte. C-327/10 *Hypoteční banka a.s. contra Udo Mike Lindner*, ECLI:EU:C:2011:745; ap. 25 STJUE 1.3.2005, assumpte C-281/02, *Owusu*, ECLI:EU:C:2005:120.

Efectuada aquestes primeres precisions, la delimitació de l'àmbit material d'aplicació del RRII (arts. 1 i 2) s'ha de fer a partir de la conjunció de dos eixos de construcció: d'una banda, seguint la categoria elaborada en interpretació del RBrus I bis i, de l'altra, buscant la coherència entre el RRI i el RRII¹⁷⁵. Així el concepte autònom de "obligacions extracontractuals" es construeix, en primer lloc, a partir de la noció de "matèria delictual o quasidelictual", concebuda en el Reglament Brussel·les I en matèria de competència judicial, que inclou totes les demandes dirigides a exigir la responsabilitat d'un demandat i que no estiguin relacionades amb la «matèria contractual», compresa aquesta última com una obligació jurídica lliurement consentida per una persona respecte d'una altra¹⁷⁶ i, en segon lloc, per la inclusió expressa en el RRII de l'enriquiment injust, la gestió de negocis aliens i la *culpa in contrahendo* en l'àmbit material d'aplicació del RRII. Per consegüent, el primer eix de la construcció queda limitat *ab initio* per la intervenció del legislador.

En aquest sentit, l'enriquiment injust queda expressament enquadrat en el RRII amb clara contradicció amb la posició del TJUE adoptada en interpretació del RBrus I bis, i referida a l'acció de restitució per enriquiment injust on parteix de la consideració de que aquesta acció es basa en una obligació que no té el seu origen en un fet danyós en néixer independentment del comportament del demandat ja que no existeix una relació de causalitat que es pugui establir entre el dany i un possible acte o omissió il·lícits comesos pel demandat. El punt de

---

¹⁷⁵ Vegeu, en particular, la STJUE 21.1.2016, assumptes C-359/14 i C-475/14, *ERGO Insurance y Gjensidige Baltic*, ECLI:EU:C:2016:40, ap. 43 "debe tenerse en cuenta, como resulta del considerando 7 de cada uno de los dos Reglamentos, el objetivo de coherencia en la aplicación recíproca de estos Reglamentos, y también del Reglamento Bruselas I, que, en particular, distingue, en su artículo 5, entre las materias contractual y delictual o cuasidelictual"; vegeu també STJUE 28.7.2016, assumpte C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation contra Amazon EU Sàrl*, ECLI:EU:C:2016:612.

¹⁷⁶ D'aquesta manera, per exemple, la indemnització per danys i perjudicis derivats de l'incompliment contractual s'inclouen dins de l'àmbit material d'aplicació de la llei designada pel RRI (vegeu, art. 12.1.c RRI, segons el qual la llei aplicable al contracte registrarà: "dentro de los límites de los poderes conferidos al tribunal por su Derecho procesal, las consecuencias de un incumplimiento total o parcial de estas obligaciones, incluida la evaluación del daño en la medida en que la gobiernen normas jurídicas"). Vegeu, a propòsit de la indemnització que pot sol·licitar el creditor insatisfet per incompliment del contracte de compravenda, art. 621-37.1.d CCCat; vegeu, també, art. 621-63.1 CCCat, pel que fa al contracte de cessió de finca o edificabilitat a canvi de construcció futura; art. 622-32.2 i 622-37.2 CCCat, relatius al contracte de mandat; art. 623-20.2 CCCat, pel que fa a l'incompliment del contracte d'arrendament rústic; art. 624-9.1 CCCat, relatiu al contracte d'aliments; art. 625-10 CCCat, quant a l'incompliment del contracte d'integració i art. 626-6.1 CCCat, a propòsit de la indemnització per incompliment del censal.

partida, en canvi, sobre el qual s'estructura el RRII en relació a l'enriquiment injust, a la gestió de negocis i a la culpa in contrahendo, es pot trobar en l'atès 29, on tot i assumir que en aquestes figures no hi ha un fet danyós, s'integren en l'àmbit objectiu del RRII

“Conviene establecer normas especiales para los casos de daños causados por un hecho distinto de un hecho dañoso, como el enriquecimiento sin causa, la gestión de negocios y la *culpa in contrahendo*”.

En qualsevol cas, malgrat que no es considera *matèria delictual* als efectes del RBrus I bis, el TJUE ha admès que les accions de restitució per raó d'enriquiment injust, en determinades circumstàncies, poden presentar una estreta vinculació amb una relació contractual entre les parts del litigi i, per tant, considerar-se compreses en la matèria contractual, la qual cosa convergeix amb la previsió establerta en l'art. 10.1 RRII¹⁷⁷.

També hi queda inclosa la gestió de negocis aliens, el concepte de la qual queda apuntada en l'art. 11.1 RRII com aquells actes realitzats sense l'autorització deguda en relació amb els negocis d'una altra persona. També s'hi exclou el supòsit d'una gestió que “concierna a una relación existente entre las partes, como por ejemplo la derivada de un contrato”¹⁷⁸.

---

¹⁷⁷ Pensi's, per exemple, en l'acció adreçada a obtenir la restitució recíproca de les prestacions satisfetes en virtut d'un contracte que ha estat anul·lat, resolt o rescindit. O en l'acció adreçada a obtenir el reemborsament d'allò satisfet en concepte de preu però que no es devia (perquè el preu era de menor import, perquè ja havia estat satisfet íntegrament o havia estat condonat). Vegeu STJUE 15.6.2017, assumpte C-249/16, *Saale Kareda*, ECLI:EU:C:2017:472, que enclou dins de la matèria contractual l'acció de repetició del codeutor solidari que ha satisfet íntegrament el deute contra la resta. En la mateixa línia, vegeu STJUE 9-12-2021, HRVATSKE ŠUME d.o.o. c. BP Europa SE, assumpte C-242/20, ECLI:EU:C:2021:985, que integra, *obiter dicta* i en benefici de la coherència entre el RBrus I bis i el RRII, una acció de restitució de quantitats indegudament pagades fundada en l'enriquiment sense causa en l'àmbit de l'art. 2 RRII, per bé que, en el marc del RBrus I bis, es pot integrar en la matèria contractual si la dita acció presenta una estreta vinculació amb una relació contractual preexistent entre les parts (ap. 47, 48, 51 i 58).

¹⁷⁸ Com disposa l'art. 11.1 RRII. El supòsit ens fa pensar, per exemple, en l'actuació extralimitada d'un mandatari, que haurà de valorar-se atenent a la llei que regeixi el contracte de mandat.

Per fi, l'adscripció de la *culpa in contrahendo* al RRII¹⁷⁹ es correspon amb l'exclusió efectuada en l'àmbit material d'aplicació del RRI¹⁸⁰, així com amb la jurisprudència adoptada pel TJUE en interpretació del Reglament Brussel·les I bis en considerar que és una matèria coberta per la noció "responsabilitat delictual o quasi delictual"¹⁸¹, establint en l'art. 12.1 RRII que es considera aquesta responsabilitat en la mesura en que derivi dels tractes previs a la celebració d'un contracte, independentment que el contracte arribi o no a celebrar-se realment. A aquest efectes, i a diferència de l'enriquiment injust i de la gestió de negocis aliens, hi ha una referència més àmplia en l'atès 30 quan s'afirma que:

“La *culpa in contrahendo* a efectos del presente Reglamento es un concepto autónomo y no debe interpretarse necesariamente dentro del sentido de la legislación nacional. Debe incluir la violación del deber de información y la ruptura de los tratos contractuales. El artículo 12 cubre únicamente las obligaciones extracontractuales con vínculo directo con los tratos previos a la celebración de un contrato. Esto quiere decir que si durante las negociaciones de un contrato una persona sufriera una lesión personal, se aplicaría el artículo 4 o cualquier otra disposición pertinente del Reglamento”.

Tenint present els conceptes autònoms apuntats, o merament esbossats, cal establir si hi ha institucions del Dret civil de Catalunya que s'integren en aquestes concepcions. La legislació civil catalana pot ser "cridada" pel que fa a l'enriquiment injust, a la gestió de negocis aliens o a la *culpa in contrahendo*. La detallada regulació prevista en els arts. 10, 11 i 12 ha de ser minuciosament analitzada per a establir quan és d'aplicació la legislació civil catalana. Cal fer

---

¹⁷⁹ Vegeu art. 2 i art. 12

¹⁸⁰ Vegeu art. 1.2.f RRI.

¹⁸¹ Vegeu STJUE 17.9.2002, assumpte C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA C. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH, ECLI: EU:C:2002:499, en la que es declara que la reclamació de responsabilitat davant la inexistència de compromisos lliurement assumits per una banda davant d'una altra en ocasió de les negociacions encaminades a la subscripció d'un contracte i per l'eventual infracció de normes jurídiques, en particular la que obliga les parts a actuar de bona fe en aquestes negociacions, s'ha d'entendre inclosa en la noció de matèria delictual i quasidelictual.

notar que en l'apartat 4rt dels arts. 10 i 11, així com en l'apartat c de l'art. 12.2 es fa referència a la clàusula d'escapament, de manera que les consideracions que haurem apuntat respecte a l'art. 4.3 podran ser traslladades, amb les oportunes adaptacions, en aquest epígraf.

3.1.2.1.1. Responsabilitat extracontractual (responsabilitat per fet danyós)

No es disposa, al CCCat, d'una regulació pròpia i completa en matèria de responsabilitat per fet danyós¹⁸². Ara bé, es poden inserir com a supòsits de responsabilitat per fet danyós els que es descriuen als art. 546-9.2 CCCat (relatiu als danys generats pel pas de l'aigua), 546-12.2 CCCat (pel que fa a les interferències alienes en cas d'estat de necessitat), 546-5 CCCat (quant als danys generats per immissions i 553.3 CCCat (relatiu als danys que es generen a la comunitat arran del desenvolupament d'activitats prohibides als elements privatis). D'altra banda, cal tenir present que l'art. 121-21.d CCCat estableix que les pretensions derivades de la "responsabilitat extracontractual" prescriuen al cap de tres anys d'ençà que, nascuda, la pretensió es pot exercir i la persona que n'és la titular coneix o pot conèixer les circumstàncies que la fonamenten i la persona contra la que pot adreçar la seva reclamació. El concepte de "responsabilitat extracontractual" planteja, d'entrada, si abasta a tota obligació *nascuda al marge d'un contracte* o, *només*, la responsabilitat per *fet danyós*¹⁸³.

---

¹⁸² Vegeu, proposant que la responsabilitat per fet danyós ocupi el primer Capítol d'aquell Títol III, MARTIN CASALS, M., "Línies generals per una regulació de la responsabilitat extracontractual al Llibre sisè del Codi civil de Catalunya", a BADOSA COLL, F. (dir.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 271-293. Algunes d'aquestes propostes ja es contenen a MARTIN CASALS, M., "Principis per a una proposta de regulació de la responsabilitat extracontractual al CCCat", a INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA (ed.), *Contractes, responsabilitat extracontractual i altres parts de les obligacions al Codi Civil de Catalunya*, Documento Universitària, Girona, 2012, pàg. 249-302.

¹⁸³ Vegeu LAMARCA I MARQUÈS, A., "Art. 121-20", a LAMARCA I MARQUÈS, A. / VAQUER ALOY, A. (Ed.), *Comentari al Llibre Primer del Codi Civil de Catalunya. Disposicions preliminars. Prescripció i caducitat*, ed. Atelier, Barcelona, 2012, pàg. 564. L'autor sotmet la responsabilitat precontractual o per *culpa in contrahendo* al termini general de l'art. 121-20. Vincula el termini triennal de l'art. 121-21.d CCCat, a la responsabilitat per fet danyós, ESPIAU ESPIAU, S., "la aplicació de la regulació del Libro I del Código civil de Cataluña relativa a la prescripció de las pretensiones derivadas de responsabilidad extracontractual", *Indret*, 1/2015, pàg. 7-8.

3.1.2.1.2. La gestió d'afers aliens sense mandat i l'enriquiment *injustificat* al CCCat

Ambdues figures s'esmenten, conjuntament, a l'art. 622-42.4 CCCat i ho fan revelant una relació de subsidiarietat: el gestor, només si la seva pretensió no s'ajusta als requisits de la gestió d'afers aliens, pot recórrer a les regles de l'enriquiment injustificat¹⁸⁴.

La ubicació de la gestió d'afers aliens sense mandat al Títol II llibre sisè CCCat no permet discutir la seva *extra-contractualitat*, en el sentit que no hi ha contracte entre els gestor i el titular de l'afer gestionat¹⁸⁵. Les obligacions extracontractuals que deriven de la gestió es supediten a que la dita conducta encaixi en allò que l'art. 622-40.1 CCCat descriu com a “gestió d'afers aliens sense mandat”; en conseqüència, cal que l'encàrrec es faci “amb motiu raonable i sense un encàrrec ni una obligació prèvia”¹⁸⁶. Si no es donen aquests requisits, aleshores, no regirà l'art. 622-42.1 CCCat, que legitima al gestor a reclamar del titular de l'afer determinats imports “encara que no vulgui aprofitar el resultat de la gestió o

---

¹⁸⁴ Enriquiment “injustificat” i no pas “injust” perquè l'enriquiment és lícit o just, però esdevé injustificada la seva retenció, de manera que “sense arribar a extingir o revertir el desplaçament lícit que ja s'ha efectuat, es procura corregir-lo fent néixer una nova obligació (de sentit invers al de l'atribució ja efectuada)”, vegeu MARCO MOLINA, J., “L'enriquiment injustificat. Proposta de regulació per al futur llibre sisè del Codi civil de Catalunya”, *Revista Catalana de Dret Privat*, núm. 15-1, 2015, pàg. 23; abans, BADOSA COLL, F., “Les altres fonts de les obligacions al llibre sisè, en especial, l'enriquiment injustificat”, a INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA (ed.), *Contractes, responsabilitat extracontractual i altres parts de les obligacions al Codi Civil de Catalunya*, Documento Universitària, Girona, 2012, pàg. 357.

¹⁸⁵ Vegeu, justificant aquesta ubicació a partir a la seva presentació com “una institució residual respecte al mandat”, Preàmbul par. 37 Llei 3/2017. Per altra banda, cal fer notar l'afirmació que acompanya aquesta justificació (“...les obligacions derivades de la gestió d'afers aliens, que es basen en un acte voluntari no negocial, no només perquè els efectes jurídics són independents de la intenció o voluntat subjacent en la conducta del gestor sinó, a més, perquè el gestor no s'obliga a partir d'una declaració de voluntat, sinó del mateix acte de gestió”). Aquesta configuració allunya la gestió d'afers aliens *catalana* de la noció d'*obligació contractual* del RRI, entesa com a obligació voluntàriament assumida per una persona respecte d'una; el Dret català es fixa només en la voluntarietat de l'acte, prescindint de la voluntarietat quant a l'assumpció del vincle obligatori.

¹⁸⁶ Vegeu CAMACHO CLAVIJO, S., “La solidaridad con “*motivos razonables*” o la denominada gestión de asuntos ajenos del Libro Sexto del Código civil de Cataluña”, *Indret*, núm.1, 2021, pàg. 87-112. L'autora exigeix que l'actuació es realitzi “en interès de otro” (pàg. 95). No es creu que la gestió de negocis aliens sense mandat sigui un dels supòsits esmentats a l'art. 1.2.g RRI i, per tant, situats al marge de l'àmbit d'aplicació del RRI per raó, en concret, d'aquesta exclusió. El gestor no actua *per compte* del titular de l'afer, ni molt menys a *nom seu*; sí que ho ha de fer *en interès seu*. El gestor, per tant, no és un “intermediario” amb “posibilidad...de obligar frente a terceros a la persona por cuya cuenta pretende actuar”.

encara que no s'hagi obtingut cap resultat". L'aplicació subsidiària de les regles de l'enriquiment injust legitimaran aleshores al gestor a reclamar la titular de l'afer per raó del dit enriquiment, si és que el dit titular s'ha vist afavorit per la gestió, és a dir, si és que s'ha *enriquit*. Però això s'afirma a partir del model doctrinal de la institució que, al Dret català, no té regles que la disciplinen, tot i que s'esmenten ("[e]l gestor ... pot recórrer a les regles de l'enriquiment injustificat" [art. 622-42.4 CCCat]).

Per altra banda, vegeu Preàmbul Llei 3/2017, de 15 de febrer, del llibre sisè del Codi civil de Catalunya, s'identifica com un supòsit de gestió d'afers aliens sense mandat el pagament l'aliments per altri (par. 37); en concret, es plantejaria si el supòsit previst a l'art. 237-7 CCCat es situaria al marge del RRll atès que la gestió (pagament pel gestor dels aliments deguts pel titular de l'afer) s'emmarca dins "la obligación de alimentos" (art. 1.2.a CCCat), per bé que el pagament el fa un tercer.

Pel que fa a l'enriquiment injustificat, en el marc del Dret de béns o Drets reals, s'inspiren en aquesta idea els art. 522-2 i ss CCCat¹⁸⁷.

3.1.2.1.3. La *culpa in contrahendo* al CCCat

No hi al CCCat una regulació específica de l'anomenada *culpa in contrahendo*. D'acord amb l'art. 2 Llei 3/2017, de 15 de febrer, del llibre sisè del Codi civil de Catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes, les obligacions no contractuals s'integraran al Títol III del llibre sisè CCCat. Està per veure, per tant, si ambdues situacions s'ubicaran en aquest darrer títol o si a la *culpa in contrahendo* se li reservarà algun espai a propòsit de les disposicions generals en matèria de contractes¹⁸⁸. En qualsevol cas, considerant el concepte de *culpa*

---

¹⁸⁷ Vegeu en aquest sentit, MARCO MOLINA, J., "L'enriquiment injustificat", op.loc. cit, pàg. 21). Vegeu, també STSJC 30.10.2020 (ECLI:ES:TSJCAT:2020:9691). Es pronuncia a propòsit de l'enriquiment injustificat que hauria experimentat un comuner que, no havent expressat el seu interès en adjudicar-se el bé iniciada la divisió (art. 551-11.5 CCCat), després és l'únic que concorre a la subhasta, adjudicant-se la propietat exclusiva per un preu més avantatjós que el que hauria satisfet d'acord amb l'art. 511-11.5 CCCat, vegeu, esmentant-la, RICART MARTÍ, E., "L'actio in rem verso, font d'inspiració de la noció moderna d'enriquiment injustificat", a BADOSA COLL (Dir.), *Estudis*, op. loc. cit, pàg. 123.

¹⁸⁸ Vegeu BOSCH CAPDEVILA, E. / DEL POZO CARRASCOSA, P. / VAQUER ALOY, A., *Teoría general del contrato. Propuesta de regulación*, Marcial Pons, Madrid, 2016, pàg. 23 i 107.

in contrahendo que facilita l'Atès 12 RRII, caldria reconduir també cap al art. 12 RII l'incompliment dels deures d'informació que imposen, respectivament, els art. 621-7 CCCat i 123-7 CCCat, atès que la ubicació sistemàtica en que s'integra la regulació nacional no és determinant per a la seva qualificació als efectes del sistema europeu de Dret internacional privat, i, en particular, del RRII. En efecte, el que és determinant és si la regulació nacional s'integra en sentit i abast ("su sentido y su alcance") del tenor d'una disposició del Dret de la UE.

3.1.2.2. Àmbit de la llei aplicable

L'àmbit de la llei aplicable, que contribueix al mateix temps a configurar el perfil de la noció d'obligació extracontractual, queda establert en l'art. 15 RRII. D'acord amb aquesta disposició:

"La ley aplicable a la obligación extracontractual con arreglo al presente Reglamento regula, en particular:

- a) el fundamento y el alcance de la responsabilidad, incluida la determinación de las personas que puedan considerarse responsables por sus propios actos;
- b) las causas de exoneración, así como toda limitación y reparto de la responsabilidad;
- c) la existencia, la naturaleza y la evaluación de los daños o la indemnización solicitada;
- d) dentro de los límites de los poderes conferidos al tribunal por su Derecho procesal, las medidas que puede adoptar un tribunal para garantizar la prevención, el cese y la reparación del daño;
- e) la transmisibilidad, incluida por herencia, del derecho a reclamar por daños o a solicitar indemnización;
- f) las personas que tienen derecho a la reparación del daño sufrido personalmente;
- g) la responsabilidad por actos de terceros;

- h) el modo de extinción de las obligaciones, así como las normas de prescripción y caducidad, incluidas las relativas al inicio, interrupción y suspensión de los plazos de prescripción y caducidad.”

El punt que possiblement té més rellevància, en l'estadi de desenvolupament actual de la normativa en matèria de responsabilitat extracontractual en el Dret civil català, és la lletra *h*, que fa referència a “el modo de extinción de las obligaciones, así como las normas de prescripción y caducidad, incluidas las relativas al inicio, interrupción y suspensión de los plazos de prescripción y caducidad”. La copiosa jurisprudència en relació a l'aplicació dels terminis de prescripció establerts a l'art. 121-21 CCCat respecte de supòsits interregionals¹⁸⁹ ha de ser projectada a supòsits internacionals quan la connexió prevista en la corresponent norma de conflicte del RRII determina com a aplicable el Dret civil català, en el sentit que l'existència d'un termini de prescripció extintiva específic per la responsabilitat extracontractual és suficient com per determinar-ne la seva aplicació¹⁹⁰.

En relació al termini de prescripció previst en la legislació catalana, és important tenir present que el TS¹⁹¹ ha declarat que tractant-se d'un accident de circulació a l'acció directa contra l'assegurador de la responsabilitat civil se li ha d'aplicar el termini de prescripció d'un any establert en l'art. 7.1 del RDLeg 8/2004, de 29 d'octubre, amb el que s'aprova el *Texto Refundido de la Ley sobre Responsabilidad Civil y Seguro en la Circulación de Vehículos a Motor*, atesa la naturalesa legal de l'acció, descartant la naturalesa extracontractual, i atesa la competència exclusiva de l'Estat en matèria mercantil (art. 149.1.6^a CE)¹⁹² “por lo que las normas de dicha ley rigen directamente en todo su territorio sin que

---

¹⁸⁹ Vegeu, entre altres, SAP Barcelona 19.10.2007 (RJC, 2008, 25); SAP Barcelona 30.06.2008 (JUR 265254\2008) i SAP Barcelona 6.10.2009 (JUR 490630\2009).

¹⁹⁰ Aplicació que, si s'escau, determinarà al mateix temps l'aplicació del termini de preclusió (art.121-24 CCCat).

¹⁹¹ Vegeu la STS 4.2.2015, ECLI:ES:TS:2015:467, STS 6.9.2013, ECLI:ES:TS:2013:4494 i, de la mateixa data que l'anterior, ECLI:ES:TS:2013:4495.

¹⁹² Tot i que la naturalesa mercantil del contracte d'assegurança també és més que discutible. Vegeu, desenvolupant l'argument, ARNAU RAVENTÓS, L., “Seguro de vida y protección de acreedores”, a TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *Previsión y transmisión intergeneracional del patrimonio al margen de la sucesión. Encaje jurídico (¿y consolidación?) de los will substitutes en España*, Marcial Pons, Madrid, 2022, pàg. 148-149, nota 6.

pueda operar en este caso el principio de territorialidad para reclamar la aplicación de la norma catalana”.

En aquesta tasca s’haurà de considerar també la legislació especial estatal (p.ex. LRCSCVM o els art. 128 i ss Text Refós de la Llei General per a la Defensa de consumidors i Usuaris, relatius a la responsabilitat civil per béns o serveis defectuosos) i les matèries que estan sota l’exclusiva competència de l’Estat (art. 149.1.8ª CE). En aquests casos la designació no s’efectua a l’ordenament plurilegislatiu espanyol, amb la possible aplicació de la legislació civil catalana, sinó que s’efectua a la legislació estatal d’acord amb les regles constitucionals que atribueixen la competència exclusiva de la seva regulació al legislador estatal.

Tot i així, la remissió al “Código civil” continguda a l’art. 143.2 TR LGDCU, cal entendre-la feta a les causes d’interrupció de la prescripció que es regulen al CCCat quan la llei designada pel RRII és la catalana. També regirà aquest termini triennal si la norma estatal es limita a reconèixer el dret a ser indemnitzat, però sense fixar termini; l’aplicació del CCCat com a “dret comú” a Catalunya, justifica aquesta aplicació subsidiària (art. 111-4 CCCat) ¹⁹³.

En qualsevol cas, el TJUE¹⁹⁴ ha declarat que un termini de prescripció no constitueix una llei de policia, llevat que l’òrgan jurisdiccional que coneix de l’assumpte comprovi que la disposició que el regula, tenint en compte una anàlisi detallada dels seus termes, de la seva estructura general, dels seus objectius i del context en què s’hagi adoptat, revesteix una importància tal en l’ordenament jurídic nacional que justifica apartar-se de la llei aplicable, designada de conformitat amb el RRII.

---

¹⁹³ Vegeu, pel que fa a tots aquests supòsits, ESPIAU ESPIAU, S., *op. loc. cit.*, pàg. 23-27, qui, de fet, manté, entre d’altres, que, fins i tot en aquells supòsits en què la legislació estatal, civil o no, preveu, no només el dret a ser indemnitzat sinó, també, el termini d’exercici o de prescripció de la pretensió, cal entendre que, aquest termini, a Catalunya, és el triennal de l’art. 121-21 CCCat; això obeeix al caràcter “preferent” del CCCat (art. 111-5 CCCat).

¹⁹⁴ Vegeu STJUE 31.1.2019, assumpte C-149/18 *Agostinho da Silva Martins c. Dekra Claims Services Portugal, S.A.*, ECLI:EU:C:2019:84.

3.1.2.3. Exclusiones de l'àmbit d'aplicació del RRII

L'art. 1.2 RRII acota l'àmbit material d'aplicació establint unes matèries que en resten excloses

“Se excluirán del ámbito de aplicación del presente Reglamento:

a) las obligaciones extracontractuales que se deriven de relaciones familiares y de relaciones que la legislación aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables, incluida la obligación de alimentos;

b) las obligaciones extracontractuales que se deriven de regímenes económicos matrimoniales, de regímenes económicos resultantes de relaciones que la legislación aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables al matrimonio, y de testamentos y sucesiones;

c) las obligaciones extracontractuales que se deriven de letras de cambio, cheques y pagarés, así como de otros instrumentos negociables en la medida en que las obligaciones nacidas de estos últimos instrumentos se deriven de su carácter negociable;

d) las obligaciones extracontractuales que se deriven del Derecho de sociedades, asociaciones y otras personas jurídicas, relativas a cuestiones como la constitución, mediante registro o de otro modo, la capacidad jurídica, el funcionamiento interno y la disolución de sociedades, asociaciones y otras personas jurídicas, de la responsabilidad personal de los socios y de los administradores como tales con respecto a las obligaciones de la sociedad u otras personas jurídicas y de la responsabilidad personal de los auditores frente a una sociedad o sus socios en el control legal de los documentos contables;

e) las obligaciones extracontractuales que se deriven de las relaciones entre los fundadores, administradores y beneficiarios de un trust creado de manera voluntaria;

f) las obligaciones extracontractuales que se deriven de un daño nuclear;

g) las obligaciones extracontractuales que se deriven de la violación de la intimidad o de los derechos relacionados con la personalidad; en particular, la difamación”.

Pel que fa a les exclusions, com passa al RRI, són rellevants pel Dret civil català les contingudes en les lletres a i b de l'art. 1.2, referides a les obligacions extracontractuals derivades de relacions familiars¹⁹⁵ o de successió *mortis causa*¹⁹⁶.

3.2 Sistema de determinació de la llei aplicable i aplicació de la “llei catalana”

3.2.1. L'art. 25 o de quina manera el RRII té present l'existència d'Estats plurilegislatius

El model de remissió previst en el RRII per a establir quin dels Drets d'un Estat plurilegislatiu és d'aplicació és el model directe. Així ve establert en l'art. 25 RRII on s'especifica que quan un Estat es componi de diverses unitats territorials amb les seves pròpies normes en matèria d'obligacions extracontractuals, cada unitat territorial es considera un país als efectes de la determinació de la llei aplicable. Atès que Espanya és un país amb un ordenament plurilegislatiu en el que coexisteixen diversos ordenaments de base territorial, entre d'ells el català, la designació de la llei catalana serà operativa en la mesura en que aquesta contingui una normativa en la matèria. La designació efectuada en aplicació de l'art 25 RRII no exigeix que els Drets de l'ordenament jurídic plurilegislatiu continguin una regulació substantiva completa de les obligacions extracontractuals¹⁹⁷. Això significa que qualsevol de les normes de conflicte que

---

¹⁹⁵ Vegeu, MARTÍN-CASALS M. / RIBOT, A., “Daños en Derecho de familia: un paso adelante, dos atrás”, *ADC*, tom LXIV, 2011, pàg. 504-561. El treball fa un repàs de la jurisprudència espanyola en matèria de pretensions indemnitzatòries nascudes en el marc d'una relació conjugal o paterno-filial.

¹⁹⁶ En el marc del Dret successori (art. 1.2.b, al final, RRI), pot citar-se l'art. 426-47 CCCat, relatiu al rescabament al fiduciari per raó de les despeses patides amb motiu del fideïcomís.

¹⁹⁷ Vegeu FRANZINA, P., “Article 25”, a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P. (ed.), *European Commentaries on Private International Law ECPIIL Commentary*, vol. III *Rome II Regulation*, (), Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019, pàg. 654, especificant que si hi ha normes comunes per a totes les lleis de l'ordenament plurilegislatiu, l'art. 25 RRII s'aplica respecte de les disposicions especials o pròpies, que varien d'un subsistema a un altre.

s'exposaran a continuació pot designar com a aplicable el Dret civil català directament per efecte de la localització realitzada pel punt de connexió¹⁹⁸.

3.2.2. Estructura per a determinar la llei aplicable

El RR II determina la llei aplicable a les obligacions extracontractuals amb un conjunt de normes aplicables amb caràcter general, contingudes en els arts. 14 i 4 RRII, i un ventall de normes de conflicte especials concebudes per a supòsits específics de responsabilitat extracontractual. El caràcter heterogeni del contingut de la categoria exigeix una aproximació sofisticada que tingui presents la diversitat d'obligacions extracontractuals i els diferents interessos en joc.

La presentació es fa tenint en compte els àmbits materials en els que el Dret civil català és susceptible de ser aplicat. És per això que es presentaran les normes de conflicte generals, tot i el reduït àmbit que pot tenir aquesta aplicació en relació a la llei catalana, i a continuació únicament s'exposaran les normes de conflicte relatives a qüestions que venen regulades, directa o indirectament, en la llei catalana.

La regla general condueix a designar la llei catalana quan el dany s'hagi produït a Catalunya. El criteri és el de la *lex loci delicti commissi*, per bé que centrat en el lloc de producció del dany i no en el del lloc on s'ha produït *el fet generador* del dany. Es parla aleshores de *lex loci damni* més que no pas de *lex loci delicti commissi*. La qualificació i individualització del que és un dany vindrà fixada pel RRII.

Referent a les normes generals s'atén a la jerarquia establerta en el RRII: en primer lloc, l'autonomia conflictual, posteriorment a la llei de la residència habitual comuna, a continuació la llei de producció del dany i, finalment, la llei més estretament vinculada. Pel que fa a les normes de conflicte especials, l'exposició

---

¹⁹⁸ FONTANELLAS MORELL, J.M., "Remisión a un sistema no unificado en el Reglamento Roma II: la plurilegislación española en la materia a examen", *AEDIPr*, t. XVI, 16, pàgs. 1220-1229, amb un acurat comentari a la SAP L 27.11.2015 (ECLI:ES:APL:2015:955) on no només no aplica el RRII, quan corresponia aplicar-lo, sinó que descarta la remissió directa prevista en l'art. 25 RRII que hagués dut a l'aplicació del termini de prescripció triennal previst en la llei catalana d'acord amb l'art. 4.2 RRII, en tenir totes dues parts residència habitual a Catalunya, malgrat que l'accident d'esquí que va tenir lloc a Andorra.

es limita a la llei aplicable a l'enriquiment injust, a la gestió de negocis aliens i a la *culpa in contrahendo*.

3.2.3. L'elecció de la llei catalana

El RRII s'estructura al voltant de l'autonomia conflictual, que es configura com a eix vertebrador per a la determinació de la llei aplicable¹⁹⁹. Es tracta d'una previsió singular en l'àmbit de la llei aplicable a les obligacions extracontractuals atès que és difícil que les parts enfrontades com a conseqüència de la producció d'un dany, malgrat que sigui futur, arribin a un acord al respecte. Si el pacte d'elecció de llei és posterior a la producció del fet generador del dany esdevé molt difícil que les parts arribin a un acord si tenim present que és poc plausible que la llei designada de comú acord satisfaci els interessos d'ambdues parts. Aquestes consideracions condueixen a un ús força escàs de l'elecció de llei, per bé que en relacions contractuals no és estrany trobar clàusules d'elecció de llei l'abast de les quals cobreix també els eventuals danys extracontractuals²⁰⁰. Més enllà dels problemes de qualificació que poden sorgir als efectes d'establir quins danys extracontractuals es poden derivar d'una relació contractual, una clàusula d'aquestes característiques evitaria l'aplicació de la clàusula d'escapament continguda en l'art. 4.3 RRII. En tot cas, l'art. 14 RRII contempla la possibilitat d'elegir la llei rectora de les obligacions extracontractuals, i per bé que ho fa amb una disposició molt favorable a la llibertat d'elecció, planteja alguns límits. En efecte, així es pot constatar que

- Si bé l'elecció de llei és molt àmplia pel que fa al ventall de lleis potencialment escollides, fins al punt que es pot efectuar en favor d'una

---

¹⁹⁹ Vegeu, entre d'altres, ESPINIELLA MENÉNDEZ, A., "La autonomía de la voluntad en el Reglamento (CE) n1 863/2007 ("Roma II") sobre la ley aplicable a las obligaciones extracontractuales", *Noticias de la Unión Europea*, 299, 2009, pàgs. 95-109; LEIBLE, S., "El alcance de la autonomía de la voluntad en la determinación de la ley aplicable a las obligaciones no contractuales en el Reglamento Roma II", *AEDIPr*, t. VII, 2007, pàgs. 219-240.

²⁰⁰ Vegeu GARCIMARTÍN ALFÉREZ, *Derecho Internacional Privado*, Thomson Reuters, 2021, pàg. 403; igualment CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Obligaciones extracontractuales", a CALVO CARAVACA, A. L. / CARRASCOSA GONZÁLEZ, J. (Coord.), *Tratado de Derecho Internacional Privado*, ed. Tirant lo Blanch, València, 2020, pàg. 3678.

lleï que no guardi cap relació amb el supòsit, s'estableix el límit de que l'elecció de lleï no pot perjudicar a tercers²⁰¹.

- Si bé l'elecció de lleï és molt àmplia pel que fa al ventall de lleï potencialment escollides, fins al punt que es pot efectuar en favor d'una lleï que no guardi cap relació amb el supòsit, i tots els elements pertinents de la situació en el moment en que es produeix el fet generador del dany estiguin localitzats en un país diferent del país la lleï del qual ha estat escollida per les parts, l'elecció de les parts no impedirà l'aplicació de les disposicions de la lleï del país amb el qual es trobaven tots els elements de la situació.
- Si bé l'elecció de lleï és molt àmplia pel que fa al ventall de lleï potencialment escollides, fins al punt que es pot efectuar en favor d'una lleï que no guardi cap relació amb el supòsit, i tots els elements pertinents de la situació en el moment en que es produeix el fet generador del dany estiguin localitzats en un o varis Estats membres, l'elecció de les parts de la lleï d'un Estat no membre no impedirà l'aplicació de les disposicions del Dret comunitari que no es puguin excloure mitjançant acord, tal com s'apliquin en l'Estat membre del for si escau.
- Si bé l'elecció de lleï es pot efectuar tant després de que s'hagi produït el dany, com abans de que aquest s'hagi produït, s'estableix el límit de que a la darrera possibilitat només s'hi poden acollir en els supòsits en els que totes les parts desenvolupin una activitat comercial i com a conseqüència d'una negociació individualitzada, de manera que no es pot tractar de clàusules que contemplen la simple adhesió, com les incloses en les condicions generals del contracte²⁰².

---

²⁰¹ Aquest límit té sentit per aturar l'impacte que pot tenir per a les asseguradores que el causant del dany i la víctima escollin una lleï que les perjudiqués, per exemple perquè la lleï elegida preveïés l'exercici de l'acció directa, quan aquesta no està prevista ni per la lleï aplicable a la responsabilitat extracontractual ni per la lleï que regeix el contracte d'assegurança (vegeu art. 18 RRII).

²⁰² Vegeu CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Obligaciones extracontractuales", *op. loc. cit.*, 2020, pàg. 3678.

- L'elecció de llei no és possible en l'àmbit del dret de la competència (art. 6 RRII) i tampoc en el de la propietat industrial i intel·lectual (art. 8 RRII)

L'elecció de la llei rectora tant pot ser expressa com resultar de manera inequívoca de les circumstàncies del cas.

A banda d'examinar els límits d'aquesta elecció, és indispensable considerar la validesa i eficàcia de l'elecció de la llei catalana, tant si parlem de l'elecció expressa com de l'elecció tàcita, en resultar de manera inequívoca de les circumstàncies del cas i en la mesura que no perjudiqui els drets de tercers.

Els problemes que es poden suscitar són, els particulars, per ser una llei coexistent en un Estat plurilegislatiu o, els generals, que apareixen per l'elecció de qualsevulla llei. Prestarem atenció als problemes particulars que es generen pel fet que el Dret civil català pertany a un ordenament plurilegislatiu.

Tractant-se d'una remissió directa, el problema es redueix essencialment al fet que l'acord d'elecció de llei es faci en favor de la llei espanyola, genèricament considerada. En principi, aquest problema no s'hauria de donar ja que la voluntat de les parts desplega una doble funció a l'hora de elegir la llei rectora de les obligacions extracontractuals: seleccionar la llei d'un país, concebut com a ens sobirà, que té un ordenament plurilegislatiu en la matèria, i, precisament per aquesta circumstància, identificar una de les lleis amb base territorial coexistents d'aquest país com a llei rectora de l'obligació extracontractual en qüestió²⁰³. Ara bé, pot passar que, malgrat la coexistència de diverses unitats territorials amb un Dret propi en la matèria, les parts escollin el Dret de l'Estat plurilegislatiu sense determinar quina de les lleis que componen l'ordenament plurilegislatiu és l'aplicable.

En aquest sentit, caldrà avaluar si l'elecció de la "lleí espanyola" és eficaç i establir quin és el criteri per arribar a una conclusió tenint present l'autonomia de la clàusula d'elecció de llei. Cal subratllar que el que es pretén és interpretar la voluntat real, encara que no expressada, de les parts. El tribunal, davant d'una elecció de llei "incompleta" o dubtosa, no ha de preguntar-se si les parts haurien

---

²⁰³ Vegeu FRANZINA, P., "Article 25", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 656.

plausiblement triat la llei d'aquesta o aquella unitat territorial del país en qüestió, si haguessin triat. La tasca del tribunal és més aviat examinar els indicis disponibles per inferir-ne l'existència d'una elecció real i volguda de la llei vigent en una unitat territorial del país amb un ordenament plurilegislatiu. La interpretació no podrà obviar les dades, indicis i fets que conformen la relació mantinguda entre les parts (lloc on es van entaular les negociacions per a l'elecció de llei, lloc de celebració, lloc de producció del fet generador del dany, lloc de producció del dany, lloc de residència habitual de les parts, lloc de la seu social de les parts i lloc de l'administració central de les parts) a fi d'individualitzar la llei presumptament aplicable. En cas que no es pugui escatir la voluntat de les parts, la conclusió hauria de ser que la clàusula d'elecció de llei no és vàlida d'acord amb el contingut de l'art. 14 RRII, en conjunció amb l'art. 25.1 RRII, i caldria aplicar el sistema objectiu de normes de conflicte previst en el RRII²⁰⁴. La vàlidesa de la clàusula de llei aplicable quedaria regida per la llei designada pel RRI i, per tant, sotmesa a la llei elegida²⁰⁵.

3.2.3. Regla general

3.2.3.1. L'aplicació de la llei catalana com a llei de la residència habitual comuna

En defecte d'elecció, malgrat que el dany s'hagués produït en un altre país, l'aplicació de la llei catalana, d'acord amb l'art. 4.2 RRII, pot derivar del fet objectiu que tant la persona la responsabilitat de la qual és reclamada com la

---

²⁰⁴ Vegeu FRANZINA, P., "Article 25", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 656-657, on posa de manifest que aquesta no és l'única solució possible i que alguns sectors de la doctrina han proposat, en aquest cas, acudir a les normes per a resoldre els conflictes interns de lleis de l'Estat plurilegislatiu en qüestió, la qual cosa ens conduiria, en el cas d'Espanya, al Capítol IV del Títol Preliminar del CC i, en particular, a l'art. 10.9 CC, per remissió de l'art. 16 CC, que no ens proporcionaria cap solució atès que no contempla l'elecció de llei en matèria d'obligacions extracontractuals. Tampoc s'acaba de veure que els principis generals del sistema interregional espanyol poguessin aportar una solució al respecte. Aquest autors propugnen que, en cas que no existeixin aquestes normes, el tribunal hauria de determinar la llei amb la relació més estreta amb el litigi, tenint en compte els punts de connexió acollits al RRII. El problema d'aquesta solució és que no és la prevista en el RRII i no sembla que s'hagi de fer un esforç suplementari per a integrar la voluntat de les parts quan l'elecció de llei es faci en favor d'un Estat plurilegislatiu, especialment perquè la designació s'efectuaria basant-se en consideracions que no recullen necessàriament la voluntat de les parts.

²⁰⁵ Vegeu VAN CALSTER, G., *European Private International Law. Commercial Litigation in the EU*, Hart Publishing, Oxford-Nova York, 2021, pàg. 325.

persona perjudicada tinguin la residència habitual a Catalunya²⁰⁶, atès que si es dona aquesta circumstància la connexió de la llei del país on es produeix del dany no és operativa. Ni la nacionalitat ni, per descomptat, el veïnatge civil tenen cap incidència a l'hora de determinar la llei aplicable en el RRII.

Es tracta d'una excepció a la regla general de l'art. 4.1 RRII²⁰⁷. La justificació ve donada en l'atès 18 on s'expressa que es contempla l'excepció en consideració a la connexió especial que es crea quan les parts tenen la residència habitual en el mateix país.

El factor rellevant aquí, com en d'altres disposicions pertinents per a l'aplicació de la llei catalana (art. 10.2 RRII, enriquiment injust; art. 11.2 RRII, gestió de negocis aliens o art. 12.2 RRII, responsabilitat pre-contractual), és la consideració dels elements que determinen que una persona tingui la residència habitual en un territori. La qüestió està regulada en l'art. 23 RRII conforme al qual

“1. A efectos del presente Reglamento, la residencia habitual de una sociedad, asociación o persona jurídica será el lugar de su administración central.

Cuando el hecho generador del daño o el daño se produzca en el curso de las operaciones de una sucursal, agencia o cualquier otro establecimiento, se considerará residencia habitual el lugar en el que dicha sucursal, agencia u otro establecimiento está situado.

---

²⁰⁶ Considerada com país a efectes de la determinació de la llei aplicable en ser una unitat territorial amb un Dret propi en matèria d'obligacions extracontractuals. Per consegüent, ambdues persones han de tenir la residència habitual a Catalunya, de manera que la designació de la residència habitual comuna no és operativa si una no la té a Catalunya, malgrat que resideixi habitualment a un altre lloc d'Espanya. Vegeu MAGNUS, U., “Article 4”, a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P. (Ed.), *European Commentaries on Private International Law ECPII Commentary*, Vol. III *Rome II Regulation*, (ed.), Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019, pàg. 181.

²⁰⁷ La doctrina no és unànime al respecte, segons un sector de la doctrina és una excepció, per la qual cosa ha de ser objecte d'interpretació restrictiva; segons un altre sector la disposició és especial. La disposició no és clara en aquest sentit i l'atès 18 es confús “El artículo 4, apartado 2, debe considerarse como una excepción a este principio general, creándose una conexión especial cuando las partes tengan su residencia habitual en el mismo país.” Vegeu les reflexions de CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “Obligaciones extracontractuales”, *op. loc. cit.*, 2020, pàgs. 3681-3682.

2. A efectos del presente Reglamento, la residencia habitual de una persona física que esté ejerciendo su actividad profesional será el establecimiento principal de dicha persona.”

El RRII no dona cap pauta per establir on és la residència habitual de les persones físiques. Es tracta d'una noció fàctica que ha de ser determinada de manera autònoma sense acudir als criteris fixats en els Drets nacionals²⁰⁸. No obstant això, en ser una connexió emprada en d'altres Reglaments UE de Dret internacional privat²⁰⁹, i respecte de la qual el TJUE s'hi ha pronunciat en diverses ocasions²¹⁰, es poden apuntar diferents elements d'orientació, per bé que s'ha de tenir present que l'àmbit material del Reglament en qüestió en pot condicionar o matisar el seu contingut. Els dos elements que bàsicament s'han de considerar són, d'una banda, la voluntat de l'interessat de fixar el centre habitual dels seus interessos en un lloc determinat i, d'altra banda, una presència que tingui un grau suficient d'estabilitat al territori de l'Estat en qüestió. Altrament dit, el lloc on la persona ha fixat, amb caràcter estable, el centre permanent o habitual dels seus interessos. En tant que apreciació fàctica es tindran en consideració qüestions com el lloc on es desplega la vida social i familiar, el lloc en es presta habitualment l'activitat laboral, el lloc on està situat el patrimoni de l'interessat, El TJUE ha descartat, almenys en el pla de la competència judicial internacional, que una persona física pugui tenir simultàniament dues residències habituals²¹¹. La residència habitual s'ha de considerar en termes

---

²⁰⁸ Vegeu FRANZINA, P., “Article 23”, *op. loc. cit.*, 2019, pàgs. 627 i ss. Per contra CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “Obligaciones extracontractuales”, *op. loc. cit.*, 2020, pàg. 3683-3684 mantenen que, en no estar prevista una regla en el RRII, s'han d'aplicar els criteris vigents en l'Estat membre les autoritats del qual són competents.

²⁰⁹ Tant en l'àmbit de la competència judicial internacional, com en el de la determinació de la llei aplicable. Així, el RBrusII ter, el Reglament 4/2009, el RRIII, el RS (essent destacables els atesos 23 i 24), el REPUR, el RREM. Com apunta VAN CALSTER, G., *European Private International Law*, *op. loc. cit.*, 2021, pàg. 308, el test del “centre d'interessos” està present en tots els àmbits del Dret de la UE en que apareix la noció “residència habitual”.

²¹⁰ STJUE 2.4.2009, assumpte C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225; STJUE 22.12.2010, assumpte C-497/10, *Mercredi*, PPU (ALBERT: QUE ES PPU???) , ECLI:EU:C:2010:829; STJUE 8.6.2017, assumpte C-111/17 *OL*, PPU, ECLI:EU:C:2017:436; STJUE 28.6.2018, assumpte C-512/17 *HR*, , ECLI:EU:C:2018:513; STJUE 16.7.2020, assumpte C-80/19, *E.E.*, , ECLI:EU:C:2020:569; STJUE 25.11.2021, assumpte C-289/20, *IB c. FA*, ECLI:EU:C:2021:955.

²¹¹ STJUE 16.7.2020, assumpte C-80/19, *E.E.*, ECLI:EU:C:2020:569; STJUE 25.11.2021, assumpte C-289/20IB c. FA, ECLI:EU:C:2021:955.

d'una connexió que cerca designar l'aplicació de la llei que és més pròxima²¹². En efecte, l'aplicació de la llei de la residència habitual comuna constitueix una excepció que és expressió d'un fort vincle amb el país on ambdues parts resideixen habitualment. L'aplicació de la llei de la residència habitual comuna es contempla en el RRII perquè assegura la proximitat, preserva la predictibilitat i garanteix un equilibri raonable entre els interessos de les parts, però en separar-se de la regla general (art. 4.1 RRII) s'exigeix que no hi hagi dubte respecte a la residència habitual de les dues parts.

Si es tracta d'una societat, associació o persona jurídica s'ha de considerar com a lloc de la residència habitual el lloc on té la seva administració central. El lloc on està situada la seu social o el lloc on rau el centre d'activitat principal²¹³ no constitueixen una connexió a fi de determinar la llei aplicable²¹⁴. El RRII no proporciona una definició del que s'ha d'entendre per administració central, però atès el principi de coherència invocat en la jurisprudència del TJUE per a garantir una interpretació coherent i harmoniosa, en particular de les nocions autònomes, és pertinent atendre a altres instruments normatius del Dret internacional privat europeu. En aquest sentit, ens hauríem d'adreçar al RBrusl bis, el RRI i al Reglament 2015/848 sobre procediments d'insolvència²¹⁵, però cap d'aquests instruments no ens aporta una definició de "administració central" i el contingut de la noció tampoc ha estat objecte de cap STJUE. Tot i així la percepció de la

---

²¹² La noció doncs es posa al servei de la finalitat i de la política legislativa del Reglament considerat, el RRII, en aquest cas, tal com apunta FRANZINA, P., "Article 23", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 631 i ss.

²¹³ Rellevants també, en canvi, per a fixar el domicili del demandat a fi de determinar la competència judicial en aplicació del RBr bis (art. 68).

²¹⁴ Aquest punt és pertinent si tenim en compte que pot no coincidir el país del domicili social amb el país on està situada l'administració central, fins i tot es pot donar aquesta discordança en el sí d'un mateix país, com passa de conformitat amb la legislació espanyola en que el lloc on estigui radicada la seu social no ha de coincidir necessàriament amb el lloc on estigui situada l'administració central, de conformitat amb l'art. 9 del RDLeg. 1/2010, de 2 de juliol, «por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Sociedades de Capital», conforme al qual: «Las sociedades de capital fijarán su domicilio dentro del territorio español en el lugar en que se halle el centro de su efectiva administración y dirección, o en el que radique su principal establecimiento o explotación». En qualsevol cas, l'aspecte determinant, en un país plurilegislatiu com Espanya, és el lloc on està situada l'administració central concebuda d'acord amb la noció establerta en el RRII, al marge del lloc on tingui la seu social la societat en qüestió.

²¹⁵ Vegeu atès 30.

doctrina és unànime en considerar aquest lloc com l'emplaçament on hi ha el centre efectiu de direcció i control de la societat, associació o persona jurídica²¹⁶.

El segon paràgraf de l'ap. 1 de l'art. 23 RRII preveu una regla per aquells casos en els que el fet generador del dany o el dany es produeixi en el curs de les operacions d'una sucursal, agència o qualsevol altre establiment, secundari s'entén. En aquests casos, el RRII, en la línia del RBruslbis, considera com a residència habitual el lloc on estigui situada la sucursal, agència o altre establiment. De la jurisprudència del TJUE en interpretació de l'art. 7.5 RBruslbis, o qualsevol dels instruments que el van precedir, es desprèn que²¹⁷ 1) la sucursal, agència o establiment secundari està mancada de personalitat jurídica, 2) el concepte de sucursal implica l'existència d'un centre d'operacions que es manifesta de manera duradora cap a l'exterior com la prolongació d'una casa matriu; 3) aquest centre ha d'estar dotat d'una direcció i un equipament material de manera que pugui negociar amb tercers i no s'hagin de dirigir directament a la casa matriu i 4) el dany s'ha d'haver produït com a conseqüència dels actes relatius a l'explotació de la sucursal, agència o establiment secundari o, des de la perspectiva de qui es considera perjudicada, s'ha d'haver patit el dany sobre les activitats empresarials d'un establiment que respongui als trets característics exposats. En qualsevol cas, és important retenir que el terme "agència" no fa referència a un agent comercial independent, ja que no és un establiment secundari de la casa matriu²¹⁸.

Si es tracta d'una obligació no contractual derivada de l'exercici d'una activitat professional portada a terme per part d'una persona física, l'art. 23.2 RRII disposa que la seva residència habitual és al país on té el seu establiment principal. El que és rellevant als efectes de l'art. 4.2 RRII no és el lloc on s'ha

---

²¹⁶ Vegeu, per tots, FRANZINA, P., "Article 23", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 638, on apunta que per a determinar l'administració central d'una societat que forma part d'un grup corporatiu, en el que la matriu és qui pren les decisions, s'ha de considerar el lloc on té l'administració central la filial, malgrat que aquesta es limiti a executar les instruccions adoptades per la matriu. La filial no és considerada com una agència, sucursal o qualsevol altre tipus d'establiment secundari. Aquesta és una precisió important pel que fa a societats filials que tenen a Catalunya la seva administració central.

²¹⁷ Vegeu, per totes, STJUE 11.4.2019, as. C-464/18, *ZX c. Ryanair DAC*, ECLI:EU:C:2019:311.

²¹⁸ Vegeu, STJUE 18.3.1981, assumpte 139/80, *Blanckaert & Willems PVBA c. Luise Trost*, ECLI:EU:C:1981:70.

exercit l'activitat professional que genera una responsabilitat no-contractual (si és qui ha comès l'acte danyós) o que resulta afectada per l'acte danyós (si és la persona perjudicada), sinó el lloc on té el seu establiment principal la persona física que exerceix una activitat principal. Així, és possible que l'activitat professional en virtut de la qual es generi la responsabilitat extracontractual o bé l'activitat professional que ha estat perjudicada, es localitzi a Catalunya, però que el professional que dugui a terme l'activitat no tingui el seu establiment principal a Catalunya. En aquest supòsit no s'aplicarà la llei catalana si l'altra persona implicada té la seva residència habitual en el país on té l'establiment principal el professional. Per contra, si el professional té el seu establiment principal a Catalunya, malgrat que hagi realitzat l'activitat professional (danyosa o danyada) fora de Catalunya, s'aplica la llei catalana en la mesura en que l'altra persona implicada hi té també la seva residència habitual.

L'establiment principal és el lloc on l'interessat exerceix principalment la seva activitat professional. Si l'activitat es dur a terme en diferents llocs a fi d'establir en quin establiment s'exerceix amb caràcter principal la dita activitat s'ha de valorar on s'ha desenvolupat efectivament tenint en compte la incidència d'elements com el temps o la importància de l'activitat desplegada²¹⁹, el lloc on hi ha el personal col·laborador més estret i determinant, en termes qualitius, o el lloc on s'ha realitzat una inversió més destacada en relació a altres llocs on també hi ha un establiment²²⁰.

El moment que s'ha de tenir en compte als efectes de considerar la residència habitual no ha estat previst pel RRII en l'art. 23 RRII, a diferència del que estableix el RRI, que fa referència al moment en que se celebra el contracte (art. 19.3 RRII). No obstant això, l'art. 4.2 RRII especifica que s'ha de considerar la residència habitual en el moment de producció del dany²²¹.

---

²¹⁹ Per analogia, STJUE 10.9.2015, assumpte C-47/14, *Holterman Ferho Exploitatie BV, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH, Ferho Frankfurt GmbH c. Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllersheim*, ECLI:EU:C:2015:574, en relació a la determinació de lloc on es presta un servei quan aquest es dur a terme en diferents llocs, als efectes de determinar la competència judicial internacional en interpretació del RBrusl bis.

²²⁰ Vegeu, per tots, FRANZINA, P., "Article 23", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 641-642.

²²¹ Resulta interessant destacar, en canvi, que en l'enriquiment injust (art. 10.2), la gestió de negocis aliens (art. 11.2) i la *culpa in contrahendo* (art. 12.2b) el moment en el que es considera

3.2.3.2. L'aplicació de la llei catalana com a llei del territori on es produeix el dany

El RRII utilitza la connexió de la producció del dany per a determinar la llei aplicable amb caràcter general. Ara bé, la seva aplicació és subsidiària en la mesura en que l'art. 4.1 RRII no és d'aplicació si s'ha escollit la llei aplicable (art. 14, llevat de les matèries cobertes pels art. 6 i 8 RRII), si el supòsit cau en alguna de les matèries en les que hi ha una regla especial (arts. 5 i ss.), si les parts tenen la residència habitual comuna en el mateix país (art. 4.2 RRII) i si el fet danyós presenta una vinculació manifestament estreta amb un país diferent al del lloc de producció del dany (art. 4.3 RRII).

La designació de la *lex loci damni* efectuada en l'art. 4.1 RRII descarta explícitament l'aplicació de la regla tradicional de la *lex loci delicti commissi*. En aquells casos en que el lloc de producció del fet danyós coincideixi amb el lloc de producció del dany aquesta opció no té cap rellevància ja que la llei designada seria la mateixa. Per contra, aquesta connexió té transcendència en els casos en que hi ha una dissociació geogràfica entre el lloc de comissió del fet danyós i el lloc de producció del dany. En l'atès 16 el legislador exposa els motius pels quals s'opta per aquesta connexió argumentant que expressa “un just equilibri entre els interessos de la persona de la qual s'al·lega la responsabilitat i la persona perjudicada”, afegint que “correspon també a la concepció moderna del dret de responsabilitat civil i al desenvolupament dels règims de responsabilitat objectiva”.

S'entén per dany, de conformitat amb l'art. 2.1 RRII, totes les conseqüències resultants d'un fet danyós, l'enriquiment injust, la gestió de negocis o la culpa in contrahendo. No obstant això, l'art. 4.1 RRII especifica que als efectes de la localització de la llei aplicable només es té en compte el lloc on s'han produït els danys directes, sense que hi tinguin transcendència les conseqüències indirectes que es deriven del fet en qüestió als efectes de la designació de la llei aplicable.

---

la residència habitual és el del fet generador del dany o que dona lloc a l'enriquiment injust. Aquest mateix lloc és el que es té present en l'art. 31 per a delimitar l'aplicació *ratione temporis* del RRII, vegeu STJUE 17.11.2010, assumpte C-412-10, *Deo Antoine Homawoo c. GMF Assurances SA*, ECLI:EU:C:2011:747, on s'estableix que l'àmbit temporal d'aplicació ha de considerar el moment de producció dels fets que generen el dany, d'acord amb l'art. 31.

Aquesta consideració no treu que, pel que fa l'àmbit de la llei aplicable, és tinguin presents totes les conseqüències resultants d'un fet danyós i que amb el terme "dany" s'inclou qualsevol dany que pugui produir-se²²². El motiu és garantir la predictibilitat de la llei aplicable, i evitar la descomposició del dany en diferents llocs en funció dels llocs on han patit indirectament el dany persones diferents a la víctima directa²²³.

La distinció entre dany directe i indirecte s'esbossa de manera difuminada en l'atès 17²²⁴, però ha estat en la jurisprudència on el TJUE ha tingut ocasió de dibuixar més acuradament els perfils de la distinció²²⁵, on es recull la jurisprudència adoptada pel TJUE en relació a la competència en matèria delictual o quasideictual, en el sentit que el lloc on es materialitza el dany és aquell on es produeix el perjudici inicial per a les persones directament afectades²²⁶, i no designa com a llei aplicable la llei del lloc on s'ha patit un perjudici patrimonial consecutiu al dany inicial²²⁷. Tot i així, és més complicat d'establir el lloc del dany quan es tracta d'actes més complexes i continuats²²⁸. Així, en un accident de tràfic²²⁹ és el lloc del dany directe el punt de connexió que determina la llei aplicable, amb independència de les conseqüències indirectes de l'accident²³⁰. És la llei designada la que preveu si els parents pròxims de la

---

²²² Vegeu art. 2 RRII.

²²³ Vegeu STJUE 10.12.2015, assumpte C-350/14, *Florin Lazar c. Allianz SpA*, ECLI:EU:C:2015:802.

²²⁴ La legislació aplicable s'ha de determinar sobre la base del lloc on es produeixi el dany, independentment del país o països on hi pugui haver conseqüències indirectes. En conseqüència, en casos de lesions personals o dany a la propietat, el país on es produeix el dany ha de ser el país on s'hagi patit la lesió o s'hagi danyat la propietat, respectivament.

²²⁵ Vegeu STJUE 10.12.2015, assumpte C-350/14, *Florin Lazar c. Allianz SpA*, ECLI:EU:C:2015:802; STJUE 10.3.2022, assumpte C-498/20, ZK (administrador concursal de BMA Nederland BV) c. BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG, ECLI:EU:C:2022:173.

²²⁶ Vegeu STJUE 11.1.1990, assumpte C-220/88, *Dumez France c. Tracoba*, ECLI:EU:C:1990:8.

²²⁷ Per bé que en l'àmbit de la competència judicial internacional, STJUE 19.12.1995, assumpte C-364/93, *Antonio Marinari contra Lloyds Bank plc c. Zubaidi Trading Company*, ECLI:EU:C:1995:289.

²²⁸ Vegeu VAN CALSTER, G., *European Private International Law, op. loc. cit.*, 2021, pàg. 306.

²²⁹ Vegeu STJUE 10.12.2015, assumpte C-350/14, *Florin Lazar c. Allianz SpA*, ECLI:EU:C:2015:802.

²³⁰ Vegeu SAP B 31.1.2020 (ECLI:ES:APB:2020:491), en que els recurrents, respecte d'un accident de tràfic que va tenir lloc al Regne Unit invocaven l'aplicació de la llei espanyola, com a llei més estretament vinculada, perquè el seguiment hospitalari, curació i consolidació de les

víctima, com a víctimes d'un dany indirecte²³¹, poden percebre un rescabament, per exemple, per la defunció de la persona que ha patit l'accident. Per consegüent, la producció de danys indirectes o per repercussió a Catalunya no determina l'aplicació de la llei catalana.

En cas però, que el fet danyós causi danys directes a diversos països la regla aboca a aplicar de manera *simultània i distributiva*²³² les lleis dels diferents països en qüestió²³³.

3.2.3.3. L'aplicació de la llei catalana com a llei més estretament vinculada

L'art. 4.3 RRIL conté una clàusula d'escapament que permetria "escapar" de l'aplicació tant de la llei del lloc de producció del dany com de la llei de la residència habitual comuna. Així s'estableix:

“Si del conjunto de circunstancias se desprende que el hecho dañoso presenta vínculos manifiestamente más estrechos con otro país distinto del indicado en los apartados 1 o 2, se aplicará la ley de este otro país. Un vínculo manifiestamente más estrecho con otro país podría estar basado en una relación preexistente entre las partes, como por ejemplo un contrato, que esté estrechamente vinculada con el hecho dañoso en cuestión.”

Aquesta disposició evita aplicar una llei que no estigui prou vinculada amb el fet danyós atorgant discreció judicial per a aplicar de forma justificada una altra llei

---

lesions amb seqüeles es va produir a Espanya. L'AP de Barcelona ho rebutja basant-se en que es tractaven dels danys indirectes i fonamentant-se en la jurisprudència del TJUE, STJUE 10.12.2015, assumpte C-350/14, *Florin Lazar c. Allianz SpA*, ECLI:EU:C:2015:802 i STJUE 21.1.2016, assumptes C-359/14 i C-475/14, *ERGO Insurance c. Gjensidige Baltic*, ECLI:EU:C:2016:40.

²³¹ Un dany que pot ser moral, com ara per l'aflicció causada per la mort d'un parent, o econòmic, com ara el dany causat als fills o al cònjuge d'un difunt, com indica el TJUE en el cas Lazar, vegeu nota anterior.

²³² Vegeu CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Obligaciones extracontractuales", *op. loc. cit.*, 2020, pàg. 3690.

²³³ Es tracta de l'efecte mosaic establert, en l'àmbit de la competència judicial internacional, en la STJUE 7.3.1995, assumpte C-68/93 *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL y Chequepoint International Ltd c. Presse Alliance SA*, ECLI:EU:C:1995:61. Vegeu VAN CALSTER, G., *European Private International Law*, *op. loc. cit.*, 2021, pàg. 306.

si aquesta hi presenta un vincle manifestament més estret. La disposició introdueix una gran flexibilitat en la determinació de la llei aplicable ja que la valoració subjectiva amb la que s'ha d'apreciar l'existència de vincles manifestament més estrets amb una altra llei és absolutament oberta fruit d'una apreciació de caràcter subjectiu per part del tribunal davant del qual es planteja la demanda en qüestió²³⁴. No obstant això, la necessitat de que el vincle sigui *manifestament* més estret posa en relleu el caràcter excepcional del joc de la clàusula d'escapatòria²³⁵.

La referència a la relació preexistent com a connexió accessòria per a descartar l'aplicació de la llei designada pels apartats 1 o 2 de l'art. 4 RRIL s'introdueix com a exemple (*podria estar basado*, preveu el precepte) de vincle manifestament més estret amb un altre país, exigint que aquesta relació, que pot ser per exemple un contracte, ha de tenir una estreta vinculació amb el fet danyós. L'alineament amb la llei que regeix el contracte es va adoptar en termes d'economia i eficiència processal ja que facilita l'aplicació d'una sola i mateixa llei respecte de la responsabilitat tant contractual com extracontractual, a banda que neutralitza els problemes de qualificació²³⁶.

---

²³⁴ Vegeu SAP T 14.7.2015 (ECLI:ES:APT:2015:1638), on malgrat que l'art. 4.1 RRIL conduiria a l'aplicació del Dret alemany s'aplica el Dret civil català en un cas en el que s'havia produït un menyscapse patrimonial que justificava la pretensió de rescabament de l'actora. Es justifica l'aplicació de la llei catalana perquè és la llei més estretament vinculada ja que "l'origen de la relació entre el demandant i l'actora són els serveis que aquest havia prestat al seu pare, quan residia ja en el nostre país, com a assessor fiscal. A més, el pretext que va fer servir aquest per instar el traspàs de diners que havia causat el perjudici patrimonial de la demandant era que els havia de destinar a liquidar un impost que havia de percebre una Administració del nostre país, per una mort esdevinguda en el seu territori i que gravava un cabal dipositat a Espanya.". Valorant també l'aplicació de la clàusula d'escapatòria, per bé que descartant-la finalment, vegeu SAP B 31.1.2020 (ECLI:ES:APB:2020:491), en que els recurrents, respecte d'un accident de tràfic que va tenir lloc al Regne Unit, fan valer que "aun cuando el atropello se produjo en Inglaterra del conjunto de circunstancias tenia mayores vínculos con España toda vez que el seguimiento, curación y consolidación de las lesiones con secuelas se produjo en dicho país". El Tribunal, correctament, rebutja l'aplicació de la clàusula d'escapatòria.

²³⁵ També s'apunta la necessitat de tenir present tots els factors rellevants per a considerar l'aplicació de la llei més estretament vinculada, vegeu VAN CALSTER, G., *European Private International Law*, op. loc. cit., 2021, pàg. 309.

²³⁶ Vegeu ap. 91 de les Conclusions de l'AG de 28.10.2021.

El TJUE ja s'ha pronunciat en relació a aquesta qüestió²³⁷ posant de manifest que, si la relació preexistent és un contracte, la llei aplicable pot ser la del país la jurisdicció del qual ha estat escollida en una clàusula d'elecció de for²³⁸. Ara bé, el TJUE alerta que, en el cas objecte de qüestions preliminars, la preexistència d'un acord d'ajuda financera, que conté una clàusula d'elecció de for, entre les dues societats implicades, és només una circumstància per a considerar l'existència d'un vincle manifestament més estret ja que la relació preexistent no és suficient, per sí sola, per excloure l'aplicació de la llei aplicable en virtut dels apartats 1 i 2 de l'art. 4 RRII²³⁹ i, afegeix, no permet l'aplicació automàtica de la llei del contracte a la responsabilitat extracontractual. El jutge disposa de marge per apreciar l'existència d'un vincle significatiu entre l'obligació extracontractual i la llei del aplicable a la relació preexistent tenint present tots els elements indicatius de la vinculació entre el fet danyós i un país²⁴⁰.

En aquests casos, l'eventual conjugació entre el RRI i el RRII ha de ser avaluada. De totes formes, i a diferència del que s'estableix en el RRI, la remissió efectuada per la clàusula d'escapatòria no admet el fraccionament de la llei designada²⁴¹.

3.2.4. Regles especials

3.2.4.1. Enriquiment injust

La llei catalana en matèria d'enriquiment injust és d'aplicació, de conformitat amb l'art. 10.1 RRII, quan aquesta llei reguli una relació existent entre les parts, com ara la derivada d'un contracte o un fet danyós, estretament vinculada a un enriquiment injust, del qual es deriva una obligació extracontractual²⁴². Així

---

²³⁷ Vegeu STJUE 10.3.2022, assumpte C-498/20, ZK (administrador concursal de BMA Nederland BV) c. BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG, ECLI:EU:C:2022:173

²³⁸ Observi's que es tracta d'una clàusula d'elecció de for, altrament dita una clàusula de jurisdicció o conveni atributiu de competència, no d'una clàusula d'elecció de llei.

²³⁹ L'AG en les seves Conclusions de 28.10.2021 assenyala en l'ap. 89 que la menció a un contracte com a relació preexistent no és més que un exemple.

²⁴⁰ Vegeu ap. 87 de les Conclusions de l'AG de 28.10.2021, i nota 51.

²⁴¹ Vegeu VAN CALSTER, G., *European Private International Law*, op. loc. cit., 2021, pàg. 308.

²⁴² SAP Gi 27.11.2014, en que es determina la llei aplicable en virtut de l'art. 10 RRII (així com de l'art. 10.9 CCE, aplicació cumulativa errònia) a un supòsit d'enriquiment injust com a conseqüència de la ruptura de la promesa de contraure matrimoni, que finalment no es va arribar a celebrar. El fet que la relació preexistent entre les parts se situava a Anglaterra, pel lloc de

doncs, la llei catalana s'aplica si és la llei que regeix el contracte, com a relació preexistent, o, si és la llei que regeix el fet danyós, també com a relació preexistent a l'obligació extracontractual que deriva de l'enriquiment injust.

Si, d'acord amb l'anterior previsió, no es pot determinar la llei aplicable, ni la catalana ni cap altra, l'art. 10.2 RRII dona la clau per deduir que la llei catalana és d'aplicació si les parts tenen la seva residència habitual a Catalunya en el moment en què es produeix el fet que dona lloc a l'enriquiment injust.

Si d'acord amb aquesta previsió tampoc és possible determinar la llei aplicable, ni la catalana ni cap altra, de l'art. 10.3 RRII es pot concloure que la llei catalana és d'aplicació si és a Catalunya on es va produir l'enriquiment injust.

Finalment, l'art. 10.4 RRII estableix una clàusula d'escapatòria com a tancament de la qual es desprèn que si del conjunt de circumstàncies es desprèn que l'obligació extracontractual que es derivi d'un enriquiment injust presenta vincles manifestament més estrets amb Catalunya com a país diferent, en els termes del RRII, del que indiquen els apartats 1, 2 i 3, s'aplicarà la llei catalana.

3.2.4.2. Gestió de negocis aliens

La llei catalana en matèria de gestió de negocis aliens és d'aplicació, de conformitat amb l'art. 11.1 RRII, quan aquesta llei reguli una relació existent entre les parts, com ara la derivada d'un contracte o un fet danyós, estretament vinculada amb l'obligació extracontractual que es derivi d'un acte realitzat sense la deguda autorització en relació amb els negocis d'una altra persona. Així doncs, la llei catalana s'aplica si és la llei que regeix el contracte, o, si regeix el fet danyós, com a relació preexistent concernida per l'obligació extracontractual que es deriva de la gestió²⁴³.

---

residència habitual de les parts i la seva nacionalitat, porta a l'AP de Girona a aplicar la llei anglesa. No obstant això, el RRII no era d'aplicació en tractar-se d'una de les qüestions excloses del seu àmbit d'aplicació, vegeu art. 1.2.a), vegeu TORRALBA MENDIOLA, E., "Spain", *op. loc. cit.*, pàgs. 663-664.

²⁴³ La gestió ha de ser sense mandat, ja que en cas demandat estaríem en l'àmbit contractual i aplicaríem el RRI, vegeu CALVO CARAVACA, A. L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Obligaciones extracontractuales", *op. loc. cit.*, 2020, pàgs. 3703.

Si, d'acord amb l'anterior previsió, no es pot determinar la llei aplicable, ni la catalana ni cap altra, l'art. 11.2 RRII dona la clau per deduir que la llei catalana és d'aplicació si les parts tenen la seva residència habitual a Catalunya en el moment en què es produeix el fet generador del dany.

Si d'acord amb aquesta previsió tampoc és possible determinar la llei aplicable, ni la catalana ni cap altra, de l'art. 11.3 RRII es pot concloure que la llei catalana és d'aplicació si és a Catalunya on es va realitzar l'acte.

Finalment, l'art. 11.4 RRII estableix una clàusula d'escapatòria com a tancament de la qual es desprèn que si del conjunt de circumstàncies es desprèn que l'obligació extracontractual que es derivi d'un acte realitzat sense la deguda autorització en relació amb els negocis d'una altra persona presenta vincles manifestament més estrets amb Catalunya com a país diferent, en els termes del RRII, del que indiquen els apartats 1, 2 i 3, s'aplicarà la llei catalana.

3.4.2.3. *Culpa in contrahendo*

De conformitat amb l'art. 12.1 RRII es desprèn que la llei catalana a una obligació extracontractual que es derivi dels tractes previs a la celebració d'un contracte és d'aplicació, amb independència que el contracte arribi o no a celebrar-se realment, quan aquesta sigui la llei que reguli el contracte o la que s'hauria aplicat al contracte si aquest s'ha celebrat.. Així doncs, la llei catalana s'aplica si és la llei que regeix el contracte o és la que hauria d'haver regit el contracte si s'hagués celebrat.

Si, d'acord amb l'anterior previsió, no es pot determinar la llei aplicable, ni la catalana ni cap altra, de l'art. 12.2 RRII es dedueix que la llei catalana és d'aplicació

- a) si és on s'ha produït el dany, independentment del país on s'hagi produït el fet generador del dany i independentment del país o països on s'hagin produït les conseqüències indirectes del fet en qüestió, o
- b) si les parts tenen la seva residència habitual a Catalunya en el moment en què es produeix el fet generador del dany, o

- c) si del conjunt de circumstàncies es desprèn que l'obligació extracontractual que es derivi dels tractes previs a la celebració d'un contracte presenta vincles manifestament més estrets amb Catalunya com a país diferent, en els termes del RRII, del que indiquen els apartats a) i b).

3.2.5. La relació del Reglament Roma II amb disposicions del Dret de la UE

Les disposicions de Dret de la UE que continguin una regulació en matèries concretes dels conflictes de lleis prevalen, de conformitat amb l'art. 27 RRII, sobre les regles del RRII²⁴⁴. En aquest sentit, per exemple, l'art. 3 de la Directiva sobre el comerç electrònic²⁴⁵, que incorpora el criteri de la llei d'origen conforme al qual els prestadors dels serveis que estiguin establerts en territori de la UE no podran estar sotmesos en l'àmbit coordinat de la Directiva a requisits més estrictes que els establerts en l'Estat membre d'origen, plantejava dubtes respecte a si era una norma de conflicte, però el TJUE²⁴⁶ va descartar que aquesta norma hagués d'adquirir la forma específica de norma de conflicte en la seva transposició als ordenaments nacionals²⁴⁷.

3.2.6. La relació del Reglament Roma II amb els convenis internacionals existents

Els Convenis internacionals anteriors a l'entrada en vigor del RRII i conclusos pels Estats membres amb Estats tercers prevalen sobre les regles del RRII. En

---

²⁴⁴ La prevalença s'estableix respecte de normes conflictuals incloses en el Dret de la UE. En particular, el TJUE ha apuntat que aquelles normes de Dret derivat, Reglaments o Directives, que continguin una regulació substantiva no prevalen sobre el RRII. Vegeu STJUE 21.1.2016, assumptes C-359/14 i C-475/14, *ERGO Insurance c. Gjensidige Baltic*, ECLI:EU:C:2016:40; també STJUE 31.1.2019, assumpte C-149/18, *Agostinho da Silva Martins c. Dekra Claims Services Portugal, S.A.*, ECLI:EU:C:2019:84.

²⁴⁵ Vegeu Directiva 2000/31/CE del Parlamento Europeu y del Consejo, de 8 de junio de 2000, relativa a determinados aspectos jurídicos de los servicios de la sociedad de la información, en particular el comercio electrónico en el mercado interior, transposada a Espanya amb la Ley 34/2002, de 11 de julio, de servicios de la sociedad de la información y de comercio electrónico.

²⁴⁶ Vegeu STJUE 25.10.2011, assumptes acumulats C-509/09 y C-161/10, *eDate Advertising GmbH c. X i Olivier Martinez, Robert Martinez c. MGN Limited*, ECLI:EU:C:2011:685.

²⁴⁷ Sobre aquest tema, i el seu impacte en àmbits com la publicitat o la difamació, vegeu DE MIGUEL ASENSIO, P. A., "Servicios de la sociedad de la información y derecho internacional privado: desarrollos recientes", a PELLISÉ DE URQUIZA, C. (Coord), *La unificación convencional y regional del derecho internacional privado*, Marcial Pons, Madrid, 2014, pàgs. 165-188.

el cas d'Espanya, aquesta regla prevista en l'art. 28. 1 RRII determina que prevalen el Conveni de La Haya de 1971 sobre la llei aplicable en matèria d'accidents de circulació per carretera²⁴⁸ i el Conveni de La Haya de 1973 sobre la llei aplicable a la responsabilitat per productes sobre el RRII. Aquesta qüestió no té cap mena d'impacte sobre l'aplicació de la llei catalana, ja que es tracta de matèries en les que s'aplica la legislació estatal²⁴⁹.

---

²⁴⁸ La jurisprudència espanyola no sempre és conscient d'aquesta prevalença, aplicant el RRII quan corresponia aplicar el CLAH 1971 sobre la llei aplicable als accidents de circulació per carretera, vegeu SAP B 31.1.2020 (ECLI:ES:APB:2020:491)

²⁴⁹ Vegeu epígraf 3.1.2.2.

4. El Reglament (UE) 1103/2016, de 24 de juny de 2016, sobre règim econòmic matrimonial, i l'aplicació del Dret català

4.1. Presentació

4.1.1. Cooperació reforçada

El RREM *abasta els tres àmbits típics del Dret internacional privat*: competència, llei aplicable i reconeixement i execució de resolucions. Ens centrarem, però, en la qüestió de la *llei aplicable*; en especial quan incideix en l'aplicació del Dret civil català.

Es tracta d'un *Reglament de cooperació reforçada* (art. 20 Tractat de la Unió Europea [en endavant TUE] i art. 326 i seg. Tractat de Funcionament de la Unió Europea [en endavant TFUE]), que, per tant, només vincula als Estats membres de la Unió Europea (en endavant UE) que participen en la cooperació reforçada²⁵⁰. La via de la cooperació reforçada està oberta a la resta d'Estats membres, però han d'adoptar en bloc el RREM i el REPUR. Ambdós Reglaments són neutrals quant a l'orientació sexual de la relació. Precisament, es va haver de seguir la via de la cooperació reforçada per les reticències d'alguns Estats membres a admetre les unions entre persones del mateix sexe²⁵¹.

En els Estats implicats en la cooperació reforçada, el Reglament és directament aplicable i desplaça les normes per a resoldre els conflictes internacionals que poguessin tenir. En el cas espanyol desplaça, quant a la determinació de la llei aplicable al règim econòmic matrimonial, l'aplicació de l'art. 9.2 CCE en els conflictes internacionals.

---

²⁵⁰ Pel que fa als Estats que van sol·licitar i participar inicialment en la cooperació reforçada, vegeu l'atès 11 RREM. Sobre els divuit Estats que participaven en la cooperació reforçada l'any 2021 (Alemanya, Àustria, Bèlgica, Bulgària, Croàcia, Espanya, Finlàndia, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg, Malta, Països Baixos, Portugal, República Txeca, Eslovènia, Suècia i Xipre), vegeu BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Brussel·les, 2021, pàg. 48. Cal tenir en compte, però, que encara es poden sumar a la cooperació reforçada altres Estats membres.

²⁵¹ Vegeu QUIÑONES ESCÁMEZ, A., "Els nous reglaments de la Unió Europea en Matèria de règim matrimonial i d'efectes patrimonials de les unions registrades: àmbit d'aplicació, innovacions, definicions, parelles incloses i parelles excloses", *Revista Catalana de Dret Privat*, setembre 2019, pàg. 31.

4.1.2. Entrada en vigor i aplicabilitat

El RREM, com tants d'altres Reglaments europeus, distingeix entre *l'entrada en vigor* i el moment a partir del qual resulten *aplicables* (art. 70 RREM). *L'entrada en vigor* va tenir lloc el *28 de juliol de 2016*, als vint dies de la publicació al DOUE –el 8 de juliol de 2016– (art. 70.1 RREM). En canvi, amb caràcter general, i en particular per a les regles de *lleï aplicable*, el RREM és *aplicable a partir del 29 de gener de 2019*. S'exceptuen, però, determinats articles, que són aplicables a partir del 29 d'abril de 2018 –art. 63 i 64 RREM– o de 29 de juliol de 2016 –art. 65, 66 i 67 RREM– (art. 70.2.II RREM). Amb tot, cal tenir en compte que les regles sobre lleï aplicable del RREM regeixen no només respecte dels matrimonis que s'hagin celebrat a partir de 29 de gener de 2019, sinó també a aquells que, tot i haver-se celebrat abans, *hagin especificat (elegit) la lleï aplicable* al règim econòmic matrimonial després d'aquesta data (art. 69.3 RREM)²⁵².

4.1.3. Àmbit d'aplicació del RREM

4.1.3.1. La relació del RREM amb altres Reglaments europeus

Alguns Reglaments europeus delimiten negativament el seu àmbit d'aplicació amb relació a matèries que poden caure dins de l'àmbit del RREM. En aquest sentit, convé destacar que:

- L'art. 1.2.b RRI exclou de l'àmbit d'aplicació del RRI “las obligaciones que se deriven de relaciones familiares y de relaciones que la legislación aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables, incluida la obligación de alimentos”. Al seu torn, l'art. 1.2.c RRI, exclou del seu àmbit d'aplicació “las obligaciones que se deriven de regímenes económicos matrimoniales” i “de regímenes económicos resultantes de relaciones que la legislación aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables al matrimonio...”.

---

²⁵² Al respecte, vegeu QUIÑONES ESCÁMEZ, A., “Els nous reglaments...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 27.

- L'art. 1.2.e RRIII exclou del seu àmbit “las consecuencias del matrimonio a efectos patrimoniales”.
- L'art. 1.2.d RS exclou del seu àmbit “las cuestiones relativas a los regímenes económicos matrimoniales, así como a los regímenes patrimoniales resultantes de las relaciones que la ley aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables al matrimonio”. Al respecte, l'atès 12 RS estableix:

“En consecuencia, el presente Reglamento no debe aplicarse a las cuestiones relativas a los regímenes económicos matrimoniales, incluidos los acuerdos matrimoniales tal como se conocen en algunos sistemas jurídicos en la medida en que no aborden asuntos sucesorios, ni a regímenes patrimoniales de relaciones que se considera que tienen efectos similares al matrimonio. No obstante, las autoridades que sustancien una sucesión con arreglo al presente Reglamento deben tener en cuenta, en función de la situación, la liquidación del régimen económico matrimonial o de un régimen patrimonial similar del causante para determinar la herencia de este y las cuotas hereditarias de los beneficiarios.”

4.1.3.2. El concepte de règim econòmic matrimonial

Segons l'art. 1.1 RREM, el RREM s'aplica als *règims econòmics matrimonials*.

Partint d'això, el RREM no defineix què s'entén per *matrimoni* (ho destaca expressament l'atès 17 RREM, que remet al Dret nacional dels Estats membres)²⁵³. Sí que defineix, en canvi, l'expressió *règim econòmic matrimonial* (art. 3.1.a RREM):

---

²⁵³ Segons l'atès 17 RREM: “El presente Reglamento no definió el concepto de «matrimonio», que es definido por el Derecho nacional de los Estados miembros”. L'autoritat estatal davant de la que es planteja l'assumpte al que pot resultar aplicable el RREM haurà de verificar si existeix matrimoni, conforme al seu sistema jurídic, com a *lex fori* (RODRÍGUEZ BENOT, A., “Los efectos patrimoniales de los matrimonios y de las uniones registradas en la Unión Europea”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 11, núm. 1 [març 2019], p. 13). El REPUR, en canvi, sí que defineix què entén per unió registrada (art. 3.1.a REPUR).

“«régimen económico matrimonial»: conjunto de normas relativas a las relaciones patrimoniales entre los cónyuges y con terceros, como resultado del matrimonio o de su disolución.”

Partint del fet que, òbviament, en queden fora els efectes personals del matrimoni –que continuaran regint-se, per tant, per la norma de conflicte prevista en l’art. 9.2 CCE–²⁵⁴ (en aquest sentit, vegeu, per exemple, quant a què s’ha d’entendre inclòs dins d’aquest concepte autònom de *règim econòmic matrimonial* del RREM, cal partir d’un concepte ampli, que englobaria, en principi, tots els efectes patrimonials del matrimoni, si bé, com veurem, el propi RREM admet que algunes qüestions, com ara la de la disposició de l’habitatge familiar, tot i entrar dins de l’àmbit d’aplicació del RREM, pot no regir-se per la llei aplicable al règim econòmic matrimonial (art. 22 i 26 RREM) i ser tinguda en compte, en canvi, entre les lleis de policia de la *lex fori* (art. 30 i atès 53 RREM)²⁵⁵.

Aquesta conceptualització àmplia de què engloba el concepte de *règim econòmic matrimonial* és la que resulta de l’atès 18 RREM:

“El ámbito de aplicación del presente Reglamento debe incluir todos los aspectos de Derecho civil de los regímenes económicos matrimoniales, relacionados tanto con la administración cotidiana del patrimonio matrimonial como con la liquidación del régimen, en particular como consecuencia de la separación de la pareja o del fallecimiento de uno de los cónyuges. A efectos del presente Reglamento, el término «régimen económico matrimonial» debe interpretarse de forma autónoma y ha de abarcar no solo las normas imperativas para los cónyuges, sino también las normas opcionales que los cónyuges puedan acordar de conformidad con el Derecho aplicable, así como cualesquiera normas por defecto del Derecho aplicable. Incluye no solo las capitulaciones matrimoniales específica y exclusivamente previstas para el matrimonio por determinados ordenamientos jurídicos nacionales, sino

---

²⁵⁴ Vegeu, en aquest sentit, la STSJC 18-març-2019 (ECLI:ES:TSJCAT:2019:1691; *Aranzadi*, RJ 2019\2021).

²⁵⁵ Vegeu l’epígraf 4.2.1.2.

también toda relación patrimonial, entre los cónyuges y en sus relaciones con terceros, que resulte directamente del vínculo matrimonial o de su disolución.”

En la mateixa línia, segons l'atès 43 RREM, la llei aplicable ha de regular “el régimen económico matrimonial en su conjunto”.

Aquesta conceptualització àmplia de què s'entén per règim econòmic matrimonial a efectes del RREM ha tingut reflex també en la jurisprudència. En aquest sentit, segons la STSJC de 18 de març de 2019²⁵⁶:

“l'article 3.1 del Reglament accepta una definició autònoma àmplia del concepte règim econòmic matrimonial ("conjunto de normas relativas a las relaciones patrimoniales entre los cónyuges y los terceros, como resultado del matrimonio o de su disolución"), que inclou sens dubte l'anomenat règim econòmic matrimonial primari i el secundari..., de manera que deixa sense efecte en el seu àmbit d'aplicació la regulació de l'article 9.3 CC. Aquesta nova regulació evidencia que el legislador comunitari ha cregut convenient l'aprovació d'un règim de cooperació reforçada en la matèria relativa als règims econòmics matrimonials, deixant de banda però no només la regulació dels aspectes estrictament personals vinculats al matrimoni, que segueixen sotmesos a la norma de conflicte interna (article 9.2 CC), sinó també la matèria relativa als negocis patrimonials que facin els cònjuges entre ells emparats en la llibertat de contractació i que no són resultat directe del matrimoni, la qual resta sotmesa a Roma I.”

Partint d'aquesta conceptualització àmplia de què s'entén per règim econòmic matrimonial i del que planteja la STSJC de 18 de març de 2019²⁵⁷, es pot plantejar si les donacions fora de capítols (art. 231-14 CCCat), regulades dins de la secció dedicada a les “[R]elacions econòmiques entre els cònjuges”, i les “donacions per raó de matrimoni atorgades fora de capítols matrimonials” (art.

---

²⁵⁶ ECLI:ES:TSJCAT:2019:1691; *Aranzadi*, RJ 2019\2021. Sobre aquesta sentència, vegeu PÉREZ MILLA, J. J., “Cánones de aplicación de los Reglamentos europeos en la Sentencia de 18 de marzo de 2019 del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña”, *LA LEY Unión Europea*, núm. 73, setembre 2019, pàg. 1-7; GOÑI URRIZA, N., “La ley aplicable a la forma en las donaciones internacionales. en torno a la stsj cataluña de 18 marzo 2019”, *Cuadernos de Derecho Transnacional* (març 2020), Vol. 12, núm. 1, pàg. 586-595.

²⁵⁷ ECLI:ES:TSJCAT:2019:1691; *Aranzadi*, RJ 2019\2021.

231-27 a 231-29 CCCat) entren dins de l'àmbit d'aplicació del RREM o bé del RRI (malgrat que, segons el Dret català la donació no és un contracte ni genera obligacions). En el cas resolt per la STSJC de 18 de març de 2019, que es refereix, però, a una donació d'un immoble situat a Suècia que el marit feia a l'esposa (tots dos catalans) l'any 2012 –i, per tant, abans de l'entrada en vigor i aplicabilitat del RREM–, la donació s'entén que cau dins l'àmbit del RRI, i no de les normes de conflicte del CCE. Això no exclou, però, que si una donació es pot qualificar com a donació per raó de matrimoni, pugui caure actualment –com sembla admetre el propi TSJC– dins de l'àmbit del RREM²⁵⁸. Segons el TSJC:

“Mentre que el concepte de relacions patrimonials generades entre els cònjuges per raó directa del matrimoni al·ludiria tant al règim econòmic matrimonial primari regulat en els articles 1318 a 1322 CC o en el articles 231-5 a 231-9 CCCat pel que fa a Catalunya, com al règim econòmic secundari, que és l'acordat pels cònjuges en capítols matrimonials o el supletori legal si no n'hi ha (articles 1315-1316 CC i 231-10 CCCat), i també als *negocis fets en consideració al matrimoni*, que en el dret català són les *adquisicions oneroses amb pacte de supervivència*, les *donacions per raó de matrimoni atorgades fora de capítols* i els *drets viduals familiars* (articles 231-15 a 231-18 , i 231-27 a 231-31 CCCat)²⁵⁹.

En canvi, no formen part dels anomenats efectes patrimonials derivats estrictament del matrimoni els altres negocis –de causa onerosa o gratuïta– que els cònjuges duguin a terme en exercici de la llibertat de contractació sancionada en el dret català per l' article 231-11 CCCat (el seu equivalent del CC és l'article 1323), ja que aquests darrers no són negocis que resultin o derivin directament del vincle matrimonial.

En aquest sentit un criteri interpretatiu útil de l'abast de Roma I és el que deriva de l'informe explicatiu del Conveni de Roma de 1980 sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals, substituït en els Estats membres

---

²⁵⁸ Vegeu PÉREZ MILLA, J. J., “Cánones de aplicación de los Reglamentos europeos en la Sentencia de 18 de marzo de 2019 del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña”, LA LEY Unión Europea, núm. 73, setembre 2019, pàg. 3.

²⁵⁹ El destacat és nostre.

de la UE pel Reglament 593/2008 (article 24 Roma I), en el qual s'afirmava que el Conveni comprenia les donacions de base netament contractual, és a dir, les que requereixen de l'acceptació del donatari, com és el cas de les previstes en els articles 618 CC i 531-12.1 CCCat, i que tot i tenir lloc en l'àmbit familiar llurs efectes es produeixen amb independència del règim matrimonial. La qual cosa és coherent amb la interpretació autònoma del concepte obligació contractual enunciat a l'article 1.1 de Roma I establerta pel Tribunal de Justícia de la UE, per a qui comprèn "tota obligació lliurement assumida per una part enfront d'una altra" (STJUE de 21 de enero de 2016)".

D'altra banda, quant al Dret català, i malgrat la referència que hi fa, *obiter dicta*, el fragment transcrit, es podria plantejar també si el *pacte de supervivència* que pot acompanyar un negoci adquisitiu onerós i que el Dret català regula entre les "[R]elacions econòmiques entre els cònjuges" (art. 231-15 a 231-18 CCCat) entraria dins de l'àmbit d'aplicació del RREM, del RRI o bé del RS. En aquest sentit, al marge de que les obligacions relatives al negoci adquisitiu onerós caiguin dins de l'àmbit d'aplicació del RRI, tenint en compte la doctrina que fixa la STJUE de 9 de setembre de 2021²⁶⁰ –que assimila a un pacte successori de l'art. 3.1.b RS "un contrato en virtud del cual una persona dispone que, a su muerte, la propiedad de un bien inmueble que le pertenece se transmita a otras partes contratantes"– es podria plantejar si el pacte de supervivència no entraria dins de l'àmbit del RS.

Quant als *pactes en previsió de ruptura matrimonial*, que el Dret català regula a l'art. 231-20 CCCat, dins la secció dedicada als Capítols matrimonials, en la mesura que encaixin en el concepte autònom de *capitulacions matrimonials* de l'art. 3.1.b RREM ("acuerdo en virtud del cual los cónyuges o futuros cónyuges organizan su régimen económico matrimonial"), es pot entendre que es regiran per allò previst per a les capitulacions en el RREM; així sembla entendre-ho, l'atès 12 RS²⁶¹. Cal tenir en compte, però, que els pactes en previsió de ruptura

---

²⁶⁰ ECLI:EU:C:2021:708.

²⁶¹ En aquest sentit, l'atès 12 RS, quan exclou de l'àmbit d'aplicació del RS les qüestions relatives als règims econòmics matrimonials, al·ludeix expressament i de manera genèrica a "los acuerdos

poden anar més enllà del que és el contingut de les capitulacions matrimonial segons l'art. 3.1.b RREM i contenir clàusules que quedin fora de l'àmbit del RREM, la qual cosa pot conduir, en funció de la qualificació concreta de cadascuna de les clàusules, a una diversitat de lleis aplicables²⁶². De fet, no falten autors que, amb base en la diversitat de matèries que poden abastar els pactes en previsió de ruptura, han defensat directament el fraccionament quant a la llei aplicable²⁶³. En qualsevol cas, caldrà veure com resol la qüestió el TJUE.

Quant als *drets viduals familiars* (*dret al parament de l'habitatge* [art. 231-30 CCCat] i *any de viduïtat* [art. 231-31 CCCat]) es poden plantejar problemes de qualificació que els poden portar a l'àmbit del RREM –com sembla entendre, *obiter dicta*, la STSJC de 18 de març de 2019²⁶⁴–, del RS o bé, fins i tot, ni que sigui fragmentàriament (quant a un dels drets que integren l'any de viduïtat), del Reglament 4/2009. Això últim, però, té un inconvenient, com és fragmentar una institució, com és l'any de viduïtat, des del punt de vista de la llei aplicable; no suposaria en canvi un inconvenient per descartar aquesta solució el fet que el dret a ser alimentat integrat dins de l'any de viduïtat no sigui un autèntic dret d'aliments, atès que en l'àmbit del Reglament 4/2009 s'hi solen incloure institucions que no tenen naturalesa essencialment alimentària, com la prestació compensatòria (art. 233-14 i seg. CCCat)²⁶⁵. D'altra banda, la possibilitat de portar l'any de viduïtat al RS planteja l'inconvenient de que no es tracta d'una institució successòria, sinó familiar (en concret, d'un efecte patrimonial *post mortem* del matrimoni)²⁶⁶. A més, malgrat poder-se considerar el *dret a ser alimentat* inserit dins de l'any de viduïtat com un *dret d'aliments que té la seva*

---

matrimoniales tal como se conocen en algunos sistemas jurídicos en la medida en que no aborden asuntos sucesorios”.

²⁶² Vegeu, en aquesta línia, ANTÓN JUÁREZ, I., “Acuerdos prematrimoniales en previsión de ruptura matrimonial: el test conflictual y material a tener en cuenta para que un acuerdo prematrimonial supere una revisión judicial ante Tribunales españoles”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, Vol. 11, núm. 1, març 2019, pàg. 83-84.

²⁶³ Vegeu AÑOVEROS TERRADAS, B., “Los pactos prematrimoniales en previsión de ruptura en el Derecho Internacional privado”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, Tom X, 2010, pàg. 462-469.

²⁶⁴ ECLI:ES:TSJCAT:2019:1691; *Aranzadi*, RJ 2019\2021. Vegeu, en aquest sentit, el fragment transcrit més amunt, en aquest mateix epígraf.

²⁶⁵ Vegeu l'epígraf 6.2.1.

²⁶⁶ Vegeu l'epígraf següent (4.1.3.3).

causa en la mort i, per tant, com a tal, es podria plantejar si entraria o no dins de l'àmbit del RS (vegeu l'art. 1.2.e RS), entenem millor entendre inclosos els *drets viduals familiars*, en general (*dret al parament de l'habitatge i any de viduïtat* en el seu conjunt), en l'àmbit del RREM i no del RS²⁶⁷.

4.1.3.3. Exclusions de l'àmbit d'aplicació del RREM

Quant a les exclusions de l'àmbit d'aplicació del RREM previstes en l'art. 1.2 RREM, ens centrem en aquelles exclusions que tenen més transcendència des de la perspectiva del Dret català. En aquest sentit, s'exclouen expressament de l'àmbit del RREM:

- Les obligacions d'aliments (art. 1.2.c i atès 22 RREM). Així, malgrat que el Dret català contempla com un dels àmbits en els que s'insereixen els aliments el de les *despeses familiars* (art. 231-5.1.a i 2 CCCat) i la regulació d'aquestes es considera un aspecte necessari de tot *règim econòmic matrimonial* –tant des del punt de vista del seu finançament (contribució interna) com de la garantia respecte dels creditors (responsabilitat externa)–, quant a la llei aplicable en cas de situacions transfrontereres, el tema dels aliments cau dins de l'àmbit del Reglament 4/2009, que remet al PLH 2007. Amb tot, la qüestió d'escindir el tema dels aliments que integren les despeses familiars de la llei que regeix el règim econòmic matrimonial no és una qüestió òbvia ni evident. Caldrà veure com resol el tema el TJUE.

De fet, com es veurà²⁶⁸, malgrat que segons l'atès 18 RREM, l'àmbit d'aplicació del RREM abasta les qüestions relacionades amb la liquidació del règim i, en particular, les relacionades amb la separació de la parella, la interpretació amplíssima de què comprèn el concepte autònom d'*aliments* conforme al Reglament 4/2009 inclou fins i tot conceptes com la prestació compensatòria (art. 233-14 a 233-19 CCCat)²⁶⁹ i l'atribució de l'ús de

---

²⁶⁷ Vegeu l'epígraf 7.1.2.2.

²⁶⁸ Vegeu l'epígraf 6.2.

²⁶⁹ Cal tenir en compte que la qualificació com a obligació d'aliments no encaixa amb la configuració de la prestació compensatòria en els diferents Drets civils espanyols. Al respecte, vegeu, per exemple STS 96/2019, de 14 de febrero –FD 3º– (ECLI:ES:TS:2019:462; *Aranzadi RJ 2019\447*); ATS de 25 de noviembre de 2015 –FD 4º– (ECLI:ES:TS:2015:9386ª; *Aranzadi JUR 2015\290348*); STS 702/2010, de 4 de noviembre –FD 8º– (ECLI:ES:TS:2010:7208;

l'habitatge familiar (art. 233-20 a 233-25 CCCat). Malgrat podria semblar que aquestes serien qüestions que haurien de caure dins de l'àmbit del RRIII, això no és així, en la mesura que aquest Reglament s'aplica només a “la disolución o relajación del vínculo matrimonial” (vegeu l'atès 10, paràgraf 2n, RRIII, així com la STS 89/2021, de 17 de febrer –FD 5º–)²⁷⁰. En aquest sentit, el paràgraf 3r de l'atès 10 del RRIII estableix: “...cuestiones como los efectos del divorcio o la separación judicial en el patrimonio, el apellido, la responsabilidad parental, las obligaciones alimentarias u otras posibles medidas accesorias deben ser determinadas por las normas sobre conflicto de leyes aplicables en el Estado miembro participante de que se trate”; en la mateixa línia, vegeu l'art. 1 RRIII. Per tant, en el context dels conflictes internacionals, això ens condueix, en definitiva, a haver d'identificar de manera fragmentària quina és la llei que regeix cadascun dels efectes del divorci o la separació; és a dir, no hi ha una única llei aplicable al divorci i a tots els seus efectes.

Encara quant a l'exclusió de les obligacions d'aliments de l'àmbit del RREM (art. 1.2.c RREM), tal com s'ha comentat, es podria plantejar si el *dret a ser alimentat amb càrrec al patrimoni del premort* que s'inclou dins de l'*any de viduïtat* entraria dins de l'àmbit del RREM (com a dret patrimonial *post mortem* del matrimoni), del RS, o bé del Reglament 4/2009. En aquest sentit, i al marge de que, com s'ha dit²⁷¹, es pot dubtar de que es tracti d'un autèntic dret d'aliments, caldrà estar amatent respecte de possibles pronunciaments futurs del TJUE respecte d'aliments d'aquest tipus. Amb tot, d'entrada no sembla massa adequat fragmentar des del punt de vista de la llei aplicable els dos drets que integren l'any de viduïtat. De fet, i malgrat es tracti essencialment d'una qüestió de qualificació, essent els drets viduals familiars que regula el Dret català (dret al parament de l'habitatge [art. 231-30 CCCat] i any de viduïtat [art. 231-31 CCCat]) drets familiars (en concret, efectes patrimonials

---

Aranzadi RJ 2010\8023); STS 864/2010, de 19 de enero –FD 5º– (ECLI:ES:TS:2010:327; *Aranzadi* RJ 2010\417); STS 562/2009, de 17 de julio –FD 2º– (ECLI:ES:TS:2009:4821; *Aranzadi* RJ 2009\6474); STS 162/2009, de 10 de marzo –FD 2º– (*Aranzadi* RJ 2009\1637).

²⁷⁰ ECLI:ES:TS:2021:532; *Aranzadi* RJ 2021\460.

²⁷¹ Vegeu l'epígraf 4.1.3.2.

post mortem del matrimoni) i no successoris²⁷², ens decantaríem, en principi, per situar-los en l'àmbit del RREM²⁷³. Amb tot, insistim que caldrà estar pendent de futurs pronunciaments del TJUE sobre aquesta matèria, atès que la qualificació d'una institució segons el Dret nacional no té perquè condicionar la qualificació en l'àmbit del Dret comunitari.

- L'art. 1.2.d RREM exclou de l'àmbit del RREM la successió per causa de mort d'un dels cònjuges (vegeu també l'atès 22 RREM), que es regirà pel RS.

En les successions transfrontereres, els drets successoris que corresponen al cònjuge supervivent es regeixen per la llei que regeix la successió (art. 23.2.b RS). En aquest punt, convé destacar que, en canvi, en els conflictes interregionals, conforme a l'art. 9.8, final, CCE –al que remet l'art. 16.1 CCE–, “los derechos que por ministerio de la ley se atribuyan al cónyuge superviviente” es regiran per la llei que regeix els efectes del matrimoni²⁷⁴.

Quant a la delimitació de l'àmbit d'aplicació del RREM i del RS, resulta d'interès la STJUE d'1 de març de 2018 (C-558/16, cas Mahnkopf)²⁷⁵. En aquest cas el TJUE conclou que cal entendre comprès en l'àmbit d'aplicació de RS un precepte de Dret nacional (com és el § 1371.1 BGB) que estableix, per al cas de mort d'un dels cònjuges, el repartiment a tant alçat dels guanys mitjançant un increment de la part alíquota de l'herència del cònjuge

---

²⁷² Vegeu al respecte el que es dirà a continuació a propòsit de l'exclusió de l'àmbit del RREM de la successió d'un dels cònjuges.

²⁷³ Sobre això, vegeu també els epígrafs 4.1.3.2, 6.2.1 i 7.1.2.2 d'aquest treball.

²⁷⁴ Vegeu l'epígraf 7.2.1.2, així com: GINEBRA MOLINS, M. E., “Els conflictes de lleis derivats de la coexistència de diversos ordenaments jurídics civils a l'Estat Espanyol i l'últim incís de l'art. 9.8 C.c.”, *La Notaría*, núm. 4, 1996, pàg. 69-116; GINEBRA MOLINS, M. E., “Los derechos sucesorios que corresponden a la viuda: Derecho internacional privado e interregional”, a CAÑIZARES LASO, A. (dir.), LÓPEZ DE LA CRUZ, L. / SABORIDO SÁNCHEZ, P. (coord.), *El reto del envejecimiento de la mujer. Propuestas jurídicas de futuro*, Tirant Lo Blanch, València, 2018, pàg. 105-116.

²⁷⁵ ECLI:EU:C:2018:138. Sobre aquesta sentència, vegeu: FONTANELLAS MORELL, J. M., “La delimitación del ámbito material de aplicación del Reglamento 650/2012 con respecto a las cuestiones relativas a los regímenes económicos matrimoniales. A propósito de la STJUE de 1 de marzo de 2018 (C-558/16 Mahnkopf)”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 35, 2018, pàg. 27-38; FONTANELLAS MORELL, J. M., “Los derechos legales del cónyuge superviviente en los instrumentos europeos de Derecho internacional privado”, *La Ley Unión Europea*, núm. 61, juliol 2018; ANTÓN JUÁREZ, I., “Régimen económico matrimonial, Derechos sucesorios del cónyuge superviviente y certificado sucesorio europeo: ¿Una combinación explosiva?”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 10, núm. 2 (octubre 2018), pàg. 769-780.

sobrevivent. Conseqüentment, admet que això es pugui fer constar al Certificat Successori Europeu (CSE), per tal que tingui efectes en tots els Estats membres. Amb tot, tal com destaca el FONTANELLAS MORELL, no calia qualificar la institució com a successòria per tal que pogués constar al CSE, atès que l'art. 68.h RS admet que hi puguin constar dades referents a matèries no compreses dins de l'àmbit del RS; a més, la utilitat pràctica del CSE no és un bon argument per condicionar la qualificació d'una institució des del punt de vista substantiu²⁷⁶. En la mateixa línia, ANTÓN JUÁREZ destaca que no cal que tot el que es pretengui certificar via CSE hagi de quedar regit per una única llei: la llei aplicable a la successió²⁷⁷.

- També s'exclou de l'àmbit d'aplicació del RREM la qüestió referent a la naturalesa dels drets reals sobre un bé (art. 1.2.g RREM), així com qualsevol inscripció en un registre de drets sobre béns mobles o immobles, incloent els requisits legals per dur-la a terme i els efectes de la inscripció o de l'omissió de la inscripció d'aquests drets en un registre (art. 1.2.h RREM). Al respecte, vegeu els atesos 24 a 28 RREM.

4.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació de la “llei catalana”

4.2.1. Les regles de determinació de la llei aplicable al règim econòmic matrimonial

4.2.1.1. La llei aplicable al règim econòmic matrimonial: qüestions generals.

Àmbit de la llei aplicable

Les regles de determinació de la llei aplicable del RREM són d'aplicació universal –*erga omnes*– (art. 20 i atès 44 RREM). D'acord amb això, poden conduir a aplicar la llei d'un Estat no membre de la UE o que no participi en la cooperació reforçada.

---

²⁷⁶ Vegeu FONTANELLAS MORELL, J. M., “La delimitación del ámbito material...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 37; FONTANELLAS MORELL, J. M., “Los derechos legales...”, *op. loc. cit.*, 2018.

²⁷⁷ Vegeu ANTÓN JUÁREZ, I., “Régimen económico matrimonial, Derechos sucesorios del cónyuge superviviente y certificado sucesorio europeo: ¿Una combinación explosiva?”, Cuadernos de Derecho Transnacional, vol. 10, núm. 2 (octubre 2018), pàg. 780.

El RREM parteix del principi d'unitat de la llei aplicable. La llei designada s'aplicarà a tots els béns inclosos en el règim, independentment d'on es trobin i de la seva naturalesa (art. 21 RREM). En aquest sentit, l'atès 43 RREM destaca:

“Por motivos de seguridad jurídica y para evitar la fragmentación del régimen económico matrimonial, la ley aplicable debe regular el régimen económico matrimonial en su conjunto, es decir, la totalidad del patrimonio de ese régimen, con independencia de la naturaleza de los bienes y de si los bienes están situados en otro Estado miembro o en un tercer Estado.”

A més, segons l'atès 52 RREM:

“La ley que se determine aplicable al régimen económico matrimonial debe regirlo desde la clasificación de los bienes de uno o ambos cónyuges en diferentes categorías durante el matrimonio y después de su disolución hasta la liquidación del patrimonio. Debe abarcar los efectos del régimen económico matrimonial sobre la relación jurídica entre los cónyuges y un tercero. No obstante, uno de los cónyuges solo podrá oponer frente a un tercero la ley aplicable al régimen económico matrimonial para regular dichos efectos cuando las relaciones jurídicas entre el cónyuge y el tercero hayan nacido en un momento en que el tercero tenía o debiera haber tenido conocimiento de dicha ley.”

D'acord amb això, l'art. 27 RREM estableix un llistat, no exhaustiu, de qüestions que queden regides per la llei aplicable al règim econòmic matrimonial.

Artículo 27 Ámbito de aplicación de la ley aplicable

La ley aplicable al régimen económico matrimonial con arreglo al presente Reglamento regulará, entre otras cosas:

- a) la clasificación de los bienes de uno o ambos cónyuges en diferentes categorías durante la vigencia y después del matrimonio;
- b) la transferencia de bienes de una categoría a otra;

- c) la responsabilidad de uno de los cónyuges por las obligaciones y deudas del otro cónyuge;
- d) las facultades, derechos y obligaciones de cualquiera de los cónyuges o de ambos con respecto al patrimonio;
- e) la disolución del régimen económico matrimonial y el reparto, la distribución o la liquidación del patrimonio;
- f) los efectos patrimoniales del régimen económico matrimonial sobre la relación jurídica entre uno de los cónyuges y un tercero, y
- g) la validez material de las capitulaciones matrimoniales.”

La llei aplicable al règim econòmic matrimonial *es pot modificar per voluntat de les parts* (art. 22.1 RREM: “Los cónyuges o futuros cónyuges podran designar o cambiar de común acuerdo la ley aplicable...”), però *no canvia de manera automàtica*, per exemple, pel canvi de lloc de residència habitual o de llei personal²⁷⁸. En aquest sentit, convé destacar que els punts de connexió que utilitzen tant l’art. 22 RREM (en cas d’elecció) com l’art. 16 (en defecte d’elecció), estan acotats temporalment. En aquest sentit, l’atès 46 RREM estableix:

“Para garantizar la seguridad jurídica de las transacciones y prevenir cualquier modificación de la ley aplicable al régimen económico matrimonial sin notificación a los cónyuges, no debe cambiarse la ley aplicable al régimen económico matrimonial sin la manifestación expresa de la voluntad de las partes. El cambio decidido por los cónyuges no debe surtir efectos retroactivos, salvo disposición contraria expresa por su parte. En todo caso, no podrá perjudicar los derechos de terceros.”

Amb tot, l’art. 26.3 RREM preveu una *clàusula d’escapatòria* que permet prescindir de la llei de l’Estat de la primera residència habitual comuna (art. 26.1.a RREM) i aplicar la llei de l’Estat de la darrera residència habitual si el cònjuge que ho demana demostra: que els cònjuges han tingut la seva darrera

---

²⁷⁸ Al respecte, vegeu QUIÑONES ESCÁMEZ, A., “Els nous reglaments...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 23.

residència habitual comuna en aquell altre Estat durant un període de temps considerablement més llarg i que ambdós cònjuges es van basar en la llei d'aquell altre Estat per organitzar o planificar les seves relacions patrimonials (art. 26.3 RREM)²⁷⁹. Això permetria aplicar la llei catalana si la darrera residència habitual comuna estava situada a Catalunya, ja sigui des de la celebració del matrimoni (si tots dos hi estan d'acord) o a partir de la fixació de la residència habitual a Catalunya (si un no hi està d'acord) (art. 26.3.II RREM). Aquesta clàusula d'escapatòria no s'aplica si els cònjuges han celebrat capitulacions matrimonials abans d'establir la seva última residència habitual comuna en aquell altre Estat (art. 26.3.IV RREM).

4.2.1.2. Conflictes internacionals vs. conflictes interregionals

Les regles de determinació de la llei aplicable del RREM s'apliquen a supòsits amb repercussió transfronterera (que presenten elements rellevants vinculants amb Drets de diversos Estats o "conflictes internacionals")²⁸⁰. No s'apliquen, en canvi, als conflictes merament interns, amb elements rellevants vinculats amb diversos Drets d'un mateix Estat –coneguts com a "conflictes interregionals" quan es plantegen amb relació a Drets civils espanyols–. En aquest sentit, l'art. 35 RREM utilitza la fórmula habitual²⁸¹ de declarar que "Los Estados miembros que comprendan varias unidades territoriales con sus propias normas en materia de regímenes económicos matrimoniales no estarán obligados a aplicar el presente Reglamento a los conflictos de leyes que se planteen entre dichas unidades territoriales exclusivamente". D'acord amb això, l'Estat espanyol podria, doncs, estendre les normes de determinació de la llei aplicable del RREM als "conflictes interregionals", però això requeriria una reflexió profunda i una

---

²⁷⁹ Vegeu QUIÑONES ESCÁMEZ, A., "Els nous reglaments...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 29.

²⁸⁰ En aquest sentit, l'atès 14 RREM estableix : "De conformidad con el artículo 81 del TFUE, el presente Reglamento debe aplicarse en el contexto de los regímenes económicos matrimoniales con repercusiones transfronterizas". Al respecte, vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, *op. cit.*, 2021, pàg. 55-56.

²⁸¹ Vegeu, a més de l'art. 35 RREM, per exemple: art. 22.2 RRI; art. 25.2 RRI, art. 16 RRIII, art. 38 RS i art. 35 REPUR. En la mateixa línia es manifestava també l'art. 19.2 del Conveni de Roma de 1980 sobre llei aplicable a les obligacions contractuals.

manifestació explícita del legislador estatal en aquest sentit, cosa que no ha existit²⁸². De fet, es tracta d'una qüestió lògica, atès que és una matèria que queda fora de l'àmbit de competència del legislador europeu; la competència comunitària no abasta, en principi, als conflictes merament interns.

Això implica que, des del 29 de gener de 2019, si bé la llei aplicable al règim econòmic matrimonial en cas de conflicte internacional ha passat a regir-se pel RREM, la determinació de la llei aplicable als efectes del matrimoni en cas de conflicte interregional es continuarà regint, en canvi, per la remissió que fa l'art. 16.1 CCE a les normes del Cap. IV del Títol Preliminar del CCE; en concret, pels paràgrafs 1, 2 i 3 de l'art. 9 CCE; i, quant a la determinació de la llei aplicable a la forma dels capítols matrimonials, per l'art. 11 CCE. Des de 29 de gener de 2019, per tant, a l'Estat espanyol, coexisteixen dos sistemes conflictuals, procedents, a més a més, de legisladors diferents: l'estatal, previst al CCE, per regular els conflictes interregionals, i el comunitari, per regular els "conflictes internacionals". Això suposa prendre partit a favor d'entendre que l'art. 16.1 CCE conté una remissió que es podria anomenar "estàtica", en el sentit que cal entendre-la feta a les normes del Capítol IV del Títol Preliminar CCE, i no a les europees o convencionals que les han desplaçat per a resoldre els conflictes internacionals. Aquesta és la tesi majoritària en la doctrina, i unànime en la jurisprudència.

Al marge d'això, convé cridar l'atenció en el fet que, quant als conflictes internacionals, el RREM no ha desplaçat totalment l'art. 9.2 CCE. En aquest sentit, cal tenir present que, si bé el RREM regula la llei aplicable al "règim econòmic matrimonial" (entès com a concepte autònom que identifica el conjunt

---

²⁸² Vegeu, quant al RRI: CALVO CARAVACA, A.-L., y CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., "Article 2", MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P., *et al.*, *European Commentaries on Private International Law*, Vol. 2: Rome I Regulation - Commentary, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2017, pàg. 85-86; GINEBRA MOLINS, M. E., "L'aplicació de la regulació catalana de la compravenda", *Estudis de Dret català. Llibre Homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, BADOSA COLL, F. (Dir), GINEBRA MOLINS, M. E., y LAUROBA LACASA, E. (coords.), Barcelona: Atelier, 2022, pàg. 245; FONT SEGURA, A. / GINEBRA MOLINS, M. E., "L'aplicació de la regulació catalana de la compravenda. Especial referència al dret interregional i internacional privat", *La compravenda a Catalunya. Canvis legislatius i jurisprudencials en aplicació del Dret europeu*, Barcelona: Revista Jurídica de Catalunya / Thomson Reuters Aranzadi, 2022, pàg. 54.

de normes relatives a les relacions patrimonials entre els cònjuges i amb tercers, com a resultat del matrimoni o de la seva dissolució [art. 3.1.a RREM]), l'art. 9.2 CCE (previst d'entrada per als conflictes internacionals i al que remet l'art. 16.1 CCE per als conflictes interregionals), en canvi, té un abast més ampli, ja que determina la llei aplicable, en general, als "efectes del matrimoni" (tant personals com patrimonials i, pel que fa a aquests darrers, tant si cauen dins del àmbit del "règim econòmic matrimonial" com si no). Així, la determinació de la llei aplicable a aquells efectes del matrimoni, ja siguin personals o bé patrimonials, que no es puguin encabir en la definició de *règim econòmic matrimonial* del RREM (art. 3.1.a), entès com a concepte autònom, continuaran regint-se per l'art. 9.2 CCE malgrat que es tracti de conflictes internacionals²⁸³.

El diferent abast de la llei aplicable designada conforme als art. 22 i 26 RREM i la determinada, per als conflictes interregionals, ex art. 16.1 CCE, d'acord amb l'art. 9.2 CCE es manifesta també en el fet que, mentre que en els conflictes interregionals la qüestió de la disposició de l'habitatge familiar i dels mobles d'ús ordinari de la família (vegeu, per exemple, quant al Dret català, l'art. 231-9 CCCat) s'ha de regir per la llei que regeix els efectes del matrimoni, en l'àmbit dels conflictes internacionals, en canvi, pot considerar-se entre les lleis de policia de la *lex fori* (art. 30 RREM). És a dir, l'art. 30 RREM permet excloure l'aplicació d'una llei estrangera i aplicar la *lex fori*²⁸⁴. Precisament, en aquest sentit, l'atès 53 RREM estableix:

"Consideraciones de interés público, como la protección de la organización política, social o económica de un Estado miembro, deben justificar que se confiera a los órganos jurisdiccionales y otras autoridades competentes de los Estados miembros la posibilidad, en casos excepcionales, de hacer excepciones basadas en leyes de policía. Por consiguiente, el concepto de «leyes de policía» debe abarcar las normas

---

²⁸³ Vegeu l'epígraf 4.1.3.1. i la STSJC 18-març-2019 (ECLI:ES:TSJCAT:2019:1691; *Aranzadi*, RJ 2019\2021).

²⁸⁴ Sobre això, vegeu ESPÍÑEIRA SOTO, I., "Resumen del Reglamento Europeo sobre Regímenes Económicos matrimoniales", 17.7.2016 (www.notariosyregistradores.com/web/secciones/derecho-europeo/normativa-d-e/resumen-del-reglamento-europeo-sobre-regimenes-economicos-matrimoniales/ [consulta: 28.10.2022]); QUIÑONES ESCÁMEZ, A., "Els nous reglaments...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 37.

de carácter imperativo, como las normas para la protección de la vivienda familiar. No obstante, esta excepción de la ley aplicable al régimen económico matrimonial habrá de interpretarse en sentido estricto, para que pueda seguir siendo compatible con el objetivo general del presente Reglamento.”

El que sí que podríem pensar que ha quedat desactivat, quant als conflictes internacionals, és l'art. 16.3 CCE, el qual, havent-se introduït l'any 1990, hauria tingut una vida gairebé efímera en mesures de Dret civil. L'art. 16.3 CCE, que mena el matrimoni entre espanyols en tot cas a una llei espanyola, malgrat trobar-se en l'art. 16 CCE, pressuposa un conflicte internacional o transfronterer i, per tant, semblaria que ha d'haver quedat desplaçat pel RREM. Amb tot, com veurem, no l'hem pas de desterrar del tot...

En qualsevol cas, la dualitat de sistemes, segons es tracti de conflictes internacionals o interregionals, fa necessari identificar en tot cas davant de quin tipus de conflicte ens trobem, la qual cosa no és sempre senzilla. De fet, la línia entre un i altre tipus de conflicte pot resultar molt prima, ja que la simple aparició d'un element, ni que sigui menor, però *rellevant*, connectat amb un Dret no espanyol (“element d'estrangeria” o d’“internacionalitat”) convertirà un supòsit merament intern en un supòsit internacional i, per tant, subjecte a les regles del RREM. En aquest sentit, per exemple, en el cas d'un matrimoni entre dos persones amb veïnatge civil comú que es casen a Barcelona, on fixen la seva residència habitual ens trobarem davant d'un conflicte interregional, que haurem de resoldre aplicant els art. 16.1 i 9.2 CCE. En canvi, en el cas d'un matrimoni entre dues persones amb veïnatge civil comú que es casen a Barcelona i fixen la seva residència habitual a Andorra, o bé tenen béns a Andorra, ens trobarem davant d'un conflicte internacional, que haurem de resoldre aplicant el RREM. En aquest sentit, entenem que no només s'han de considerar *rellevants* per a considerar la situació internacional o transfronterera els punts de connexió que utilitza el RREM a l'hora de determinar la llei aplicable²⁸⁵. Des del nostre punt de

---

²⁸⁵ En canvi, segons JIMÉNEZ BLANCO, “los elementos de internacionalidad «relevantes» son aquellos seleccionados por el Reglamento que tienen potencialidad para cambiar la determinación de la ley estatal aplicable, esto es, la nacionalidad o residencia habitual de uno o de los cónyuges... Por el contrario, todos los demás elementos de internacionalidad serán «desechados»” por el Reglamento y podrán considerarse como situación interna, a los efectos

vista, també resulten elements rellevants a aquests efectes, per exemple, el lloc de celebració del matrimoni o el fet de tenir béns a l'estranger. Des d'aquest punt de vista, un matrimoni entre dos catalans, o entre un català i un aragonès, celebrat a Andorra seria una situació transfronterera que justificaria l'aplicació del RREM; en definitiva, la celebració a l'estranger o tenir béns a l'estranger, per exemple, serien, en definitiva, elements d'internacionalitat suficients²⁸⁶. De fet, des del nostre punt de vista, és clar que aquesta situació no es pot qualificar de conflicte interregional.

4.2.1.3. Criteris de determinació de la llei aplicable

Quant a la llei aplicable al règim econòmic matrimonial, l'objectiu del RREM és que aquesta sigui previsible i amb la que tingui una connexió estreta. Segons l'atès 43 RREM:

"Para que los ciudadanos puedan disfrutar, con plena seguridad jurídica, de las ventajas que ofrece el mercado interior, el presente Reglamento debe permitir que los cónyuges sepan de antemano cuál será la ley aplicable a su régimen económico matrimonial. Deben establecerse por ello unas normas armonizadas en materia de conflicto de leyes a fin de evitar resultados contradictorios. La norma principal debe garantizar que el régimen económico matrimonial se rija por una ley previsible con la que tenga una estrecha conexión."

4.2.1.3.1. L'elecció de la llei aplicable (*professio iuris*)

El RREM admet l'autonomia de la voluntat conflictual, però amb caràcter limitat²⁸⁷. L'art. 22 RREM permet als cònjuges o futurs cònjuges elegir, de comú

---

de determinar la ley rectora REM [del régimen económico matrimonial]" (JIMÉNEZ BLANCO, P., *Regímenes económicos matrimoniales transfronterizos. Un estudio del Reglamento (UE) nº 2016/1103*, Tirant lo Blanch, València, 2021, pàg. 221-222).

²⁸⁶ En aquesta línia, IRIARTE ÀNGEL considera element d'internacionalitat suficient el fet que un basc i una catalana es casin a Las Vegas (IRIARTE ÀNGEL, F. de B., "Aplicación del Reglamento 2016/1103 y conflictos de leyes Internacionales e internos en materia de régimen económico matrimonial", *Actualidad Civil*, núm. 6, juny 2019, pàg. 9).

²⁸⁷ Al respecte, vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, *op. cit.*, 2021, pàg. 40.

acord²⁸⁸, la *Llei de l'Estat* en el que els cònjuges o futurs cònjuges, o un d'ells, tinguin la seva residència habitual en el moment de la celebració de l'acord; o bé la *Llei de l'Estat* de la nacionalitat de qualsevol dels cònjuges o futurs cònjuges en el moment en què se celebra l'acord. Segons l'atès 45 RREM:

“Para facilitar a los cónyuges la administración de su patrimonio, el presente Reglamento debe autorizarles a elegir la ley aplicable al régimen económico matrimonial, con independencia de la naturaleza o la ubicación de sus bienes, entre las leyes con las que tengan una estrecha conexión en razón de su residencia habitual o de su nacionalidad. Esta elección se podrá realizar en todo momento, antes del matrimonio, en el momento de la celebración del matrimonio o durante el matrimonio.”

El RREM, com el RS o el REPUR, no defineix què s'ha d'entendre per residència habitual. I quant a la nacionalitat, l'atès 50 RREM sembla donar a entendre que en cas de doble nacionalitat es pot elegir qualsevol de les nacionalitats dels cònjuges o futurs cònjuges²⁸⁹. L'elecció de llei (*professio iuris*) es pot fer abans o durant el matrimoni (art. 22.1 i atès 45 RREM). També poden fer l'elecció, a partir 29 de gener de 2019, els cònjuges casats abans d'aquesta data (art. 69.3 RREM).

A diferència d'altres Reglaments, el RREM no fa cap referència a una possible elecció de llei implícita o deduïda²⁹⁰.

---

²⁸⁸ Quant a la validesa formal de l'acord d'elecció de llei aplicable, vegeu l'art. 23 RREM. Pel que fa a la validesa material, vegeu l'art. 24 RREM. Vegeu, també, l'atès 47 RREM.

²⁸⁹ Vegeu GONZÁLEZ BEILFUSS, C., “La autonomía de la voluntad en los Reglamentos europeos sobre régimen económico matrimonial y efectos patrimoniales de las parejas registradas”, a SERRANO DE NICOLÁS, Á., *Los Reglamentos UE 2016/1103 y 2016/1104, de regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2020, p. 106. Segons l'atès 50 RREM: “Cuando en el presente Reglamento se menciona la nacionalidad como punto de conexión, la cuestión de cómo considerar a una persona con múltiples nacionalidades es una cuestión previa que no entra en el ámbito de aplicación del presente Reglamento y que debe dejarse al arbitrio del Derecho nacional, incluidos, cuando proceda, los convenios internacionales, con pleno respeto de los principios generales de la Unión. Esta consideración no debe tener ninguna incidencia en la validez de la elección de la ley aplicable de conformidad con el presente Reglamento”.

²⁹⁰ Al respecte, vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, op. cit., 2021, pàg. 40.

4.2.1.3.2. Llei aplicable en defecte d'elecció

En defecte d'elecció, l'art. 26 RREM estableix un seguit de criteris que operen en cascada, cadascun d'ells en defecte de l'anterior. En aquest sentit, l'atès 49 RREM destaca:

“En el caso de que no se elija la ley aplicable, y para conciliar la previsibilidad y la seguridad jurídica atendiendo a la vida real de la pareja, el presente Reglamento debe introducir normas de conflicto de leyes armonizadas para determinar la ley aplicable a la totalidad del patrimonio de los cónyuges sobre la base de una escala de puntos de conexión. La primera residencia común habitual de los cónyuges inmediatamente después del matrimonio debe constituir el primer criterio, por encima de la ley de la nacionalidad común de los cónyuges en el momento de la celebración del matrimonio. Si ninguno de estos dos criterios fuera de aplicación, o en defecto de una primera residencia común habitual en el caso de que los cónyuges tengan doble nacionalidad común en el momento de la celebración del matrimonio, el tercer criterio será la ley del Estado con el que los cónyuges tengan una conexión más estrecha. Al aplicar el último criterio todas las circunstancias deben ser tenidas en cuenta y debe quedar claro que estas conexiones deben ser las existentes en el momento de la celebración del matrimonio.”

Així, en primer lloc resulta aplicable la *llei de l'Estat de la primera residència habitual comuna dels cònjuges després de la celebració del matrimoni* (art. 26.1.a RREM). Aquest criteri pot quedar exceptuat, a instància de qualsevol dels cònjuges, a favor de la llei d'un altre Estat si es compleixen els requisits previstos a l'art. 26.3.a i b RREM²⁹¹.

En defecte del criteri anterior, la *llei aplicable al règim econòmic matrimonial es la de l'Estat de la nacionalitat comuna dels cònjuges en el moment de la celebració del matrimoni* (art. 26.1.b RREM). Si els cònjuges tenen més d'una

---

²⁹¹ Al respecte, vegeu l'epígraf 4.2.1.1.

nacionalitat comuna, no s'aplicarà aquest criteri i passarem al següent (art. 26.2 RREM).

I, en defecte de nacionalitat comuna, el règim econòmic matrimonial es regirà per la *lleï de l'Estat amb la que ambdós cònjuges tinguin una connexió més estreta en el moment de la celebració del matrimoni* (art. 26.1.c RREM).

A l'hora de determinar la llei aplicable al règim econòmic matrimonial, s'exclou la possibilitat de reenviament (art. 32 RREM).

4.2.2. Determinació de la llei aplicable i Estats plurilegislatius. Especial consideració dels Estats plurilegislatius de base territorial

Els criteris de determinació de la llei aplicable dels art. 22 i 26 RREM porten a la *lleï de l'Estat* de la residència habitual o de la nacionalitat o amb la que els cònjuges tinguin una connexió més estreta. La qüestió que es planteja llavors és què passa si aquests criteris menen a la llei d'un Estat plurilegislatiu, com l'espanyol. D'això se n'ocupen els art. 33 i 34 RREM, en funció, respectivament, de si es tracta d'Estats plurilegislatius de base territorial o bé personal; vegeu, també, l'atès 55 RREM. En el darrer cas, segons l'art. 34 RREM, qualsevol referència a la llei d'aquell Estat s'entendrà com una referència al règim jurídic o al conjunt de normes determinat per les normes vigents en aquell Estat i, en defecte d'aquestes normes, s'aplicarà el règim jurídic o el conjunt de normes amb el que els cònjuges tinguin una connexió més estreta²⁹². Deixem de banda aquests supòsits i ens centrem, en canvi, en allò que preveu l'art. 33 RREM per a aquells casos en què segons el RREM resulti aplicable la llei d'un Estat plurilegislatiu de base territorial, com és el cas d'Espanya, atès que és el que ens pot portar a declarar aplicable el Dret català.

4.2.2.1. Estats plurilegislatius de base territorial: regles generals

L'art. 33 RREM –la rúbrica del qual resulta criticable (“Estados con diversos regímenes jurídicos - Conflictos territoriales de leyes”)²⁹³ parteix, en el seu

---

²⁹² Al respecte, vegeu : BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, op. cit., 2021, pàg. 1093-1094.

²⁹³ Malgrat el que pugui donar a entendre la rúbrica de l'art. 33 RREM (“Estados con diversos regímenes jurídicos - Conflictos territoriales de leyes” (en la versió anglesa: “States with more

primer paràgraf, d'una regla de *remissió indirecta*²⁹⁴, la qual, però, es complementa amb *regles subsidiàries de remissió directa* (sistema o model de remissió subsidiària²⁹⁵) per al cas que en aquell Estat no existeixin normes per a resoldre els conflictes de lleis interns (art. 33.2 RREM), les quals distingeixen en funció del punt de connexió que condueix a aplicar la llei d'aquell Estat plurilegislatiu. Segons l'art. 33 RREM:

“Estados con diversos regímenes jurídicos - Conflictos territoriales de leyes

1. En el caso de que la ley determinada por el presente Reglamento sea la de un Estado que comprenda varias unidades territoriales con sus propias normas jurídicas en materia de régimen económico matrimonial, las normas internas en materia de conflicto de leyes de dicho Estado determinarán la unidad territorial pertinente cuyas normas jurídicas serán de aplicación.

2. En defecto de tales normas internas en materia de conflicto de leyes:

- a) toda referencia a la ley del Estado mencionada en el apartado 1 se entenderá, a efectos de determinar la ley aplicable con arreglo a

---

than one legal system - territorial conflicts of laws”), l'art. 33 RREM no pretén resoldre els conflictes de lleis interns (que es plantegin exclusivament entre les diferents unitats territorials d'un Estat –els quals, com hem vist (vegeu l'epígraf 4.2.1.2.), d'acord amb l'art. 35 RREM, queden, en principi, mentre l'Estat no disposi una altra cosa, al marge del RREM–, sinó establir criteris per a determinar la llei de quina unitat territorial caldrà aplicar (designació “de segon grau”) quan, tractant-se d'una relació transfronterera, el RREM designa com a aplicable (designació “de primer grau”) la llei d'un Estat, com l'espanyol, que compregui diverses unitats territorials amb les seves pròpies normes jurídiques. En definitiva, l'art. 33 RREM parla de “...conflictos territoriales de leyes» (en la versió anglesa: “...territorial conflicts of laws”) per indicar que s'està referint a Estats amb diversos Drets territorials, amb territoris que tenen normes pròpies en matèria de règim econòmic matrimonial; i ho fa precisament per contraposar-los als Estats plurilegislatius de base personal, als que dedica l'art. 34 RREM (que en la rúbrica al·ludeix, també de manera poc escaient, de “Conflictos interpersonales de leyes” (“inter-personal conflicts of laws”). Aquesta mateixa crítica es pot fer respecte de la rúbrica dels art. 36 RS i 33 REPUR. Vegeu GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española» aplicable a la sucesión y a la validez formal de las disposiciones *mortis causa*”, a GINEBRA MOLINS, M. E., i TARABAL BOSCH, J. (Dirs.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 247.

²⁹⁴ Al respecte, vegeu : BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, op. cit., 2021, pàg. 1081-1086.

²⁹⁵ Vegeu QUINZÀ REDONDO, J. P., *Régimen económico matrimonial. Aspectos sustantivos y conflictuales*, Tirant lo Blanch, València, 2016, pàg. 383.

las disposiciones relativas a la residencia habitual de los cónyuges, como una referencia a la ley de la unidad territorial en la que los cónyuges tengan su residencia habitual;

- b) toda referencia a la ley del Estado mencionada en el apartado 1 se entenderá, a efectos de determinar la ley aplicable con arreglo a las disposiciones relativas a la nacionalidad de los cónyuges, como una referencia a la ley de la unidad territorial con la que los cónyuges tengan una conexión más estrecha;
- c) toda referencia a la ley del Estado mencionada en el apartado 1 se entenderá, a efectos de determinar la ley aplicable con arreglo a cualesquiera otras disposiciones relativas a otros elementos que sean puntos de conexión, como una referencia a la ley de la unidad territorial en la que esté ubicado el elemento pertinente.”

En aquest punt s’han produït canvis significatius durant la tramitació del RREM. El text del RREM finalment aprovat es distancia de la Proposta de RREM de 2011 (en endavant: Proposta RREM 2011)²⁹⁶, la qual, al marge de contenir únicament una regla específica referida a ordenaments plurilegislatius de base territorial (no es referia, en canvi als de base personal), partia d’un sistema mixt, que combinava regles de *remissió directa* amb regles de *remissió indirecta* per a la connexió “nacionalitat”, respecte de la qual, a més, es preveïen criteris subsidiaris. Segons l’art. 25 Proposta RREM 2011:

“Estados con dos o más ordenamientos jurídicos – conflictos de leyes territoriales

Cuando un Estado comprenda varias unidades territoriales y cada una de ellas disponga de su propio ordenamiento jurídico o de un conjunto de normas propias sobre las materias reguladas por el presente Reglamento:

---

²⁹⁶ “Propuesta de Reglamento del Consejo relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de resoluciones en materia de regímenes económico matrimoniales”, COM(2011) 126 final.

- a) toda referencia a la ley de dicho Estado se interpretará, a efectos de determinar la ley aplicable en virtud del presente Reglamento, como la ley vigente en la unidad territorial de que se trate;
- b) toda referencia a la residencia habitual en dicho Estado se interpretará como la residencia habitual en una unidad territorial;
- c) toda referencia a la nacionalidad se referirá a la unidad territorial determinada por la ley de dicho Estado o, en ausencia de normas aplicables, a la unidad territorial elegida por las partes o, en ausencia de elección, a la unidad territorial con la que el cónyuge o los cónyuges tenga o tengan vínculos más estrechos.”

Anteriorment, l'art. 16 del Conveni sobre llei aplicable als Règims Matrimonials de 1978 (ratificat només per França, Luxemburg i els Països Baixos) partia d'una sistema de remissió indirecta amb criteris subsidiaris (“[E]n defecto de tales reglas...”) en relació amb la connexió “nacionalitat”.

Art. 16 Conv. Haya Ley aplicable REM 1978: “A los efectos del Convenio, cuando un Estado comprende dos o más unidades territoriales en la que se aplican sistemas jurídicos diferentes en materia de regímenes matrimoniales, toda referencia a la ley de dicho Estado se entiende hecha al sistema determinado por las normas en vigor en dicho Estado.

En defecto de tales reglas, se entiende por Estado del que un cónyuge tiene la nacionalidad, en el sentido de los artículos 3, párrafo segundo, número 1 y 6, párrafo segundo, número 1, la unidad territorial en la que este cónyuge hubiera tenido su última residencia habitual; igualmente, a los efectos del artículo 4, párrafo segundo, se entiende por Estado de la nacionalidad común de los cónyuges la unidad territorial en que uno u otro hubiera tenido, en último lugar, una residencia habitual.”

4.2.2.2. Conflictes internacionals i aplicació de la “lleï catalana”

Conforme a l'art. 33 RREM, d'entrada, si la lleï designada pel RREM és la d'un Estat, com l'espanyol, que comprèn diverses unitats territorials amb les seves normes jurídiques en matèria de règim econòmic matrimonial, són les normes

internes de conflicte de lleis d'aquell Estat les que determinen la llei de quina unitat territorial resulta aplicable. La determinació de la llei aplicable té lloc, per tant, en dos graus: el RREM determina que resulta aplicable la llei de l'Estat, i les normes per resoldre els conflictes interns d'aquell Estat (en el cas espanyol, les normes anomenades "de Dret interregional") determinen la llei de quina unitat territorial resulta aplicable (art. 33.1 RREM). Quant a les normes de "Dret interregional" cal estar a la remissió que fa l'art. 16.1 CCE, en concret, als art. 9.2 i 3 i 11 CCE²⁹⁷. Així, com també fan el RS i el REPUR, el RREM delega, en principi, en les normes internes per a resoldre conflictes la identificació de quina llei, de les vigents en els diferents territoris de l'Estat, s'acabarà aplicant (subdesignació o designació per delegació).

Per exemple, en el cas d'una persona amb nacionalitat andorrana que es casa a Madrid amb una altra de nacionalitat espanyola i fixen la seva residència habitual a Barcelona estarem davant d'un supòsit transfronterer en el qual, si no han fet *professio iuris*, conforme al RREM, caldrà aplicar la llei espanyola (llei de la primera residència habitual comuna després de la celebració del matrimoni [art. 26.1.a RREM]). Ara bé, per esbrinar quina llei espanyola resultarà aplicable cal recórrer, en principi, a les normes internes de determinació de la llei aplicable en els conflictes interregionals contingudes al CCE, les quals, en aquest cas, tal com veurem, ens portaran a la llei catalana (art. 33 RREM en relació amb els art. 16.1 i 9.2 CCE)²⁹⁸.

Veurem, però, com la coordinació d'ambdós sistemes (el previst al RREM per als conflictes internacionals i l'intern, que resol els conflictes interregionals) resulta complicada i planteja alguns problemes i desajustos. Es tracta de problemes als que es podria intentar posar remei, o que almenys es podrien atenuar, si el legislador estatal reformés les normes de Dret interregional, la qual cosa, però no sembla pas que estigui en la seva llista de prioritats.

---

²⁹⁷ Vegeu epígraf 4.2.1.2.

²⁹⁸ Vegeu epígraf 4.2.2.2.2.

Anem a veure, doncs, com opera la regla de remissió, en principi indirecta, continguda a l'art. 33 RREM.

En els conflictes internacionals pot resultar aplicable la *lleí espanyola* o bé per elecció, d'acord amb l'art. 22 RREM, o bé, en defecte d'elecció, pels criteris previstos en l'art. 26 RREM.

4.2.2.2.1. *Llei catalana* i elecció de la llei aplicable

L'art. 22 RREM permet als cònjuges o futurs cònjuges designar com a aplicable al règim econòmic matrimonial:

- a) La *lleí de l'Estat* en el que tots dos o un d'ells tinguin la seva residència habitual en el moment de la celebració de l'acord, o
- b) La *lleí de l'Estat* de la nacionalitat de qualsevol d'ells en el moment en què se celebri l'acord.

L'elecció es pot fer tant abans del matrimoni, com en el moment de la celebració, com durant el matrimoni (Art. 22 i atès 45, al final, RREM).

Aquesta elecció sembla similar a la que permet en l'àmbit interregional, ex art. 16.1 CCE, l'art. 9.2 CCE: també permet elegir entre la llei personal o la de la residència habitual. Ara bé, a partir d'aquí, la resta són diferències...

En l'àmbit interregional (art. 16.1 i 9.2 CCE) l'elecció només es preveu en defecte de llei personal comuna, únicament abans de la celebració del matrimoni i només en document autèntic. Què passa si l'elecció s'ha fet després de la celebració del matrimoni? O no es fa en document autèntic? O els cònjuges tenen la mateixa llei personal? Cal prescindir de l'elecció a efectes de concretar quin Dret espanyol resulta aplicable i acudir a la resta de criteris previstos, en cascada en l'art. 9.2 CCE, completats amb l'art. 16.3 CCE?

D'altra banda, partint de la possibilitat d'elecció prevista al RREM, es planteja la qüestió de si es pot elegir directament una llei espanyola (per exemple, la llei catalana).

4.2.2.2.1.1. Elecció de la “*lleí espanyola*” o de la “*lleí catalana*”

Quant a l'elecció de la llei aplicable l'art. 22 RREM al·ludeix a la *lleí de l'Estat* on els cònjuges o futurs cònjuges, o un d'ells, tinguin la seva residència habitual o de la nacionalitat de qualsevol d'ells.

1. Elecció genèrica de la *lleí espanyola*

De fet, elegir la *lleí espanyola* no deixa de resultar estrany... Amb tot, si les parts s'han limitat a elegir la *lleí espanyola*, es poden plantejar diverses hipòtesis.

A) Elecció genèrica de la *lleí espanyola* per raó de la residència habitual dels dos o d'un d'ells en el moment de l'acord.

Es poden plantejar diverses variables:

a) Imaginem que es tracta de dos espanyols que es casen a Andorra i elegeixen, abans de la celebració del matrimoni, la *lleí espanyola* pel fet que un d'ells resideix a Pamplona en el moment de l'acord (art. 22.1.a RREM) i que després del matrimoni fixen la seva residència habitual a Andorra.

a. Suposem que tots dos són catalans

Malgrat haver elegit la llei espanyola per la residència habitual a Navarra, l'aplicació estricta de l'art. 33 RREM ens porta a aplicar la llei catalana. En concret, d'acord amb la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, acudiríem a l'art. 16.1 CCE, i aquest ens portaria a l'art. 9.2 CCE, el primer criteri del qual és la llei personal comuna al moment de contraure matrimoni (criteri que, en l'àmbit interregional, s'avantposa a l'elecció). Aquesta és la interpretació per la qual ens decantaríem nosaltres. De fet, en qualsevol cas d'elecció de la *lleí espanyola*, si tots dos tenen veïnatge civil català, la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, combinada amb els art. 16.1 i 9.2 CCE ens portaran a l'aplicació del Dret català (com

a llei personal comuna dels cònjuges –primer criteri de l’art. 9.2 CCE–).

Una altra interpretació, menys ortodoxa, passaria per fer prevaldre l’elecció, ex art. 9.2 CCE, i entendre elegida la llei navarresa, però aquesta opció resulta qüestionable si s’han limitat a elegir la *lleí espanyola*.

b. Suposem ara que els cònjuges tenen diferent veïnatge civil

i) Si l’elecció encaixa amb la prevista a l’art. 9.2 CCE, es pot entendre elegida la llei de la unitat territorial on tingui la residència habitual el cònjuge la residència del qual s’ha contemplat a l’hora de fer l’elecció, és a dir, la llei navarresa? Aquesta interpretació resulta qüestionable si s’han limitat a elegir la *lleí espanyola*; podria tenir sentit si haguessin elegit directament la llei navarresa.

Si es descarta l’opció anterior, ens trobem que, seguint la cascada de criteris de l’art. 9.2 CCE no podem identificar cap *lleí espanyola*, atès que fixen la primera residència habitual a Andorra i es casen a Andorra. Llavors encara podríem acudir a l’art. 16.3 CCE, que ens portaria a aplicar el CCE o bé, en canvi, es podria entendre aplicable l’art. 33.2 RREM, que ens menaria a la llei navarresa com a llei de la unitat territorial on s’ubica la residència contemplada en el moment de fer l’elecció.

ii) Si l’elecció no encaixa amb la de l’art. 9.2 CCE, una vegada elegida la llei espanyola, es pot considerar invàlida l’elecció per a identificar un concret Dret espanyol i passar llavors als següents criteris de l’art. 9.2 CCE (i art. 16.3 CCE o 33.2 RREM) o bé entendre que l’elecció preval, la qual cosa continua plantejant el problema de considerar elegida la llei navarresa si el que s’ha fet és elegir genèricament la *lleí espanyola*.

- b) Imaginem que els que elegeixen genèricament la *lleí espanyola* per raó de la residència habitual a Espanya són estrangers. Per exemple, dos andorrans que, abans de la celebració del matrimoni, elegeixen, en document autèntic, la lleí espanyola pel fet de residir a Catalunya en el moment de l'elecció i que es casen a Madrid i que fixen la seva residència habitual a Saragossa o a París.

Per a identificar quina lleí espanyola resultarà aplicable hem de recórrer a la regla de *remissió indirecta* de l'art. 33.1 RREM, que ens porta als art. 16.1 i 9.2 CCE. Malgrat tenir lleí personal comuna (tots dos són andorrans), cal descartar-la, atès que no és una *lleí espanyola*. Hem de continuar amb la resta de criteris de l'art. 9.2 CCE. Llavors:

- a. Cal entendre elegida la lleí catalana (com a lleí de la unitat territorial on està situada la residència habitual, atès que han elegit la lleí espanyola pel fet de residir a Catalunya)? Aquesta possibilitat no és evident i, de fet, resulta qüestionable si s'han limitat a elegir la *lleí espanyola*. Una altra cosa seria si, a més d'elegir la lleí espanyola, haguessin elegit la lleí catalana complint els requisits de l'art. 9.2 CCE²⁹⁹. En aquest cas, entendríem aplicable la lleí catalana malgrat tenir lleí personal comuna (la qual s'hauria de descartar per no ser una *lleí espanyola*). Ara bé, si no han elegit la lleí catalana, podrien voler elegir simplement la lleí espanyola que els toqués conforme a la remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM i els art. 16.1 i 9.2 CCE.
- b. O bé passem a la resta de criteris de l'art. 9.2 CCE? En aquest cas l'elecció haurà estat operativa per a identificar la *lleí espanyola*, però no una concreta *lleí espanyola*... Llavors hauríem de distingir segons si una vegada casats fixen la seva residència habitual a Saragossa o bé a París.

---

²⁹⁹ Vegeu l'apartat 2 d'aquest mateix epígraf.

- i. Si la fixen a Saragossa, resultarà aplicable la llei aragonesa, per raó de la residència habitual comuna immediatament posterior a la celebració.
- ii. Si una vegada casats van a viure a París, llavors resultarà aplicable el CCE per la llei del lloc de celebració (Madrid).

Si s'haguessin casat a París o a Andorra, caldria recórrer llavors a l'art. 33.2 RREM, el qual ens portaria a la llei catalana (art. 33.1.a o c RREM).

B) Elecció genèrica de la *lleí espanyola* per raó de la nacionalitat de qualsevol dels cònjuges o futurs cònjuges en el moment de l'acord (art. 22.1.b RREM).

Les hipòtesis que es poden plantejar també poden ser molt variades. Imaginem el cas d'un català i un andorrà que es casen a París i elegeixen la llei espanyola de la nacionalitat d'ella (art. 22.1.b RREM). Aquest cas admet diversos plantejaments:

- a) Partint de la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, acudim a l'art. 16.1.1a CCE i, en virtut del que preveu aquest precepte (en concret, que és llei personal la determinada pel veïnatge civil), entenem elegida la llei corresponent al veïnatge civil del cònjuge espanyol la llei personal (de la nacionalitat) del qual s'ha elegit, sense passar ni tan sols per l'art. 9.2 CCE ni haver de valorar si l'elecció s'ajusta o no al que estableix aquest últim precepte. Aquesta entenem que seria l'opció més operativa des del punt de vista de l'efecte directe del RREM i permetria esquivar si s'han complert o no els requisits per a l'elecció de llei de l'art. 9.2 CCE.
- b) Una altra opció seria entendre que la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM ens porta als art. 16.1 i 9.2 CCE. Llavors, si l'elecció encaixa amb la prevista en l'art. 9.2 CCE es podria considerar elegida la llei catalana. Però, si l'elecció no encaixa en l'art. 9.2 CCE, caldria considerar invàlida l'elecció per a identificar un concret Dret espanyol?

Si fos així, caldria anar baixant llavors en la cascada de criteris de l'art. 9.2 CCE i si no identifiquen cap *lleí espanyola* recórrer a l'art. 33.2 RREM. D'acord amb això, si immediatament després de la celebració del matrimoni haguessin fixat la residència habitual comuna a Barcelona, resultaria aplicable el Dret català, i si l'haguessin fixat a París, atès que s'han casat a París, caldria recórrer als criteris subsidiaris de l'art. 33.2 RREM (en concret, resultaria aplicable la llei espanyola amb la que els cònjuges tinguin una vinculació més estreta, ex art. 33.2.b RREM).

Si, variant una mica el supòsit, ambdós cònjuges fossin espanyols, però amb diferent veïnatge civil, segons aquesta segona interpretació, es podria plantejar l'aplicació de l'art. 16.3 CCE, que ens portaria al CCE.

En qualsevol cas, considerem preferible l'opció a (partint de la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM entendre elegida la llei personal corresponent al veïnatge civil ex art. 16.1.1a CCE).

2. Elecció directa de la *lleí catalana*

En cas d'Estats plurilegislatius com l'espanyol, la qüestió que es planteja és si els cònjuges o futurs cònjuges poden elegir directament una de les diverses lleis espanyoles. En concret, si poden elegir directament, per exemple, la llei catalana. És aquesta una qüestió que també es planteja en relació amb el RS, però la problemàtica és diferent, atès que en matèria successòria en l'àmbit interregional no es dona cap mena marge a l'autonomia de la voluntat conflictual; quant als efectes del matrimoni, en canvi, sí que es reconeix certa autonomia conflictual (art. 16.1 i 9.2 CCE). En contrast, l'elecció directa de la llei catalana no planteja cap dubte en relació amb el RRI o RRII, en els quals cada unitat territorial es considera com un *país* a efectes de determinar la llei aplicable (art. 22.1 RRI i 25.I RRII, que estableixen regles de *remissió directa*).

Quant al règim econòmic matrimonial, entenem que es pot elegir directament la llei catalana, en funció de la residència habitual o del veïnatge civil, sobretot

si l'elecció encaixa en allò previst en l'art. 9.2 CCE. De fet, tal com s'ha dit, no té massa sentit elegir la *lleí espanyola*; resultaria una elecció imprecisa, que no identificaria cap llei aplicable. Si, una vegada elegida la llei espanyola conforme a l'art. 22 RREM, es pot elegir una llei espanyola d'acord amb els art. 16.1 i 9.2 CCE, no hi hauria d'haver inconvenient en elegir directament una concreta llei espanyola, sobretot si es compleixen els requisits de l'art. 9.2 CCE. A més, sempre quedaria la possibilitat d'incorporar als capítols matrimonials el règim de la llei elegida (a mode d'autonomia de la voluntat materials); això no impediria, però, que la llei que regís el règim econòmic matrimonial fos una altra, les disposicions imperatives de la qual caldria respectar.

En qualsevol cas, s'ha d'admetre que la combinació del règim de determinació de la llei aplicable del RREM amb les de Dret interregional espanyol plantegen desajustaments importants. Pressuposant que el RREM permeti elegir una concreta llei espanyola, imaginem, per exemple, que dos navarresos que es casen a París i fixen la seva residència habitual immediatament després de la celebració del matrimoni a Catalunya elegeixin la llei espanyola i, en concret, la catalana per raó d'aquesta residència habitual a Catalunya (art. 22.1.a RREM); en aquest cas, l'aplicació de la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM ens portaria a l'art. 16.1 i 9.2 CCE, segons el qual la llei personal comuna, és a dir, la llei navarresa, hauria de prevaldre per davant de l'elecció... Aquest problema es podria obviar si el legislador estatal reformés les normes de conflicte interregional, fent prevaldre l'autonomia de la voluntat conflictual per sobre dels altres criteris que es puguin preveure.

4.2.2.2.1.2. *L'acord d'elecció*

Quant a la validesa formal, l'acord d'elecció de llei s'ha d'expressar *per escrit* i ha d'estar *datat* i *signat* per ambdós cònjuges (art. 23.1 RREM).

Ara bé, a més d'això, que són els *requisits mínims* segons l'atès 47 RREM (“[C]omo mínimo...”), pot ser que s'hagin de complir també els requisits formals addicionals previstos per a les capitulacions matrimonials segons la *lleí de l'Estat*

membre de la residència habitual dels dos o d'un dels cònjuges en el moment de l'acord (art. 23.2, 3 i 4 RREM i atès 47 RREM). Doncs bé, en el cas que la residència habitual estigui situada a Espanya, l'art. 23 RREM mena a la *lleí espanyola* i, a l'hora d'identificar quina *lleí espanyola* (art. 33 RREM), ens trobem que el Dret interregional, en l'art. 11 CCE (al que remet l'art. 16.1 CCE), reconeix un ampli marge per a la validesa formal de les capitulacions, en la mesura que s'ajustin a la llei del lloc de l'atorgament, a la llei aplicable al contingut, o a la llei personal del disponent o comuna dels atorgants i, en cas de contractes referits a béns immobles (no seria el cas), a la llei del lloc on aquests estiguin. Combinant això amb el que preveu l'art. 23 RREM, sembla que, caldrà complir els requisits formals que exigeixi alguna de les lleis espanyoles a les que condueixin els diferents punts de connexió que estableix l'art. 11 CCE, entre les quals hi pot haver la llei catalana. Això ens pot portar a tenir en compte, l'exigència d'escriptura pública prevista en l'art. 231-22.1 CCCat, encara que els cònjuges o futurs cònjuges elegeixin una altra llei. En definitiva, malgrat que els art. 231-19 i seg. CCCat no estiguin pensant en l'elecció de la llei aplicable, l'art. 23.2, 3 i 4 RREM reconduïx l'acord d'elecció de llei als requisits formals addicionals previstos per a les capitulacions.

Pel que fa a la validesa material de l'acord, caldrà estar al que disposi la llei elegida (art. 24 RREM).

4.2.2.2.2. Aplicació de la llei catalana quan els cònjuges no han elegit la llei aplicable

En general, quan els cònjuges no hagin elegit la llei aplicable i segons el RREM calgui aplicar la llei espanyola, la concreció de quina concreta llei espanyola resultarà aplicable requerirà passar, en principi, conforme a la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, per allò que resulti d'aplicar els art. 16.1 i 9.2 CCE. Partint d'això, la casuística pot ser molt diversa.

1. Imaginem que es tracta de dos espanyols o dos andorrans que es casen a París i fixen la seva primera residència habitual a Madrid:
  - a) Si es tracta de dos catalans, i en el benentès que es considera element rellevant per a la internacionalitat la celebració del

matrimoni a l'estranger³⁰⁰, resultarà aplicable la *lleí espanyola* pel fet de fixar la primera residència habitual a Madrid (art. 26.1.a RREM). Quant a quina concreta *lleí espanyola*, aplicant la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, caldrà concloure que és la catalana en virtut del primer criteri de l'art. 9.2 CCE (lleí personal comuna), al que acudim per la remissió que hi fa l'art. 16.1 CCE.

- b) Si es tracta de dos andorrans, l'art. 26.1.a RREM ens condueix també a la *lleí espanyola* (per la primera residència habitual a Madrid). Ara bé, a l'hora de determinar quina *lleí espanyola* resulta aplicable, en virtut de la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM i dels art. 16.1 i 9.2 CCE, serà el CCE, per la residència habitual immediatament posterior a la celebració a Madrid. Malgrat tenir els cònjuges lleí personal comuna (tots dos són andorrans), descartem el primer criteri de l'art. 9.2 CCE pel fet que no condueix a una *lleí espanyola* (lleí que resulta aplicable segons l'art. 26.1.a RREM). Si, modificant el supòsit, haguessin fixat la residència habitual immediatament després de la celebració del matrimoni a Barcelona, resultaria aplicable la lleí catalana.
- c) Si es tracta d'un català i un navarrès també resultarà aplicable la lleí espanyola segons el RREM (art. 26.1.a) i, en concret, ex art. 33.1 RREM, 16.1 i 9.2 CCE, el CCE (com a lleí de la residència habitual comuna immediatament posterior a la celebració). En la mateixa línia del que hem apuntat en el cas anterior, si modifiquem el supòsit i partim del fet que han fixat la residència habitual comuna immediatament després de la celebració del matrimoni a Barcelona, resultaria aplicable la lleí catalana.

- 2. Si es tracta d'un espanyol (amb veïnatge civil comú) i un estranger que es casen a Madrid i fixen la seva primera residència habitual comuna a Barcelona, conforme a l'art. 26 RREM resultarà aplicable la lleí espanyola (en funció de la primera residència habitual comuna) i, en concret, d'acord

---

³⁰⁰ Vegeu l'epígraf 4.2.1.2.

amb els art. 33.1 RREM i 16 i 9.2 CCE, la llei catalana, com a llei de la residència habitual immediatament posterior a la celebració.

3. En el cas de dos estrangers amb la mateixa nacionalitat que es casen a Barcelona i fixen la seva primera residència habitual comuna en aquesta ciutat, conforme a l'art. 26 RREM cal entendre aplicable la *lleí espanyola* (lleí de la primera residència habitual comuna). I a l'hora d'identificar quina *lleí espanyola* resulta aplicable, els art. 33.1 RREM, 16 i 9.2 CCE ens conduiran a la *lleí catalana*, com a lleí de la residència habitual comuna immediatament posterior a la celebració del matrimoni (no la lleí personal comuna, estrangera).
4. Imaginem el cas d'un català i un andorrà que es casen i no tenen residència habitual comuna després de la celebració del matrimoni. En aquest cas, no tenint residència habitual ni tampoc nacionalitat comunes, resultarà aplicable la lleí de l'Estat amb el que els cònjuges tinguin una connexió més estreta en el moment de la celebració del matrimoni (art. 26.1.c RREM). Si aquesta *lleí* és l'*espanyola* caldrà esbrinar també quina concreta lleí espanyola és l'aplicable segons la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM i els art. 16.1 i 9.2 CCE. I, no tenint lleí personal comuna ni residència habitual comuna, ni tampoc havent elegit la lleí aplicable, caldrà estar, en principi, a la lleí del lloc de celebració; és a dir:
  - a) Si s'han casat a Barcelona, tindrem que la lleí aplicable serà la catalana.
  - b) Si s'han casat a Madrid, la lleí aplicable serà el CCE.
  - c) Ara bé, si s'han casat a Andorra, tenim que la lleí del lloc de celebració no ens porta a una lleí espanyola (lleí aplicable segons el RREM pel criteri de la connexió més estreta de l'art. 26.1.c RREM). En aquest cas sembla que caldrà estar als criteris subsidiaris de remissió directa de l'art. 33.2 RREM, que ens portaran a la lleí de la unitat territorial on estigui ubicat l'element que determina la connexió més estreta (l'art. 33.2.c RREM).

5. En un cas com l'anterior en què els cònjuges no tenen residència habitual comuna després de la celebració, si tots dos tenen nacionalitat espanyola però diferent veïnatge civil i estem davant d'un conflicte internacional (per exemple pel lloc de celebració del matrimoni –si és que això es considera element rellevant d'internacionalitat³⁰¹–) semblaria que caldria recórrer a l'art. 16.3 CCE, de manera que resultarà aplicable el CCE. I, en concret, si es tractés d'un català i un mallorquí, ens conduiria al règim de separació de béns del CCE (art. 16.3.II CCE).

Finalment, quan conforme al RREM no resulti aplicable la *lleï espanyola*, malgrat que els cònjuges puguin tenir veïnatge civil català, ni tan sols es plantejarà la possibilitat d'aplicar la lleï catalana. Imaginem, per exemple, que es tracta de dos catalans que es casen i fixen la seva primera residència habitual a París i que no han fet *professio iuris*. En aquest cas la lleï aplicable al règim econòmic matrimonial, en virtut de l'art. 26 RREM, serà la lleï francesa. La solució era molt diferent abans de 29 de gener de 2019, atès que, essent competents els tribunals espanyols, resultava aplicable la lleï catalana (com a lleï personal comuna) conforme als art. 16.3 i 9.2 CCE.

4.2.2.2.3. Validesa formal de les capitulacions en cas de relació transfronterera

Segons l'art. 25 RREM, les capitulacions matrimonials (enteses com l'acord en virtut del qual els cònjuges o futurs cònjuges organitzen el seu règim econòmic matrimonial [art. 3.1.b RREM]) s'han d'expressar per escrit, datat i signat per ambdós cònjuges (art. 25.1 RREM). Ara bé, al marge d'aquests requisits mínims (vegeu l'atès 48 RREM –"[C]omo mínimo"–), si ambdós cònjuges tenen la seva residència habitual en un Estat membre de la UE que estableix requisits formals addicionals per a les capitulacions, també caldrà complir-los (art. 25.2.I RREM). Si resideixen en diferents Estats membres, llavors n'hi haurà prou amb complir els requisits addicionals que pugui establir la lleï d'un dels dos Estats (art. 25.2.II RREM). Si només un dels cònjuges resideix en un Estat membre, caldrà complir els requisits addicionals que pugui establir la lleï d'aquell Estat (art. 25.2.III

---

³⁰¹ Vegeu l'epígraf 4.2.1.2.

RREM)³⁰². Totes aquestes previsions ens poden portar a que siguin aplicables els requisits formals dels capítols matrimonials d'acord amb el Dret català. En aquest sentit, quan la residència dels cònjuges o d'un d'ells es situï a Espanya, conforme a la regla de remissió indirecta de l'art. 33.1 RREM, requerirà passar el filtre de l'art. 16.1 CCE i, tractant-se de qüestions formals, de l'art. 11 CCE (no l'art. 9.3 CCE). L'art. 11 CCE afavoreix la validesa de les capitulacions en la mesura que en matèria de forma i solemnitats dels negocis jurídics al·ludeix a la llei del lloc de l'atorgament, a la llei aplicable al contingut, o a la llei personal del disponent o comuna dels atorgants i, en cas de contractes referits a béns immobles (encara que en principi no seria el cas), a la llei del lloc on aquests estiguin. Caldrà complir, per tant, els requisits formals que exigeixi alguna de les lleis espanyoles a les que puguin portar els diferents punts de connexió que estableix l'art. 11 CCE.

Al marge d'això, si la llei aplicable al règim econòmic matrimonial imposa requisits formals addicionals, aquests seran aplicables (art. 25.3 RREM). D'acord amb això, si, conforme a les regles de remissió de l'art. 33 RREM, el règim econòmic matrimonial es regeix per la llei catalana, les capitulacions matrimonials s'hauran d'atorgar en escriptura pública conforme a l'art. 231-22.1 CCCat.

---

³⁰² Vegeu l'atès 48 RREM.

5. El Reglament (UE) 2016/1104, de 24 de juny de 2016, d'efectes patrimonials de les unions registrades

5.1. Presentació

Com hem anticipat en capítols precedents, el REPUR va ser adoptat, juntament amb el RREM, pel procediment de cooperació reforçada (art. 20 TUE i art. 326 i seg. TFUE)] –vegeu epígrafs 1.2.5 i 4.1.1–. Es tracta de dos instruments diferents, però els seus evidents paral·lelismes (per exemple, quant al contingut, l'entrada en vigor i l'aplicabilitat, i fins i tot la numeració dels articles) fan que puguin qualificar-se de “Reglaments bessons”.³⁰³ Com el RREM, el REPUR abasta els tres àmbits típics del DIPr: competència, llei aplicable i reconeixement i execució de resolucions, si bé, en aquest cas, en el context dels *efectes patrimonials de les unions registrades amb repercussions transfrontereres* (vegeu atès 14 REPUR). També com el RREM, va entrar en vigor el 28 de juliol de 2016, als vint dies de la seva publicació al DOUE –el 8 de juliol de 2016– (art. 70.1 REPUR), i és aplicable igualment des del 29 de gener de 2019, excepte els art. 63 i 64 REPUR –que ho són des del 29 d'abril de 2018 — i els art. 65, 66 i 67 REPUR –des del 29 de juliol de 2016– (art. 70.2 REPUR).³⁰⁴

5.2. L'àmbit d'aplicació material. El concepte d' “unión registrada”

El mimetisme entre REPUR i RREM continua en relació amb el respectiu àmbit d'aplicació material. Les exclusions són idèntiques (*cf.* art. 1.2 RREM i 1.2. REPUR), i el camp d'aplicació es defineix de manera molt semblant. El del RREM abasta els “regímenes económicos matrimoniales” (art. 1.1), mentre que el REPUR s'aplica als “efectos patrimoniales de las uniones registradas” (art. 1.1). Ara bé, si es comparen les definicions incloses en ambdós instruments (art. 3), podem observar en el REPUR un tret diferencial fonamental. Com hem vist, el RREM no defineix què s'entén per matrimoni (vegeu atès 17 RREM i epígraf 4.1.3.2), probablement perquè es considera una institució universal, de fàcil

---

³⁰³ Vegeu QUIÑONES ESCAMEZ, A.: “Els nous reglaments...”, *op. loc. cit.*, pàg. 20.

³⁰⁴ Amb tot, s'ha de tenir en compte que les disposicions del REPUR sobre llei aplicable s'apliquen tant a les unions que s'hagin inscrit al registre corresponent després del 29 de gener de 2019, com també a aquelles que, registrades abans, hagin elegit la llei aplicable als seus efectes patrimonials després del 29 de gener de 2019 (art. 69.3 REPUR).

individualització i prou ben definida pels Estats membres, a banda que d'aquesta manera s'aconsegueix que el RREM sigui neutral en relació amb l'admissibilitat dels matrimonis homosexuals, una qüestió que continua essent delicada per alguns Estats europeus.³⁰⁵ Doncs bé, el REPUR, en canvi, obre el seu llistat amb la següent definició de "unión registrada" (art. 3.1.a):

"...régimen de vida en común de dos personas regulado por ley, cuyo registro es obligatorio conforme a dicha ley y que cumple las formalidades jurídicas exigidas por dicha ley para su creación".

Es tracta d'un concepte que es defineix únicament a efectes del REPUR (atès 17 REPUR), és a dir, per a delimitar-ne l'àmbit subjectiu, però sense incidir en la conceptualització interna de la figura per part dels Estats membres. D'acord amb això, el REPUR no s'aplica als efectes patrimonials de totes les parelles extramatrimonials (recordem que els de les matrimonials cauen en l'àmbit del RREM), sinó que només considera els d'aquelles que encaixen en el concepte europeu d'"unión registrada".³⁰⁶

L'atès 16 REPUR ho justifica sobre la base de la següent distinció:

"El tratamiento dispensado a las formas de unión distintas del matrimonio difiere en las legislaciones de los distintos Estados miembros, por lo que debe establecerse una distinción entre las parejas cuya unión se halla institucionalmente sancionada mediante su registro ante una autoridad pública y las parejas vinculadas por uniones de hecho. Aunque algunos Estados miembros regulan este último tipo de unión, esta debe disociarse de las uniones registradas, cuyo carácter oficial permite tener en cuenta su especificidad y proceder a su regulación en el Derecho de la Unión.

---

³⁰⁵ En aquest sentit, vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, *op. cit.*, 2021, pàg. 215-231.

³⁰⁶ Pel que fa a la definició de "unión registrada", d'acord amb QUIÑONES ESCÁMEZ, "[E]n el vessant positiu, es podria afirmar que es tracta d'una unió de parella legal, en el sentit que ha de ser regulada per llei; amb un registre obligatori, que és determinat per la llei, i amb un règim patrimonial o un règim de béns amb efectes en l'àmbit civil. En el vessant negatiu, es podria afirmar que la unió registrada que defineix el Reglament no és la unió de parella lliure o fàctica, és a dir, la que només està basada en el fet de la convivència o en pactes o actes jurídics privats" (QUIÑONES ESCÁMEZ, A.: "Els nous reglaments...", *op. cit.*, 2019, pàg. 42).

Para facilitar el buen funcionamiento del mercado interior, procede eliminar los obstáculos a la libre circulación de las personas que hayan registrado su unión y, en particular, las dificultades que encuentran esas parejas en la administración y división de su patrimonio. Para alcanzar esos objetivos, el presente Reglamento debe reunir las disposiciones en materia de competencia, ley aplicable y reconocimiento, o, en su caso, aceptación, fuerza ejecutiva y ejecución de resoluciones, documentos públicos y transacciones judiciales.”

Així, a partir de la diversitat de models de regulació existents pel que fa a la convivència en parella no matrimonial, a l'hora de conceptuar la “unión registrada”, el REPUR pren com a decisiva l'oficialització de la relació de parella mitjançant la inscripció obligatòria en un registre públic.³⁰⁷ Com a conseqüència, el REPUR deixa fora del seu àmbit, com a mínim, totes aquelles parelles que existeixen extrarregistralment, encara que encaixin en la resta d'elements de la definició, és a dir, malgrat conformin un “régimen de vida en común regulado por la ley... y que cumplan las formalidades jurídicas exigidas por dicha ley para su creación”.

5.3. La no aplicabilitat del REPUR a les parelles estables catalanes

5.3.1. L'evolució de la regulació catalana sobre convivència en parella no matrimonial

El model català actual de convivència en parella no matrimonial és fruit d'una evolució legislativa de més de vint anys d'història. La repassem a continuació, per a destacar-ne una dada clau als efectes de determinar si el REPUR és aplicable o no a les parelles estables catalanes, com és el fet que aquestes sempre han pogut existir i desplegar els seus efectes civils desvinculades de qualsevol registre públic.

Els efectes civils de la convivència en parella no matrimonial es regularen per primera vegada a Catalunya a la Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables

---

³⁰⁷ Per una descripció completa dels diversos models a nivell de Dret comparat, vegeu : BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple...*, op. cit., 2021, pàg. 231-234.

de parella (en endavant, LUEP). La LUEP fou pionera a Espanya, perquè va ser la primera llei en regular les parelles estables com a institució i, sobretot, en reconèixer drets de tipus familiar i successori a parelles del mateix sexe. Aleshores, les diferències existents entre la unió estable heterosexual (que podent-se casar no ho feia) i l'homosexual (que encara no podia) van motivar que el legislador català es decidís per un model de *regulació dual*, que distingia segons l'orientació sexual dels membres de la parella. Pel que fa a les parelles heterosexuals, la LUEP pretenia atorgar una “regulació completa i matisada” a la convivència no matrimonial (vegeu Preàmbul LUEP, § 5). En canvi, a les parelles homosexuals volia conferir-los un estatut legal que les aproximés al matrimoni, al qual llavors no tenien accés. La distinció era rellevant, per exemple, quant als drets successoris del convivent supervivent, atès que la LUEP només en reconeixia a les unions homosexuals. Però l'orientació sexual de la parella també incidia en els requisits exigits per a esdevenir unió estable. Així, la parella heterosexual podia adquirir aquella condició tant *ex lege* (per la convivència ininterrompuda durant dos anys o per la mera convivència si la parella tenia un fill comú) com *ex voluntate* (per acord de voluntats formalitzat en escriptura pública). Per contra, la condició d'unió estable homosexual podia només adquirir-se per mitjà d'aquesta darrera possibilitat.³⁰⁸ La inscripció de la parella en un registre no es preveia a cap efecte. De fet, a Catalunya, els anomenats *Registres Municipals d'Unions Civils*, que es popularitzaren a partir de l'any 1994, data de creació del de Barcelona, foren majoritàriament suprimits a partir de l'entrada en vigor del Llibre segon CCCat.

El model de regulació dual en funció de l'orientació sexual va perdre tota la lògica arran de l'aprovació de la Llei 13/2005, d'1 de juliol (“por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio” [BOE núm. 157, de 2 de juliol de 2005]): en fer accessible el matrimoni també a les parelles homosexuals, la Llei 13/2005 va imposar de retruc que la normativa catalana s'hi hagués d'adaptar, ja que la distinció entre parelles homosexuals i heterosexuals ja no tenia justificació. El primer pas en aquest sentit es va fer amb la Llei 10/2008, que va equiparar totalment cònjuge vidu i convivent en parella estable

---

³⁰⁸ Vegeu: ARNAU RAVENTÓS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de família. Teoria i casos*, 2a ed., Atelier, Barcelona, 2021, pàg. 239.

supervivent a efectes successoris amb independència de l'orientació sexual de la parella (Llei 10/2008 Preàmbul V, § 2). En aquesta mateixa línia, és a dir, sense distingir en funció de l'orientació sexual, la Llei 25/2010 va redefinir el concepte de convivència estable i va establir una nova regulació dels seus efectes en l'àmbit familiar que es limita, en general, a donar cobertura als eventuais perjudicis econòmics derivats del cessament de la convivència.³⁰⁹ Avui, d'acord amb l'art. 234-1 CCCat, les parelles de dues persones que conviuen en una comunitat de vida anàloga a la matrimonial es consideren parella estable en qualsevol dels tres casos següents: si la convivència dura més de dos anys ininterromputs, si durant la convivència tenen un fill comú o si formalitzen la relació en escriptura pública. Noti's que la inscripció en un registre no apareix entre els factors que permeten qualificar d'estable la parella.

Ara bé, com a última fita en aquesta evolució, hem de fer referència al Decret-Llei 3/2015, de 6 d'octubre, "de modificació de la Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relativa a la creació del Registre de parelles estables" (en endavant, Decret-Llei 3/2015)³¹⁰, El Decret-Llei 3/2015 va determinar la creació del "Registre de parelles estables de Catalunya" (en endavant RPEC), adscrit al Departament de Justícia de la Generalitat i que funciona efectivament des de l'1 d'abril de 2017, a partir de l'aprovació, mitjançant l'Ordre JUS/44/2017, de 28 de març, del "Reglament del Registre de parelles estables de Catalunya" (en endavant, RRPEC).³¹¹ D'acord amb la DA 10a.2 de la Llei 25/2010, s'hi inscriuen les escriptures públiques de constitució de les parelles estables, les seves modificacions i, si s'escau, la seva extinció, com també les actes de notorietat relatives als supòsits regulats per l'art. art. 234-1.a (convivència ininterrompuda durant dos anys) i b (fill comú de la parella) CCCat. Però per a accedir al registre no s'exigeix la prèvia intervenció notarial. Com a mer tràmit administratiu, les parelles constituïdes segons l'art. 234-1.a i b CCCat han de presentar simplement una sol·licitud acompanyada dels documents que acreditin l'existència de la parella (havent-n'hi prou amb aportar el certificat

---

³⁰⁹ Vegeu: ARNAU RAVENTÓS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de família. Teoria i casos*, op. loc. cit., 2021, pàg. 240.

³¹⁰ DOGC núm. 6972, de 8 de octubre de 2015.

³¹¹ DOGC núm. 7341, de 31 de març de 2017.

municipal d'empadronament i, si escau, el llibre de família o la certificació de naixement on consti la descendència comú) i d'una declaració responsable en virtut de la qual ambdós convivents manifestin que compleixen els requisits legals. *La inscripció és voluntària i no té en cap cas caràcter constitutiu* (art. 4 RRPEC), sinó que serveix únicament per a acreditar que la parella existeix, sens perjudici que als efectes civils regulats al CCCat la parella pugui també acreditar-se per altres mitjans. La creació del registre no tingué res a veure amb un canvi d'orientació quant al model de regulació de la convivència no matrimonial a Catalunya, sinó que va obeir fonamentalment a la necessitat de facilitar la prova de l'existència de la parella als efectes de poder percebre de la Seguretat Social la pensió de viduïtat (art. 221 TRLGSS). D'altra banda, el registre possibilita aplicar a la parella estable inscrita el RD 240/2007, de 16 de febrero, "sobre entrada, libre circulación y residencia en España de ciudadanos de los Estados miembros de la Unión Europea y de otros Estados parte en el Acuerdo sobre el Espacio Económico Europeo" (art. 2 bis.1.b RD 240/2007).

5.3.2. És la parella estable catalana una unió registrada europea?

El dubte s'origina a partir de la definició d' "unión registrada" ex art. 3.1.a REPUR. El legislador europeu ha decidit deixar-ne fora, com hem vist, les parelles no registrades. En clau catalana, l'exclusió abasta amb total seguretat les parelles de constitució merament factual (convivència ininterrompuda durant dos anys o fill comú durant la convivència; art. 234-1.a i b CCCat) no inscrites. També en queden fora les formalitzades en escriptura pública (art. 234-1.c CCCat) que tampoc no s'hagin inscrit. Ara bé, l'existència del RPEC, que en possibilita la inscripció, permet plantejar si les parelles estables que s'hi inscriuen (tant les factuais com les formals) han de ser o no considerades "uniones registradas" als efectes del REPUR.

En el Preàmbul del Decret-Llei 3/2015 s'hi menciona la Proposta de REPUR:

"A més, actualment estan en estudi en la Unió Europea els treballs sobre la Proposta de reglament del Consell relatiu a la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de resolucions en matèria d'efectes patrimonials de les unions registrades, que es va fer públic el

març de 2011. En l'esmentada Proposta queda clar que les institucions europees tenen la intenció de regular de forma completa la resolució dels conflictes de lleis en matèria d'unions estables de parella; ara bé, només "les unions registrades", que es defineixen com aquelles en el registre de les quals intervé una autoritat pública. Per tant, hem d'evidenciar que la parella estable catalana constituïda d'acord amb el dret civil de Catalunya, una de les parts de la qual sigui estrangera, podria quedar fora de l'àmbit d'aplicació del futur reglament de la Unió Europea, perquè no se la reconeixeria com a tal pel fet de no constar inscrita en cap registre públic."

De la definició d'unió registrada de la Proposta, la mateixa que ha acabat al text final del REPUR, el Preàmbul en destaca la necessària intervenció d'una autoritat pública. Sembla pressuposar-se que la inscripció de la parella al RPEC compliria aquell requisit i elevaria la parella estable catalana a la condició d'"unió registrada" europea. En la definició d'aquesta darrera, però, i això s'oblidava, s'hi exigeix que la inscripció registral es configuri com obligatòria ("cuyo registro es obligatorio"). L'obligatorietat del registre apareix també als atesos 35 ("registro obligatorio de la unión para su creación") i 48 ("ley del Estado en virtud de la cual se haya realizado el registro obligatorio de la unión") REPUR.

Així mateix, s'ha de tenir en compte que la definició de «unión de hecho inscrita» del Conveni de Munich de 5 de setembre de 2007, "relativo al reconocimiento de uniones de hecho inscritas", un dels pocs precedents del DIPR que trobem en aquesta matèria, no parla d'inscripció obligatòria ("compromiso de vida en común entre dos personas del mismo sexo o de sexo diferente, que dé lugar a una inscripción registral efectuada ante una autoridad pública, con excepción del matrimonio" [art. 1]). El fet que, en canvi, aquesta exigència s'hagi incorporat al REPUR és indicatiu d'una voluntat d'excloure del seu àmbit d'aplicació les unions d'inscripció no obligatòria.

Per contra, com hem vist, la inscripció al RPEC no és ni constitutiva ni obligatòria, sinó que és merament declarativa ("a l'efecte de publicitat", segons la DA 10a CCCat) i voluntària. Ho rebla l'art. 4.1 RRPEC, en virtut del qual, "la inscripció de

la parella estable en el Registre és voluntària, no té caràcter constitutiu i requereix el consentiment dels dos convivents en parella estable”.³¹²

D’acord amb el “Dictamen 30/2017, “sobre el Projecte d’ordre pel qual s’aprova el Reglament del Registre de parelles estables de Catalunya”³¹³, elaborat per la Comissió Jurídica Assessora, “L’article 4 sanciona el caràcter voluntari del Registre, juntament amb el de merament declaratiu o de publicitat de la convivència i de no tenir caràcter constitutiu. El caràcter voluntari no necessàriament equival a no tenir caràcter constitutiu, són característiques diferents, per bé que en aquesta realitat pot semblar que una porta a l’altra. La voluntarietat implica que pot haver-hi parelles vàlidament constituïdes d’acord amb el dret català però no inscrites al Registre. Quant al caràcter no constitutiu, en canvi, vol dir que les parelles existeixen al marge de la publicitat del Registre, i li són anteriors, com a realitat extraregstral. Ambdues característiques s’ajusten al règim legal de les parelles estables, que no pot ser modificat per via reglamentària, i tant per les inscripcions de la convivència en parella constituïda factualment com formalment. A diferència del model català, existeixen regulacions de les parelles estables a l’Estat on la inscripció al registre és constitutiva. De fet, el recent Reglament UE 2016/1104 del Consell de 24 de juny de 2016, pel qual s’estableix una cooperació reforçada en l’àmbit de la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l’execució de resolucions en matèria d’efectes patrimonials de les unions registres. d’acord amb l’article 3.1.a), que defineix les unions registrades, s’aplica només al “régimen de vida en común de dos personas regulado por ley, cuyo registro es obligatorio conforme a dicha ley y que cumple las formalidades jurídicas exigidas por dicha ley para su creación”. I en molts

---

³¹² És interessant fer notar que al text de l’Ordre que aprova el RRPEC no es fa ja cap referència al REPUR, sinó que la creació del RPEC es justifica únicament en la necessitat d’acomodar la regulació catalana als requisits establerts per la legislació de la Seguretat Social pel que fa a la pensió de viduïtat. En aquest sentit, el RPEC s’hi presenta com un “registre de caràcter administratiu creat amb la voluntat que esdevingui un mitjà útil i suficient per acreditar l’existència de la parella estable”.

³¹³ El Dictamen complet pot consultar-se a: www.justicia.gencat.cat/web/shared/Transparencia/normativa-en-tramit/JUS/finalitzats/ordres/ordre-parelles-estables/po_parelles_assessoria.pdf

ordenaments el sentit de "parelles registrades" o *registered partnership* es refereix només a les parelles del mateix sexe que tenen un règim jurídic igual al del matrimoni però amb un nom diferent amb inscripció constitutiva en un registre. El cas més clar és l'alemany de les *Eingetragenen Partnerschaften*, però també l'andorrà de les unions civils, d'acord amb la regulació de la Llei 34/2014, de 27 de novembre, qualificada de les unions civils i de modificació de la Llei qualificada del matrimoni, de 30 de juny de 1995".

És molt probable que el TJUE s'hagi de manifestar en un futur proper sobre l'abast del concepte europeu de "unión registrada". Mentrestant, hem de concloure que la parella estable catalana no ho és a efectes del REPUR, ni tan sols si ha accedit al RPEC, el qual, com hem vist, és un registre d'eficàcia merament informativa. De fet, tenint en compte l'evolució del Dret català en la matèria, pot afirmar-se que la "unión registrada" hi és i hi ha estat sempre una institució desconeguda. Així doncs, atès que la parella estable catalana està exclosa del REPUR, les normes de conflicte europees serveixen únicament per resoldre aquells conflictes que es verifiquen entre dues o més normes estrangeres (o, si més no, entre una norma estrangera i una norma no catalana), i, de moment, en cap cas no poden conduir a l'aplicació de la regulació catalana de les parelles estables. Dit d'una altra manera, en matèria d'unions registrades, a dia d'avui, és impossible que hi hagi un conflicte d'aplicació entre una regulació estrangera i el Dret català actual perquè aquest no les contempla.

5.4. El panorama a Espanya i les opcions del legislador català

A Espanya, on coexisteix una pluralitat de regulacions autonòmiques ben heterogènia en matèria de parelles no matrimonials, el REPUR planteja importants dubtes d'aplicabilitat. No hi ha un registre de parelles estatal, i les lleis civils autonòmiques que exigeixen el registre obligatori a efectes patrimonials són

l'excepció.³¹⁴ Actualment, ho preveuen només els Drets balear,³¹⁵ basc³¹⁶ i gallec³¹⁷, per la via d'atribuir valor constitutiu a la inscripció (cal considerar que tota inscripció constitutiva és obligatòria a efectes civils, tot i que l'afirmació inversa no sigui necessàriament certa). En el Dret aragonès, la inscripció és obligatòria només a efectes administratius³¹⁸ i, en el navarrès, com en el català, la inscripció és voluntària i amb efectes merament probatoris³¹⁹. El panorama és d'un embull considerable, ja que tampoc no és evident que les parelles creades i registrades en el marc de Comunitats Autònomes on sí s'exigeix la inscripció obligatòria entrin en l'àmbit d'aplicació del REPUR, atesa la competència exclusiva de l'Estat en matèria d'ordenació dels registres públics (art. 149.1.8 CE), que fa que els autonòmics puguin només ser de caire administratiu, sense funcions de fe pública i publicitat envers tercers, pròpies dels registres civils. Del silenci del REPUR quant a si la inscripció obligatòria s'ha de practicar en un registre civil o n'hi ha prou amb fer-ho en un d'administratiu, podria deduir-se que decidir aquest extrem és cosa de cada ordenament jurídic. De moment, l'únic que sabem és que el registre ha d'existir i ha de ser obligatori.³²⁰ Si s'admetés aquesta possibilitat (inscripció obligatòria a efectes civils en un registre administratiu), tindríem que, a dia d'avui, les parelles d'aquelles legislacions autonòmiques que preveuen el registre obligatori (la balear, la basca i la gallega)

---

³¹⁴ Deixem de banda les regulacions de naturalesa pública administrativa d'aquelles Comunitats Autònomes que no tenen competència en matèria civil i que, per tant, no poden regular els efectes patrimonials de les unions registrades (Andalusia, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Extremadura, Illes Canàries, La Rioja, Madrid, Múrcia i València).

³¹⁵ Vegeu art. 1.2 Llei 18/2001, de 19 de desembre, "de Parelles Estables de les Illes Balears".

³¹⁶ Vegeu art. 3 Llei 2/2003, de 7 de maig, "reguladora de las parejas de hecho". Quant a les interaccions entre la normativa basca de parelles i el REPUR, vegeu: MAGALLÓN ELOSEGUI, N., "El Reglamento (UE) 1104/2016 en materia de efectos patrimoniales de las uniones registradas y las parejas de hecho en el País Vasco."

³¹⁷ Vegeu DA 3ª de la Llei 2/2006, de 14 de juny, "de Derecho civil de Galicia", modificada per la Llei 10/2007, de 28 de juny, "de reforma de la disposición adicional tercera de la Ley 2/2006, de 14 de junio, de derecho civil de Galicia".

³¹⁸ Vegeu art. 303 a 315 Decret Legislatiu 1/2011, de 22 de març, "por el que se aprueba el Código del Derecho Foral de Aragón".

³¹⁹ Vegeu Ley 106 de la Ley Foral 41/2019, de 4 d'abril, "de modificación y actualización de la compilación del Derecho Civil Foral de Navarra o Fuero Nuevo".

³²⁰ En aquest sentit, vegeu: SOTO MOYA, M., "El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de Derecho internacional privado", *Revista electrónica de estudios internacionales*, núm. 35, 2018, pàg. 21.

serien les úniques que mereixerien la consideració d'unions registrades a efectes del REPUR. Tanmateix, causa estranyesa –i planteja dubtes de constitucionalitat– que l'obligatorietat a efectes civils pugui aconseguir-se a través de la inscripció en un registre “merament administratiu”, o, el que és el mateix, que un registre obligatori a efectes civils pugui realment ser considerat administratiu.³²¹ En qualsevol cas, no és gens engrescador pensar que potser el REPUR només pot ser aplicat a unions registrades estrangeres.

Doncs bé, pel que fa a Catalunya, la no aplicació del REPUR als conflictes internacionals que puguin implicar la normativa catalana de parelles estables (per tractar-se de conflictes de lleis sobre unions no registrades), fa que aquests s'hagin de resoldre encara per les normes internes espanyoles de DIPr. Però com és ben sabut, el sistema espanyol no compta amb cap norma de conflicte en matèria de convivències en parella no matrimonial, ni registrades ni no registrades, de manera que el conflicte de lleis haurà de seguir resolent-se com fins ara, és a dir, mitjançant les diverses teories que s'han proposat per a omplir la llacuna –algunes des d'abans fins i tot que les Comunitats Autònomes comencessin a legislar sobre la matèria– i que, eventualment, la jurisprudència ha acabat fent seves. Des de les que proposen un *enfocament casuístic*, recurrent a les solucions sectorials existents en funció de la concreta pretensió formulada,³²² fins a les que adopten un *enfocament unitari*, segons el qual, el nucli de qüestions essencials de les parelles no casades –constitució, efectes personals i patrimonials i dissolució – s'haurien de regir per una única llei, la qual, tenint en compte el caràcter familiar de la institució, s'hauria de trobar a partir de l'art. 9.1 CCE (“derechos y deberes de familia”), que mena a la llei nacional

---

³²¹ En aquest sentit, cal recordar la STC 7/2019, de 17 de gener (BOE núm. 39, de 14 de febrer de 2019), que, després d'admetre la competència de les Comunitats Autònomes per a crear registres de naturalesa administrativa, declarà inconstitucional l'art. 10 de la Llei 10/2017, del 27 de juny, de les voluntats digitals i de modificació dels llibres segon i Quart del Codi civil de Catalunya (DOGC 29 de juny del 2017), en el que es preveia incorporar una DA III al llibre quart del CCCat ordenant la creació del “Registre electrònic de voluntats digitals”. Malgrat que el preàmbul de la llei citada el descriu com un registre administratiu (vegeu Preàmbul II, § 7), el TC en declara la inconstitucionalitat perquè l'eficàcia civil del negoci (el document de voluntats digitals: art. 411-10.3.b CCCat, inconstitucional) es feia dependre de la inscripció registral.

³²² Vegeu: SÁNCHEZ LORENZO, S., “Las parejas no casadas ante el Derecho internacional privado”, *Revista Española de Derecho Internacional*, XLI (1989-2), pàg. 487-532; més recentment, vegeu: PALAO MORENO, G., “Matrimonio: celebración y relaciones entre los cónyuges”, a ESPLUGUES MOTA, C., IGLESIAS BUHIGUES, J. L., PALAO MORENO, G., *Derecho internacional privado*, 13a ed., València, 2019, pàg. 477.

comuna dels convivents, subsidiàriament, anar a la de la seva residència habitual comuna (art. 9.10 CCE) i, a manca d'aquesta, recórrer al principi general de DIPr dels vincles més estrets³²³.

Davant de tot plegat, al legislador català se li presenten dues opcions.

- La primera passaria per exigir la inscripció al RPEC amb caràcter obligatori. Seria un canvi de model total en la matèria, atès que ja no hi podria haver parelles vàlidament constituïdes d'acord amb el Dret català però no inscrites al RPEC. Caldria reformar l'art. 234-1 CCCat i la DA 10a.2 de la llei 25/2010, així com la normativa del RPEC, i implicaria descartar el model factual. La prova de l'existència de la parella es veuria facilitada, però, en contrapartida, la protecció del convivent feble en cas d'extinció de la relació, pel que fa a les parelles no inscrites, s'hauria de regir per principis generals, com ara el de l'enriquiment injustificat, i es faria dependre del criteri oscil·lant de la jurisprudència. D'aquesta manera, però, i sens perjudici del que direm més avall, la parella estable catalana podria potser esdevenir "unión registrada" europea i en cas de conflicte internacional li aplicariem el REPUR. D'altra banda, se sortiria de l'amenaça d'inconstitucionalitat que encara avui presenta la STC 93/2013 (BOE 23 de maig de 2013). Recordem que l'aplicació a Catalunya de la doctrina del TC en aquesta sentència podria conduir a la inconstitucionalitat de tots els preceptes que actualment atribueixen a la parella estable (com a mínim a la no escripturada) efectes en cas d'extinció per crisi (art. 234-4.2 i 234-7 a 234-14 CCCat) o drets successoris al convivent supervivent (art. 441-2.1, 442-3 a 442-7 i 452-1 a 452-6 CCCat).³²⁴ Segons el TC, l'establiment d'un règim jurídic legal per a la parella, sense que els seus membres hagin manifestat la voluntat de

---

³²³ Vegeu: FONTANELLAS MORELL, J. M., "Noves perspectives per a una regulació de les unions de fet en el dret internacional privat espanyol, a MARTINELL, J. M., ARECES PIÑOL (ed.), *Uniones de hecho*, Lleida, 1998, pàg. 233-245; en sentit semblant, vegeu també ESPINAR VICENTE, J. M., *El matrimonio y las familias en el sistema de Derecho internacional privado*, Civitas, Madrid, 1996, pàg. 276.

³²⁴ Vegeu: TARABAL BOSCH, J., "Comentari a l'art. 234-1 CCCat", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (Dir.), FARNÓS AMORÓS, E. (Coord.), *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya: família i relacions convivencials d'ajuda mútua*, Atelier, 2014, pàg. 484.

sotmetre's-hi, vulnera els drets constitucionals al lliure desenvolupament de la personalitat (art. 10.1 CE) i a la intimitat personal i familiar (art. 18.1 CE). Exigint la inscripció amb caràcter obligatori aquest problema quedaria resolt. Ara bé, potser seria despullar un sant per vestir-ne un altre, ja que l'amenaça d'inconstitucionalitat es traslladaria a l'àmbit competencial i, més concretament, a la qüestió de si exigir una inscripció obligatòria a efectes civils toparia amb la competència exclusiva de l'Estat en matèria d'ordenació de registres públics (art. 149.1.8 CE).³²⁵

- Potser, doncs, la millor opció seria la segona: no fer res. La regulació catalana de les parelles es basa en un model estrictament convivencial, sens perjudici que aquelles que ho desitgin puguin formalitzar la seva relació en escriptura pública (art. 234-1.c CCCat) i que, a determinats efectes (com ara el dret a percebre la pensió de viduïtat, que, però, no depèn de Catalunya), calgui la inscripció al RPEC. Els efectes legals en l'àmbit patrimonial són mínims, de caràcter tuitiu i d'aplicació eventual.³²⁶ Durant la convivència són pràcticament inexistents (excepte el de l'art. 234-8 CCCat, en matèria de disposició de l'habitatge familiar, que és una norma de protecció de la família) i, en cas d'extinció de la parella, s'encaminen únicament a protegir la part perjudicada (extinció *inter vivos*) o a beneficiar qui el difunt presumiblement hauria volgut afavorir (extinció per mort). En aquest sentit, és més que discutible que la normativa catalana actual contravingui el lliure desenvolupament de la personalitat o constitueixi una intromissió injustificada en l'esfera d'intimitat de les persones (*cf.* STC 93/2013). Sense voler cridar el mal temps, és un bon símptoma que nou anys després de la STC 93/2013 encara no tinguem

---

³²⁵ En aquest sentit, segons SOLÉ RESINA, l'opció de "modificar el sistema adoptat per la legislació catalana i canviar-lo en favor d'un altre que estableixi el registre constitutiu i obligatori de la parella estable, als efectes que resulti d'aplicació el [REPUR]...no superaria el filtre de constitucionalitat, perquè si la inscripció de la parella estable té efectes civils, el registre passa a tenir caràcter civil i la competència per la seva creació i regulació és exclusiva de l'Estat (art. 149.1.8 CE)". Vegeu: SOLÉ RESINA, J., "Revisió de la regulació catalana de la convivència en parella estable", a Badosa Coll, F., (Dir.), GINEBRA MOLINS, M. E., LAUROBA LACASA, M. E. (Coord.), *Estudis de Dret Català. Llibre homenatge a ANTONI MIRAMBELL I ABANCÓ*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 611.

³²⁶ Vegeu: TARABAL BOSCH, J., "Comentari a l'art. 234-1 CCCat", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (Dir.), FARNÓS AMORÓS, E. (Coord.), *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya: família i relacions convivencials d'ajuda mútua, op. loc. cit.*, pàg. 484.

notícia de cap qüestió d'inconstitucionalitat contra la normativa catalana. D'altra banda, el REPUR exclou del seu àmbit els models convivencials com el català i se centra en el de les “unions registrades”, però sense en cap moment imposar (perquè tampoc no podria fer-ho) que els drets nacionals l'adoptin (vegeu atès 7 REPUR). Les normes sobre conflictes de lleis només poden provenir de l'Estat (el qual, de moment, sobre aquesta matèria no ha mostrat gens d'interès) o de la UE.³²⁷ Caldrà, per tant, esperar.

6. El Reglament (CE) 4/2009, de 18 de desembre de 2008, en matèria d'obligacions d'aliments

6.1. Presentació. La remissió al Protocol de la Haia de 2007, sobre la llei aplicable a les obligacions alimentàries

En vigor des del 30 de gener de 2009, el Reglament 4/2009 aborda, a nivell de la UE, les qüestions de DIPr que afecten les obligacions d'aliments d'origen familiar (en la noció d'aquesta mena d'obligacions pròpia de l'instrument i que tractarem més endavant): competència judicial (Capítol II), llei aplicable (Capítol III), reconeixement, força executiva i execució de resolucions (Capítol IV), accés a la justícia –justícia gratuïta– (Capítol V), transaccions judicials i documents públics amb força executiva (Capítol VI) i cooperació entre autoritats centrals (Capítol VII). Tanmateix, els aspectes relatius a la llei aplicable, àmbit en el que se centra el nostre estudi, es ventilen en l'únic precepte que integra el Capítol III (“Ley aplicable”), l'art. 15 (“Determinación de la ley aplicable”), mitjançant la següent remissió al PLH 2007³²⁸⁻³²⁹

---

³²⁷ En aquest sentit, no s'ha de descartar que s'avanci en l'elaboració d'un instrument internacional sobre les parelles no registrades. En el marc de la Conferència de la Haia la qüestió s'estudia des de fa temps, tot i que sembla que els treballs són encara a les beceroles. Vegeu: www.hcch.net/fr/projects/legislative-projects/cohabitation.

³²⁸ Per a una correcta interpretació dels preceptes del PLH 2007, a més de la jurisprudència del TJUE, resulta fonamental l' *Informe explicativo*, redactat per Andrea BONOMI i publicat per l'Oficina Permanent de la Conferència de La Haya de Dret Internacional Privat (en endavant, *Informe BONOMI*): www.assets.hcch.net/docs/84e93f6d-87ed-4928-8c65-13a3350ab23f.pdf. En certa mesura, el text de l'informe compleix en l'àmbit del PLH 2007 la funció pròpia dels atesos en els Reglaments europeus.

³²⁹ Val a dir que la UE va ingressar com a membre de la Conferència de la Haia de DIPr el 3 d'abril de 2007. Vegeu la Decisió del Consell, de 5 d'octubre de 2006, “sobre la adhesió de la

“La ley aplicable a las obligaciones de alimentos se determinará de acuerdo con el Protocolo de la Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias... en los Estados miembros que estén vinculados por este instrumento”.

D'acord amb l'atès 20 Reglament 4/2009:

“En el presente Reglamento conviene prever que, para los Estados miembros que estén vinculados por el Protocolo de La Haya de 2007, las disposiciones relativas a las normas de conflicto de leyes aplicables son las previstas en dicho Protocolo. A tal fin, debería insertarse una disposición que remita a dicho Protocolo, que será celebrado por la Comunidad en el momento oportuno para permitir la aplicación del presente Reglamento. Para tener en cuenta la posibilidad de que el Protocolo de La Haya de 2007 no se aplique a todos los Estados miembros, es conveniente establecer, a efectos del reconocimiento, de la fuerza ejecutiva y de la ejecución de resoluciones, una distinción entre los Estados miembros que están vinculados por el Protocolo de La Haya de 2007 y los que no lo están”.

La UE es va adherir al PLH 2007 a partir de la Decisió del Consell de 30 de novembre de 2009, i aquest és aplicable per la via de la remissió de l'art. 15 Reglament 4/2009 a tots els Estats membres (excepte a Dinamarca)³³⁰ des del 18 de juny de 2011 (art. 76 Reglament 4/2009).³³¹

Comunidad a la Conferencia de La Haya de Derecho Internacional Privado”, consultable a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A32006D0719>. Vegeu BORRÀS RODRÍGUEZ, A., “La Comunidad Europea como miembro de la conferencia de La Haya de Derecho internacional privado”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, VII, 2007, pàg. 1305-1318.

³³⁰ Vegeu l'atès 48 Reglament 4/2009 i els art.1 i 2 del Protocol núm. 22 sobre la posició de Dinamarca annex al Tractat de funcionament de la UE.

³³¹ La Decisió del Consell, de 30 de novembre de 2009, “relativa a la adhesión de la CE al Protocolo de la Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la Ley aplicable a las obligaciones alimenticias” (DOUE 331, de 16 de desembre 2009) declarava (art. 4) que “[l]a Comunidad Europea ...aplicará las normas establecidas en el Protocolo con carácter provisional a partir del 18 de junio de 2011, fecha de aplicación del Reglamento (CE) nº 4/2009 del Consejo, de 18 de diciembre de 2008, relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y la cooperación en materia de obligaciones de alimentos (1), si dicho

L'opció per no regular directament les qüestions sobre llei aplicable i remetre's al PLH 2007 fou criticada inicialment, especialment pels problemes que plantejava quant a l'entrada en vigor del Reglament 4/2009, atès que la del Protocol no es verificaria fins a l'1 d'agost de 2013, i que se'n podia deduir la incapacitat en el si de la UE per arribar a un acord sobre la matèria.³³² Però ara que la solució està ja assentada, se'n poden assenyalar també aspectes positius.³³³ Les normes del Protocol han passat a formar part del Dret de la UE, de manera que poden ser interpretades pel TJUE. En clau de Dret espanyol, a més, s'ha de tenir en compte que segons l'art. 9.7 CC “[l]a ley aplicable a las obligaciones de alimentos entre parientes se determinará de acuerdo con el Protocolo de La Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias o texto legal que lo sustituya”. A partir de la remissió de l'art. 16.1 CCE a les normes de DIPr per a resoldre els conflictes interregionals, tenim que en matèria d'aliments, a diferència del que passa en matèria successòria o de règims econòmics matrimonials (vegeu, respectivament, epígrafs 7.2.1.2 i 4.2.1.2), un mateix conjunt de normes de dret aplicable, el del PLH 2007, serveix per resoldre tant els conflictes internacionals com els interregionals (vegeu l'epígraf 6.6.1).

Protocolo no hubiere entrado en vigor en esa fecha de conformidad con su artículo 25, apartado 1”. El PLH 2007 va entrar finalment en vigor l'1 d'agost de 2013.

³³² Vegeu l'entrada del blog “Conflictus Legum” de GARAU SOBRINO, F., “Reglamento Bruselas III (o Bruselas 2'5) (DOUE de 10-1-2009)” de 10 de gener de 2009: <https://conflictuslegum.blogspot.com/2009/01/reglamento-bruselas-iii-o-bruselas-25.html>.

Rodríguez Vázquez descriu l'opció del legislador europeu com “el talón de Aquiles” del Reglament 4/2009” (Rodríguez Vázquez, “La regulación del Reglamento 4/2009 en materia de obligaciones de alimentos: competencia judicial internacional, ley aplicable y reconocimiento y ejecución de sentencias”, *REEI*, 19, 2010, pàg. 1-30, pàg. 18-25; accessible des de <http://www.reei.org/index.php/revista/num19/articulos/regulacion-reglamento-42009-materia-obligaciones-alimentos-competencia-judicial-internacional-ley-aplicable-reconocimiento-ejecucion-sentencias>).

³³³ CARRASCOSA GONZÁLEZ parla del “abandono del eurocentrismo legal propio de la UE”, si bé alerta que l'opció també pot ser interpretada com “una especie de “componenda” entre la UE y la Conferencia de la Haya de DIPr para evitar que el fulgurante desarrollo del DIPr en la UE acabe por convertir a la Conferencia de La Haya de DIPr en un organismo inútil y poco relevante para los Estados miembros de la UE en el que tales Estados tienen ya poco interés en participar” (vegeu CALVO CARAVACA, A.-L., CARRASCOSA GONZÁLEZ, J. [Dir.], *Tratado de Derecho internacional privado*, Tirant-Lo-Blanc, València, 2020, pàg. 2217).

6.2. Àmbit d'aplicació material del Reglament 4/2009: l'obligació d'aliments d'origen familiar

L'àmbit d'aplicació material del Reglament 4/2009 se circumscriu a un tipus concret d'obligacions, *les d'aliments (o alimentàries) d'origen familiar*, les quals, per tant, reben un tractament específic, amb connexions pròpies, que les desmarquen de la resta d'obligacions. Això es justifica pel seu fonament o origen (es tracta d'obligacions basades en la solidaritat familiar) i la voluntat de facilitar-ne el cobrament internacional, tot preveient regles de conflicte benèfiques pels creditors. D'aquí que es trobin excloses expressament del RRI (art. 1.2.b i atès 8) i del RRII (art. 1.2.a i atès 10), així com dels RBI (art. 1.2.e i atès 10), RS (art. 1.2.e), RREM (art. 1.2.c) i REPUR (art. 2.c).

Tanmateix, ni el Reglament 4/2009 ni el PLH 2007 defineixen què cal entendre per "obligacions alimentàries". El seu àmbit d'aplicació material només es delimita, sense gaire precisió, a partir de l'origen familiar de les dites obligacions ("derivadas de una relación familiar, de parentesco, matrimonio o afinidad" [art. 1.1 Reglament 4/2009; vegeu també l'atès 11 Reglament 4/2009]; "...que derivan de una relación de familia, filiación, matrimonio o afinidad, incluyendo las obligaciones alimenticias a favor de un niño con independencia de la situación conyugal de sus padres" [art. 1.1 PLH 2007]).³³⁴

L'atès 11 Reglament 4/2009 estableix que, "[A] los fines del presente Reglamento, el concepto de "obligación de alimentos" debería interpretarse de manera autónoma", és a dir, amb independència de la qualificació o no com a tal d'una determinada obligació per part del Dret intern dels Estats membres. Com a conseqüència, és possible que determinades obligacions d'aliments d'origen familiar segons el Dret civil català caiguin fora del Reglament 4/2009 i, a la inversa, que hi quedin cobertes obligacions que el nostre Dret no considera alimentàries. Veiem-ho.

---

³³⁴ Malgrat la remissió de l'art. 15 Reglament 4/2009 al PLH 2007, el precepte que determina l'àmbit d'aplicació de les normes sobre llei aplicable ha de ser l'art. 1 Reglament 4/2009, sens perjudici que, per a determinar-ne l'abast, pugui recórrer-se a les interpretacions de l'art. 1 PLH 2007.

6.2.1. L'origen “familiar” de l'obligació d'aliments

No és estrany que ni el Reglament 4/2009 ni el Protocol no continguin una definició de la noció de “relació familiar” que en circumscriu l'àmbit d'aplicació, ateses les diferències de sensibilitat entre els Estats signants del Protocol (i àdhuc entre els membres de la UE) pel que fa als límits de la institució familiar. Quant a la consideració familiar d'una determinada relació, preval la qualificació *lege fori*. En aquest sentit, el Reglament 4/2009 adverteix que les normes de conflicte de lleis del PLH 2007 serveixen solament per a determinar la llei aplicable a les obligacions d'aliments, i no pas l'aplicable a l'establiment de les relacions familiars (per ex. la filiació, el matrimoni, la parella estable) en què les dites obligacions es basen, la qual, per tant, haurà de ser determinada –com a qüestió prèvia, si escau– segons les regles de conflicte que corresponguin en cada cas (vegeu l'atès 21 Reglament 4/2009).

L'escissió entre l'obligació d'aliments (efecte) i la relació familiar (causa/origen) apareix molt clarament a l'art. 22 Reglament 4/2009, en matèria de reconeixement i execució de resolucions: “El reconocimiento y la ejecución de las resoluciones en materia de obligaciones de alimentos en virtud del presente Reglamento no implicaran en modo alguno el reconocimiento de las relaciones familiares, de parentesco, matrimonio o afinidad en que se basa la obligación de alimentos que dio origen a la resolución” (en el mateix sentit, vegeu també art. 1.2 PLH 2007: “Las decisiones dictadas en aplicación del presente Protocolo no prejuzgan la existencia de alguna de las relaciones previstas en el apartado 1”³³⁵).

Prescindint literalment, la fórmula “relación familiar, de parentesco, matrimonio o afinidad” ex art. 1.1 Reglament 4/2009 sembla enumerar les diverses relacions que poden originar les obligacions d'aliments cobertes pel Reglament 4/2009 (vegeu també l'art. 1.1 PLH 2007). Ara bé, la noció de “relació familiar” és clarament més àmplia que la resta de relacions (de parentiu, matrimoni o afinitat) que esmenta el precepte. Les abasta o s'hi solapa i, en el marc dels convenis de

---

³³⁵ “Esta regla no es, efectivamente, más que un corolario de la conexión autónoma de la obligación alimenticia” (*Informe BONOMI*, pàg. 10).

DIPr de la Conferència de la Haya, sempre s'ha considerat que aquestes són només exemples de la primera.³³⁶ Es tracta, en definitiva, d'una fórmula àmplia que assegura un camp extens d'aplicació del PLH 2007, i a la qual el Dret civil català s'acomoda amb facilitat a partir de la idea de l' "heterogeneïtat del fet familiar" que adopta el llibre segon CCCat.

Sota la rúbrica "l'heterogeneïtat del fet familiar", l'art. 231-1 CCCat, el primer del Títol que el llibre segon CCCat dedica a "La família", fa referència als diversos models de família en els següents termes: "1. La família gaudeix de la protecció jurídica que determina la llei, que empara sense discriminació les relacions familiars derivades del matrimoni o de la convivència estable en parella i les famílies formades per un progenitor sol amb els seus descendents. 2. Es reconeixen com a membres de la família, amb els efectes que es determinin legalment, els fills de cadascun dels progenitors que convisquin en el mateix nucli familiar, com a conseqüència de la formació de famílies reconstituïdes. Aquest reconeixement no altera els vincles amb l'altre progenitor". Tal i com destaca el Preàmbul (II, 6) de la Llei 25/2010: "avui predomina una més gran tolerància envers formes de vida i de realització personal diferents de les tradicionals. En una societat oberta, la configuració dels projectes de vida de les persones i de les mateixes biografies vitals no pot venir condicionada per la prevalença d'un model de vida sobre un altre, sempre que l'opció lliurement escollida no comporti danys a tercers. Aquest és el principi de què parteix el llibre segon pel que fa al reconeixement de *les modalitats de família*. Per això, a diferència del Codi de família, aquest llibre acull les relacions familiars basades en formes de convivència diferents de la matrimonial, com les famílies formades per un progenitor sol amb els seus descendents, la

---

³³⁶ "The first paragraph of Article 1 of the treaty, without being particularly elegant, has the advantage of describing fairly, concisely and clearly the main substantive subject-matter of the Convention: maintenance obligations arising from a family relationship, i. e., maintenance obligations jure sanguinis, jure connugii and jure affinitatis" (vegeu VERWILGHEN, M. M., *Explanatory Report*, pàg. 391, en relació amb els Convenis de 2 d' octubre de 1973 sobre Reconeixement i Execució de Resolucions relatives a les Obligacions Alimentàries [art. 1] i sobre Llei Aplicable a les Obligacions Alimentàries [art. 1]); "El Protocolo no define la noción de "relación de familia", sino que se limita a dar algunos ejemplos de la misma, que se corresponden con los que figuran en el Convenio sobre obligaciones alimenticias de 1973" (*Informe BONOMI*, pàg. 12) —els subratllats són nostres—.

convivència en parella estable i les relacions convivencials d'ajuda mútua. La nova regulació acull també la família homoparental, salvant les diferències que imposa la naturalesa de les coses”

Així doncs, el Reglament 4/2009 i el PLH 2007 cobreixen les reclamacions alimentàries entre *familiars*, la qual cosa hem d'entendre que engloba, si prenem com a referència el Dret civil català:

- Els “aliments d'origen familiar” (Capítol VII, Títol III, Llibre 2n; art. 237-1 i s. CCCat), derivats del parentiu per consanguinitat o per adopció (ja sigui en línia recta, descendent o ascendent, o en la línia col·lateral), i del matrimoni (art. 237-2 i 237-6, 237-8 i 237-13.1.b CCCat).
- Les “despeses familiars” (art. 231-5 a 231-9 CCCat), que inclouen no només els aliments entre parents (art. 231-5.1.a CCCat), sinó també els aliments dels fills no comuns que convisquin amb els cònjuges, i les despeses originades pels altres parents que hi convisquin, llevat, en ambdós casos, que no ho necessitin (art. 231-5.2 CCCat). Tanmateix, pel que fa als cònjuges, atès que la contribució a les despeses és un aspecte essencial de tot règim econòmic matrimonial, no s'ha de descartar que el TJUE acabi situant la qüestió dins del RREM per tal d'evitar que la llei aplicable a les despeses no coincideixi amb la del règim econòmic matrimonial.
- Els “aliments legals que tenen una regulació específica” de què parla l'art. 237-14 CCCat, en la mesura que derivin també, com els “aliments d'origen familiar”, d'una relació de família. No hi ha dubte que aquest és el cas de la “prestació alimentària” prevista per a les parelles estables en cas d'extinció (art. 234-10 a 234-13 CCCat), atesa l'innegable consideració familiar d'aquest tipus de relacions.
- En canvi, és més dubtós que hi encaixi la “pensió periòdica en cas de defunció” que l'art. 240-7 CCCat reconeix a favor del convivent o els convivents supervivents d'una situació convivencial d'ajuda mútua. La qualificació “familiar” d'aquest tipus de convivència pot ser qüestionada fins i tot a nivell intern, ja que el règim dels art. 240-1 a 240-7 CCCat

abasta relacions contemplades extramurs del Títol III (“la família”) del llibre segon –es regulen en títol específic, separat–, la qual cosa sembla negar-los la consideració de família, i no apareixen ni tan sols mencionades en la presentació de “l’heterogeneïtat del fet familiar” de l’art. 231-1 CCCat. Però també és cert que, com hem vist més amunt, el Preàmbul de la Llei 25/2010 les descriu com a “relacions de tipus familiar” i que la fórmula “relación familiar, de parentesco...” emprada pel Reglament 4/2009 i pel PLH 2007 és prou àmplia per encabir-les-hi. Així mateix, convé recordar que tant el RRI com el RRII exclouen del seu àmbit d’aplicació les obligacions “que se deriven de relaciones familiares y de relaciones que la legislación aplicable a las mismas considere que tienen efectos comparables, incluida la obligación de alimentos” (art. 1.2.b RRI i 1.2.a RRII). D’altra banda, també es podria sostenir que, essent una pensió *post mortem*, l’obligació dels hereus del convivent premort caigués en l’àmbit del RS, a partir de la interpretació *a contrario* de l’art. 1.2.e RS, que en deixa fora “las obligaciones de alimentos distintas de las que tanguen su causa en la muerte”. Tot i això, el caràcter “quasifamiliar” (com a mínim) d’aquesta mena de convivències i el fet que la pensió es fonamenti en la situació de necessitat del convivent supervivent³³⁷ fa que ens decanem per considerar aplicable el Reglament 4/2009, amb opcions inspirades en el *favor creditoris*.

- Una altra institució que pot generar dubtes de qualificació és l’any de viduïtat, especialment en relació amb el dret del cònjuge vidu (o convivent supervivent) a ser *alimentat* a càrrec del patrimoni del premort (art. 231-31 CCCat). El seu origen familiar és inqüestionable, i el fet que no es tracti d’un autèntic dret d’aliments (en el sentit que no pressuposa la situació de necessitat del vidu) no contesta l’aplicabilitat del PLH 2007, com ho demostra, com de seguida veurem, que el concepte europeu d’aliments abasta també la prestació compensatòria (art. 233-14 i seg. CCCat). Això no obstant, igual que en la pensió periòdica del convivent d’ajuda mútua, la seva connexió amb la mort podria servir d’argument per defensar

---

³³⁷ Vegeu, en esp., l’art. 240-7.1 CCCat, que exigeix la manca de “mitjans econòmics suficients per a mantenir-se” com a pressupòsit de sorgiment del dret a la pensió.

l'aplicabilitat del RS (art. 1.2.e, al contrari RS). Malgrat tot, sembla preferible aplicar una mateixa llei a tots els drets viduals familiars i, per tant, que aquesta sigui determinada a partir del mateix instrument, en aquest cas el RREM (vegeu epígraf 4.1.3.2).

En qualsevol cas, la necessària procedència familiar de l'obligació d'aliments fa que el Reglament 4/2009 i el PLH 2007 no s'apliquin als aliments d'origen voluntari –sia successoris o contractuals– no vinculats a relacions familiars. Així, la llei aplicable a un llegat d'aliments (art. 427-30 CCCat) o a un contracte d'aliments (art. 624-8 i s. CCCat) serà la determinada pel RS (art. 1.2.e, *a contrario*) o pel RRI (art. 1.2.b, *a contrario*), respectivament. Tanmateix, cal matisar que el Reglament 4/2009 i el PLH 2007 sí que són aplicables als contractes d'aliments que tinguin per finalitat modificar o precisar una obligació alimentària *derivada d'una relació de família*.³³⁸

6.2.2. El concepte ampli, europeu, d'obligació d'aliments

Pel que fa al concepte autònom d'obligació d'aliments (atès 11 Reglament 4/2009), se n'ha consolidat una interpretació amplíssima que va més enllà dels supòsits en què la situació de necessitat del creditor actua com a pressupòsit de l'obligació (p. ex., els "aliments d'origen familiar" dels art. 237-1 i s. CCCat). Significativament, dins del concepte europeu d'aliments s'hi han d'entendre incloses les prestacions a favor d'un dels cònjuges previstes en cas de crisi matrimonial, com ara la prestació compensatòria dels art. 233-14 a 233-19 CCCat, i això malgrat que en la majoria de casos el fonament de les mateixes no sigui, com diem, la necessitat del creditor (no són un dret d'aliments en sentit

---

³³⁸ "[E]l Protocolo permite bajo ciertas condiciones la elección de la ley aplicable a la obligación alimenticia (cf. en particular, el art. 8, que permite a las partes designar la ley aplicable "en cualquier momento"). Ahora bien, una de las razones –si no la principal– para admitir esta elección era justamente garantizar cierta estabilidad a los acuerdos concluidos en materia alimentaria entre cónyuges u otras personas adultas... Si se admite que la ley designada por las partes en virtud del Protocolo es aplicable a los contratos relativos a alimentos, la misma conclusión se impone necesariamente con respecto a la ley designada por el propio Protocolo con ayuda de una conexión objetiva" (vegeu Informe BONOMI, p. 13).

estricte), sinó el desequilibri econòmic respecte al nivell de vida del deutor i al mantingut durant el matrimoni.³³⁹

La STJCE 06.03.1980, assumpte 120/79, *Cavel c. Cavel* (ECLI:EU:C:1980:70), qualificà d'alimentària la prestació compensatòria post-divorci prevista en Dret civil francès (art. 270 i seg. Code Civil). La STJCE 27.02.1997, assumpte C-220-95 (ECLI:EU:C:1997:91), per la seva banda, considerà que “una resolució, dictada en el contexto de un proceso de divorcio, por la que se ordena el pago de una cantidad global, así como la transmisión de la propiedad de determinados bienes de uno de los esposos a favor de su excónyuge, hace referencia a obligaciones alimentarias”; i que, en canvi, “cuando la prestación tiene por objeto únicamente el reparto de los bienes entre los esposos”, ens situem en l'àmbit del règim econòmic matrimonial.³⁴⁰

A nivell espanyol, cal fer referència a la STS 17.02.2021 (ECLI: ES: TS: 2021: 532), que, en línia amb el concepte ampli d'aliments elaborat pel TJUE, amb cita de les sentències que acabem de mencionar, determina l'aplicació del Dret civil català a una prestació compensatòria d'acord amb l'art. 3 PLH 2007 (*Ilei de l'Estat de la residència habitual del creditor*)

Continuant amb la doctrina del TJUE, en les relacions econòmiques entre els cònjuges, la dada rellevant per a qualificar d'alimentària una determinada

---

³³⁹ El TSJC s'ha pronunciat sobre la naturalesa jurídica i el fonament de la prestació compensatòria catalana en diverses ocasions. Segons la STSJC 17.09.2015 (RJ 2016/1622): “la finalitat actual de la prestació compensatòria és la readaptació del cònjuge creditor a la vida activa com a conseqüència del desmillorament econòmic consegüent a la dissolució del matrimoni i a la pèrdua d'oportunitats experimentada precisament per causa d'aquest. Ja no es concep com una garantia de sosteniment vital per part de l'antic cònjuge ni com un dret automàtic a una prestació econòmica permanent. Als esmentats efectes...es presumeix que cadascun dels cònjuges ha de ser capaç de mantenir-se pel seu compte i que després de la dissolució del vincle el menys afavorit ha d'actuar de forma proactiva per adquirir béns propis que permetin la seva digna sustentació sense quedar subjecte a la dependència permanent de l'altre. La pensió o prestació compensatòria tendeix, doncs a compensar la disparitat entre tots dos en les condicions de vida creades pel divorci durant el temps necessari perquè el cònjuge que va perdre o va disminuir les seves oportunitats laborals pugui tornar a adquirir-les i restablir el desequilibri que es produeix en relació amb el nivell de vida de l'altre i el mantingut durant el matrimoni”. Vegeu també, en la mateixa línia, la STSJC 2.06.2016 (JUR 2016/173731) i la STSJC 18.11.2019 (RJ 2020/1961), així com el Preàmbul, III.c, § 18, Llei 25/2010.

³⁴⁰ Les decisions referenciades resoleren sengles qüestions prejudicials relatives a la interpretació del Conveni Brussel·les de 27 de setembre de 1968 sobre la competència judicial i l'execució de resolucions judicials en matèria civil i mercantil.

prestació és que estigui destinada a garantir la manutenció del cònjuge necessitat o –i aquí és on s'eixampla el concepte d'aliments– que es prenguin en consideració les necessitats i els recursos de cadascun dels cònjuges per a determinar-ne la quantia.

La STJCE 27.02.1997 aclarí també que la forma de pagament acordada (pensió o capital [vegeu art. 233-17 CCCat]) és irrellevant als efectes de la qualificació, sempre que la quantia es fixi de manera que es garanteixi un nivell predeterminat d'ingressos; així com que la transmissió de la propietat de determinats béns entre els excònjuges es considera també alimentària si té per finalitat garantir-ne la manutenció.

Seguint el mateix criteri (l'atenció a les necessitats del creditor, sia com a fonament o com a finalitat –encara que no exclusiva– de la institució), el concepte europeu d'aliments abasta també el règim d'atribució o distribució de l'ús de l'habitatge familiar (art. 233-20 i seg. CCCat),³⁴¹ si més no quan aquest és acordat “a fi de satisfer els aliments dels fills comuns o la prestació compensatòria” (art. 233-20.1 CCCat) i quan l'autoritat judicial l'atribueix “al cònjuge més necessitat” (art. 233-20.3 CCCat).

El Reglament 4/2009 i el PLH 2007 s'apliquen a la prestació compensatòria i a l'atribució de l'ús de l'habitatge familiar encara que aquestes qüestions es tractin en el marc d'un procés de separació o divorci i, si escau, juntament amb les relatives a l'extinció del règim econòmic matrimonial. En tal cas, el RRIII s'ocupa de la llei aplicable a la “*disolución o relajación del vínculo matrimonial*” (atès 10.2 RRIII) i el RREM de l'aplicable a les qüestions de règim econòmic matrimonial.

---

³⁴¹ En aquest sentit, vegeu la SAPB 18.12.2013 (ECLI:ES:APB:2013:14651; “*La atribución del uso del domicilio familiar, que también solicita para sí la demandante, debe considerarse asimilable a los efectos de ley aplicable a la pensión alimenticia, pues no es más que una parte de ella pagada en especie para cubrir las necesidades de vivienda*”) i la SAPB 29.01.2018 (ECLI:ES:APB:2018:1058; “[O]tro tanto cabe decir respecto al uso del domicilio cuyo contenido es claramente alimenticio por lo quedebemos acudir al Protocolo de la Haya de 2007”).

6.3. Àmbit de la llei aplicable

D'acord amb l'art. 11 PLH 2007, la llei aplicable a l'obligació d'aliments determinarà, en particular:

- a) Si, en quina mesura i a qui el creditor pot reclamar-ne
- b) La mesura en què el creditor pot reclamar aliments retroactivament
- c) La base per al càlcul de la quantia dels aliments i de la indexació
- d) Qui pot iniciar un procediment en matèria d'aliments, llevat de les qüestions relatives a la capacitat i representació processals
- e) La prescripció o els terminis per a iniciar l'acció
- f) L'abast de l'obligació del deutor d'aliments, quan un organisme públic sol·licita el reemborsament de les prestacions proporcionades a un creditor a títol d'aliments

6.4. La determinació de la llei aplicable

Com ja s'ha indicat, l'art. 15 Reglament 4/2009 remet a les normes conflictuals del PLH 2007, que són d'aplicació universal (*erga omnes*). Per tant, s'apliquen encara que designin la llei d'un Estat no contractant (art. 2 PLH 2007).

En el marc del PLH 2007, la determinació de la llei aplicable es realitza mitjançant una "norma general" (art. 3 PLH 2007) i la seva combinació amb diverses normes especials (art. 4, 5 i 6 PLH 2007) que l'exceptuen o matisen, i admetent, amb restriccions, la designació voluntària de la llei aplicable (art. 7 i 8 PLH 2007). El PLH 2007 rebutja el reenviament (art. 12 PLH), de manera que el Dret determinat segons les seves normes ho és amb exclusió de les normes de conflicte internes.

6.4.1. Norma general: la *lleí de l'Estat de la residència habitual del creditor*

La "*norma general sobre la ley aplicable*" (art. 3 PLH 2007) és que les obligacions alimentàries es regeixen per la *lleí de l'Estat* de la residència habitual del creditor, excepte que el PLH 2007 disposi altrament (és a dir, llevat que els art. 4 a 8 PLH 2007 condueixin a l'aplicació d'una llei diferent).

Com a avantatges d'aquesta connexió, se sol destacar que:³⁴²

- Permet determinar l'existència i l'import de l'obligació d'aliments sobre la base de les circumstàncies socials i econòmiques del lloc on viu el creditor. Pensi's que és precisament allí on aquest està cridat a satisfer, mitjançant els aliments, les seves necessitats vitals.
- Assegura el tractament igualitari dels creditors que viuen en una mateixa jurisdicció, independentment de la seva nacionalitat.
- Potencia l'aplicació de la llei del for, atès que en la majoria de casos el creditor planteja la demanda davant dels tribunals de la seva residència habitual (art. 3.b Reglament 4/2009). Això estalvia la necessitat d'aplicar –i de provar– el Dret estranger, la qual cosa és especialment útil en matèria d'aliments, ja que els mitjans econòmics del demandant acostumen a ser limitats.

L'art. 3 PLH 2007 no defineix residència habitual. Es tracta d'un concepte autònom, no necessàriament coincident amb la noció de residència habitual del Dret intern. Hi és subjacent la idea d'estabilitat o permanència, de manera que no l'afecten canvis temporals (per ex., trasllats durant alguns mesos per estudis o feina). Ara bé, si el canvi esdevé permanent, el conflicte mòbil es resol a favor de la nova residència habitual, des del moment que es produeix el canvi (art. 3.2 PLH 2007).

6.4.2. Normes especials

El PLH 2007 preveu normes especials a favor de determinats creditors (art. 4), així com en relació amb les obligacions alimentàries entre cònjuges o excònjuges (art. 5). D'altra banda, els deutors de determinades obligacions alimentàries disposen d'un "mitjà de defensa especial" per a oposar-se a la reclamació d'aliments del creditor (art. 6 PLH 2007).

---

³⁴² Vegeu op. ult. cit., p. 14.

6.4.2.1. Normes especials a favor de determinats creditors

L'art. 4 PLH 2007 preveu diversos punts de connexió subsidiaris, només respecte de determinades obligacions alimentàries, pel cas que la llei que els resultaria aplicable negui totalment al creditor l'obtenció d'aliments.³⁴³ El precepte, inspirat en el principi *favor creditoris*, augmenta les possibilitats d'obtenir-ne.

D'acord amb l'art. 4.1 PLH 2007, les obligacions alimentàries que gaudeixen d'aquest tractament privilegiat són:

- a) Les dels pares a favor dels seus fills
- b) Les de persones diferents dels pares a favor de menors de vint-i-un anys, excepte si es tracta d'obligacions entre cònjuges o excònjuges (supòsit cobert per la norma especial de l'art. 5 PLH 2007)
- c) Les dels fills a favor dels seus pares

En aquests casos, llevat que les parts hagin designat voluntàriament l'aplicació d'un altre Dret (en els supòsits en què això és possible d'acord amb els art. 7 i 8 PLH 2007), la llei aplicable es determina de la manera següent:

- És d'aplicació la *llei del for* si el creditor no pot obtenir aliments en virtut de la *llei de l'Estat* de la seva residència habitual (art. 4.2 PLH 2007)
- D'acord amb l'art. 4.3 PLH 2007, malgrat la norma general de l'art. 3 PLH 2007 (*llei de l'Estat* de la residència habitual del creditor), si un creditor privilegiat ex art. 4.1 PLH 2007 acudeix (com a demandant³⁴⁴) a l'*autoritat*

---

³⁴³ Les connexions subsidiàries no són possibles si la principal sí que permet l'obtenció d'aliments, encara que sigui en menor extensió (per ex., en un import més reduït). En aquest sentit, vegeu op. ult. cit., pàg. 18, 20 i 21. Ara bé, d'acord amb la STJUE 07.06.2018 (assumpte C-83/17 (ECLI:EU:C:2018:408), “[L]os términos «no puede obtener alimentos», contenidos en el artículo 4, apartado 2, del Protocolo de La Haya, deben interpretarse en el sentido de que se aplican también a la situación en la que el acreedor no puede obtener alimentos en virtud de la ley del Estado de su residencia habitual pasada por no cumplir determinados requisitos impuestos por esa ley”.

³⁴⁴ En efecte, segons la STJUE 20.09.2018, assumpte C-214/17 (ECLI:EU:C:2018:744), “[E]l artículo 4, apartado 3, del Protocolo de La Haya, de 23 de noviembre de 2007, debe interpretarse en el sentido de que el acreedor no «ha acudido», a efectos de dicho artículo, a la autoridad competente del Estado de residencia habitual del deudor cuando comparece, a efectos del artículo 5 del Reglamento (CE) n. 4/2009 del Consejo, de 18 de diciembre de 2008, relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y la

competent de l'Estat de la residència habitual del deutor, és d'aplicació la *lleï del for* (indirectament, això permet al creditor triar entre la lleï de la pròpia residència habitual o la de la del deutor). Això no obstant, si, en virtut d'aquesta darrera, el creditor no pot obtenir aliments, s'aplicarà la *lleï de l'Estat* de la seva residència habitual (art. 4.3 PLH 2007).

- Finalment, si el creditor no pot obtenir aliments ni en virtut de la *lleï de l'Estat* de la seva residència habitual (art. 3 i 4.3 PLH 2007) ni en virtut de la *lleï del for* (art. 4.2 i 4.3 PLH 2007), és d'aplicació, si s'escau, la *lleï de l'Estat de la nacionalitat comuna* (art. 4.4 PLH 2007).

6.4.2.2. Norma especial relativa als cònjuges i excònjuges

A manca de designació voluntària de la lleï aplicable (art. 7 i 8 PLH 2007), les obligacions alimentàries entre cònjuges i ex-cònjuges –o persones el matrimoni de les quals ha estat anul·lat– es regeixen per la *lleï de l'Estat* de la residència habitual del cònjuge o ex-cònjuge creditor (art. 3 PLH 2007). Ara bé, d'acord amb l'art. 5 PLH 2007, la dita lleï no és d'aplicació si una de les parts s'hi oposa i l'autoritat competent aprecia que la *lleï d'un altre Estat* presenta vincles més estrets amb el matrimoni. En tal cas, s'aplicarà la lleï d'aquell altre Estat.

L'art. 5 PLH 2007 és una clàusula d'escapament basada en la proximitat³⁴⁵ i que, a diferència de les clàusules d'aquesta mena que trobem en altres instruments (cfr., per ex., art. 4.4 RRI, 4.3 RRII i 21.2 RS), es caracteritza perquè l'autoritat competent no l'aplica d'ofici, sinó només a iniciativa d'alguna de les parts. El seu objectiu és evitar que un canvi interessat de residència habitual per part del creditor incideixi en la determinació de la lleï aplicable.

Sovint la lleï que presentarà una vinculació més estreta amb el matrimoni és la *lleï de l'Estat* de la darrera residència habitual comuna de la parella. D'aquí que l'art. 5 PLH l'esmenti expressament, però res no impedeix que en el cas concret

---

cooperación en materia de obligaciones de alimentos, en un procedimiento entablado por el deudor ante dicha autoridad, oponiéndose a la demanda”.

³⁴⁵ Vegeu op. ult. cit., pàg. 23.

es tinguin en compte altres elements de proximitat que duguin a determinar-ne aplicable una de diferent.³⁴⁶

La norma especial es troba clarament limitada a la parella matrimonial, de manera que no s'ha d'aplicar a les obligacions alimentàries entre convivents o exconvivents.

6.4.2.3. Mitjà de defensa especial

L'art. 6 PLH 2007 no és una norma de conflicte, sinó un mecanisme que permet rebutjar determinades pretensions alimentàries. En virtut d'aquest precepte, pel que fa només a les obligacions alimentàries diferents de les derivades d'una relació de filiació a favor d'un nen i de les relatives al matrimoni ex art. 5 PLH 2007, el deutor pot oposar-se a la pretensió del creditor sobre la base que l'obligació d'aliments que la fonamenta no existeix segons la *llei de l'Estat de residència habitual del deutor* ni, si és el cas, segons la *llei de l'Estat de nacionalitat comuna* de les parts.

Si prenem com a referència el Dret civil català, l'art. 6 PLH 2007 podria ser utilitzat per a rebutjar pretensions alimentàries derivades de les següents relacions familiars:

- Parentiu en línia recta més enllà del primer grau –avis, néts, etc.– (art. 237-1 CCCat)
- Parentiu col·lateral –germans– (art. 237-1 CCCat)
- Parelles estables (art. 234-10 CCCat)

---

³⁴⁶ Vegeu op. ult. cit., pàg. 24. En aquest sentit, vegeu la SAPB 12.05.2015 (ECLI:ES:APB:2015:5640), que, d'acord amb l'art. 5 PLH 2007, considera que el cas en qüestió presenta una vinculació més estreta amb la legislació alemanya sobre la base dels següents criteris, diferents del de la darrera residència habitual comuna de la parella: “[E]n primer lugar, debe tenerse en cuenta que las partes implicadas en este procedimiento, ambos de nacionalidad alemana, contrajeron matrimonio el 9 de octubre de 1959 ante el registro civil de Schweningen, en Alemania. También en Alemania adoptaron a sus dos hijos, en los años 1970 y 1972, aún cuando en aquella fecha consta que ya residían en la localidad española de Sant Just Desvern. Y en la sentencia de divorcio se considero aplicable el derecho alemán a los efectos del divorcio, y se estableció entre ambos una obligación derivada de la institución prevista en el artículo 1587 del BGB alemán”.

- Relacions convivencials d'ajuda mútua (240-7.1 CCCat)
- Famílies recomposades –obligacions alimentàries entre un dels membres de la parella i els parents exclusius de l'altre– (art. 231-5.2 CCCat)

6.4.3. La designació voluntària de la llei aplicable

El deutor i el creditor de l'obligació d'aliments poden acordar l'elecció de la llei aplicable, sia amb efectes limitats a un "*procedimiento específico en un determinado Estado*" (art. 7 PLH 2007) o "*en cualquier momento*" amb eficàcia general, és a dir, no limitada a un específic procediment (art. 8 PLH 2007).

6.4.3.1. Designació de la llei aplicable als efectes d'un procediment específic

D'acord amb l'art. 7.1 PLH 2007, el creditor i el deutor d'aliments poden, únicament als efectes d'un procediment específic en un determinat *Estat*, designar expressament la *lleï d'aquell Estat* com a aplicable a una obligació alimentària. Aquesta designació *ad hoc* pot realitzar-se tant abans com durant el procediment. Si es realitza abans, ha de ser objecte d'un acord escrit o registrat en un suport que permeti consultar-lo amb posterioritat i que han de signar totes les parts (art. 7.2 PLH 2007). La limitació dels efectes a un procediment específic i el fet que només pugui escollir-se la *lleï del for* redueixen el risc d'abús i justifiquen que el supòsit no estigui sotmès a les restriccions previstes a l'art. 8 PLH 2007 per a l'elecció amb efectes generals (vegeu el següent subepígraf).

6.4.3.2. Designació de la llei aplicable amb eficàcia general

L'art. 8 PLH 2007 permet a les parts de l'obligació d'aliments elegir la llei aplicable "en qualsevol moment" amb efectes generals, no limitats a un procediment específic. Aquesta mena d'elecció garanteix l'estabilitat i la predictibilitat de la llei aplicable (en particular, evita el conflicte mòbil). És habitual en les relacions entre cònjuges, en pactes pre i post nupcials, tot i que no s'hi troba limitada. La possibilitat d'elecció afavoreix que les diverses qüestions matrimonials (règim econòmic, obligacions alimentàries durant i/o després del matrimoni, divorci, etc.) es regeixin per una única llei (vegeu, en esp., art. 8.1.c i d PLH 2007).

La designació de la llei aplicable se sotmet, però, a diverses restriccions:

- Les parts només poden escollir una de les lleis següents (art. 8.1 PLH 2007): *a. La llei d'un Estat del qual alguna de les parts tingui la nacionalitat en el moment de la designació; b. la de l'Estat de la residència habitual d'una de les parts en el moment de la designació; c. l'escollida per les parts per a regir les seves relacions patrimonials o la llei efectivament aplicada a les dites relacions (vegeu art. 22 a 26 RREM); d. l'escollida per les parts per a regir el seu divorci o separació, o l'efectivament aplicada al divorci o separació (vegeu art. 5 a 10 RRIII).*
- L'acord ha de constar per escrit o ser registrat en un suport que en permeti la consulta amb posterioritat, i ha de ser signat per totes les parts (art. 8.2 PLH 2007).
- No és possible en relació amb les obligacions alimentàries a favor d'una persona menor de divuit anys o d'un adult que, per raó d'una disminució o insuficiència de les seves facultats personals, no es trobi en condicions de protegir els seus interessos (art. 8.3 PLH 2007).
- Malgrat l'elecció, el caràcter renunciable o no de l'obligació alimentària el determina la llei de l'Estat de la residència habitual del creditor en el moment de la designació (art. 8.4 PLH 2007).
- Llevat que en el moment de la designació les parts fossin degudament informades i conscients de les conseqüències de la llei designada, aquesta no s'aplica quan comporti conseqüències manifestament injustes o no raonables per a qualsevol d'elles (art. 8.5 PLH 2007).

6.5. Organismes públics

D'acord amb l'art. 10 PLH 2007, “[E]l derecho de un organismo público a solicitar el reembolso de una prestación proporcionada al acreedor a título de alimentos se regirá por la ley a la que se sujeta dicho organismo” (cfr. art. 11.f PLH 2007).

Pel que fa al Dret català, el dret del tercer que presta aliments a repetir contra la persona obligada a fer-ho es troba previst a l'art. 237-11 CCCat.³⁴⁷

6.6. Determinació de la llei aplicable i “sistemes jurídics no unificats”

Els art. 15 a 17 PLH 2007 aborden les qüestions relatives als “sistemes jurídics no unificats”, com és el cas de l'Estat plurilegislatiu espanyol. D'una banda, l'art. 15 declara la no aplicació del PLH 2007 als conflictes de lleis merament interns. De l'altra, els art. 16 i 17 s'ocupen de la determinació de la llei aplicable quan la norma de conflicte condueix a la llei d'un sistema jurídic no unificat de base territorial o bé personal, respectivament.

6.6.1. L'aplicació del PLH 2007 als conflictes interregionals espanyols

D'acord amb l'art. 15.1 PLH 2007, “Un Estado contratante en el que se apliquen diferentes sistemas jurídicos o conjunto de normas en materia de obligaciones alimenticias, no estará obligado a aplicar las normas del Protocolo a los conflictos que impliquen únicamente a estos diferentes sistemas jurídicos o conjunto de normas”. El precepte exclou de l'àmbit del PLH 2007 els conflictes de lleis merament interns. Ara bé, això no treu que els Estats adoptin voluntàriament el sistema conflictual que preveu el PLH 2007. Aquesta ha estat precisament l'opció escollida pel Dret espanyol per a resoldre els conflictes de Dret interregional, a partir de la darrera reforma de l'art. 9.7 CCE.³⁴⁸ A l'aplicació del PLH 2007 als casos interregionals espanyols s'hi arriba a través d'una doble remissió: l'art. 16 CCE es remet, amb les adaptacions corresponents, a les normes de DIPr del capítol IV CCE per a resoldre els conflictes internacionals, i allí l'art. 9.7 CCE condueix al PLH 2007 (“La ley aplicable a las obligaciones de alimentos entre parientes se determinará de acuerdo con el Protocolo de La Haya, de 23 de noviembre de 2007, sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias o texto legal que lo sustituya”). El resultat és, com s'ha assenyalat més amunt, que a

---

³⁴⁷ Vegeu també els art. 12 i 15 del Decret 123/2010, de 7 de desembre, del Fons de garantia de pensions i prestacions (DOGC núm. 5711, de 9 de setembre).

³⁴⁸ Vegeu l'art. Segundo.Uno de la Llei 26/2015, de 28 de juliol, *de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia* (BOE núm. 188, de 29.07.2015).

Espanya el sistema conflictual del PLH s'aplica tant als conflictes internacionals com als interregionals.

6.6.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació del Dret espanyol

Essent Espanya un Estat plurilegislatiu de base territorial, prescindim de l'art. 17 PLH 2007 ("Sistemas jurídicos no unificados de carácter personal") i ens centrem en l'art. 16 PLH 2007 ("*Sistemas jurídicos no unificados de carácter territorial*"), atès que aquest és el precepte que ens pot conduir a l'aplicació del Dret català.

D'acord amb l'art. 16 PLH 2007:

1. Con respecto a un Estado en el que se apliquen en unidades territoriales diferentes dos o más sistemas jurídicos o conjuntos de normas, relativos a las materias reguladas en el presente Protocolo:
  - a) cualquier referencia a la ley del Estado se interpretará, en su caso, como una referencia a la ley en vigor en la unidad territorial pertinente;
  - b) cualquier referencia a las autoridades competentes u organismos públicos de dicho Estado se interpretará, en su caso, como una referencia a las autoridades competentes u organismos públicos autorizadas para actuar en la unidad territorial pertinente;
  - c) cualquier referencia a la residencia habitual en ese Estado se interpretará, en su caso como una referencia, a la residencia habitual en la unidad territorial pertinente;
  - d) cualquier referencia al Estado del que dos personas tengan nacionalidad común se interpretará como una referencia a la unidad territorial designada por la ley de dicho Estado o, en ausencia de normas al respecto, a la unidad territorial con la que la obligación alimenticia tenga una vinculación más estrecha;
  - e) cualquier referencia al Estado del que es nacional una persona se interpretará como una referencia a la unidad territorial designada por la ley de dicho Estado o, en ausencia de normas al respecto, a la

unidad territorial con la que la persona tenga una vinculación más estrecha.

2. Para determinar la ley aplicable en virtud del Protocolo, cuando un Estado comprenda dos o más unidades territoriales cada una de las cuales tenga su propio sistema jurídico o conjunto de normas relativas a materias reguladas por el Protocolo, se aplican las siguientes normas:

a) si en dicho Estado existen normas en vigor que determinen como aplicable a la ley de una unidad territorial, se aplicará la ley de dicha unidad;

b) en ausencia de tales normas, se aplicará la ley de la unidad territorial determinada según las disposiciones del apartado 1.

3. Este artículo no se aplicará a una Organización Regional de Integración Económica.

La primera observació que cal fer sobre l'article és que els seus dos primers punts hi apareixen capgirats. S'ha de partir del punt 2, que conté una regla de remissió indirecta, segons la qual, per a determinar la llei aplicable cal recórrer en primer terme a les normes vigents per a resoldre els conflictes interns en l'Estat corresponent (lletra a). Només a manca d'aquestes (és a dir, amb caràcter subsidiari), la llei aplicable es determina segons les regles del punt 1 (lletra b). És com pujar una escala de dos esglaons, ja que hem de caminar-la des de baix: si al primer esglau no hi trobem la solució (punt 2), haurem de pujar llavors fins al segon (punt 1). Fem-ho ara pel cas que els criteris de connexió del PLH 2007 condueixin a l'aplicació del Dret espanyol i, per tant, calgui determinar quina de les diverses lleis espanyoles és l'aplicable.

A Espanya, les "*normas en vigor que determinan como aplicable a la ley de una unidad territorial*" (art. 16.2.a PLH 2007) són les "de Dret interregional". Doncs bé, en matèria d'obligacions alimentàries l'aplicació d'aquestes normes (l'art. 9.7 CCE, per remissió i amb les adaptacions de l'art. 16.1 CCE), ens retorna al PLH

2007. Les “*normas en vigor*” a Espanya són les del PLH 2007, i aquestes, com hem vist, no estan pensades per als conflictes interregionals (art. 15 PLH 2007). De fet, els únics punts de connexió del PLH 2007 (art. 3 a 8) que poden adaptar-se a la realitat plurilegislativa espanyola són els basats en la nacionalitat de les parts de l’obligació d’aliments, per la via de l’art. 16.1.1a CCE (“*serà ley personal la determinada por la vecindad civil*”), però només de manera parcial, atès que l’article no resol el cas de l’estranger, que per definició està mancat de veïnatge. Les remissions recíproques de l’art. 16.2.a PLH 2007 i 9.7 CCE produeixen, doncs, una mena de bucle, del que només es pot sortir recorrent a les regles subsidiàries del segon esglaó (art. 16.1 PLH 2007). No és que a Espanya no hi hagi “*normas en vigor*” per a resoldre els conflictes interns en matèria d’obligacions alimentàries, sinó que les existents no serveixen per a resoldre els conflictes internacionals quan la llei aplicable és l’espanyola.

6.6.3. Determinació de la llei aplicable i aplicació del Dret català

Com acabem de veure, les normes de Dret interregional del CCE són insuficients per a determinar la llei aplicable en virtut del PLH 2007 quan aquesta és l’espanyola, de manera que cal recórrer a les regles subsidiàries de l’art. 16.1 PLH 2007. Aquestes regles són les que, si s’escau, conduiran a l’aplicació del Dret català.

Així, de la combinació dels art. 3 a 8 PLH 2007 amb les regles subsidiàries de l’art. 16.1 PLH 2007, en resulta el següent:

- Quan la llei aplicable ha de quedar determinada a partir de les connexions sobre residència habitual del PLH 2007 (“*ley del Estado de la residencia habitual del acreedor*” [art. 3], “*del deudor*” [art. 4.3] i “*común*” 5 PLH 2007), és aplicable el Dret català quan aquesta es localitza a Catalunya (“*Derecho en vigor en la unidad territorial pertinente*”; art. 16.1.c PLH 2007). El criteri de la residència habitual també s’utilitza per a determinar la llei que permet habilitar el mecanisme de defensa previst a l’art. 6 PLH 2007: si el deutor té la seva residència habitual a Catalunya, només es podrà oposar a la reclamació de l’obligació d’aliments si el Dret català no la preveu.

- Quan regeix la llei del for ("*ley del Estado*" o "*ley del foro*"; art. 4.2, 4.3 i 5 PLH 2007), és aplicable el Dret català quan l'autoritat competent que conegui l'assumpte s'ubiqui en territori català ("*ley en vigor en la unidad territorial pertinente*", art. 16.1.a PLH 2007). A més de trobar recolzament a l'art. 16.1.a PLH 2007, aquesta solució es fonamenta en la territorialitat del Dret civil català, d'acord amb els art. 14.1 EAC i 111.3.1 CCCat, tal i com ha afirmat l'APB en diverses ocasions (vegeu SAPB 21.03.2014 [ECLI:ES:APB:2014:2609]; SAPB 09.04.2014 [ECLI:ES:APB:2014:3252]; i SAPB 04.12.2014 [ECLI:ES:APB:2014:13452]).
- Quan la llei aplicable és la de la nacionalitat ("*ley del Estado de la nacionalidad*"; art. 4.4 PLH 2007), s'ha de distingir en funció de si els subjectes implicats són espanyols o bé estrangers. En el cas de nacionals espanyols, la referència a la "*unidad territorial designada por la ley de dicho Estado*" de l'art. 16.1.d i e PLH 2007 ens permet utilitzar el criteri del veïnatge civil (art. 16.1.1a CCE). En aquest supòsit, per tant, és d'aplicació el Dret català quan el subjecte o subjectes tinguin veïnatge civil català. En canvi, tractant-se d'estrangers, el criteri del veïnatge civil no ens serveix (els estrangers no en tenen). En tal cas, el Dret català s'aplica quan l'obligació alimentària presenta una vinculació més estreta amb Catalunya ("*unidad territorial con la que la obligación alimenticia tenga una vinculación más estrecha*", art. 16.1.d i e PLH 2007).
- El dret d'un organisme públic a sol·licitar el reemborsament d'una prestació proporcionada al creditor a títol d'aliments es regirà pel Dret català quan el dit organisme estigui sotmès al Dret català (art. 10 i 16.1.b PLH 2007).

Per últim, l'aplicació del Dret català pot derivar també de l'elecció de les parts de l'obligació alimentària, segons les possibilitats que preveuen els art. 7 i 8 PLH 2007. Com hem vist *supra* (vegeu epígraf 6.4.3), l'elecció de la llei aplicable pot realitzar-se amb efectes limitats a un procediment específic (art. 7) o bé en qualsevol moment amb eficàcia general (art. 8). En el primer supòsit, si la demanda d'aliments s'ha presentat o es presentarà davant d'una autoritat competent radicada a Catalunya, les parts, de fet, no podran escollir una llei

diferent de la catalana (art. 7 i 16.1.a i b PLH 2007, art. 14.1 EAC i art. 111.3.1 CCCat). En canvi, si l'elecció es realitza amb eficàcia general, d'acord amb les regles subsidiàries de l'art. 16.1 PLH 2007, les parts podran escollir la llei catalana sempre que aquesta coincideixi amb alguna de les següents lleis: la del veïnatge civil d'alguna de les parts o, en el cas d'un estranger, la de la unitat territorial amb què l'obligació alimentària tingui una vinculació més estreta (art. 8.1.a i 16.1.e PLH 2007); la de la unitat territorial de la residència habitual d'una de les parts en el moment de la designació (art. 8.1.b i art. 16.1.c PLH 2007); l'escollida per les parts per a regir les seves relacions patrimonials o la llei efectivament aplicada a les dites relacions (art. 8.1.c PLH 2007); o l'escollida per les parts per a regir el seu divorci o separació, o l'efectivament aplicada al divorci o separació (art. 8.1.d PLH 2007). Com a darrera precisió, cal tenir en compte que, malgrat que s'esculli una llei diferent de la catalana, el Dret català serà l'aplicable al caràcter renunciable o no de l'obligació alimentària si el creditor resideix habitualment a Catalunya en el moment de la designació (art. 8.4 i 16.1.c PLH 2007).

7. El Reglament (UE) 650/2012, de 4 de juliol de 2012, de successions

7.1. Presentació

7.1.1. Entrada en vigor i aplicabilitat

El RS abasta els tres àmbits típics del Dret internacional privat: competència, llei aplicable i reconeixement i execució de resolucions (vegeu l'atès 8 RS). Ens centrarem, però, en la qüestió de la llei aplicable; en especial quan incideix en l'aplicació del Dret civil català.

El RS va entrar en vigor, als països vinculats per ell³⁴⁹, als vint dies de la seva publicació al DOUE (art. 84.I RS). No obstant això, exceptuant determinats preceptes que es declaren aplicables a partir de 16 de novembre de 2014 o de 5 de juliol de 2012, la resta no va resultar aplicable fins el 17 d'agost de 2015 (art. 84.II RS). En concret, les normes de determinació de la llei aplicable contingudes al Capítol III RS (art. 20 a 38 RS) són aplicables des de 17 d'agost de 2015.

L'art. 83.1 RS precisa que “las disposiciones del presente Reglamento se aplicarán a las sucesiones de las personas que fallezcan el 17 de agosto de 2015 o después de esta fecha”. Malgrat que aquest precepte porta per títol “Disposiciones transitorias”, l'art. 83.1 RS no es pas, pròpiament, una norma de Dret transitori, com tampoc no ho són els paràgrafs 2, 3 i 4 del mateix precepte, ja que no prorroguen l'aplicabilitat d'una norma derogada. Es tracta més aviat de normes de “retroactividad”, en la mesura que estenen l'aplicabilitat del RS a situacions creades abans que estigués vigent i que fos aplicable.

L'art. 83.2 RS admet que l'elecció de la llei aplicable que permet l'art. 22 RS es faci abans de 17 d'agost de 2015 si compleix les condicions de validesa establertes en el capítol III RS, o bé les condicions de validesa previstes a les

---

³⁴⁹ El RS vincula als Estats membres de la UE, exceptuant Dinamarca i Irlanda; en el seu moment, quan encara era membre de la UE, també es va situar fora del RS el Regne Unit. Al respecte, vegeu els Protocols núm. 21 i 22 TFUE i els atesos 82 i 83 RS.

normes de DIPr vigents al moment de fer l'elecció en l'Estat en el que el causant tenia la seva residència habitual o en qualsevol dels Estats la nacionalitat dels quals posseís³⁵⁰. Per tant, les disposicions del RS s'apliquen a les successions de les persones que morin el 17 d'agost de 2015 o després d'aquesta data (art. 83.1 i 84.II RS), però la llei aplicable a la successió pot venir determinada per una elecció realitzada amb anterioritat, fins i tot encara que la norma vigent en aquell moment no permetés cap mena d'elecció, quedant validada retroactivament l'elecció de llei realitzada abans de la data d'aplicabilitat del RS en la mesura que compleixi les condicions que aquest estableix.

Al marge d'això, d'acord amb l'art. 83.4 RS, si una disposició *mortis causa* s'ha realitzat abans del 17 d'agost de 2015 "con arreglo a la ley que el causante podría haber elegido" conforme al RS (vegeu, en aquest sentit, l'art. 22.1 RS i l'epígraf 7.2.1. d'aquest treball), es considerarà que aquesta llei ha estat elegida com a aplicable a la successió³⁵¹.

Per altra banda, segons l'art. 83.3 RS, les disposicions *mortis causa* realitzades abans del 17 d'agost de 2015 són admissibles i vàlides tant pel que fa als fons com pel que fa a la forma si compleixen les condicions establertes al Capítol III RS o en les normes de Dret internacional privat vigents, en el moment en què es va fer l'elecció, en l'Estat en el que el causant tenia la seva residència habitual o en qualsevol dels Estats la nacionalitat dels quals posseís o en l'Estat membre de l'autoritat "que sustancie la sucesión".

7.1.2. Àmbit d'aplicació del RS

7.1.2.1. La relació del RS amb altres Reglaments europeus

Alguns Reglaments europeus delimiten negativament el seu àmbit d'aplicació respecte de matèries que poden caure dins de l'àmbit del RS. En aquest sentit, convé destacar que:

---

³⁵⁰ Vegeu l'epígraf 7.2.2.2.1.1.A.

³⁵¹ Vegeu RDGRN 14-febrer-2019 (BOE núm. 61, 12.03.2019; *Aranzadi*, RJ 2019/761), així com l'epígraf 7.2.2.2.1.1.

- L’art. 1.2.c RRI, exclou del seu àmbit d’aplicació “las obligaciones que se deriven... de testamentos y sucesiones”.
- L’art. 1.2.d RREM exclou de l’àmbit del RREM “la sucesión por causa de muerte de uno de los cónyuges”.
- L’art. 1.2.d REPUR exclou de l’àmbit del REPUR “la sucesión por causa de muerte de uno de los miembros de la unión registrada”.
- L’art. 1.2.h RRIII exclou de l’àmbit d’aplicació del RRIII “los fideïcomisos o sucesiones”.

7.1.2.2. El concepte de successió i altres definicions del RS. La commoriència

El RS s’aplica a les successions per causa de mort (art. 1.1 RS). Així, conforme a l’atès 9 RS:

“El ámbito de aplicación del presente Reglamento debe abarcar todos los aspectos de Derecho civil de la sucesión por causa de muerte, es decir, cualquier forma de transmisión de bienes, derechos y obligaciones por causa de muerte, ya derive de una transmisión voluntaria en virtud de una disposición *mortis causa*, ya de una transmisión abintestato.”

D’acord amb això, l’art. 3.1.a RS defineix la “successió” com: “la sucesión por causa de muerte, abarcando cualquier forma de transmisión *mortis causa* de bienes, derechos y obligaciones, ya derive de un acto voluntario en virtud de una disposición *mortis causa* o de una sucesión abintestato”³⁵². El RS empra, doncs, un concepte ampli de successió, sia de fonament voluntari o legal, que abasta

---

³⁵² Tal com destaca FONT I SEGURA, en l’art. 3.1.a RS hi queda clarament reflectida la concepció patrimonial de la successió per causa de mort (FONT I SEGURA, A., “El Reglament europeu de successions: presentació d’un joc de pesos i contrapesos”, a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona [coord.], *Els Reglaments europeus i l’evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Universitat de Girona-Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 335).

tant la successió constitutiva (de drets creats *ex novo*) com la translativa (de drets titularitat del causant).³⁵³

Pel que fa a la mort de la persona, que dona lloc a l'obertura de la successió, l'art. 32 RS conté una norma específica referida a la commoriència:

“Conmorientes

Si dos o más personas cuya sucesión se rija por leyes diferentes falleciesen en circunstancias que impidan conocer el orden en que se produjo su muerte, y dichas leyes regularan tal situación mediante disposiciones diferentes o no la regularan en absoluto, ninguna de las personas fallecidas tendrá derecho alguno a la sucesión de la otra u otras.”

D'acord amb l'atès 55:

“Para garantizar un tratamiento uniforme de las situaciones en que sea incierto el orden en que han fallecido dos o más personas cuya sucesión se regiría por distintas leyes, el presente Reglamento debe prever una norma que establezca que ninguna de las personas fallecidas debe tener ningún derecho en la sucesión de la otra o de las otras”.

Els problemes de commoriència afecten la determinació del moment de la mort i la capacitat per a succeir, qüestions que se situen dins de l'àmbit de la llei successòria, determinada segons el RS (art. 23.2.a i c). L'art. 32 RS conté una norma substantiva, de dret material, que pretén corregir, en cas de pluralitat de morts (i, per tant, de successions), eventuais disfuncions entre les diferents lleis que regeixen les respectives successions. Aquestes disfuncions es poden produir quan és impossible determinar l'ordre de les morts de subjectes que potencialment podrien transmetre's drets *mortis causa*. La regla de l'art. 32 RS és necessària perquè no tots els ordenaments jurídics resolen la qüestió d'igual

---

³⁵³ Quant a la distinció entre successió constitutiva i successió translativa, vegeu: BADOSA COLL, F., “La sucesión por causa de muerte en el libro cuarto del código civil de Cataluña. Universal y particular”, a ARNAU RAVENTÓS, L., ZAHÍNO RUÍZ, M. L., *Cuestiones de Derecho sucesorio catalán*, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2015, pàg. 11-92, pàg. 27-32.

manera,³⁵⁴ podent fins i tot produir resultats incompatibles quan les diverses solucions han de ser aplicades alhora. L'aplicació de l'art. 32 RS parteix de tres pressupòsits: que sigui impossible establir l'ordre de les morts; que les diverses successions es regeixin per lleis diferents; que les lleis aplicables ofereixin solucions també diferents o no regulin la situació. En tal cas, cap dels causants tindrà dret en la successió de la resta.

Pel que fa al Dret català, cal considerar les dues regles de l'art. 211-2 CCCat ("commoriència i mort consecutiva derivada d'un mateix esdeveniment").³⁵⁵ Ambdues es relacionen amb el moment de la mort (art. 23.2.a RS) i amb la capacitat per a succeir (art. 23.2.c RS), de manera que són aplicables si la llei successòria és la catalana.

D'acord amb l'art. 211-2.1 CCCat:

"La crida a una successió o la transmissió de drets a favor d'una persona que depenen del fet que hagi sobreviscut a una altra només tenen lloc si es prova aquesta supervivència. En cas contrari, es considera que s'han mort alhora i no hi ha successió o transmissió de drets entre aquestes persones".

El precepte conté una presumpció *iuris tantum* de commoriència que si no es destrueix impedeix la transmissió de drets entre els difunts. En cas de conflicte internacional de lleis, aquesta solució no pot generar problemes d'incompatibilitat amb la prevista per cap altre ordenament jurídic. L'art. 32 RS exigeix "*disposiciones diferentes*",³⁵⁶ però cal interpretar que només s'aplica si aquelles

---

³⁵⁴ Per un complet repàs de les solucions existents en Dret comparat vegeu: MAX PLANCK INSTITUT FÜR AUSLÄNDISCHES UND INTERNATIONALES PRIVATRECHT, "Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession", *RabelZeitschrift*, 2010, pàg. 552-720.

³⁵⁵ Per a una anàlisi completa del règim jurídic de la commoriència i de la mort consecutiva en el Dret civil català, vegeu: EGEA FERNÁNDEZ, J., *Commoriència i mort consecutiva: distinció sense diferència?*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2020.

³⁵⁶ Prescindim del supòsit de manca absoluta de regulació ("*no la regularan en absoluto*"), ja que, òbviament, no podrà implicar el Dret català.

són, a més, incompatibles,³⁵⁷ és a dir, si el resultat a què conduirien fos que els causants haguessin d'heretar-se recíprocament. En aquest sentit, si la norma estrangera que entra en conflicte amb la catalana atribueix drets successoris a algun dels difunts, l'art. 32 RS no s'hauria d'aplicar, perquè la solució de la norma estrangera seria perfectament compatible (tot i que diferent) amb la prevista a l'art. 211-2.1 CCCat.

D'acord amb l'art. 211-2.2 CCCat:

“Sens perjudici del que estableix l'apartat 1, es considera que s'han mort alhora quan hi ha unitat de causa o de circumstància que motiven les defuncions i entre ambdues morts han transcorregut menys de setanta-dues hores.”

L'art. 211-2.2 CCCat dona el tractament de la commoriència –“es considera que s'han mort alhora” i, per tant, “no hi ha successió o transmissió de drets”– a un supòsit en què es coneix amb certesa l'ordre de les morts. En efecte, en les morts consecutives, esdevingudes en unitat de causa o circumstància, no hi ha dubte sobre qui ha mort abans, però el fet que s'hagin produït en un interval curt de temps a causa del mateix fet en justifica l'assimilació. El supòsit, però, no està contemplat a l'art. 32 RS, que se circumscriu al de la commoriència, i, per tant, el precepte no s'hi aplica. En qualsevol cas, la regla de l'art. 211-2.2 CCCat, tampoc no és problemàtica, perquè la solució que preveu (la mateixa que la dels art. 32 RS i 211-2.1 CCCat) no pot conduir a resultats incompatibles amb els de la llei estrangera confrontada.

Quant a les definicions que conté l'art. 3 RS, s'ha de destacar que el RS parteix d'un concepte molt ampli de pacte successori, no necessàriament coincident

---

³⁵⁷ Vegeu: DUTTA, A., “Succession and Wills in the Conflict of Laws on the Eve of Europeanisation”, *RabelZeitschrift*, 2009, pàg. 547-606, pàg. 599 (“*no conflict arises either if the different applicable succession laws have divergent assumptions but lead to reconcilable results*”). Amb cita d'aquest autor i en la mateixa línia, vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des successions. Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012*, Éditions Bruylant, Brussel·les, 2013, pàg. 497 (“*C'est donc une réelle incompatibilité et non une simple divergence qui justifie l'application de cette disposition*”).

amb el del CCCat, la qual cosa pot comportar dubtes de qualificació en alguns supòsits.

En concret, d'acord amb l'art. 3.1.b RS:

“todo acuerdo, incluido el resultante de testamentos recíprocos, por el que se confieran, modifiquen o revoquen, con o sin contraprestación, derechos relativos a la sucesión o las sucesiones futuras de una o más personas que sean partes en dicho acuerdo”

Pel que fa al Dret civil català, cal entendre que abasta tant els pactes *institutius*, com són el d'institució d'hereu o heretament (art. 431-1 i 431-18 a 431-28 CCCat) i les atribucions particulars en pacte successori (art. 431-1 i 431-29 i 431-30 CCCat), com els *renunciatus*, que a Catalunya es limiten als pactes de renúncia a la llegítima futura o al suplement de la llegítima (art. 431-5.2 i 451-26.2 CCCat).³⁵⁸ Tanmateix, els pactes, a més de atribucions pròpiament successòries, sovint inclouen atribucions de present (vegeu art. 431-19 i 431-29 CCCat), que podrien ser considerades liberalitats excloses del RS (art. 1.2.g RS). En aquest sentit, caldrà valorar quina és la qualificació que preval. Així, per exemple, pel que fa als pactes successoris d'atribució particular amb transmissió de present (que l'art. 431-29 CCCat considera donació), contemplats aïlladament semblarien quedar exclosos del RS (art. 1.2.g RS). En canvi, si apareguessin vinculats a disposicions o pactes pròpiament successoris (com ara, un pacte renunciatiu), la qualificació podria variar i que entrés en l'àmbit del RS. Caldrà veure com el TJUE acaba resolent aquest tipus de qüestions a mesura que es vagin plantejant. Sobre aquest tema, en relació amb el pacte de definició balear i el “pacto de mejora” gallec, vegeu, respectivament, la STSJ Illes Balears

---

³⁵⁸ Vegeu: ARNAU RAVENTOS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de successions. Teoria i casos*, 2a ed., Atelier, Barcelona, 2020, pàg. 232.

1/2021, de 14 de maig³⁵⁹, i la RDGSJFP de 20 de gener de 2022,³⁶⁰ (decisiones que comentem a l'epígraf 7.2.2.2.3)

7.1.2.3. Exclusiones de l'àmbit d'aplicació del RS

Tal com destaca l'atès 11 RS:

“El presente Reglamento no debe aplicarse a ámbitos del Derecho civil distintos de la sucesión. Por motivos de claridad, algunas cuestiones que podría considerarse que tienen un vínculo con la materia sucesoria deben excluirse expresamente del ámbito de aplicación del presente Reglamento.”

Les exclusions de l'àmbit d'aplicació del RS (art. 1.2 RS) que tenen més transcendència des de la perspectiva del Dret català són:

- Les qüestions referents als *règims econòmics matrimonials* i als *règims patrimonials resultants de les relacions que la llei que els resulti aplicable consideri que tenen efectes comparables al matrimoni* (art. 1.2.d RS). L'atès 12 RS explica:

“...el presente Reglamento no debe aplicarse a las cuestiones relativas a los regímenes económicos matrimoniales, incluidos los acuerdos matrimoniales tal como se conocen en algunos sistemas jurídicos en la medida en que no aborden asuntos sucesorios, ni a regímenes patrimoniales de relaciones que se considera que tienen efectos similares al matrimonio. No obstante, las autoridades que sustancien una sucesión con arreglo al presente Reglamento deben tener en cuenta, en función de

---

³⁵⁹ ECLI:ES:TSJBAL:2021:460; *Aranzadi*, RJ 2021\4631. Sobre aquest cas, vegeu: MUNAR BERNAT, P. A., “Los problemas que plantea el Reglamento (UE) nº 650/2012 en el tratamiento del pacto sucesorio de definición (arts. 50 y 51 CDCIB). A propósito de la STSJ Illes Balears, de 14 de mayo de 2021”, *Revista de Derecho Civil*, vol. VIII, núm. 4 (octubre-diciembre 2021), pàg. 227-255; IRIARTE ÀNGEL, F. de B., “¿Puede un extranjero estar sometido a un Derecho Foral?”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 233-239; FERNÁNDEZ-TRESGUERRAS GARCÍA, A., “Los Reglamentos Europeos y el Derecho interregional”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 223-231.

³⁶⁰ BOE núm. 40, 16.2.2022. Sobre aquesta resolució, vegeu: ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “¿Puede un extranjero acogerse al pacto de mejora gallego? El Reglamento 650(2012 y la Resolución DGSJFP de 20 de enero de 2022”, *Revista de Derecho Civil*, vol. IX, núm. 1 (gener-març 2022), pàg. 1-34.

la situación, la liquidación del régimen económico matrimonial o de un régimen patrimonial similar del causante para determinar la herencia de este y las cuotas hereditarias de los beneficiarios.”

La STJUE d'1 de març de 2018 (C-558/16, cas Mahnkopf)³⁶¹ ha entès comprès en l'àmbit d'aplicació de RS allò que estableix el § 1371.1 BGB, segons el qual, si el règim de béns s'extingeix per la mort d'un dels cònjuges, la participació en els guanys es realitza mitjançant l'increment de la quota hereditària legal del supervivent en un quart de l'herència³⁶².

- Les *obligacions d'aliments diferents dels que portin causa de la mort* (art. 1.2.e RS). Segons això, cal entendre que entrarà dins de l'àmbit d'aplicació del RS el llegat d'aliments (quant al Dret català, vegeu l'art. 427-30 CCCat). Amb tot, l'exclusió del RS de les obligacions d'aliments diferents de les que “tengan su causa en la muerte” porta a plantejar si totes les que “tinguin la seva causa en la mort” han d'entrar necessàriament dins de l'àmbit del RS. Pensem per exemple en la pensió periòdica en cas de defunció que preveu l'art. 240-7 CCCat per a les situacions convivencials d'ajuda mútua. En aquest cas convé valorar si no hauria de prevaldre el fet que es tracta d'aliments que deriven de “relacions familiars basades en formes de convivència diferents de la matrimonial” (Preàmbul II, § 6, Llei 25/2010) o “quasifamiliars”, la qual cosa els apropiaria més a l'àmbit del Reglament 4/2009 que no pas al del RS³⁶³. També es podria qüestionar fins i tot si no tindria també “la seva causa en la mort”, a efectes del que estableix l'art. 1.2.e RS, el *dret a ser alimentat amb càrrec al patrimoni del premort* inserit en l'any de viduïtat (art. 231-31 CCCat); amb tot, tal com ja s'ha apuntat, sembla més aconsellable tractar conjuntament, com efectes patrimonials *post mortem* del matrimoni, els drets

---

³⁶¹ ECLI:EU:C:2018:138. Sobre aquesta sentència, vegeu: FONTANELLAS MORELL, J. M., “La delimitación del ámbito material...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 27-38; FONTANELLAS MORELL, J. M., “Los derechos legales del cónyuge supérstite...”, *op. loc. cit.*, 2018; ANTÓN JUÁREZ, I., “Régimen económico matrimonial...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 769-780.

³⁶² Sobre aquesta sentència, vegeu allò que indiquem en l'epígraf 4.1.3.3.

³⁶³ Vegeu l'epígraf 6.2.1.

viduals familiars (dret al parament de l'habitatge i els dos drets que integren l'any de viduïtat), en l'àmbit del RREM³⁶⁴.

L'exclusió prevista en l'art. 1.2.e RS sembla deixar clar que no entraran en l'àmbit del RS els aliments que derivin d'altres institucions (vegeu, per exemple, art. 228-3.4, 228-6.2, art. 228-9.1, 231-2.1, 231-5.1.a i 2, 233-1.1.d i e, 233-2.2.b, 233-2.4, 233-4.1, 233-5.3, 233-10.3, 233-14.1, 233-16.2, 233-18.2, 233-20.1 i 7, 233-21.1.b, 2 i 3, 234-8.1 i 3, art. 234-10 a 234-13, 235-2.2, 235-14.2, 235-17, 235-34.4, 236-6.6, 236-17.1 CCCat, i 569-36 CCCat) ni tampoc els aliments d'origen familiar (vegeu els art. 237-1 i seg. CCCat)³⁶⁵.

- Els béns, drets i accions creats o transmesos per títol diferent de la successió, com ara, per exemple, segons el RS “mediante liberalidades, propiedad conjunta de varias personas con reversión a favor del supérstite, planes de pensiones, contratos de seguros y transacciones de naturaleza análoga, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 23, apartado 2, letra i³⁶⁶” (art. 1.2.g RS). Segons l'atès 14 RS:

“Los bienes, derechos y acciones creados o transmitidos por otros medios distintos de la sucesión, por ejemplo mediante liberalidades, también deben quedar fuera del ámbito de aplicación del presente Reglamento. Con todo, debe ser la ley que el presente Reglamento considere como la ley aplicable a la sucesión la que determine si las liberalidades o cualquier otra forma de disposición inter vivos que tenga por efecto la adquisición de un derecho real con anterioridad al fallecimiento deben ser reintegrados o tenerse en cuenta a los efectos del cálculo de las cuotas hereditarias de los beneficiarios según la ley aplicable a la sucesión.”

---

³⁶⁴ Vegeu, al respecte, els epígrafs 4.1.3.2, 4.1.3.3 i 6.2.1.

³⁶⁵ Sobre això, vegeu l'epígraf 6.2.1.

³⁶⁶ L'art. 23.2.i RS inclou dins de l'àmbit de la llei successòria “la obligación de reintegrar o computar las donaciones o liberalidades, adelantos o legados a fin de determinar las cuotas sucesorias de los distintos beneficiarios”.

Cal tenir en compte que la STJUE de 9 de setembre de 2021³⁶⁷ assimilà a un pacte successori de l'art. 3.1.b RS “un contrato en virtud del cual una persona dispone que, a su muerte, la propiedad de un bien inmueble que le pertenece se transmita a otras partes contratantes”. D'acord amb això, semblaria que la donació per causa de mort (art. 432-1 a 432-5 CCCat) entraria dins de l'àmbit del RS. I es podria plantejar fins i tot si no entraria dins de l'àmbit del RS el pacte de supervivència que pot acompanyar una adquisició onerosa (art. 231-15 a 231-18 CCCat)³⁶⁸. De la mateixa manera, en relació amb els instruments d'estalvi i previsió –modalitats d'assegurança de vida, plans de pensions i instruments anàlegs (vegeu art. 421-23 CCCat)–, en la mesura que poden encloure una donació *mortis causa* en la relació de valuta (prenedor-beneficari),³⁶⁹ i que constitueixen en molts aspectes un equivalent funcional al testament, no s'ha de descartar que alguns tribunals puguin eventualment qualificar-les com a disposicions successòries als efectes del RS.³⁷⁰

- També s'exclouen de l'àmbit d'aplicació del RS: “las cuestiones que se rijan por la normativa aplicable a las sociedades, asociaciones y otras personas jurídicas, como las cláusulas contenidas en las escrituras fundacionales y en los estatutos de sociedades, asociaciones y otras personas jurídicas, que especifican la suerte de las participaciones sociales a la muerte de sus miembros” (art. 1.2.h RS). D'això se'n dedueix que si, per exemple, en un testament s'ordena la creació d'una fundació caldrà determinar per quina llei es regirà la creació i en general la fundació.

---

³⁶⁷ ECLI:EU:C:2021:708.

³⁶⁸ Sobre això, vegeu l'epígraf 4.1.3.2.

³⁶⁹ Vegeu TARABAL BOSCH, J., “Will substitutes: estado de la cuestión en España”, a TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *Previsión y transmisión intergeneracional del patrimonio al margen de la sucesión. Encaje jurídico (¿y consolidación?) de los will substitutes en España*, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2022, pàg. 43-45, pàg. 25-60.

³⁷⁰ Vegeu BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen...*, op. cit., 2013, pàg. 306, § 59; VAQUER ALOY, A., “Cuestiones sobre la designación de beneficiarios de los *will substitutes* en los derechos civiles vigentes en España”, a TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *Previsión y transmisión intergeneracional...*, op. cit., 2022, pàg. 101-124, nota 33.

- Relacionat amb l'anterior, també s'exclou de l'àmbit del RS "la disolución, extinción y fusión de sociedades, asociaciones y otras personas jurídicas".
- També s'exclou de l'àmbit del RS "la creación, administración y disolución de trusts" (art. 1.2.j i atès 13 RS). Segons l'atès 13 RS:

"Se deben excluir también del ámbito de aplicación del presente Reglamento las cuestiones relativas a la creación, administración y disolución de trusts. Esta exclusión no debe considerarse como una exclusión general de los trusts. En caso de que se cree un trust en virtud de un testamento o por ley en relación con una sucesión intestada, la ley aplicable a la sucesión determinada con arreglo al presente Reglamento regulará la cesión de los bienes y la determinación de los beneficiarios."

- També queda fora de l'àmbit del RS la naturalesa dels drets reals (art. 1.2.k RS). En aquest sentit, segons els atesos 15, 16 i 17 RS:

"(15) El presente Reglamento permite la creación o la transmisión mediante sucesión de un derecho sobre bienes muebles e inmuebles tal como prevea la ley aplicable a la sucesión. No obstante, no debe afectar al número limitado (numerus clausus) de derechos reales reconocidos en el ordenamiento jurídico de algunos Estados miembros. No se debe exigir a un Estado miembro que reconozca un derecho real relativo a bienes ubicados en ese Estado miembro si su ordenamiento jurídico desconoce ese derecho.

(16) No obstante, para permitir que los beneficiarios disfruten en otro Estado miembro de los derechos que hayan sido creados o les hayan sido transmitidos mediante sucesión, el presente Reglamento debe prever la adaptación de un derecho real desconocido al derecho real equivalente más cercano del Derecho de ese otro Estado miembro. En el contexto de esa adaptación, se deben tener en cuenta los objetivos y los intereses que persiga el derecho real de que se trate y sus efectos. A fin de determinar el derecho real equivalente más cercano del Derecho nacional, se podrá entrar en contacto con las autoridades o personas competentes del Estado cuya ley se haya aplicado a la sucesión para obtener más

información sobre la naturaleza y los efectos de ese derecho. A estos efectos, podría recurrirse a las redes existentes en el ámbito de la cooperación judicial en materia civil y mercantil, así como a cualesquiera otros medios disponibles que faciliten la comprensión de la ley extranjera.

(17) La adaptación de derechos reales desconocidos explícitamente contemplada en el presente Reglamento no debe excluir otras formas de adaptación en el contexto de la aplicación del presente Reglamento.”

Quan la llei de la successió i la llei d'on està situat el bé (*lex rei sitae*) no són les d'un mateix Estat membre –situació que se suscita en relació amb els béns hereditaris ubicats en un de diferent del de la llei de la successió– la voluntat del causant i les expectatives dels beneficiaris de l'herència poden veure's frustrades si el dret real transmès segons la llei de la successió no és reconegut com a tal per la *lex rei sitae*. Per intentar pal·liar-ho, el RS preveu l' "adaptació de drets reals",³⁷¹ com a mecanisme que reforça l'aplicació de la llei de la successió sense incidir directament en les matèries competència de la *lex rei sitae*.

Així, d'acord amb l'art. 31 RS:

“Cuando una persona invoque un derecho real que le corresponda en virtud de la ley aplicable a la sucesión y el Derecho del Estado miembro en el que lo invoque no conozca ese derecho real en cuestión, este deberá, en caso necesario y en la medida de lo posible, ser adaptado al derecho real equivalente más cercano del Derecho de ese Estado, teniendo en cuenta los objetivos y los intereses que aquel derecho real persiga y los efectos inherentes al mismo”.

L'art. 31 RS s'aplica a instància de persona legitimada, quan aquesta invoca “un derecho real que le corresponde en virtud de la ley aplicable a la sucesión” davant d'un aplicador del Dret sotmès al RS. La persona

---

³⁷¹ Sobre l'adaptació de drets reals a efectes successoris derivada del RS, vegeu: TARABAL BOSCH, J., “Adaptación de derechos reales a efectos sucesorios”, a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 219-235.

legitimada és el subjecte beneficiari d'un dret real successori. Això comprèn òbviament els hereus, però també els legataris i legitimaris, sempre que la llei successòria configuri el seu dret com a real. Quan la llei successòria que confereix el dret real sigui la d'un Estat que ha adoptat el RS, la invocació del dret real es pot fer mitjançant la presentació d'un certificat successori (art. 63 RS), que farà prova de la titularitat (art. 69.2 RS), però que en cap cas no exceptuarà l'adaptació, si és necessària. En aquest sentit, és indiferent que el certificat successori permeti presumir que el subjecte que l'aporta "es titular de los derechos o de las facultades que se expresen sin más condiciones o limitaciones que las mencionadas en [él]" (art. 69.2 RS, al final). La interpretació contrària –obligat reconeixement del dret real en els termes del certificat– s'ha de rebutjar per manca de coherència amb el tractament que el RS dispensa als drets reals (art. 2.k RS) i, en particular, amb el mateix art. 31 RS.

Per imposar-ne l'adaptació, el dret real que s'invoca ha de ser aliè a l'ordenament jurídic de l'aplicador; s'ha de tractar, en definitiva, d'un "derecho real desconocido" (atès 16 RS). A *sensu contrario*, si el sistema de l'aplicador coneix el dret real en qüestió, l'art. 31 CS no haurà de ser aplicat. Aquestes consideracions ens evoquen el concepte d'institució desconeguda, referint-lo a l'àmbit dels drets reals. No és possible exceptuar l'aplicació de la llei successòria sota el pretext que la *lex rei sitae* desconeix el dret real invocat. Al contrari, segons l'art. 31 RS, l'aplicador del dret ha de procedir a adaptar-lo, si, malgrat obeir a nomenclatura o plantejaments tècnics estranys, persegueix objectius i interessos emparats pel seu ordenament jurídic. Així, per exemple, el Registrador de la Propietat català no necessitaria adaptar, per no ser un dret real desconegut per a ell, l'usdefruit que el cònjuge vidu del causant intestat francès (art. 757 CCfr) invoqués respecte d'un immoble ubicat a Catalunya, però sí que hauria de verificar que aquest usdefruit es correspon amb el que preveu el CCCat (art. 561-1 i seg.) a l'hora d'autoritzar-ne la inscripció. En canvi, malgrat la coincidència (parcial) de *nomen*, sí que podria titllar-se de dret real desconegut l'usdefruit amb facultat de disposició (art. 561-21 i seg. CCCat) que el legatari català invoqués davant d'autoritat

francesa o italiana respecte d'un immoble situat al seu respectiu país: atès que tant al Dret francès com a l'italià el principi *salva rerum substantia* és element tipificador del dret d'usdefruit (art. 578 CCfr, art. 981 CCit), el manteniment de la facultat de disposició de l'usufructuari passaria per l'adaptació.

D'altra banda, és clau entendre que *el desconeixement que fonamenta l'aplicació de l'art. 31 RS és el del dret real que s'invoca, i no pas el de la institució successòria de la que aquell deriva*. Un exemple servirà per a il·lustrar-ho. Els règims successoris dels sistemes de dret civil coincideixen a preveure la transmissió directa dels béns de causant a hereu, però difereixen, entre altres aspectes, en la naturalesa jurídica personal o real que atribueixen als drets de legataris i legitimaris. Pel que fa als legataris, se sol distingir entre els sistemes que admeten els llegats d'eficàcia real (*per vindicationem*; per ex., CCCat, CCE, França i Bèlgica) i aquells que reconeixen al legatari un mer dret de crèdit al lliurament del bé (llegats d'eficàcia obligacional o *per damnationem*; per. ex., Alemanya, Holanda). Pel que fa als legitimaris, és habitual diferenciar la llegítima en funció de la seva naturalesa real (*pars bonorum*; CCE, Bèlgica, Itàlia) o obligacional (*pars valoris*; CCCat, Alemanya). Requeriran adaptació els drets reals derivats d'aquests títols successoris quan s'invoquin en l'àmbit d'un ordenament jurídic la llei successòria dels quals els reconegui mer caràcter obligacional? En aquests casos, la llei successòria atribueix a determinats subjectes drets reals que no els correspondrien si la llei aplicable a la successió hagués estat la llei de l'Estat on s'invoquen. Això, però, no implica necessàriament que aquest Estat desconeixi aquests drets. Enfront de les interpretacions proposades per alguns comentaristes,³⁷² sembla més lògic considerar que, en aquests supòsits, si el dret real és conegut, l'adaptació –per supèrflua– no serà necessària, independentment que els ordenaments difereixin en les

---

³⁷² Vegeu: BERGQUIST, U., DAMASCELLI, D., FRIMSTON, R., LAGARDE, P., ODERSKY, F., REINHARTZ, B., EU Regulation on Succession and Wills. Commentary, Colònia, 2015, pàg. 167; DÍAZ FRAILE, J. M., "El Reglamento Sucesorio europeo: El principio de adaptación a los derechos reales y los límites impuestos por la lex rei sitae. Especial referencia al certificado sucesorio", *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, 2014, núm. 741, pàg. 67-111, pàg. 86; LAGARDE, P., "Les principes de base du nouveau règlement européen sur les successions", *Revue critique de droit international privé*, núm. 4-2012, pàg. 691-732, pàg. 715-716.

tècniques jurídiques emprades per articular la successió. El RS és un instrument de DIPr de successions, però no pot ignorar la naturalesa dels drets reals creats pel causant o per la llei. Per això consagra l'adaptació, com a mecanisme per salvaguardar els efectes jurídics-reals de les successions sense depassar el seu àmbit d'aplicació material. Fins i tot es pot afirmar que l'art. 31 RS és una norma amb incidència en el dret substantiu dels Estats membres, ja que els exigeix acomodar al seu ordenament jurídic institucions desconegudes. Ara bé, malgrat tenir l'origen en el Dret successori, l'art. 31 RS es projecta exclusivament sobre l'àmbit dels drets reals. La funció de l'art. 31 RS no és relacionar sistemes successoris –recordem que el RS consagra el principi d'unitat de la llei successòria (vegeu epígraf 7.2.1.1)–, sinó corregir el potencial desajust entre el règim que regeix la naturalesa dels drets reals (art. 2.k RS) i el que governa la seva transmissió *mortis causa* (art. 23.e RS). Conseqüentment, la institució desconeguda que fonamenta l'aplicació de l'art. 31 RS és el dret real que s'invoca, no la successòria de què aquest porta causa. Així és com ho entengué el TJUE en la seva primera decisió sobre el RS, la STJUE 12.10.2017 (C-2018/16, cas Kubicka [ECLI:EU:C:2017:755]), en què reconegué plena eficàcia a un llegat *per vindicationem* ordenat segons el Dret polac sobre un bé situat a Alemanya, malgrat que el Dret alemany només coneix els llegats *per damnationem*.³⁷³

“ El artículo 31 del Reglamento nº 650/2012 no trata de las modalidades de transmisión de los derechos reales, modalidades entre las que se incluyen en particular el legado vindicatorio y el legado damnatorio u obligacional, sino que versa únicamente sobre el respeto del contenido de los derechos reales, determinado por la ley aplicable a la sucesión (*lex causae*), y sobre su recepción en el ordenamiento jurídico del Estado miembro en el que se invocan (*lex rei sitae*)

Por ello, dado que el derecho real transmitido mediante el legado vindicatorio es el derecho de propiedad, que se reconoce en el Derecho

---

³⁷³ Per un comentari de la STJUE, vegeu ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., *Legatum per vindicationem* y Reglamento (UE) 650/2012, La ley Unión Europea, núm. 55, 2018, pàg. 1-21.

alemán, no es preciso llevar a cabo la adaptación prevista en el artículo 31 del Reglamento nº 650/2012.” (STJUE 12.10.2007, § 63 i 64).

- Finalment, queda fora del RS la inscripció de drets sobre béns mobles i immobles en un registre, inclosos els requisits legals per a la pràctica dels assentaments i els efectes de la inscripció o de la manca d'inscripció d'aquestes drets (art. 1.2./RS). Segons els atesos 18 i 19 RS:

“(18) Los requisitos de la inscripción en un registro de un derecho sobre bienes muebles o inmuebles se deben excluir del ámbito de aplicación del presente Reglamento. Por consiguiente, debe ser el Derecho del Estado miembro en que esté situado el registro (para los bienes inmuebles, la *lex rei sitae*) el que determine en qué condiciones legales y de qué manera se realiza la inscripción, así como qué autoridades, como registradores de la propiedad o notarios, se ocupan de verificar que se reúnen todos los requisitos y que la documentación presentada es suficiente o contiene la información necesaria. En particular, las autoridades podrán comprobar que el derecho del causante sobre los bienes sucesorios mencionados en el documento presentado para su inscripción es un derecho inscrito como tal en el registro o un derecho que de otro modo se haya probado que es conforme con el ordenamiento jurídico del Estado miembro en que esté situado el registro. Para evitar la duplicidad de documentos, las autoridades del registro deben aceptar los documentos expedidos por las autoridades competentes de otro Estado miembro cuya circulación se contempla en el presente Reglamento. En particular, el certificado sucesorio europeo expedido en virtud del presente Reglamento debe constituir un documento válido para inscribir los bienes sucesorios en el registro de un Estado miembro. Ello no debe impedir que las autoridades que tramiten la inscripción puedan pedir a la persona que la solicita que presente la información o los documentos adicionales requeridos en virtud de la ley del Estado miembro en el que esté situado el registro, por ejemplo información o documentos relativos al pago de impuestos. La autoridad competente puede indicar a la persona que solicita la práctica del asiento cómo puede proporcionar la información o los documentos que falten.

(19) Se deben excluir también del ámbito de aplicación del presente Reglamento los efectos de la inscripción de los derechos en el registro. En consecuencia, debe corresponder al Derecho del Estado miembro en que esté situado el registro determinar si la inscripción tiene, por ejemplo, efecto declarativo o constitutivo. Así pues, en caso de que, por ejemplo, la adquisición de un derecho sobre un bien inmueble deba ser inscrita con arreglo al Derecho del Estado miembro en que esté situado el registro para producir efectos erga omnes o para la protección legal del negocio jurídico, el momento de dicha adquisición deberá regirse por el Derecho de ese Estado miembro.”

7.2. Determinació de la llei aplicable i aplicació de la “llei catalana”

7.2.1. Les regles de determinació de la llei aplicable del RS

7.2.1.1. Qüestions generals

El RS ha unificat, des de 17 d'agost de 2015, les regles de determinació de la llei aplicable a les successions amb repercussió transfronterera –conflictes internacionals en matèria successòria– en l'àmbit dels Estats membres de la UE vinculats pel RS³⁷⁴. Així, quant al Dret espanyol, el RS ha desplaçat l'aplicació a les successions amb repercussió transfronterera de les normes de determinació de la llei aplicable contingudes al CCE –en concret, els paràgrafs 1, al final, i 8 de l'art. 9 CCE–. Cal tenir en compte que les regles sobre determinació de la llei aplicable que conté el RS són d'aplicació universal –*erga omnes*– (art. 20 RS), encara que la llei que declari aplicable sigui la d'un Estat no membre de la UE –o membre de la UE però no vinculat pel RS–.

El RS parteix del *principi d'unitat de la successió* (arts. 21.1 y 23.1 RS)³⁷⁵. Així, conforme al RS, la totalitat de la successió es regirà per una única llei, amb independència de quina sigui la naturalesa dels béns i del lloc on es trobin (art.

---

³⁷⁴ Vegeu l'epígraf 7.1.1.

³⁷⁵ En aquest punt el RS segueix la línia apuntada ja pel Conveni de La Haya de 1989, sobre la llei aplicable a les successions per causa de mort, que no arriba a entrar en vigor i que fou ratificat tan sola, el 1996, pels Països Baixos (que van acabar denunciant-lo el 17 de desembre de 2014, amb efectes des d'1 d'abril de 2015).

21.1 i 23.1 i atès 37 RS). Ara bé, hi ha supòsits que poden conduir a un fraccionament de la llei aplicable a la successió³⁷⁶. En concret, això es pot produir, per exemple, en virtut dels art. 30, 33 i 34 RS. Segons l'art. 30 RS:

“Disposiciones especiales que imponen restricciones relativas o aplicables a la sucesión de determinados bienes

Cuando la ley del Estado donde se encuentren situados determinados bienes inmuebles, empresas u otras categorías especiales de bienes contenga disposiciones especiales que, por razones de índole económica, familiar o social, afecten o impongan restricciones a la sucesión de dichos bienes, se aplicarán a la sucesión tales disposiciones especiales en la medida en que, en virtud del Derecho de dicho Estado, sean aplicables con independencia de la ley que rijan la sucesión.”

A propòsit d'aquesta norma, l'atès 54 RS estableix:

“Por consideraciones económicas, familiares o sociales, determinados bienes inmuebles, determinadas empresas y otras categorías especiales de bienes están sometidos a normas especiales en el Estado miembro de ubicación que establecen restricciones sobre la sucesión respecto de esos bienes o que afectan a la misma. Conviene que el presente Reglamento garantice la aplicación de esas normas especiales. No obstante, para que pueda seguir siendo compatible con el objetivo general del presente Reglamento, esta excepción a la ley aplicable a la sucesión

---

³⁷⁶ Vegeu: BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des successions. Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012*, Éditions Bruylant, Brussel·les, 2013, pàg. 390-391; GINEBRA MOLINS, M. E., “El Reglamento (UE) 650/2012 y la determinación de la ley aplicable a las sucesiones por causa de muerte”, a ARNAU RAVENTÓS, L. / ZAHINO RUIZ, M. L. (coord.), *Cuestiones de derecho sucesorio catalán. Principios, legítima y pactos sucesorios*, Marcial Pons, Barcelona, 2015, pàg. 145-150; GALICIA AIZPURUA, G., “La Ley aplicable en materia de sucesiones según el Reglamento (UE) núm. 650/2012 y el principio de troncalidad del Fuero de Bizkaia”, *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 2, febrero de 2015, pàg. 492-493 y 498-499; GALICIA AIZPURUA, G., “El Reglamento europeo de sucesiones y el carácter plurilegislativo del ordenamiento civil español”, *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 3, agost 2015, pàg. 531-532; PRATS ALBENTOSA, L., “El Derecho civil de sucesiones de la Unión Europea: el Reglamento (UE) 650/2012», *Diario La Ley*, núm. 8635, 29 de octubre de 2015, pàg. 8-9; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española» aplicable a la sucesión y a la validez formal de las disposiciones *mortis causa*”, GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 243-244.

ha de interpretar-se en sentit estricto. Per consegüent, ni les normes de conflictes de lleis que sotmet a mobles e immobles a lleis diferents ni les disposicions que prevén una legítima superior a la establerta en la llei aplicable a la successió en virtut del present Reglament poden considerar-se normes especials que imponden restriccions sobre la successió respecte de aquests béns o que afecten a la mateixa.”

Al respecte, quant al Dret català, cal tenir en compte, encara que tingui caràcter residual, la regulació de la successió intestada del causant impúber, que adopta criteris de troncalitat (art. 444-1 CCCat).

L'art. 33 RS, dedicat a la *successió vacant*, també pot donar lloc a un fraccionament de la llei que regeix la successió³⁷⁷. Segons aquest precepte:

“Sucesión vacante

En la medida en que, conforme a la ley aplicable a la sucesión determinada por el presente Reglamento, no hubiera heredero ni legatario de ningún bien en virtud de una disposición mortis causa, ni ninguna persona física llamada por esa ley a la sucesión del causante, la aplicación de dicha ley no será obstáculo para que un Estado miembro o una entidad designada por dicho Estado miembro pueda tener el derecho de apropiarse, en virtud de su propia ley, de los bienes hereditarios que se encuentren situados en su territorio, siempre y cuando los acreedores puedan obtener satisfacción de sus créditos con cargo a los bienes de la totalidad de la herencia.”

A propòsit d'això, l'art. 56 RS disposa:

“En algunos casos, puede ocurrir que ninguna persona reclame una herencia. Los distintos ordenamientos jurídicos tienen disposiciones distintas para esas situaciones. En algunos sistemas jurídicos, por ejemplo, el Estado puede reclamar la herencia vacante como si fuera un

---

³⁷⁷ BONOMI, A., i WAUTELET, P., *El Derecho europeo de sucesiones. Comentario al Reglamento (UE) núm. 650/2012, de 4 de julio de 2013*, Thomson Reuters - Aranzadi, Cizur Menor, Navarra, 2015, pàg 433.

heredero con independencia de la ubicación de los bienes. En otros ordenamientos jurídicos, el Estado puede apropiarse solo de los bienes ubicados en su territorio. Por consiguiente, el presente Reglamento debe establecer una norma que disponga que la ley aplicable a la sucesión no debe obstar para que un Estado miembro pueda apropiarse en virtud de su propia legislación de los bienes ubicados en su territorio. No obstante, para garantizar que esta norma no perjudique a los acreedores de la herencia, se ha de añadir la condición de que los acreedores de la herencia deben poder procurar la satisfacción de sus reclamaciones con cargo a los bienes y derechos de la herencia con independencia de la ubicación de estos.”

Així, l'art. 33 RS, que s'inspira en allò previst en l'art. 16 del Conveni de La Haya de 1989³⁷⁸, conté una norma de conflicte negativa, que respecta el que disposi la llei de l'Estat on estan situats els béns. Això pot donar lloc, per exemple, a que la successió es regeixi per la llei catalana, però que, havent-hi en l'herència béns situats en altres Estats, aquests altres Estats s'apropriïn dels béns situats en el seu territori. I, d'altra banda, en casos en què la successió es regeixi pel Dret català conforme al RS i correspongui “succeir” a la Generalitat de Catalunya (art. 442-12 CCCat)³⁷⁹, si en l'herència hi ha béns fora, la Generalitat es podria veure privada de determinats béns en la mesura que se n'apropriessin els Estats que tenen aquells béns en el seu territori d'acord amb allò previst en l'art. 33 RS.

També pot donar lloc, en principi, al fraccionament de la llei successòria –caldrà veure ben bé en quina mesura, segons el TSJUE–, la regulació del reenviament prevista en l'art. 34 RS³⁸⁰. Segons aquest precepte:

---

³⁷⁸ Vegeu: WAUTELET, P., a BONOMI, A. / WAUTELET, P., *El Derecho europeo de sucesiones. Comentario al Reglamento (UE) núm. 650/2012, de 4 de julio de 2013*, Thomson Reuters - Aranzadi, Cizur Menor, Navarra, 2015, pàg. 429.

³⁷⁹ Parlar de la Generalitat de Catalunya com a successora és només una ficció: la Generalitat és un “hereu necessari” que, a diferència dels hereus pròpiament dits (art. 411-1 i 423-2 CCCat), assumeix la liquidació de l'herència (ARNAU RAVENTÓS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de successions...*, op cit, 2020, pàg. 270).

³⁸⁰ Al respecte, vegeu: els epígrafs 1.6.3 i 7.2.2.2.1.2.B (al final), així com, per exemple, ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “El Reglamento 650/2012: disposiciones referentes a la sucesión de determinados bienes, reenvío y orden público”, GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El*

“Reenvío

1. La aplicación de la ley de un tercer Estado designada por el presente Reglamento se entenderá como la aplicación de las normas jurídicas vigentes en ese Estado, incluidas sus disposiciones de Derecho internacional privado en la medida en que dichas disposiciones prevean un reenvío a:

- a) la ley de un Estado miembro, o
- b) la ley de otro tercer Estado que aplicaría su propia ley.

2. En ningún caso se aplicará el reenvío respecto de las leyes a que se refieren los artículos 21, apartado 2, 22, 27, 28, letra b), y 30.”

Respecte d'això, l'atès 57 RS:

“Las normas en materia de conflicto de leyes establecidas en el presente Reglamento pueden llevar a la aplicación de la ley de un tercer Estado. En tales casos, se han de tomar en consideración las normas de Derecho internacional privado de ese Estado. Si esas normas disponen el reenvío a la ley de un Estado miembro o a la ley de un tercer Estado que aplicaría su propia ley a la sucesión, ese reenvío se debe aceptar a fin de garantizar la coherencia internacional. No obstante, se ha de excluir el reenvío en aquellos casos en que el causante haya hecho la elección de la ley en favor de la ley de un tercer Estado.”

Al marge d'aquestes excepcions a la unitat de la llei aplicable a la successió, cal tenir en compte que la llei que regeix, si escau, l'admissibilitat i validesa material, així com la validesa formal de la disposició *mortis causa*, i la llei que determina la validesa formal de les declaracions d'acceptació o renúncia, poden no coincidir amb la llei successòria (vegeu els art. 24, 25, 27, 28 i 75, i els atesos 48, 49, 50, 51, 52, 53 i 73 RS).

Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 138

7.2.1.2. *Conflictes internacionals vs. conflictes interregionals*

El RS s'aplica a les *successions transfrontereres*, però no, en principi, als conflictes merament interns (art. 38 RS). Així, les normes sobre determinació de la llei aplicable que conté el RS no són d'aplicació, en principi, als conflictes purament interns (sovint anomenats "interregionals"), si no és que l'Estat opta perquè així sigui.

En aquest sentit, l'art. 38 RS (titulat "Inaplicación del presente Reglamento a los conflictos internos de leyes") utilitza la fórmula habitual (que apareix en altres Reglaments europeus) de declarar que "los Estados miembros que comprendan varias unidades territoriales con sus propias normas jurídicas en materia de sucesiones" "no estaran obligados a aplicar el presente Reglamento a los conflictos de leyes que se planteen exclusivamente entre dichas unidades territoriales". Es deixa, per tant, a la decisió dels Estats la possibilitat d'estendre les mateixes regles als conflictes merament interns. En el cas de l'Estat espanyol no hi ha cap manifestació al respecte, de manera que hem d'entendre que els conflictes interregionals continuen regint-se per la remissió que fa l'art. 16.1 CCE a les normes del Capítol IV del Títol Preliminar del CCE. Això suposa partir del fet que aquesta remissió s'ha d'entendre feta a la redacció actual de les normes del Capítol IV del Títol Preliminar CCE, i no a les normes convencionals o europees que les han desplaçat en l'àmbit dels conflictes internacionals; és a dir, que quant a la successió *mortis causa* la remissió que resulta de l'art. 16.1 CCE a l'art. 9.1 i 8 CCE no s'ha d'entendre feta a les regles contingudes al RS. Així ho entén la majoria de la doctrina i de manera unànime la jurisprudència. En definitiva, els conflictes interregionals en matèria successòria continuen regint-se per la remissió que fa l'art. 16.1 CCE als art. 9.1 i 8 i 11 CCE³⁸¹.

---

³⁸¹ Al respecte, vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos", a VILLÓ TRAVÉ, C. (Dir.), *Retos y oportunidades del Derecho de sucesiones*, Thomson Reuters, Cizur Menor, 2019, pàg. 226-232; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu de successions", a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona (coord.), *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Universitat de Girona-Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 371-478; FONT I SEGURA, A., i GINEBRA MOLINS, M. E., "«Conflictos interregionales» y ley aplicable a la sucesión por causa de muerte", a PRATDESABA RICART, R. / BOSCH CARRERA, A. (Dir.), i BARCELÓ COMPTE, R. (coord.), *Tratado del Derecho de sucesiones vigente en España y Andorra*, Thomson Reuters Aranzadi, Cizur Menor, 2020, pàg. 210-213.

Això implica que, des de 17 d'agost de 2015, a l'Estat espanyol hi coexisteixen dos sistemes conflictuals, procedents, a més, de legisladors diferents: el comunitari –que resulta del RS–, per a regular els “conflictes internacionals” en matèria successòria (successions amb repercussió transfronterera); i l'estatal (art. 16.1, 9.1 i 8 i 11 CCE), per a regular els “conflictes interregionals”.

En aquest sentit, convé tenir present que, tot i que cada sistema tingui un objecte diferent («conflictes internacionals» o merament «interregionals»), la línia entre un i altre tipus de conflicte pot resultar molt prima..., ja que la simple aparició d'un element –que pot considerar-se menor, però que resulti “rellevant”– connectat amb un ordenament no espanyol (“element d'estrangeria” o “d'internacionalitat”) convertirà un supòsit merament intern en un supòsit internacional i, per tant, subjecte a les regles del RS.

I les diferències entre ambdós sistemes són evidents³⁸². Per exemple:

- Possibilitat d'elecció, ni que sigui limitada, de la llei aplicable a la successió, en els “conflictes Internacionals” (art. 22 RS), i impossibilitat en els “interregionals” (art. 16.1 i 9.8 CCE).
- Única connexió veïnatge civil en els “conflictes interregionals” (art. 16.1 i 9.8 CCE), i connexió general, en defecte d'elecció, “residència habitual” en els “internacionals” (art. 21.1 RS)
- Clàusula d'excepció (o d'escapatòria) a favor de la llei amb què el causant presenti vincles manifestament més estrets als “conflictes internacionals” (art. 21.2 RS); previsió que no té equivalent, en canvi, en els conflictes “interregionals”.
- Fins i tot l'àmbit d'aplicació de la llei successòria és diferent. En aquest sentit, destaca, per exemple, que en l'àmbit dels “conflictes interregionals”, el darrer incís de l'art. 9.8 CCE continua desviant els drets que per ministeri de la llei s'atribueixin al cònjuge supervivent cap a la llei que regula els efectes del matrimoni; en canvi, pel que fa a les successions transfrontereres, l'art. 23.2 RS situa expressament en l'àmbit

---

³⁸² Al respecte, vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 231-232.

de la llei successòria “los derechos sucesorios del cónyuge o la pareja supervivientes”³⁸³.

7.2.1.3. Determinació de la llei aplicable i successions transfrontereres

7.2.1.3.1. La llei successòria

7.2.1.3.1.1. Criteris per determinar la llei successòria

Segons el RS, la llei aplicable a les successions transfrontereres és, simplificadament³⁸⁴:

- La llei *de l'Estat* de la nacionalitat del causant, si aquest ha utilitzat la possibilitat d'elecció –*professio iuris*– que permet el RS (art. 22). La persona pot elegir la llei de la nacionalitat que tingui o bé en el moment de realitzar l'elecció o bé en el moment de la mort (vegeu atesos 27, 38, 39, 40 i 41 RS)³⁸⁵. Si una persona té diverses nacionalitats, pot elegir la llei de qualsevol dels Estats dels que sigui nacional (art. 22.1.II RS)³⁸⁶. L'elecció de la llei de aplicable en aquests termes impedeix que el canvi de residència habitual del causant pugui afectar-la i, en principi, afavoreix la seguretat jurídica i la planificació successòria.

---

³⁸³ Vegeu els epígrafs 4.1.3.3, 7.2.1.3.1.1 i 7.2.2.2.1, així com: GINEBRA MOLINS, M. E., “Els conflictes de lleis derivats de la coexistència de diversos ordenaments...”, *op. loc. cit.*, 1996, pàg. 69-116; GINEBRA MOLINS, M. E., “Los derechos sucesorios...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 105-116; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 231-232; GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 377-378.

³⁸⁴ Més extensament, vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Reglamento (UE) 650/2012 y la determinación de la ley aplicable...”, *op. loc. cit.*, 2015, pàg. 150-165; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...”, *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 237-262 –especialment pàg. 243-245–; així com: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 378-380; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 232-234; FONT I SEGURA, A., “El Reglament europeu de successions...”, *op. loc. cit.*, Girona, 2019, pàg. 354-368.

³⁸⁵ La Proposta 2009 no concretava la referència temporal de la nacionalitat elegida; segons l'art. 17.1 Proposta 2009: “Cualquier persona podrá designar la ley del Estado cuya nacionalidad posee para que rija la totalidad de la sucesión”. L'atès 18 de la Proposta 2009 establí: “El presente Reglamento debe propiciar que los ciudadanos puedan organizar por anticipado su sucesión, permitiéndoles elegir la ley aplicable. Esta posibilidad debería delimitarse estrictamente para respetar las expectativas legítimas de herederos y legatarios”.

³⁸⁶ Vegeu, per exemple, la RDGSJFP de 28 de juliol de 2020 (*Aranzadi*, RJ2020\3427).

- Si no s'ha fet elecció, el RS es decanta, com a “regla general”, per la *Llei de l'Estat* en el que el causant tingué la seva residència habitual en el moment de la mort (art. 21.1 RS). El RS no defineix, però, què s'entén per residència habitual; es limita a indicar algunes dades que suposadament poden servir per a identificar-la en els atesos 23 i 24 RS. En qualsevol cas, cal partir d'un concepte autònom de “residència habitual”, a efectes del RS.
- La “regla general” de la residència habitual es pot veure exceptuada per la “clàusula d'excepció” o “clàusula d'escapatòria” a favor de la *Llei de l'Estat* amb el que el causant mantingués, en el moment de la mort, un vincle “manifestament més estret” (art. 21.2 i atesos 24 i 25 RS). Aquesta clàusula d'excepció opera únicament respecte de la connexió objectiva “residència habitual”; no entrarà mai en joc en aquells casos en què el causant hagi fet ús de la possibilitat d'elecció que preveu l'art. 22 RS. A més, l'aplicació de la llei més estretament vinculada és excepcional (art. 21.2 RS: “Si, de forma excepcional, resultase claramente de todas las circunstancias del caso...” –vegeu, també, atès 25 RS–). Tal com destaca l'atès 25 RS: “la vinculación manifiestamente más estrecha no debe emplearse como nexo subsidiario cuando la determinación de la residencia habitual del causante en el momento de su fallecimiento resulte compleja”³⁸⁷.

7.2.1.3.1.2. Àmbit de la llei successòria

La llei determinada conforme als criteris dels art. 21 o 22 RS regeix la totalitat de la successió (art. 23.1 RS; vegeu, també, art. 21.1 RS –“...la ley aplicable a la totalidad de la sucesión...”–).

---

³⁸⁷ Segons l'atès 25 RS: “Por lo que respecta a la determinación de la ley aplicable a la sucesión, en casos excepcionales en los que, por ejemplo, el causante se haya mudado al Estado de su residencia habitual poco tiempo antes de su fallecimiento, y todas las circunstancias del caso indiquen que aquel tenía un vínculo manifiestamente más estrecho con otro Estado, la autoridad que sustancie la sucesión puede llegar a concluir que la ley aplicable a la sucesión no sea la ley del Estado de residencia habitual del causante sino la ley del Estado con el que el causante tenía un vínculo manifiestamente más estrecho. No obstante, la vinculación manifiestamente más estrecha no debe emplearse como nexo subsidiario cuando la determinación de la residencia habitual del causante en el momento de su fallecimiento resulte compleja.”

Partint d'això, l'art. 23.2 RS conté una enumeració, no exhaustiva, de qüestions que cauen en l'àmbit de la llei successòria:

“Dicha ley regirá, en particular:

- a) las causas, el momento y el lugar de apertura de la sucesión;
- b) la determinación de los beneficiarios, de sus partes alícuotas respectivas y de las obligaciones que pueda haberles impuesto el causante, así como la determinación de otros derechos sucesorios, incluidos los derechos sucesorios del cónyuge o la pareja supérstites³⁸⁸;
- c) la capacidad para suceder;
- d) la desheredación y la incapacidad de suceder por causa de indignidad;
- e) la transmisión a los herederos y, en su caso, a los legatarios, de los bienes, derechos y obligaciones que integren la herencia, incluidas las condiciones y los efectos de la aceptación o renuncia de la herencia o del legado;
- f) las facultades de los herederos, de los ejecutores testamentarios y otros administradores de la herencia, en particular en orden a la venta de los bienes y al pago de los acreedores, sin perjuicio de las facultades contempladas en el artículo 29, apartados 2 y 3;
- g) la responsabilidad por las deudas y cargas de la herencia;
- h) la parte de libre disposición, las legítimas y las demás restricciones a la libertad de disposición mortis causa, así como las reclamaciones que personas próximas al causante puedan tener contra la herencia o los herederos;
- i) la obligación de reintegrar o computar las donaciones o liberalidades, adelantos o legados a fin de determinar las cuotas sucesorias de los distintos beneficiarios, y
- j) la partición de la herencia.”

---

³⁸⁸ Al respecte, vegeu l'epígraf 7.2.1.2.

7.2.1.3.2. La llei aplicable a les disposicions *mortis causa*

7.2.1.3.2.1. *Admissibilitat i validesa material de les disposicions mortis causa diferents dels pactes successoris*

Les disposicions *mortis causa* diferents dels pactes successoris es regeixen, quant a la seva admissibilitat i validesa material, per la llei successòria anticipada –“la ley que, en virtud del presente Reglamento, habría sido aplicable a la sucesión del causante si este hubiese fallecido en la fecha de la disposición”– (art. 24.1 RS). El disponent pot, però, elegir la llei de la nacionalitat, conforme a allò previst en l’art. 22 RS.

7.2.1.3.2.2. *Admissibilitat, validesa material i efecte vinculant dels pactes successoris*

Quant a la llei aplicable a la admissibilitat, validesa material i efectes vinculants dels pactes successoris, l’art. 25 RS distingeix segons si afecten a la successió d’una o de diverses persones. Els relatius a la successió d’una sola persona es regeixen per la llei successòria anticipada –“la ley que, en virtud del presente Reglamento, fuese aplicable a su sucesión si aquella hubiera fallecido en la fecha de conclusión del pacto”– (art. 25.1 RS). Si afecten a la successió de diverses persones, només serà admissible si ho és conforme a la llei successòria anticipada de cadascuna d’elles (art. 25.2.I RS: “será admisible en caso de que lo sea conforme a la ley que, de conformidad con el presente Reglamento, hubiera sido aplicable a la sucesión de cada una de ellas si hubieran fallecido en la fecha de conclusión del pacto”); i, si resulta admissible conforme al que acabem d’indicar, es regirà, pel que fa a la validesa material i als efectes vinculants, per aquella llei successòria anticipada amb la que presenti vincles més estrets (art. 25.2.II RS); amb tot, les parts poden elegir, quant a l’admissibilitat, validesa material i efectes vinculants dels pactes successoris la llei que la persona o una de les persones de la successió de les quals es tracta haurien pogut elegir conforme a l’art. 22 RS (art. 25.3 RS).

7.2.1.3.2.3. Validesa formal de les disposicions mortis causa realitzades per escrit

La regulació de la validesa formal de les disposicions *mortis causa* realitzades per escrit³⁸⁹ s'inspira en el principi de *favor negotii*; el propòsit és afavorir la validesa formal de les disposicions³⁹⁰.

Segons l'art. 27 RS:

“Validez formal de las disposiciones mortis causa realizadas por escrito

a) Una disposición mortis causa realizada por escrito será válida en cuanto a su forma si esta responde a la ley:

- a) del Estado en que se realizó la disposición o se celebró el pacto sucesorio;
- b) del Estado cuya nacionalidad poseyera el testador, o al menos una de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio, bien en el momento en que se realizó la disposición o en que se celebró el pacto, bien en el momento del fallecimiento;
- c) del Estado en el cual el testador, o al menos una de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio, tuviera su domicilio, bien en el momento en que se realizó la disposición o en que se celebró el pacto, bien en el momento del fallecimiento;
- d) del Estado en el cual el testador, o al menos una de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio, tuviera su residencia habitual, bien en el momento en que se realizó la disposición o en que se celebró el pacto, bien en el momento del fallecimiento, o
- e) respecto de los bienes inmuebles, del Estado en el que estén situados.

---

³⁸⁹ La validesa formal de les disposicions mortis causa fetes oralment queda exclosa de l'àmbit d'aplicació del RS (art. 1.2.f RS).

³⁹⁰ Vegeu ARNAU RAVENTÓS, L., “La forma en el Reglamento 650/2012”, GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dirs.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 201.

La determinación de si el testador o cualquiera de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio tenían su domicilio en un Estado miembro concreto se regirá por la ley de ese Estado.

b) El apartado 1 será aplicable asimismo a las disposiciones mortis causa que modifiquen o revoquen una disposición anterior. La modificación o revocación también será válida en cuanto a la forma si responde a una de las leyes a tenor de las cuales, de conformidad con el apartado 1, la disposición mortis causa modificada o revocada era válida.

c) A los efectos del presente artículo, las disposiciones jurídicas que limiten las formas admitidas de disposiciones mortis causa por razón de edad, nacionalidad o cualesquiera otras condiciones personales del testador o de alguna de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio, tendrán la consideración de cuestiones de forma. La misma regla se aplicará a la cualificación que han de poseer los testigos requeridos para la validez de las disposiciones mortis causa.”

Amb tot, d'acord amb l'art. 75.1.II RS (vegeu, també, l'atès 73 RS), els Estats membres que són part contractant en el Conveni de La Haya de 5 d'octubre de 1961, sobre els conflictes de lleis en matèria de forma de les disposicions testamentàries (en endavant CLH 1961), seguiran aplicant el que disposa aquest Conveni –i no l'art. 27 RS– pel que fa a la validesa formal dels testaments i testaments mancomunats; s'exceptua, així, l'aplicació de l'art. 27 RS.

En canvi, pel que fa a la validesa formal dels pactes successoris atorgats per persones mortes a partir de 17 d'agost de 2015 caldrà estar a allò previst en l'art. 27 RS (vegeu l'atès 52 RS) –quant als atorgats amb anterioritat, vegeu l'art. 83.3 RS–.

Al respecte, convé destacar que, si bé l'enumeració de lleis que conté l'art. 27.1 RS per validar la forma de las disposicions *mortis causa* realitzades per escrit s'inspira en gran mesura en la que preveu l'art 1.I CLH 1961³⁹¹, la literalitat i el

---

³⁹¹ Segons l'art. 1.I CLH 1961: “Una disposición testamentaria será válida en cuanto a la forma si esta responde a la Ley interna:

context normatiu no són idèntics, la qual cosa determina diferències substancials³⁹².

7.2.1.3.3. Validesa formal de declaracions d'acceptació o renúncia

Segons l'art. 28 RS:

“Validez formal de una declaración relativa a una aceptación o una renuncia

Una declaración relativa a la aceptación o a la renuncia de la herencia, de un legado o de la legítima, o una declaración destinada a limitar la responsabilidad de la persona que la realice serán válidas en cuanto a la forma si reúnen los requisitos de:

- a) la ley aplicable a la sucesión en virtud de los artículos 21 o 22, o
- b) la ley del Estado en el que el declarante tenga su residencia habitual.”

7.2.2. Determinació de la llei aplicable i Estats plurilegislatius. Especial consideració dels Estats plurilegislatius de base territorial

Tots els criteris dels art. 21, 22, 24, 25, 27 i 28 condueixen a la llei d'un determinat Estat. Doncs bé, quan aquests criteris ens porten a la “llei espanyola” / “de l'Estat espanyol”, la qüestió que es planteja llavors és quina “llei espanyola” resulta aplicable o, en concret, quan és aplicable la “llei catalana”.

-
- a) Del lugar en que el testador hizo la disposición, o
  - b) De la nacionalidad poseída por el testador, sea en el momento en que dispuso, sea en el momento de su fallecimiento, o
  - c) Del lugar en el cual el testador tenía su domicilio, sea en el momento en que dispuso, sea en el momento de su fallecimiento, o
  - d) Del lugar en el cual el testador tenía su residencia habitual, sea en el momento en que dispuso, sea en el momento de su fallecimiento, o
  - e) Respecto a los inmuebles, del lugar en que estén situados.”

³⁹² GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...”, *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 257-258.

El RS dedica els art. 36 i 37 a aquells casos en què la llei designada pel RS és la d'un Estat plurilegislatiu. En concret, l'art. 36 RS està dedicat als Estats plurilegislatius de base territorial; i l'art. 37 RS als Estats plurilegislatius de base personal. Tot sigui dit, la rúbrica d'ambdós preceptes ("Estados con más de un sistema jurídico - conflictos territoriales de leyes" –art. 36 RS– i "Estados con más de un sistema jurídico - conflictos interpersonales de leyes") no resulta gens clara, atès que, tal como hem indicat, el RS no és aplicable, en principi, als conflictes merament interns o "interregionals"³⁹³.

L'art. 36 RS estableix criteris per determinar la llei de quina unitat territorial cal aplicar (designació "de segon grau") quan, tractant-se d'una successió transfronterera, el RS designa com a aplicable (designació "de primer grau") la llei d'un estat –com l'espanyol– que comprèn diverses unitats territorials amb les seves pròpies normes jurídiques. En definitiva, l'art. 36 RS parla de "...conflictos territoriales de leyes" (en la versió anglesa: "...territorial conflicts of laws") per indicar que s'està referint a Estats en els que hi ha diferents territoris amb normes pròpies en matèria successòria (Estats plurilegislatius de base territorial); i ho fa precisament per contraposar-los als Estats plurilegislatius de base personal, que són als que està dedicat l'art. 37 RS (que també porta un títol poc adequat, referit als "conflictos interpersonales de leyes" ["inter-personal conflicts of laws"]).

En definitiva, per tal que els art. 36 i 37 RS resultin aplicables cal que ens trobem davant d'una successió transfronterera (d'un "conflicte internacional").

Quant als Estats plurilegislatius de base personal, l'art. 37 RS estableix una regla de *remissió indirecta*, completada per una regla de *remissió directa*:

"Toda referencia a la ley de un Estado que tenga dos o más sistemas jurídicos o conjuntos de normas aplicables a diferentes categorías de personas en materia de sucesiones se entenderá como una referencia al sistema jurídico o al conjunto de normas determinado por las normas

---

³⁹³ Vegeu l'epígraf 7.2.1.2. Malgrat el que pugui donar a entendre la rúbrica de l'art. 36 RS ("Estados con más de un sistema jurídico - conflictos territoriales de leyes" [en la versió anglesa: "States with more than one legal system - territorial conflicts of laws"]), l'art. 36 RS no pretén resoldre els "conflictes de lleis interns" (que es donen exclusivament entre les diverses unitats territorials d'un Estat –els quals, d'acord amb l'art. 38 RS, queden, en principi, al marge del RS, llevat que l'Estat vulgui aplicar les mateixes regles.

vigentes en dicho Estado. A falta de tales normas, se aplicará el sistema jurídico o el conjunto de normas con el que el causante hubiera tenido una vinculación más estrecha”

Quan la llei aplicable segons el RS sigui la d'un Estat plurilegislatiu de base territorial, com l'espanyol, cal estar a allò previst en l'art. 36 RS.

7.2.2.1. Estats plurilegislatius de base territorial

7.2.2.1.1. Regles generals

Segons l'art. 36.1 RS, quan la llei designada pel RS sigui la d'un Estat, com l'espanyol, que compregui diverses unitats territorials amb les seves pròpies normes jurídiques en matèria successòria, seran “las normas internas sobre conflicto de leyes de dicho Estado” (en el cas espanyol, les normes de Dret interregional) les que determinaran la llei de quina unitat territorial regirà la successió (art. 36.1 RS). El RS parteix, per tant, d'una regla de *remissió indirecta*, la qual, però, es completa amb *criteris subsidiaris de remissió directa* per al cas en què *no hi hagin* normes internes sobre conflicte de lleis en aquell Estat (art. 36.2 RS: “A falta de tales normas internas sobre conflictos de leyes...”). Aquestes regles subsidiàries distingeixen en funció del punt de connexió que hagi conduït a la “llei espanyola” (art. 36.2 RS).

Amb aquesta regulació el RS s'aparta de la Proposta de RS de 2009 (art. 28 Proposta 2009)³⁹⁴, que establia una regla de *remissió directa*.

7.2.2.1.2. Llei aplicable a la validesa formal de les disposicions *mortis causa* realitzades per escrit i Estats plurilegislatius

L'art. 36.3 RS conté una regla relativa a la concreta llei aplicable a la validesa formal de les disposicions *mortis causa* realitzades per escrit quan la llei designada pel RS sigui la d'un Estat plurilegislatiu de base territorial. Per a aquests casos estableix una regla de remissió indirecta amb un criteri subsidiari

---

³⁹⁴ Propuesta de Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y los actos auténticos en materia de sucesiones y a la creación de un certificado sucesorio europeo, Brusel·les, 14.10.2009, COM(2009) 154 final, 2009/0157 (COD).

específic: “No obstante lo dispuesto en el apartado 2, toda referencia a la ley del Estado a que hace referencia el apartado 1 se entenderá, a efectos de determinar la ley pertinente con arreglo al artículo 27 y a falta de normas sobre conflicto de leyes en ese Estado, como una referencia a la ley de la unidad territorial con la que el testador o las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio hubieran tenido una vinculación más estrecha” (art. 36.3 RS). En la Proposta de 2009 no hi havia cap regla equivalent³⁹⁵.

Amb tot, com hem vist, conforme a l'art. 75.1.II RS, els Estats membres que són part contractant en el CLH 1961, seguiran aplicant el que disposa aquest Conveni pel que fa a la validesa formal dels testaments i testaments mancomunats. Vegeu, al respecte, els epígrafs 7.2.1.3.2.3 i 7.2.2.2.2.

7.2.2.2. Conflictes internacionals i aplicació de la “Llei catalana”

7.2.2.2.1. La Llei catalana com a Llei successòria

7.2.2.2.1.1. Llei catalana i elecció de la Llei aplicable

Quant a l'aplicació del Dret català a les successions transfrontereres, cal analitzar, en primer lloc, la *professio iuris* que regula el RS (art. 22 i 83.2 RS) i si permet elegir la “Llei catalana” o bé només la “Llei espanyola”, així com en quins casos cal considerar elegida la Llei catalana d'acord amb l'art. 83.4 RS.

A. La *professio iuris* expressa o implícita (art. 22 i 83.2 RS)

D'acord amb l'art. 22 RS, qualsevol persona pot designar com a aplicable a la seva successió la Llei de l'Estat del que és nacional en el moment de fer l'elecció o en el moment de la mort (vegeu els atesos 27, 38, 39, 40 i 41 RS). El RS admet, així, triar la Llei aplicable (*professio iuris*), però de manera molt limitada: únicament a favor de la Llei de la nacionalitat que es posseeix (o d'una de les

---

³⁹⁵ GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...”, *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 257.

nacionalitats que es posseeixen) en el moment de fere l'elecció o bé en morir. No permet triar, en canvi, la llei de la residència habitual³⁹⁶.

L'elecció l'ha de dur a terme el causant en una "disposició mortis causa" – expressió que, d'acord amb l'art. 3.1.d RS, inclou tant el testament com el pacte successori– (art. 22.2 RS i atès 39). No pot fer l'elecció qui pacta la successió amb el causant (art. 3.1.b i 25.3, al final, RS; vegeu, per exemple, quant al dret català, els art. 431-1.1 i 431-2 CCCat)³⁹⁷.

L'elecció de la llei de la nacionalitat s'ha de fer expressament en forma de disposició mortis causa, o "haurà de resultar dels termes d'una disposició d'aquest tipus" (art. 22.2 RS); s'admet, així, tant l'elecció expressa com l'elecció implícita o deduïda (anomenada de vegades "tàcita" o "concloent" per la doctrina)³⁹⁸.

Segons l'atès 39 RS, "[P]uede considerarse que la elección de la ley resulta de una disposición *mortis causa* en caso de que, por ejemplo, el causante haya hecho referencia en ella a determinadas disposiciones específicas de la ley del Estado de su nacionalidad o haya mencionado explícitamente de otro modo esa ley". En aquest atès l'elecció implícita es vincula a la referència o menció explícita a la disposició *mortis causa*, ja sigui genèricament a "una llei", o bé a determinades disposicions específiques, sense que hi hagi una elecció expressa de la llei aplicable.

Tot i que l'art. 22 RS no exigeixi que l'elecció implícita resulti de manera "inequívoca" (com exigeixen, en canvi, altres Reglaments europeus)³⁹⁹, l'elecció

---

³⁹⁶ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 248-249; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 384; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 237.

³⁹⁷ Vegeu GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 237.

³⁹⁸ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 248-249; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 384-385; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 237.

³⁹⁹ Segons l'art. 3.1 RRI: "El contrato se regirá por la ley elegida por las partes. Esta elección deberá manifestarse expresamente o resultar de manera inequívoca de los términos del contrato o de las circunstancias del caso...". L'art. 14.1, al final, RRII estableix: "La elección deberá

de la llei aplicable ha de resultar de manera clara de la disposició *mortis causa* – ja sigui com a autèntica voluntat d'elecció o almenys de designar una determinada llei–; s'ha de deduir dels termes emprats (“...habrá de resultar de los términos de una disposición de ese tipo” –art. 22.2 RS–); no són suficients elements extrínsecs, encara que aquests es poden tenir en compte a l'hora d'interpretar l'autèntica voluntat del causant. D'altra banda, i al marge del que preveu l'art. 83.4 RS, tampoc n'hi ha prou per entendre que ha existit elecció a l'efecte del que preveu l'art. 22 RS amb el sol fet que la disposició *mortis causa* s'hagi atorgat d'acord amb la llei nacional/personal del causant. Tampoc no seria suficient per entendre que hi ha designació/elecció de la llei aplicable la mera constància de la nacionalitat de l'atorgant, o l'idioma emprat en la disposició *mortis causa*⁴⁰⁰.

Entre les mal anomenades “Disposiciones transitorias”, l'art. 83.2 RS admet que l'elecció pot haver-se dut a terme abans de 17 d'agost de 2015 –fins i tot abans de l'entrada en vigor de l'RS, que va tenir lloc al cap de vint dies de la seva publicació al DOUE (art. 84.I RS)⁴⁰¹–. Aquesta elecció serà vàlida: si compleix les condicions establertes al Cap. III RS; o bé si compleix les condicions de validesa previstes a les normes de Dret internacional privat vigents, en el moment

---

manifestarse expresamente o resultar de manera inequívoca de las circunstancias del caso y no perjudicará los derechos de terceros”.

⁴⁰⁰ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 385-386; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 237-239.

⁴⁰¹ Vegeu, per exemple, la RDGRN 15-juny-2016 (BOE núm. 175, 21.7.2016), la RDGRN 4-juliol-2016 (BOE núm. 194, 12.8.2016), la RDGRN 2-març-2018 (BOE núm. 69, 20.3.2018), la RDGRN 14-febrer-2019 (BOE núm. 61, 12.03.2019; *Aranzadi*, RJ 2019/761) i la RDGSJFP 18-agost-2020 (*Aranzadi*, RJ 2020/3578). Sobre aquest tema, vegeu: YBARRA BORES, A., “La sucesión de ciudadanos británicos en España tras la aplicación del Reglamento 650/2012”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (març 2018), Vol. 10, núm 1, pàg. 473-476; REQUEJO ISIDRO, M., “El tiempo en el Reglamento 650/2012. Ilustraciones de la práctica española», *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 70/2, juliol-desembre 2018, pàg. 136-138 y 140, §§ 20, 21, 22 y 28; REQUEJO ISIDRO, M., *Incidencia del Reglamento 650/2012 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 4 de julio de 2012, de Sucesiones*, Fundación Coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2018, pàg. 100-102 y 109-110; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 239; YBARRA BORES, A., “La reciente doctrina de la Dirección General de los Registros y del Notariado en relación a determinados aspectos de la sucesión de británicos en España”, *Bitácora Millennium DIPr.*, núm. 10, 2019, pàg. 1-11.

en què es va fer l'elecció, a l'Estat en què el causant tingué la seva residència habitual o a qualsevol dels Estats la nacionalitat dels quals posseïa⁴⁰².

Aquesta regla implica reconèixer eficàcia a l'elecció/designació –ja sigui expressa, o bé implícita o deduïda– de la “lleï espanyola” realitzada abans del 17 d'agost del 2015, si el causant mor a partir d'aquesta data.

B) L'elecció de la “lleï espanyola” i la possibilitat d'elegir directament la lleï catalana

a) L'elecció de la “lleï espanyola”

D'acord amb l'art. 22 RS, l'espanyol amb veïnatge civil català pot elegir la “lleï espanyola” (“Cualquier persona podrá designar la ley del Estado cuya nacionalidad posea...”). En aquest cas, caldrà recórrer a la regla de remissió indirecta de l'art. 36.1 RS, que, a través de l'art. 16.1 CCE, ens menarà a la “lleï catalana” –corresponent al veïnatge civil–. En aquest sentit, cal entendre que l'elecció a favor de la lleï de la nacionalitat –espanyola– porta implícita la de la lleï espanyola a la que està subjecte la persona, a través del veïnatge civil (art. 14 i 16.1 CCE), en el moment de l'elecció o de la mort –en funció de quin hagi estat el moment pres com a referència quant a la nacionalitat a l'hora de fer l'elecció–; convé considerar que la remissió indirecta de l'art. 36.1 RS ens mena en aquest cas a l'art. 16.1.1a CCE (segons el qual en els anomenats “conflictes interregionals” és lleï personal la determinada pel veïnatge civil); si féssim un pas més, vers l'art. 9.8 CCE, la descoordinació de soluciones es faria evident, atès que aquest precepte declara aplicable en tot cas la lleï nacional/personal del causant en el moment de la mort⁴⁰³.

b) L'elecció de la “lleï catalana”

---

⁴⁰² Vegeu l'epígraf 7.1.1, així com: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 387; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 239-240. Vegeu, també, la RDGSJFP 18-agost-2020 (*Aranzadi*, RJ 2020/3578).

⁴⁰³ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...”, *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 249-251; GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 388; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 241-242.

i) L'elecció directa de la "lleï catalana"

Una elecció genèrica a favor de la "lleï espanyola" resulta certament estranya, atès que, en matèria successòria, aquesta expressió no identifica cap lleï. La qüestió que es planteja llavors és si és possible, a l'empara de l'art. 22 RS –o de l'art. 83.2 RS–, elegir directament la "lleï catalana". Hi ha autors que ho neguen⁴⁰⁴. Amb tot, contra aquestes opinions, entenem que ha de ser possible elegir directament la "lleï catalana" a la que s'està subjecte pel veïnatge civil. De fet, cal tenir en compte que tant els supòsits d'elecció implícita o deduïda –que admet l'art. 22.2 RS i també, retroactivament i per remissió, l'art. 83.2 RS–, com la regla prevista a l'art. 83.4 RS, remetran necessàriament a un Dret concret (el català, el navarrès, l'impròpiament anomenat "comú", l'aragonès...); resulta força artificiosos entendre que, en aquests casos, per a identificar el concret Dret espanyol aplicable, calgui passar sempre el filtre de la regla de remissió indirecta de l'art. 36.1 RS. A més, no semblaria lògic considerar nul·la l'elecció de la "lleï catalana" –o, genèricament, de la "lleï espanyola corresponent al veïnatge civil"– si les normes del RS ens portarien precisament a aquesta lleï a través de l'art. 36.1 RS⁴⁰⁵.

---

⁴⁰⁴ BONOMI afirma categòricament que el RS no permet al causant designar directament les regles internes a les que desitja sotmetre la seva successió (BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen...*, op. cit., 2013, pàg. 306, § 18). Segons REQUEJO ISIDRO, "[L]a elección de ley debe recaer sobre una ley estatal, y no sobre la de una unidad territorial, en caso de haberla –como ocurriría en España–, de manera que si el causante realiza una elección en esos términos habrá que interpretar que se refiere al ordenamiento estatal, pasando luego a concretar la que corresponda conforme al art. 36 Reglamento» (REQUEJO ISIDRO, M., *Incidencia del Reglamento...*, op. cit., Madrid, 2018 pàg. 91). Per a RENTERÍA AROCENA, «[E]l requisito respeto mostrado por el Reglamento 650/2012 hacia las normas de los Estados miembros en materia de conflictos internos de leyes convierte en ineficaz –a los solos efectos interregionales y sin perjuicio de la validez de la «professio iuris» en cuanto a la designación genérica de la ley española como ley rectora de la sucesión– la elección directa por el causante de una determinada ley civil foral o especial de nuestro país, ya que el régimen del Código Civil –al que se remite íntegramente el artículo 36.1 del Reglamento 650/2012– no reconoce eficacia alguna, en el ámbito interno, a tal elección de ley (RENERÍA AROCENA, A., «Las sucesiones mortis-causa transfronterizas en derecho español: los convenios internacionales, el Reglamento 650/2012 y las reformas legislativas de 2015», 2015, pàg. 39-40 [disponible a: <https://www.notariosyregistradores.com/web/secciones/doctrina/articulos-doctrina/las-sucesiones-mortis-causa-transfronterizas-en-derecho-espanol-los-convenios-internacionales-el-reglamento-6502012-y-las-reformas-legislativas-de-2015/> (consulta: 20.11.2022)]).

⁴⁰⁵ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", op. loc. cit., 2016, pàg. 251-252; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", op. loc. cit., 2019, pàg. 389-390; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", op. loc. cit., 2019, pàg. 242-244.

De fet, a aquests efectes, quan es tracti d'Estats plurilegislatius com l'espanyol, la possibilitat de designar la "lleï de l'Estat de la nacionalitat" (art. 22.1 RS), s'ha d'entendre referida a la "lleï de la unitat territorial" que identifiquin les normes internes espanyoles sobre conflicte de lleis (d'acord amb l'art. 36.1 RS), la qual cosa ens mena, conforme a l'art. 16.1.1a CCE, a la lleï personal determinada pel veïnatge civil. De la combinació dels art. 22 i 36.1 RS en resulta, en definitiva, la possibilitat d'elegir, com a lleï aplicable a les successions transfrontereres, la lleï de la unitat territorial corresponent al veïnatge civil⁴⁰⁶.

En el cas d'Estats que no tinguin normes sobre conflictes de lleis interns, d'acord amb l'art. 36.2 RS, la referència a la «lleï de l'Estat de la nacionalitat» s'ha d'entendre feta (norma interpretativa) a la "lleï de la unitat territorial amb la que el causant hagués tingut una vinculació més estreta" (art. 36.2.b RS)⁴⁰⁷.

En definitiva, en l'art. 36.1 i 2.b RS, el propi RS "tradueix" la referència a la "lleï de l'Estat de la nacionalitat" en termes d'"unitat territorial" dins de l'Estat –ja sigui identificada de manera indirecta (art. 36.1 RS) o bé directa (art. 36.2.b RS)–⁴⁰⁸.

En qualsevol cas, l'espanyol només pot elegir la lleï corresponent al seu veïnatge civil; no pot elegir cap altra lleï espanyola⁴⁰⁹. Per tant, per poder elegir la lleï catalana, cal tenir veïnatge civil català.

ii) Possibles indicadors d'una elecció implícita o deduïda de la "lleï catalana"

Per poder parlar d'elecció, ni que sigui implícita, caldria que quedés clara la voluntat d'elegir o almenys de que s'apliqui una determinada lleï –en aquest cas,

---

⁴⁰⁶ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española» ...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 251-252; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 390-391; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244-245.

⁴⁰⁷ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 391; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244.

⁴⁰⁸ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 391; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244.

⁴⁰⁹ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 391; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244.

la “lleï catalana”–. La qüestió és quins indicadors es poden considerar determinants d’una elecció implícita de la lleï catalana; quines referències “a la lleï catalana” o a “determinades disposicions específiques” –en els termes en què s’expressa l’atès 39 RS– es consideren suficients per entendre que existeix una elecció implícita d’aquesta lleï.

El sol fet de constar en la disposició *mortis causa* la nacionalitat espanyola o el veïnatge civil català –a mode de mera constatació– no s’ha d’entendre com una elecció/designació de la lleï aplicable⁴¹⁰.

Per altra banda, i a reserva del que indiquem a propòsit de l’art. 83.4 RS, el sol fet de realitzar una disposició *mortis causa* d’acord amb el Dret català no seria suficient per entendre elegida/designada de forma implícita o deduïda la lleï catalana ex art. 22 i 83.2 RS. Això hauria d’anar acompanyat d’altres circumstàncies. Cal que en els termes de la disposició *mortis causa* hi quedi reflectida d’alguna manera la voluntat del causant en el sentit d’elegir o almenys de que la seva successió es regeixi per la lleï catalana. Això, ens mena novament, en definitiva, en cada cas, a la interpretació de la voluntat del causant⁴¹¹.

Així, per exemple, el sol fet d’al·ludir al sistema legitimari català simplement per considerar que és el que s’aplica legalment, pot no resultar suficient per entendre elegida la “lleï catalana”. Aquesta referència pot estar motivada únicament, per exemple, pel convenciment que s’està obligat a respectar-lo, que no hi ha més remei que fer-ho. Dependrà, per tant, de les circumstàncies del cas i caldrà estar a allò que resulti de la interpretació de la voluntat del causant⁴¹².

---

⁴¹⁰ En aquest sentit, la RDGRN 13-agost-2014 afirma que el simple reconeixement de la nacionalitat que es té, “sin expresa declaración de sometimiento a su ley nacional”, no és suficient per entendre que existeix *professio iuris* ex art. 83.2 RS. En aquell cas, a més, el causant havia mort l’any 2013 i, per tant, no resultava aplicable el RS. Vegeu: *BOE* núm. 241, 6.10.2014.

⁴¹¹ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 391-392; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244-245.

⁴¹² Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 392; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 244-245.

Tampoc n'hi hauria prou amb el sol fet que el testament estigués redactat en català. Caldrien altres elements.

Amb caràcter general, es podrien tenir en compte, com a indicis a favor de l'elecció de la llei aplicable, per exemple, la referència a disposicions de la llei nacional/personal, o bé el fet que el causant utilitzi expressions, o es refereixi a nocions o institucions pròpies de la llei nacional/personal, a voltes fins i tot desconegudes en altres lleis, i en especial en la llei de l'Estat de la residència habitual. Així, com a exemple d'indici d'elecció implícita o deduïda es sol posar el del causant anglosaxó que constitueix un trust testamentari d'acord amb la llei de la seva nacionalitat, o bé l'atorgament d'un pacte successori o d'un testament mancomanat d'acord amb la llei nacional/personal, especialment quan la llei de l'Estat de la residència habitual no l'admet. Amb tot, caldrà estar en tot cas a la interpretació de l'autèntica voluntat del causant⁴¹³.

Quant al Dret català, podrien ser indicis dels que es podria deduir una voluntat d'elecció d'aquest Dret (a reserva del que resulti, en cada cas, de la interpretació de la voluntat del causant), per exemple, el fet que el causant català faci ús de la designació d'hereu pel cònjuge o convivent o pels parents d'acord amb allò previst als art. 424-1 a 424-10 CCCat, o bé si institueix un hereu de confiança conforme als art. 424-11 a 424-15 CCCat, especialment si el testador resideix en aquell moment a l'estranger; o bé si atorga un heretament fent servir aquest terme (vegeu art. 431-18 i seg. CCCat). Si s'esmenten fins i tot els preceptes corresponents del CCCat, la voluntat d'elecció pot resultar encara més evident, però malgrat que no s'esmentin, poden ser indicis que revelin la voluntat d'elecció o d'aplicació de la llei catalana, a reserva, en tot cas, del que acabi resultant una vegada interpretada la voluntat del causant⁴¹⁴.

Encara que es tracti d'un supòsit residual i destinat a desaparèixer, també es podria entendre que hi ha voluntat que s'apliqui el Dret català en el cas que el causant mori després de 17 d'agost de 2015 havent atorgat testament davant

---

⁴¹³ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 392.

⁴¹⁴ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 393.

rector d'acord amb el règim del Codi de Successions [en endavant CS] (vegeu art. 117 i seg. CS); en aquest sentit, cal tenir en compte que, d'acord amb la DT 3a Llei 10/2008, del 10 de juliol, si el causant mor després de l'entrada en vigor del Llibre quart CCCat aquest tipus de testament no caduca fins que hagin transcorregut sis anys comptats des de la mort⁴¹⁵.

La dificultat d'acreditar l'autèntica voluntat d'elecció de la llei aplicable –o almenys de que s'apliqui una determinada llei– en l'elecció implícita, així com la inseguretat que genera, fa aconsellable optar per l'elecció expressa, si és el que realment es vol. D'altra banda, en el cas contrari, si no es vol elegir la llei aplicable, en alguns casos pot resultar convenient deixar-ho clar⁴¹⁶.

C) Les disposicions *mortis causa* anteriors a 17 d'agost de 2015 i la regla prevista a l'art. 83.4 RS

Al marge dels supòsits d'elecció de la llei aplicable –ja sigui expressa o bé implícita o deduïda– a l'empara dels art. 22 i 83.2 RS, en cas de disposicions *mortis causa* atorgades abans de 17 d'agost de 2015 –i fins i tot abans de l'entrada en vigor del RS– l'art. 83.4 RS dona peu a considerar que contenen una elecció malgrat no reflectir una voluntat d'elegir la llei aplicable; aquesta és la principal diferència entre allò previst a l'art. 83.2 i la regla de l'art. 83.4 RS. D'acord amb l'art. 83.4 RS, si una disposició *mortis causa* s'ha realitzat “abans de 17 d'agost de 2015” “d'acord amb” (“con arreglo a”) “la llei que podria haver elegit” de conformitat amb el RS (vegeu l'art. 22.1 RS), “es considerarà” que aquesta llei ha estat elegida com a aplicable a la successió. En aquest cas, per tant, el fet de realitzar la disposició *mortis causa* “d'acord amb” una determinada llei s'identifica amb l'elecció d'aquesta llei per a regular la successió; s'ha dit que es tracta d'una “ficció”⁴¹⁷.

---

⁴¹⁵ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 393.

⁴¹⁶ Vegeu: FONTANELLAS MORELL, J. M., “Libertad de testar...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 401-402, § 26; GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 393.

⁴¹⁷ Vegeu: REQUEJO ISIDRO, M., “El tiempo en el Reglamento 650/2012...”, *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 134, 146, 147 i 152, §§ 13, 38, 43 i 57; REQUEJO ISIDRO, M., *Incidencia del Reglamento 650/2012...*, *op. cit.*, 2018, pàg. 87, 122-123 i 125.

Els termes en què s'expressa l'art. 83.4 RS («con arreglo a la ley...») permeten incloure tant aspectes formals com de contingut de la “disposició *mortis causa*”. Es tracta de la llei efectivament aplicada, des d'un punt de vista formal i de contingut. L'aplicació d'una llei elegible “es considera” elecció/designació⁴¹⁸.

Així, la regla prevista a l'art. 83.4 RS pot afavorir que resulti aplicable el Dret català a successions en què les disposicions *mortis causa* hagin estat atorgades abans de l'aplicabilitat del RS –fins i tot molts anys abans– d'acord amb el Dret català, malgrat que no reflecteixin cap mena de voluntat d'elecció. L'art. 83.4 RS –a diferència dels art. 22 i 83.2 RS– exigeix d'haver d'investigar si hi ha voluntat d'elecció; de fet, pressuposa que no n'hi ha (atès que per als casos que n'hi ha ja tenim la regla de l'art. 83.2 RS). A la pràctica, aquesta regla absorbeix i elimina, per tant, la necessitat de provar l'autèntica voluntat d'elecció/ designació –que exigiria, en canvi, l'art. 83.2 RS– en cas de disposicions *mortis causa* atorgades abans de 17 d'agost de 2015. N'hi ha prou amb què el testador català hagi atorgat, abans de 17 d'agost de 2015, el seu testament d'acord amb la “lleï catalana” per considerar elegida aquesta llei. Per aquesta via es pot considerar aplicable el Dret català a moltes successions obertes amb posterioritat a 17 d'agost de 2015 en què la disposició *mortis causa* s'hagi atorgat abans d'aquesta data i fins i tot abans de la publicació del RS⁴¹⁹.

Per tal que es plantegi l'aplicació d'aquesta regla s'ha de tractar de successions transfrontereres obertes a partir de 17 d'agost de 2015 conforme a disposicions *mortis causa* atorgades amb anterioritat a aquesta data.

7.2.2.2.1.2. Aplicació de la lleï catalana en cas de manca d'elecció

En els casos en què no ha existit *professio iuris*, d'acord amb el RS, la lleï catalana pot resultar aplicable a les successions transfrontereres en cas de causants espanyols amb veïnatge civil català o bé estrangers.

---

⁴¹⁸ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 394-395; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 240.

⁴¹⁹ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 394-395; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 240.

A) L'aplicació de la llei catalana en els casos en què el causant tingués la residència habitual a Espanya o hi mantingués els vincles manifestament més estrets

a) Aplicació de la llei catalana a la successió d'un espanyol

D'acord amb el RS, tractant-se de la successió d'un espanyol que no hagi fet ús de la *professio iuris*, resultarà aplicable la llei catalana quan el causant, en el moment de la mort, tingués la residència habitual o bé mantingués un vincle manifestament més estret amb l'Estat espanyol –cosa que ens mena a la “lleï espanyola” ex art. 21 RS– i, a més, tingués veïnatge civil català (art. 36.1 RS i 16 i 9.1 i 8 CCE); i això malgrat que el causant català residís o mantingués vincles manifestament més estrets en un territori espanyol corresponent a un altre veïnatge (com per exemple Andalusia, Galícia, Navarra, o Aragó...). Així, per exemple, la successió transfronterera d'una persona amb veïnatge civil català i residència habitual a Pamplona es regirà per la llei catalana⁴²⁰.

En canvi, si el causant té qualsevol altre veïnatge civil, malgrat tenir la residència habitual a Catalunya o mantenir vincles manifestament més estrets amb aquest territori, no resultarà aplicable el Dret català, sinó el corresponent al veïnatge civil del causant; així, per exemple, la successió transfronterera d'un causant navarrès amb residència habitual a Catalunya es regirà pel Dret navarrès. En definitiva, el Dret català no resultarà aplicable si es tracta de la successió d'un espanyol no català⁴²¹.

La solució hauria estat molt diferent si hagués prosperat la regla de *remissió directa* que establia l'art. 28.1 de la Proposta 2009, que hauria comportat que a l'aragonès resident (o amb vincles manifestament més estrets) a Catalunya se li aplicués la llei catalana, i al català resident (o amb vincles manifestament més estrets) a Aragó la llei aragonesa. De fet, amb la Proposta 2009 el veïnatge civil

---

⁴²⁰ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 396; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 245-246.

⁴²¹ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 396; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 245-246.

s'hauria vist desplaçat dels «conflictes internacionals» en matèria successòria; hauria resultat irrellevant⁴²².

El fet que la regla de remissió indirecta de l'art. 36.1 RS ens porti als art. 16.1 i 9.8 CCE planteja el dubte sobre si en les successions transfrontereres, quan resulti aplicable la "lleï espanyola", s'acabarà aplicant la regla d'adaptació conflictual rígida prevista en el darrer incís de l'art. 9.8 CCE, segons la qual els drets que per ministeri de la lleï s'atribueixin al cònjuge supervivent es regeixen per la mateixa lleï que reguli els efectes del matrimoni. El cas és que, d'acord amb l'art. 23 RS, "los derechos sucesorios del cónyuge o la pareja supervivientes" (art. 23.2.b RS) es regeixen per la lleï successòria, i en les successions transfrontereres entenem que aquest precepte hauria de prevaldre. Amb tot, convé cridar l'atenció en el fet que l'incís final de l'art. 9.8 CCE continua sent aplicable en les successions "interregionals". Per tant, si el causant té veïnatge civil català i la successió és transfronterera ("internacional"), els drets que per ministeri de la lleï correspondran al cònjuge supervivent es regiran per la lleï catalana; en canvi, si la successió és "interregional" l'incís final de l'art. 9.8 CCE desvia aquests drets cap a l'àmbit de la lleï que regeix els efectes del matrimoni (art. 9.2 CCE), que pot no ser la catalana⁴²³.

b) Aplicació de la lleï catalana a la successió d'un estranger

Tractant-se de la successió d'un estranger, però essent la lleï aplicable a la successió la "lleï espanyola" (ja sigui per raó de la residència habitual –art. 21.1 RS– o bé del vincle manifestament més estret –art. 21.2 RS–), l'aplicació de la regla de remissió indirecta de l'art 36.1 RS per identificar la concreta "lleï espanyola" aplicable planteja problemes, ja que ens mena a la lleï personal del

---

⁴²² Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 396; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 246.

⁴²³ Vegeu els epígrafs 4.1.3.3, 7.2.1.3.1.1 i 7.2.1.2, així com: així com: GINEBRA MOLINS, M. E., "Els conflictes de lleï derivats de la coexistència de diversos ordenaments...", *op. loc. cit.*, 1996, pàg. 69-116; GINEBRA MOLINS, M. E., "Los derechos sucesorios...", *op. loc. cit.*, 2018, pàg. 105-116; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 231-232; GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 377-378.

causant –determinada pel veïnatge civil– en el moment de la mort (art. 16.1 i 9.8 CCE), i l'estranger no té veïnatge civil.

Imaginem un estranger amb residència habitual a Espanya, o que hi manté un vincle manifestament més estret, i que mor el 17 d'agost de 2015 o amb posterioritat.

En aquests casos, davant la inoperància de les “normes internes sobre conflicte de lleis” a les que remet l'art. 36.1 RS, la doctrina majoritària es decanta per acudir als criteris subsidiaris –de *remissió directa*– de l'art. 36.2 RS, previstos, en principi, per al cas en què no hi hagin normes internes sobre conflicte de lleis (“A falta de tales normas internes sobre conflicto de leyes...”). Segons aquesta tesi, caldrà distingir, per tant, en funció del punt de connexió que hagi determinat que resulti aplicable la “lleï espanyola”: si es tracta de la residència habitual del causant, caldrà estar a la llei de la unitat territorial en la qual tingués la seva residència habitual en el moment de la mort (art. 36.2.a RS)⁴²⁴; si l'estranger mantenia un vincle manifestament més estret amb l'Estat espanyol, caldrà estar a la llei de la unitat territorial amb la que presentés factors de vinculació (art. 36.2.c RS). Així, a la successió d'un francès resident a Catalunya li aplicarem el Dret català⁴²⁵.

A aquesta mateixa solució s'arribaria, quant a l'estranger resident a Catalunya, si, partint de l'art. 36.1 RS, davant la manca de veïnatge civil de l'estranger, en comptes d'acudir a l'art. 36.2 RS, es busqués la solució en el propi sistema i s'acudís a l'art. 9.10 CCE i al paper subsidiari que compleix la residència habitual en la determinació de la “lleï personal”. Ara bé, aquesta via generaria problemes a l'hora d'identificar un concret Dret espanyol com a aplicable quan es tractés

---

⁴²⁴ Vegeu, per exemple, la RDGRN de 24 de juliol de 2019 (BOE núm. 231, 25.9.2019; *Aranzadi*, RJ 2019\3703).

⁴²⁵ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 397-398; GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas...”, *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 247-248. En aquesta línia, per exemple, la RDGRN 10-abril-2017 declarà aplicable el mal anomenat “Derecho común” a la successió d'un causant de nacionalitat alemanya resident a València (BOE núm. 99, 26.4.2017), i la RDGRN 24-juliol-2019 va considerar aplicable la lleï balear a la successió d'un alemany resident a Formentera (BOE núm. 231, 25.9.2019).

d'un causant estranger amb un vincle manifestament més estret amb l'Estat espanyol (art. 21.2 RS) però que residís fora del territori espanyol⁴²⁶.

Descartem que, per salvar els inconvenients que genera l'art. 36.1 RS, calgui entendre aplicable en aquests casos el mal anomenat "Derecho común".

Així, mentre que a la successió transfronterera d'un causant aragonès resident a Catalunya li aplicarem la llei aragonesa, en canvi, a la successió d'un francès resident a Catalunya li aplicarem la llei catalana.

B) Aplicació de la llei catalana en els casos en què el causant tingui la residència habitual a un "tercer Estat" o hi mantingui els vincles manifestament més estrets

Les regles de determinació de la llei aplicable que conté el RS poden comportar que la successió «transfronterera» d'un ciutadà espanyol es regeixi per una llei estrangera –ja sigui per la connexió objectiva "residència habitual" (art. 21.1 RS) o bé per la clàusula d'excepció dels vincles manifestament més estrets (art. 21.2 RS)–. Així, per exemple, d'acord amb el RS, la successió d'un català que no hagi fet ús de la *professio iuris* i que tingui la residència habitual a França (o vincles manifestament més estrets amb aquest Estat) es regirà per la "lleï francesa", prescindint del seu veïnatge civil; en casos com aquest, el veïnatge civil del causant resulta irrellevant. Això contrasta amb el que passa si, coneixent una autoritat espanyola, el causant ha mort abans de 17 d'agost de 2015 (i, per tant, apliquem l'art. 9.8 CCE, en comptes del RS –que no resulta aplicable–)⁴²⁷.

Ara bé, d'acord amb el RS, pot resultar aplicable la "lleï catalana" a la successió d'un català que no ha fet ús de la *professio iuris* malgrat tenir la residència habitual fora de l'Estat espanyol. Això es pot donar en els casos en què el causant té la residència habitual en un "tercer Estat".

---

⁴²⁶ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 398-399; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 247-248.

⁴²⁷ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 399; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 249.

D'acord amb el RS, si bé en principi resultaria aplicable la llei de l'Estat de la residència habitual, tractant-se de la llei d'un "tercer Estat" des de la perspectiva del RS, podria operar, si escau –hauria d'operar, si es donen les circumstàncies–, el reenviament a la "lleï espanyola" (art. 34 RS i atès 57 RS)⁴²⁸.

Imaginem, per exemple, un causant català que no hagués fet *professio iuris* i que, en comptes de residir a França, residís a Andorra; d'acord amb el RS, en principi resultaria aplicable la llei de l'Estat de la residència habitual i, per tant, la "lleï andorrana", però, tractant-se de la llei d'un "tercer Estat", operaria el reenviament a la "lleï espanyola" d'acord amb l'art. 34.1.a RS, atès que la norma andorrana de conflicte adopta com a punt de connexió la nacionalitat (Disposició Addicional 1a.2, paràgraf 1, de la Llei andorrana 46/2014, del 18 de desembre, de la successió per causa de mort); a partir d'aquí caldrà acudir a la regla de *remissió indirecta* de l'art. 36.1 RS que, a través dels art. 16 i 9.8 CCE, ens portarà a la "lleï catalana", pel fet de ser la corresponent al veïnatge civil del causant⁴²⁹.

Així, en definitiva, mentre que en el cas d'un causant català resident a França (per exemple, a Perpinyà o a La Guingueta d'Ix) la seva successió es regirà pel Dret francès, prescindint del seu veïnatge civil, en canvi, si resideix a Andorra li aplicarem el Dret català per raó del seu veïnatge civil.

La regulació del reenviament prevista a l'art. 34 RS pot donar lloc encara a una altra situació. Imaginem que es tracta d'un causant català que té la seva residència habitual a un "tercer Estat" la norma de conflicte del qual sotmet la successió dels béns immobles a la llei del lloc de situació dels béns⁴³⁰, i el causant té immobles a Espanya.

---

⁴²⁸ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 399-400; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 249.

⁴²⁹ Vegeu: GINEBRA MOLINS, M. E., "El Dret civil català i el Reglament europeu...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 400-401; GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas...", *op. loc. cit.*, 2019, pàg. 250.

⁴³⁰ Vegeu, per exemple, en aquest sentit, l'art. 3098.I del Code Civil du Québec de 1991 ("Les successions portant sur des meubles sont régies par la loi du dernier domicile du défunt; celles portant sur des immeubles sont régies par la loi du lieu de leur situation..."). També sol partir del

En aquest cas, si s'admet que pugui operar el reenviament malgrat que doni lloc a un fraccionament de la llei que regeix la successió⁴³¹, conforme a la regla de *remissió indirecta* de l'art. 36.1 RS i dels art. 16.1 i 9.8 CCE, la successió d'aquells béns situats a Espanya es regirà per la "lleï catalana" encara que els béns estiguin situats en un altre territori espanyol (per exemple, a Aragó o Navarra). De la mateixa manera, si el causant espanyol tingués, per exemple, veïnatge civil navarrès (o qualsevol altre veïnatge civil diferent del català), la successió d'aquells béns es regiria per la lleï corresponent al veïnatge civil del causant encara que els béns estiguessin situats a Catalunya⁴³².

Finalment, si el causant resideix en un "tercer Estat" la norma de conflicte del qual sotmet la successió dels béns immobles a la lleï del lloc de situació dels béns és estranger i té béns immobles a Espanya, la regla de *remissió indirecta* de l'art. 36.1 RS no resultarà operativa i caldrà recórrer a la regla de *remissió directa* continguda en l'art. 36.2.c RS, que ens conduirà a la lleï de la unitat territorial on estiguin situats els béns (la qual, per tant, pot ser la catalana, si els béns estan situats a Catalunya)⁴³³. De fet, si s'admetés sense objeccions que el reenviament de l'art. 34 RS pot conduir al fraccionament de la lleï successòria⁴³⁴, es podria donar el cas fins i tot que, havent-hi béns a diversos territoris espanyols amb Dret civil propi, la successió de cadascun d'ells es podria haver de regir per una lleï espanyola diferent. Caldrà veure, però, fins a quin punt s'acaben admetent conseqüències com aquesta com a resultat d'aplicar la norma de reenviament de l'art. 34 RS.

7.2.2.2.2. Validesa formal de les disposicions *mortis causa* realitzades per escrit i aplicació de la lleï catalana

Pel que fa a Espanya, sent aplicable el CLH 1961 si el testador ha mort després de la seva entrada en vigor (art. 8 CLH 1961) –la qual va tenir lloc el 10 de juny

---

fraccionament de la successió i de la submissió dels béns immobles a la lleï del lloc de situació la jurisprudència de molts països anglosaxons, com ara, per exemple, el Regne Unit.

⁴³¹ Vegeu l'epígraf 7.2.1.1.

⁴³² Vegeu l'epígraf 1.6.3.

⁴³³ Vegeu l'epígraf 1.6.3.

⁴³⁴ Vegeu l'epígraf 7.2.1.1.

de 1988–, cal entendre que les lletres *a*, *c*, *d* i *e* del art. 1.I CLH 1961, en cas d'Estats plurilegislatius de base territorial, *remeten directament* al Dret de la unitat territorial on es va fer la disposició (*a*), en la que el testador tenia el domicili o la residència habitual (*c* i *d*), o on estiguessin situats els immobles (*e*); és a dir, a la “lleï catalana” en el cas que la disposició es fes a Catalunya, o el testador tingués el seu domicili la seva residència habitual en aquest territori, o els béns immobles es trobin a Catalunya. Només pel que fa a la “lleï nacional” – supòsit que cal entendre limitat a la referència a la lleï “de una nacionalidad poseída por el testador...” [art. 1.I.b)–, l'art. 1.II CLH 1961 estableix una regla de *remissió indirecta* amb un criteri subsidiari a favor de la lleï amb la que el testador tingués un vincle més efectiu (“A los fines del presente Convenio, si la ley nacional consiste en un sistema no unificado, la ley aplicable quedará determinada por las normas vigentes en dicho sistema y, en defecto de tales normas, por el vínculo más efectivo que tuviera el testador con una de las legislaciones que componen este sistema”). Així, sent el testador espanyol, la referència a la “lleï de la nacionalitat” ens remetria a les normes internes sobre conflicte de lleïs (art. 1.II CLH 1961) i, a través de l'art. 16 CCE, a les regles de l'art. 11 CCE⁴³⁵ i, si escau, quant a la referència que aquest fa a la “lleï personal”, a la lleï del veïnatge civil (és a dir, a la lleï catalana si el testador té veïnatge civil català); i en cas que sigui estranger, si s'hagués de recórrer a la “lleï personal” o bé caldria entendre que es podria acudir a la lleï de la residència habitual, ex art. 9.10 CCE, o bé, per no resultar operatives les normes internes –malgrat que no faltin (“en defecto de tales normas...”– a la legislació amb la que el testador tingués un vincle més efectiu (art. 1.II CLH 1961)⁴³⁶.

En canvi, els Estats vinculats pel RS i que no siguin parts contractants en el CLH 1961 hauran d'aplicar, pel que fa a la validesa formal de les disposicions *mortis*

---

⁴³⁵ L'art. 1.II CLH 1961 estableix que “si la ley nacional consiste en un sistema no unificado, la ley aplicable quedará determinada por las normas vigentes en dicho sistema...”, de manera que, en el cas espanyol això implica una remissió l'art. 16.1 CCE que, al seu torn, remet a “las normas contenidas en el capítulo IV” –en concret, en aquesta matèria, a l'art. 11 CCE–. Encara que, des d'un punt de vista del resultat final, si analitzem la qüestió en el context de tots els criteris que preveu l'art. 1 CLH 1961, segurament la solució no variaria massa, no creiem que s'hagi d'entendre que la remissió continguda en l'art. 1.II CLH 1961 s'esgota en l'art. 16.1 CCE, quan preveu que: “Será ley personal la determinada por la vecindad civil”.

⁴³⁶ GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...”, *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 258-259.

causa realitzades per escrit, en cas de successions transfrontereres, l'art. 27 RS, que remet en totes les seves lletres (art. 27.1.a, b, c, d i e RS) a la llei "del Estado..." "cuya nacionalidad poseyera el testador, o al menos una de las personas cuya sucesión sea objeto un pacto sucesorio...", "en el cual el testador, o al menos una de las personas cuya sucesión sea objeto de un pacto sucesorio, tuviera su domicilio..." o la seva "residencia habitual" –ja sigui en el moment de realitzar la disposició o celebrar el pacte successori o en el de la mort– [art. 27.1.b, c i d RS], o "en que se realizó la disposición o se celebró el pacto sucesorio" o "en el que estén situados" els béns immobles (art. 27.1.a i e RS). I, per determinar la concreta llei aplicable en cas d'Estats plurilegislatius de base territorial caldrà estar en tot cas a les normes internes sobre conflicte de lleis d'aquell Estat (art. 36.3 RS) i, si manquen aquestes normes, a la llei de la unitat territorial –d'aquell Estat– amb la que el testador o les persones la successió de les quals sigui objecte d'un pacte successori hagin tingut una vinculació més estreta, d'acord amb el sistema subsidiari que dissenya l'art. 36.3 RS. Així, quan qualsevol dels criteris de l'art. 27 RS condueixi a la "lleï de l'Estat espanyol" caldrà recórrer, en principi a les normes internes sobre conflicte de lleis –és a dir, a l'art. 11 CCE, a través del art. 16 CCE–. D'aquesta manera, si el que ens condueix a la "lleï espanyola" es únicament⁴³⁷ la nacionalitat (art. 27.1.b RS) això ens portaria, en principi, a la lleï del veïnatge civil (la catalana, per tant, si té veïnatge civil català), però si fos únicament la lleï de l'Estat de la residència habitual o bé del domicili (art. 27.1.c i d RS) –sent el testador estranger i havent- se fet la disposició a l'estranger– es plantejaria llavors de nou si es podria acudir, si escau, com a "lleï personal" a la lleï de la residència habitual ex art. 9.10 CCE, o bé si s'ha d'entendre aplicable el criteri subsidiari de la lleï de la unitat territorial amb la que el testador hagués tingut una vinculació més estreta (art. 36.3 RS); en el cas que l'únic que remetés a la lleï espanyola fos el fet de ser Espanya on es realitzà la disposició (art. 27.1.a RS) les normes internes de conflicte

---

⁴³⁷ Si fos espanyol i a més a més la disposició s'hagués atorgat a Espanya (art. 27.1.a i b RS) la vàlidesa podria quedar emparada tant per la lleï del veïnatge civil com per la de la unitat territorial on s'atorgà (art. 36.3 RS i 16 y 11 CCE). Vegeu ARNAU RAVENTÓS, L., "La forma en el Reglamento 650/2012", a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 193-218.

empararien la disposició realitzada conforme a la llei de la unitat territorial on s'hagués atorgat (art. 16 y 11 CCE)⁴³⁸.

Pel que fa a la validesa formal dels testaments i testaments mancomunats, el fet que resulti aplicable a Espanya el CLH 1961 (art. 75.2 RS) determina que la *remissió directa* tingui major abast que si s'apliqués l'art. 27 RS combinat amb allò previst en l'art. 36.3 RS⁴³⁹.

Pel que fa als pactes successoris de persones mortes a partir del 17 d'agost de 2015, en canvi, regirà en tot cas a Espanya allò previst en els art. 27 i 36.3 RS⁴⁴⁰.

7.2.2.2.3. Aplicació de la llei catalana a l'admissibilitat, validesa material i efectes vinculants dels pactes successoris

Tal com s'ha indicat⁴⁴¹, en les successions transfrontereres, els pactes successoris relatius a la successió d'una sola persona es regeixen per la llei successòria anticipada (art. 25.1 RS). Si afecten a la successió de diverses persones, el pacte només serà admissible si ho és conforme a la llei successòria anticipada de cadascuna d'elles (art. 25.2.I RS); i, en cas que resulti admissible, es regirà, quant a la validesa material i als efectes vinculants, per aquella llei successòria anticipada amb la que presenti vincles més estrets (art. 25.2.II RS); amb tot, les parts poden elegir la llei aplicable a l'admissibilitat, validesa material i efectes vinculants conforme a l'art. 25.3 RS.

Quan la llei aplicable sigui l'"espanyola", per identificar quina "llei espanyola" resulta aplicable com a llei successòria anticipada, caldrà recórrer a la regla de *remissió indirecta* de l'art. 36.1 RS, o bé, si escau, de les regles de *remissió directa* de l'art. 36.2 RS en termes similars al que hem vist en l'epígraf 7.2.2.2.1.

---

⁴³⁸ GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 259-260.

⁴³⁹ GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 260.

⁴⁴⁰ GINEBRA MOLINS, M. E., "Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española»...", *op. loc. cit.*, 2016, pàg. 260.

⁴⁴¹ Vegeu l'epígraf 7.2.1.3.2.2.

També en aquest cas entenem que es podria elegir directament, ex art. 25.3 RS, la llei catalana⁴⁴².

La determinació de la “lleï espanyola” aplicable a pactes successoris atorgats per estrangers ha donat lloc a dues decisions recents i contradictòries: la STSJ Illes Balears 1/2021, de 14 de maig⁴⁴³, i la RDGSJFP de 20 de gener de 2022⁴⁴⁴.

A) La STSJ Illes Balears 1/2021, de 14 de maig, resol el recurs de cassació plantejat per la DGSJFP contra la SAP de Palma de Mallorca 529/2020, de 30 de desembre⁴⁴⁵. El TSJ Illes Balears desestima el recurs i confirma la sentència de l'AP, que havia considerat aplicable la llei balear a un pacte de definició atorgat entre una senyora, de nacionalitat francesa i resident a Mallorca, i dos fills seus, també francesos i residents a Mallorca. En el pacte, atorgat a l'empara de l'art. 50 de la Compilació balear (Comp. Bal.), la mare donava diverses finques als seus fills, que renunciaven a la llegítima que els pogués correspondre en l'herència de la mare. L'escriptura es va presentar al Registre i la registradora en va suspendre la inscripció pel fet que l'ascendent, de nacionalitat francesa, no tenia veïnatge civil mallorquí, tal com

---

⁴⁴² Si entenem que el RS empara l'elecció de la llei catalana com a llei successòria (vegeu l'epígraf 7.2.2.2.1.1), pels mateixos arguments, s'ha d'admetre que es pugui elegir directament aquesta llei per regir el pacte successori conforme a l'art. 25.3 RS.

⁴⁴³ ECLI:ES:TSJBAL:2021:460; *Aranzadi*, RJ 2021\4631. Sobre aquest cas, vegeu: MUNAR BERNAT, P. A., “Los problemas que plantea el Reglamento (UE) nº 650/2012 en el tratamiento del pacto sucesorio de definición (arts. 50 y 51 CDCIB). A propósito de la STSJ Illes Balears, de 14 de mayo de 2021”, *Revista de Derecho Civil*, vol. VIII, núm. 4 (octubre-desembre 2021), pàg. 227-255; IRIARTE ÀNGEL, F. de B., “¿Puede un extranjero estar sometido a un Derecho Foral?”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 233-239; FERNÁNDEZ-TRESGUERRAS GARCÍA, A., “Los Reglamentos Europeos y el Derecho interregional”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 223-231.

⁴⁴⁴ BOE núm. 40, 16.2.2022. Sobre aquesta resolució, vegeu: ÀLVAREZ GONZÁLEZ, S., “¿Puede un extranjero acogerse al pacto de mejora gallego? El Reglamento 650(2012 y la Resolución DGSJFP de 20 de enero de 2022”, *Revista de Derecho Civil*, vol. IX, núm. 1 (gener-març 2022), pàg. 1-34.

⁴⁴⁵ ECLI:ES:APIB:2020:2608 *Aranzadi*, JUR 2021\76520. Sobre aquesta sentència, vegeu, amb diferents enfocaments: IRIARTE ÀNGEL, F. de B., “Extranjeros y Derechos forales: comentario a la Sentencia de la Sección tercera de la Audiencia Provincial de Baleares de 30 de diciembre de 2020”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, Octubre 2021, Vol. 13, núm. 2, pàg. 784-788; MASOT MIQUEL, M., “Validesa del pacte de donació amb definició de llegítima atorgat per una ciutadana francès ai els seus fills, residents a Mallorca”, *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 20, 2021, pàg. 191-203; RODRÍGUEZ BENOT, A., “Una lectura europea de la aplicació del artículo 50 de la Compilación Balear a los extranjeros. A propósito del caso Crul y su deriva judicial (Sentencia de la AP de Palma de Mallorca, Sección tercera, de 30 de diciembre de 2020)”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 41, 2021, pàg. 20-25.

semblava exigir l'art. 50 Comp. Bal.⁴⁴⁶; de fet, essent estrangera, no tenia ni tan sols veïnatge civil. La DGRN, en resolució de 24 de maig de 2019⁴⁴⁷ va confirmar la qualificació de la registradora. L'atorgant-disponent presentà demanda sol·licitant que es reconegués que el pacte de defunció era vàlid. La SPI, d'11 de maig de 2020⁴⁴⁸, desestimà la pretensió principal pel fet que considera, de manera poc encertada, que la "lleï espanyola" aplicable a la demandant, pel fet de no tenir veïnatge civil, era el CCE, que no preveu, sinó que més aviat prohibeix els pactes successoris d'aquest tipus (art. 816 i 1271.II CCE). En canvi, segons l'AP, una vegada identificada com aplicable la llei balear conforme als art. 21, 25 i 36.2.a RS⁴⁴⁹ (per la residència habitual de l'atorgant-disponent) i tenint en compte els principis de primàcia i efecte directa del Dret europeu, considera, encertadament, que no es pot exigir a l'atorgant-disponent, que és estrangera, el requisit del veïnatge civil mallorquí⁴⁵⁰. La STSJ Illes Balears 1/2021, de 14 de maig, amb bon criteri,

---

⁴⁴⁶ Art. 50 Comp. Balear: "Pel pacte successori conegut per defunció, els descendents, legitimaris i emancipats poden renunciar a tots els drets successoris o únicament a la llegítima que, en el moment oportú, els puguin correspondre en la successió dels seus *ascendents, de veïnatge mallorquí*, en contemplació d'alguna donació, atribució o compensació que rebin o hagin rebut anteriorment d'aquests.

La defunció sense fixació del seu abast s'entendrà limitada a la llegítima.

El canvi de veïnatge civil no afectarà la validesa de la defunció.

La defunció haurà de ser pura i simple i s'haurà de formalitzar en escriptura pública

En morir el causant s'aplicarà, si era el cas, el que es disposa al paràgraf 3r de l'article 47, a efectes de fixació de la llegítima" (el destaca tés nostre).

⁴⁴⁷ BOE núm. 150, 24.6.2019. Sobre aquesta resolució, vegeu: FORNER DELAYGUA, J. J., "Un caso más de Dipr horrible servido por la DGRN", *Relaciones transfronterizas, globalización y derecho: Homenaje al prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas*, ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S. / STAMPA, G. (Eds.), Thomson Reuters - Civitas, Cizur Menor (Navarra), 2020, pp. 313-328. En la mateixa línia que la RDGRN 14-maig-2019, vegeu la RDGSJFP 10-agost-2020, la qual, però, es refereix a pactes successoris atorgats conforme al Dret civil d'Eivissa i Formentera, en la regulació dels quals no hi ha cap referència al veïnatge civil.

⁴⁴⁸ Sobre aquesta sentència i la RDGRN de 24-maig-2019, vegeu: GARAU JUANEDA, L., "El ámbito de vigencia, el ámbito de aplicación y el ámbito de eficacia de los derechos civiles autonómicos: al hijo del caso particular del artículo 50 de la Compilación del Derecho Civil de las Islas Baleares", *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 19, 2020, pàg. 11-42.

⁴⁴⁹ Es descarta l'aplicació de la regla de remissió indirecta de l'art. 36.1 RS pel fet que no resultava operativa i s'acudeix, per tant, a les regles de remissió directa de l'art. 36.2 RS. Vegeu l'epígraf 7.2.2.2.1.2.A.b.

⁴⁵⁰ En aquest sentit, l'AP cita la STJUE 15-juliol-2010 (C 256/09, Bianca Purrucker i Guillermo Vallés Pérez) [§ 99]: "Corresponde a los tribunales nacionales, en principio, aplicar su Derecho nacional al mismo tiempo que velan por garantizar la plena eficacia del Derecho de la Unión, lo que puede llevarles a no aplicar, en su caso, una norma nacional que lo obstaculice o a interpretar una norma nacional que haya sido elaborada teniendo en cuenta únicamente una situación puramente interna con el fin de aplicarla a la situación transfronteriza de que se trate".

desestima el recurs plantejat per la DGSJFP i confirma la SAP de Palma de Mallorca, i, per tant, considera aplicable la llei balear. A més, per al TSJ, l'exigència de veïnatge civil mallorquí de l'ascendent continguda en l'art. 50 Comp. Bal. només pretenia aclarir que no és necessari que els descendents tinguin aquest veïnatge, en la línia del que ja resulta de l'art. 9.8 CCE.

Recentment, la Llei balear 8/2022, d'11 de novembre, de successió voluntària paccionada o contractual de les Illes Balears⁴⁵¹, ha derogat, entre d'altres, l'art. 50 Comp. Bal., i en la nova regulació dels pactes successoris no conté cap referència al veïnatge civil. L'EM (IV, § 3) d'aquesta Llei balear 8/2022, d'11 de novembre, destaca expressament que “[S]’ha prescindit de la tan comentada expressió «de veïnatge civil mallorquí», que s’ha considerat que era una reivindicació generalitzada”. Tot i que l’explicació que dona l’EM per a la supressió de la referència al veïnatge civil no resulta massa aclaridora, el cert és que pot evitar interpretacions com les que havien fet la RDGRN de i la SAP en el cas esmentat. La nova regulació balear entrarà en vigor el 17 de gener de 2023 (DF3a Llei balear 8/2022).

- B) La RDGSJFP de 20 de gener de 2020 confirma la qualificació negativa de la registradora de la propietat que denegava la inscripció per defecte insubsanable d’una escriptura de pacte successori de millora atorgat, conforme als art. 214 i seg. de la Llei 2/2006, de *Derecho civil de Galicia* (en endavant LDCG), per un francès i la seva esposa, espanyola, residint tots dos a Galícia. La registradora considera que, essent ell estranger, no pot atorgar pacte successori conforme a la llei gallega basant-se en l’art. 4 LDCG, segons el qual (en la línia del que resulta de l’art. 14.1 CCE): “La sujeción al derecho civil de Galicia se determinará por la vecindad civil, con arreglo a lo dispuesto en el derecho civil común”. La qüestió no és ben bé la mateixa que la que planteja el cas balear exposat abans, atès que la LDCG no conté cap referència al veïnatge civil del disponent, futur causant, en la regulació del pacte successori. De fet, l’argumentació, certament criticable i forçada, de la DGSJFP en el cas gallec transcendeix la regulació del pacte de millora i fins i tot del Dret civil gallec (que, segons la interpretació de la

---

⁴⁵¹ *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, núm. 148, 17-novembre-2022.

DGSJFP semblaria que no s'hauria de poder aplicar mai als estrangers), i podria posar en entredit, perillosament, l'aplicació de qualsevol Dret civil espanyol als estrangers i, per tant, també del català.

Conclusions

I. Reglaments europeus i aplicació del Dret civil català

1. L'art. 81 TFUE constitueix el fonament jurídic per emprendre una política decidida en la unificació del Dret internacional privat a la UE. Aquesta aposta s'ha dut a terme amb caràcter progressiu després de constatar l'èxit obtingut amb el CBrus 1968 i el CR 1980, precedents del sistema que s'ha anat construint peça a peça, norma a norma.
2. Com a trets característics del sistema europeu de Dret internacional privat podem destacar que
  - a. la finalitat de la unificació de les normes de Dret internacional privat, en particular de les normes de conflictes de lleis, és el bon funcionament del mercat interior per a assolir un espai de llibertat, seguretat i justícia regit pel reconeixement mutu
  - b. està constituït essencialment per Reglaments UE en ser normes d'abast general, obligatòries en tots els seus elements i d'aplicació immediata
  - c. està constituït per Reglaments amb eficàcia universal, atès que cobreixen tant supòsits *intra* UE com supòsits *extra* UE
  - d. està constituït per Reglaments amb eficàcia universal, o efectes *erga omnes*, atès que són d'aplicació amb independència de quina sigui la llei designada
    - i. l'eficàcia universal té per conseqüència que els Reglaments desplacen els sistemes nacionals de conflictes de lleis (derogació virtual), llevat d'aquelles matèries que no estan cobertes pels Reglaments que continuen essent regulades pels sistemes nacionals.
    - ii. cal acudir al Títol Preliminar del CCE per a determinar quan és d'aplicació el Dret civil català, en conflictes internacionals de lleis, en matèria d'estat civil i de capacitat

(art. 9.1 CCE), de filiació per naturalesa (art. 9.4 CCE), d'adopció (LAI, per remissió de l'art. 9.5 CCE), de suports a majors d'edat (art. 9.6.II CCE), de drets reals (art. 10.1 CC) o de les persones jurídiques (art. 10.11 CCE).

iii. en canvi, en conflictes internacionals de lleis, la designació del Dret civil català com a llei aplicable és causada pels Reglaments UE en matèria d'obligacions contractuals (RRI), d'obligacions extracontractuals (RRII), d'obligacions alimentàries (PLH 2007 per remissió del R 4/2009), de successions (RS), de règim econòmic matrimonial (RREM).

iv. per contra, les unions estables de parella previstes en Dret civil català no queden dins l'àmbit material d'aplicació del REPUR.

e. està constituït per Reglaments adoptats per regular exclusivament supòsits transfronterers que, en el cas de la determinació de la llei aplicable, implica que no regulen els conflictes interns de lleis, aquells en els que únicament estan en presència ordenaments que pertanyen a un mateix sistema jurídic.

i. els EEMM amb un sistema plurilegislatiu (actualment només Espanya) no estan obligats a regular els conflictes interns de lleis amb la normativa adoptada per la UE, per bé que poden adoptar un acte positiu destinat a incorporar les solucions integrades en el Reglament per a resoldre els conflictes interns de lleis.

ii. Espanya no ho ha fet per cap Reglament, però sí, en canvi, per diversos convenis (vegeu art. 9.4, 9.6 i 9.7 CCE), en particular, als efectes que interessen aquí, el PLH 2007 en matèria d'obligacions alimentàries al que es remet el R 4/2009.

iii. per consegüent, hi ha una duplictat de sistemes (conflictes internacionals de lleis – conflictes interns de lleis).

3. El sistema europeu de Dret internacional privat és un sistema de “geometria variable” en el que l'àmbit territorial fluctua en funció dels EEMM que estan subjectes a la política de cooperació judicial en matèria civil (Dinamarca i Irlanda) i també a conseqüència del procediment de cooperació reforçada, adoptat per evitar el procediment legislatiu especial exigint en matèria de família.
4. La intervenció del TJUE, mitjançant les qüestions prejudicials, s'erigeix en un dels motors de construcció del sistema europeu de Dret internacional privat. La manca d'un Dret privat comú europeu ha determinat que la jurisprudència del TJUE elaborés nocions autònomes de Dret privat desvinculades dels ordenaments dels EEMM com a instrument per a reforçar l'aplicació uniforme dels Reglaments.
5. Les nocions autònomes es van concebre inicialment com a pròpies i exclusives de cada Reglament, però la progressiva incorporació dels diferents Reglaments ha impulsat un gir en la jurisprudència amb el propòsit d'establir una coherència interna en el sistema. Així, es tendeix a estendre les nocions autònomes elaborades en l'àmbit d'un Reglament per a la interpretació d'altres Reglaments afins.
6. Les principals connexions emprades en els Reglaments són l'elecció de llei, la residència habitual, la nacionalitat i la clàusula d'escapatòria basada en els vincles més estrets, sens perjudici que n'hi pugui haver d'altres en funció de la matèria regulada.
7. L'aplicació del Dret civil català, com la de qualsevol altra llei espanyola, es veu condicionada pel fet de pertànyer a un ordenament plurilegislatiu. Els Reglaments adopten dos sistemes diferents per a resoldre el problema de determinar quina de les lleis d'un ordenament plurilegislatiu és l'aplicable

- a. Remissió directa: Catalunya, a efectes de l'aplicació del Reglament en qüestió, és considerat un país en tant que unitat territorial amb Dret civil propi en la matèria (RRI, RRII i, subsidiàriament, PLH, RS, RREM i REPUR)
  - b. Remissió indirecta: per a determinar l'aplicació del Dret civil català s'ha de recórrer al sistema conflictual contingut al Títol preliminar del CCE, una vegada s'ha determinat com a aplicable la llei espanyola (globalment considerada) per part del Reglament en qüestió (PLH, RS, RREM i REPUR)
8. L'aplicació del Dret civil català pot donar-se per efecte del reenviament, tot i que és important recordar que només el RS preveu el reenviament. Així, si per efecte del reenviament, esdevé aplicable la llei espanyola (globalment considerada) cal establir si el Dret civil català és l'aplicable. Aquesta aplicació depèn de les regles de remissió indirecta, subsidiàriament, de les regles de remissió directa.
9. Els Reglaments no regulen el tracte processal del Dret estranger, el que constitueix una rellevant mancança del sistema europeu de Dret internacional privat, ja que es compromet seriosament l'aplicació uniforme dels Reglaments, més concretament del resultat al qual condueix la seva aplicació. Els tribunals espanyols, de manera general, tendeixen a aplicar el Dret espanyol davant la manca d'acreditació del contingut estranger. Aquest Dret és el català quan l'assumpte s'ha ventilat davant d'un òrgan jurisdiccional amb seu a Catalunya.
- a. la manca de prova del Dret estranger no comporta l'aplicació substitutòria del Dret espanyol. En seu notarial es desestima la pretensió de declaració i en seu registral s'emet una qualificació negativa que comporta la suspensió de la inscripció sol·licitada.

II. RRI i aplicació del Dret civil català

1. D'acord amb el sistema de remissió directa que implementa l'art. 22 RRI, el Dret català pot ser la llei escollida per les parts per a regir el contracte (art. 3.1 RRI). A manca de pacte, el Dret català serà l'aplicable: en primer terme, si és l'ordenament cridat pels punts de connexió que preveuen els art. 4.1, 5, 7 i 8 RRI, que els estableixen en funció del tipus de contracte atorgat; segon, en els supòsits de l'art. 4.2 RRI, si el contractant que ha d'executar la prestació característica té la seva residència habitual a Catalunya; tercer, si és amb Catalunya que el contracte presenta la vinculació "manifestament" més estreta (art. 4.3 RRI) o, senzillament, *més estreta* (art. 4.4 RRI) o si, tractant-se d'un contracte amb consumidor, el consumidor té la seva residència habitual a Catalunya (art. 6 RRI).
2. Les normes imperatives catalanes, sigui quina sigui la llei aplicable al contracte, regiran *en tot cas* en els supòsits descrits a l'art. 3.2 RRI (així, si les parts trien una llei diferent de la catalana per a regular el contracte, però, al temps de l'elecció, "todos los demás elementos pertinentes de la situación estén localizados" a Catalunya) i a l'art. 6.2, al final, RRI (normes imperatives catalanes pel cas de contracte atorgat amb consumidor amb residència usual a Catalunya i pel cas d'haver-se triat una llei diferent de la catalana).
3. Analitzada la categoria de *contracte de compravenda de mercaderies* de l'art. 4.1.a RRI, el negoci pel que, a canvi de preu, es transmeti la propietat d'un bé immoble situat a Catalunya es regirà, d'acord amb els art. 4.1.c i 22 RRI, per la llei catalana, que avalarà, sense problema, que el contracte es qualifiqui internament com a *compravenda*. El negoci sobre objecte íntegrament *intangibile* pel qual, a canvi de preu, es transmeti allò que *equivaldria a la propietat* si el contracte recaigués sobre un objecte material, també serà qualificable com a compravenda al Dret català; ara bé, en el context d'art. 4 RRI, tot i que hi ha dades que avalen el reconeixement de la *compravenda europea d'intangibles*, sembla que la crida al Dret català s'haurà de fonamentar en l'art. 4.2 RRI i que, per tant,

el Dret català s'aplicarà si resideix habitualment a Catalunya la part que hagi de realitzar la prestació característica.

4. L'art. 4.1 RRI no esmenta el contracte de permuta (tret que es tracti d'una permuta immobiliària [art. 4.1.b RRI]), sense que tampoc es pugui reconduir a la categoria europea de contracte de serveis (per manca, essencialment, del desenvolupament d'una activitat). Essent un contracte que, segons el seu esquema tradicional (*do ut das*), imposa a ambdues parts una obligació del mateix tipus o naturalesa, és molt probable que no sigui possible discriminar “la prestación característica del contrato”, perquè n'hi haurà dues (art. 4.2 RRI). En aquest context, el Dret català serà l'aplicable si el contracte té amb Catalunya els *vincles més estrets* de què parla l'art. 4.4 RRI.
5. La categoria europea de *contracte de serveis* (art. 4.1.b RRI) no abasta els contractes catalans de mandat (art. 622-24.1 CCCat) i de violari (art. 624-2 CCCat) si s'han constituït a títol gratuït; la raó és, d'entrada, la manca de contraprestació. Pel que fa als contractes sobre objecte aliè (Cap. III llibre sisè CCCat), la idea comuna de cessió onerosa de l'ús/aprofitament d'un bé immoble permet intuir la reconducció dels diferents tipus contractuals catalans cap a l'art. 4.1.c RRI, ja sigui directament per la naturalesa real del dret del cessionari (art. 623-34.2 CCCat, relatiu al contracte de custòdia del territori), ja sigui per l'acostament cap a l'arrendament immobiliari amb el benentès que tampoc hi ha cap tipificació europea d'aquest darrer contracte. La ubicació de l'immoble a Catalunya farà que el Dret català sigui l'aplicable.
6. Els contractes de violari (pel cas de constitució onerosa) i aliments plantegen dificultats a l'hora de cercar la seva *requalificació* europea en el context de l'art. 4 RRI. Pel que fa al violari, la finalitat transmissora comparteix espai, en la descripció del tipus, amb l'obligació de pagar una pensió periòdica (art. 624.1 CCCat). No sembla que pagar una pensió es pugui identificar amb la idea de desenvolupament d'una activitat remunerada que, segons la jurisprudència del TJUE, caracteritza el contracte de prestació de serveis. Aquest esquema, en canvi, s'avé millor

amb el contracte d'aliments, que sí que s'enclou el desenvolupament d'una activitat (art. 624-8 CCCat). La sola obligació consistent a pagar una prestació periòdica en diners, que caracteritza el censal (art. 626-1 CCCat), també semblaria insuficient per a qualificar aquesta conducta com a *servei*. En canvi, seria factible entendre que l'anomenat contracte d'integració (art. 625-1 CCCat) enclou un contracte de prestació de serveis recíprocs, en el sentit que ambdues parts es comprometen a realitzar una activitat o servei; és clar que, havent-hi dos *prestadors del servei*, probablement el supòsit menarà cap a l'art. 4.4 RRI.

7. La STJUE *Kerr* permet entendre que, tractant-se d'un edifici en règim de propietat horitzontal situat a Catalunya, el pagament de quotes adreçades al manteniment dels elements comuns, exigibles en virtut d'un acord vinculant pels propietaris, es regirà pel Dret català (art. 4.4.b RRI)
8. En cas de contracte amb element internacional atorgat entre un professional i una persona jurídica o entitat sense personalitat jurídica per una finalitat aliena a la seva activitat professional, la possible qualificació catalana com a contracte amb consumidor no serveixi de cara a l'aplicació de l'art. 6 RRI; segons el RRI, aquest darrer article no serà l'aplicable perquè el contracte no s'haurà atorgat per persona consumidora.
9. La compravenda atorgada entre un venedor consumidor i un comprador no professional serà *un contracte de consum* d'acord amb l'art. 6.1 RRI, per molt que, si resulta aplicable al contracte la llei catalana, el supòsit no encaixi en la "compravenda de consum" de l'art. 621-2.1 CCCat.

III. RRII i aplicació del Dret civil català

1. El RRII conté una regla de remissió directa conforme a la qual quan un Estat es compongui de diverses unitats territorials amb les seves pròpies normes en matèria d'obligacions extracontractuals, cada unitat territorial es considera un país als efectes de la determinació de la llei aplicable. Així, la designació de la llei catalana serà operativa en la mesura en què aquesta contingui una normativa en la matèria. La designació efectuada en aplicació de l'art 25 RRII no exigeix que els Drets de l'ordenament

jurídic plurilegislatiu continguin una regulació substantiva completa de les obligacions extracontractuals.

2. La manca d'una regulació catalana en matèria d'obligacions en general i, en particular, en matèria d'obligacions no contractuals (a les que l'art. 2 Llei 3/2017, reserva el Títol III llibre sisè CCCat) determina que, si a l'empara del RRII la llei aplicable a l'obligació extracontractual per fet danyós és la catalana (art. 4 RRII), el règim català aplicable pràcticament es redueix al termini de prescripció de la pretensió corresponent (art. 121-21.d CCCat).
3. La manca d'una regulació catalana en matèria d'obligacions en general i, en particular, en matèria d'obligacions no contractuals determina que, si a l'empara del RRII la llei aplicable a l'obligació extracontractual per enriquiment injust és la catalana (art. 10.1 RRII), aleshores cal analitzar si el supòsit de fet encaixa en l'enriquiment *injustificat català*. El Dret català només l'esmenta a l'art. 622-42.4 CCCat i preveu, disperses, obligacions de rescabament inspirades en la dita institució, de la qual no es disposa d'una regulació completa. Reduïda la responsabilitat extracontractual de l'art. 121-21.d CCCat a la derivada de fet danyós, sembla que el termini de prescripció de la pretensió basada en l'enriquiment injustificat d'aquell a qui es reclama serà el decenal de l'art. 121-20 CCCat.
4. Si és la llei catalana l'aplicable a les obligacions derivades de la gestió d'afers aliens sense autorització (art. 11 RRII), aleshores cal determinar si el supòsit encaixa a l'art. 622-40 CCCat a fi qualificar el supòsit, també, com a gestor d'afers aliens sense mandat. La manca d'algun element tipificador (per exemple, el motiu raonable [art. 622-40.1 CCCat]), permetrà reconduir el supòsit fins a l'enriquiment injustificat, si és que aquest enriquiment s'ha produït (art. 622-42.4 CCCat) o el supòsit serà del tot atípic.
5. La manca d'una regulació catalana en matèria d'obligacions en general i, en particular, en matèria d'obligacions no contractuals determina, de moment, la inexistència de regulació catalana en matèria de *culpa in*

contrahendo (art. 12 RRll), tret del termini de prescripció de tres anys de l'art. 121-21.d CCCat, si és que internament s'admet el supòsit l'és de responsabilitat extracontractual.

6. La determinació de la llei catalana pot esdevenir per l'elecció que en facin les parts, però la manca d'una regulació completa en matèria d'obligacions extracontractuals fa que l'elecció sigui poc atractiva. No obstant això, l'elecció de llei en l'àmbit de les obligacions extracontractuals ja és de per si escassa en la pràctica, tot i que es contempla aquesta elecció en l'àmbit de les relacions contractuals amb la pretensió d'abastar tant les obligacions que es deriven de la interpretació i execució del contracte com totes aquelles obligacions que puguin derivar del contracte, incloent-hi les extracontractuals.

a. L'elecció de la llei catalana ha de ser concretada per la voluntat de les parts, tenint en compte que la remissió és directa i és possible aquesta elecció.

b. L'elecció de la "llei espanyola" presenta problemes de concreció i individualització en un ordenament com l'espanyol de caràcter plurilegislatiu. Dels indicis, dades i fets (lloc on es van entaular les negociacions per a l'elecció de llei, lloc de celebració, lloc de producció del fet generador del dany, lloc de producció del dany, lloc de residència habitual de les parts, lloc de la seu social de les parts i lloc de l'administració central de les parts) que conformen la relació mantinguda entre les parts es pot inferir l'existència d'una elecció real en favor de la llei catalana, com a llei d'una unitat territorial. En cas que no es pugui escatir la voluntat de les parts, la conclusió hauria de ser que la clàusula d'elecció de llei no és vàlida.

7. La determinació de la llei catalana pot venir, en defecte d'elecció, per la residència usual comuna a Catalunya de la persona contra la qual es reclama la responsabilitat i la persona perjudicada.

a. El Dret de la UE té una noció pròpia de residència habitual de les persones físiques en la que el test del centre d'interessos és

fonamental. El TJUE ha establert, però en aplicació d'un Reglament sobre la competència judicial en matèria matrimonial que les persones físiques només tenen una sola residència habitual, aspecte aquest important a Catalunya per la presència de persones amb una residència habitual que no sempre és prou clara.

- b. El veïnatge civil no té cap mena d'efecte en la determinació de la llei aplicable en el marc del RRII.
  - c. Pel que fa a la residència habitual les societats, associacions o persones jurídiques rau en el lloc on tinguin l'administració central, no on estigui situada la seu social, qüestió que pot tenir cert interès a Catalunya.
  - d. Pel que fa a la residència habitual d'una persona física que estigui exercint la seva activitat professional aquesta està situada a l'establiment professional. El fet que hi hagi professionals amb el seu establiment situat a l'estranger que puguin prestar els seus serveis per a estrangers que, al seu torn, tinguin també la seva residència habitual a l'estranger, pot determinar l'aplicació d'una llei estrangera, malgrat que el dany s'hagi produït a Catalunya.
8. El lloc de producció del dany és la connexió prevista en defecte d'elecció i de residència habitual comuna. El dany produït ha de ser directe per a desplegar la funció localitzadora. Els danys indirectes no operen com a connexió per a determinar l'aplicació d'una llei. Aquest és un punt important que algunes sentències han hagut de tenir present a efectes de determinar si és o no d'aplicació la llei espanyola o catalana, segons el cas.
- a. En qualsevol cas, la designació de la llei aplicable d'un dany que deriva d'un accident de circulació per carretera no s'efectua en aplicació del RRII, sinó del Conveni de La Haya de 1971 sobre la llei aplicable en matèria d'accidents de circulació per carretera.

9. L'enriquiment injust, la gestió de negocis aliens i la *culpa in contrahendo* es conformen d'acord amb nocions autònomes, exclusives i pròpies del RRII, per bé que la jurisprudència del TJUE en aplicació del RBrusl bis contribueix, amb matisos, a delimitar-ne el contorn.

IV. RREM i aplicació del Dret civil català

1. El RREM és un Reglament de *cooperació reforçada*, en la qual participa Espanya. Les regles de llei aplicable que conté aquest Reglament són aplicables des de 29 de gener de 2019.
2. Quant a l'àmbit d'aplicació del RREM, cal partir d'un concepte ampli de *règim econòmic matrimonial*, que englobaria, en principi, tots els efectes patrimonials del matrimoni (art. 3.1.a i atesos 18 i 43 RREM). Ara bé, el mateix RREM admet que qüestions com la disposició de l'habitatge familiar puguin caure en l'àmbit de les lleis de policia de la *lex fori* (art. 30 i atès 53 RREM).
3. A partir de 29 de gener de 2019 la determinació de la llei aplicable al règim econòmic matrimonial en cas de conflicte internacional ha passat a regir-se pel RREM; en canvi, els conflictes interregionals continuaran regint-se per la remissió que fa l'art. 16.1 CCE a les normes del Cap. IV del Títol Preliminar del CCE (en concret, pels art. 9.1, 2 i 3 i 11 CCE). Amb tot, la determinació de la llei aplicable als efectes del matrimoni, siguin personals o bé patrimonials, que no es puguin encabir en la definició de *règim econòmic matrimonial* del RREM continuaran regint-se per l'art. 9.2 CCE malgrat que es tracti de conflictes internacionals.
4. Quant a la determinació de la llei aplicable en cas d'Estats plurilegislatius de base territorial, el RREM parteix d'una regla de *remissió indirecta* (art. 33.1 RREM), completada per regles subsidiàries de *remissió directa* per al cas que en l'Estat en qüestió no hi hagi normes per a resoldre els conflictes interns (art. 33.2 RREM).
5. Quan la llei designada com a aplicable pel RREM sigui la "lleï espanyola", l'aplicació de la regla de *remissió indirecta* continguda en l'art. 33.1 RREM

–que suposa haver d’acudir a les normes de Dret interregional contingudes al CCE– planteja problemes i desajustos importants. Això fa que, en alguns casos, i malgrat tenir Espanya normes per a resoldre els conflictes interns, calgui fins i tot recórrer a la regla de *remissió directa* de l’art. 33.2 RREM.

6. Pel que fa a l’elecció de la llei aplicable que permet el RREM, i malgrat que l’art. 22 RREM al·ludeix a l’elecció de la *llei de l’Estat* de la residència habitual o de la nacionalitat, entenem que ha de permetre elegir directament la “llei catalana”, sobretot si es compleixen els requisits que exigeix l’art. 9.2 CCE quant a l’elecció de la llei aplicable.
7. En el cas que els cònjuges o futurs cònjuges no hagin elegit la llei aplicable al règim econòmic matrimonial i calgui aplicar la “llei espanyola”, la casuística pot ser molt diversa i obliga a adaptar allò que preveuen les normes de Dret interregional espanyol a la identificació prèvia de la “llei espanyola” com a aplicable segons el RREM.

V. REPUR i aplicació del Dret civil català

1. El REPUR és un Reglament de *cooperació reforçada*, en la qual participa Espanya. Les regles de llei aplicable que conté són aplicables des de 29 de gener de 2019.
2. L’àmbit d’aplicació material del REPUR abasta els “efectos patrimoniales de les uniones registradas” (art. 1.1 REPUR), i es delimita subjectivament, pel que fa a les parelles que s’hi inclouen, a partir d’un concepte autònom de “unión registrada” (art. 3.1.a i atès 17 REPUR), que en deixa fora els models basats en la mera convivència (atès 18 REPUR).
3. Les parelles estables catalanes sempre han pogut existir i desplegar els seus efectes civils desvinculats de qualsevol registre públic. La inscripció de la parella al RPEC no és ni constitutiva ni obligatòria, sinó merament declarativa (“a l’efecte de publicitat” [DA 10a CCCat]) i voluntària (art. 4.1 RRPEC).

4. La definició de “unión registrada” de l’art. 3.1 REPUR exigeix el registre obligatori de la parella. D’acord amb això, la parella estable catalana no és una “unión registrada” a efectes del REPUR, ni tan sols si ha accedit al RPEC, atès que aquest és un registre d’inscripció voluntària i d’eficàcia merament informativa.
5. El fet que la parella estable catalana quedi exclosa del REPUR comporta que les normes de conflicte europees serveixin únicament per resoldre aquells conflictes que es verifiquen entre dues o més normes estrangeres (o, si més no, entre una norma estrangera i una norma no catalana). De moment, el REPUR no pot conduir en cap cas a l’aplicació de la regulació catalana sobre parelles estables.
6. En l’àmbit espanyol, el REPUR planteja importants dubtes d’aplicabilitat, ja que tampoc no és evident que les parelles creades i registrades en el marc de Comunitats Autònomes on si que s’exigeix la inscripció obligatòria a efectes civils (Illes Balears, País Basc, Galícia) entrin en l’àmbit d’aplicació del REPUR, atesa la competència exclusiva de l’Estat en matèria d’ordenació dels registres públics (art. 149.1.8 CE).
7. A Catalunya, la no aplicació del REPUR als conflictes internacionals que puguin implicar la normativa catalana de parelles estables fa que aquests s’hagin de resoldre encara per les normes internes espanyoles de DIPr. Però el sistema espanyol no compta amb cap norma de conflicte en aquesta matèria (ni per a les parelles registrades ni per a les no registrades; ni pels conflictes internacionals ni pels conflictes interregionals), de manera que el conflicte de lleis s’ha de resoldre mitjançant les diverses teories que s’han proposat per a omplir la llacuna.
8. Davant de tot plegat, el legislador català té dues opcions.
  - a. La primera és convertir la inscripció al RPEC en obligatòria als efectes civils. Això implicaria un canvi total de model de regulació, atès que ja no hi podria haver parelles vàlidament constituïdes d’acord amb el Dret català però no inscrites al RPEC. La regulació catalana estaria en sintonia amb la doctrina de la STC 93/2013, però

tampoc no es garantiria l'aplicabilitat del REPUR, atès que l'amenaça d'inconstitucionalitat es traslladaria a l'àmbit competencial, en relació amb el límit de l'ordenació dels registres públics.

- b. La segona opció és no fer res. Se seguiria amb el model convivencial, basat en l'existència de determinats índexs d'estabilitat (convivència, fill comú, compromís formalitzat en escriptura pública), per atribuir *ex lege* determinats efectes civils mínims, dispositius en la seva pràctica totalitat, de caràcter tuïtiu i d'aplicació eventual. El REPUR exclou del seu àmbit els models convivencials com el català, però sense imposar (perquè tampoc no pot fer-ho) que s'adopti el de les "uniones registradas" (atès 17 REPUR). Atès que les normes sobre conflictes de lleis només poden provenir de l'Estat o de la Unió Europea, al legislador català només li queda esperar.

VI. Reglament 4/2009 i aplicació del Dret civil català

1. El Reglament 4/2009 es remet a les normes sobre llei aplicable contingudes al PLH 2007, les quals són aplicables, per la via de la remissió de l'art. 15 Reglament 4/2009, des del 18 de juny de 2011.

2. L'àmbit d'aplicació material del Reglament 4/2009 se circumscriu a les obligacions d'aliments d'origen familiar, les quals reben un tractament específic, amb connexions pròpies, però ni el Reglament 4/2009 ni el PLH 2007 les defineixen amb precisió.

3. La noció d'obligació d'aliments d'origen familiar és un concepte autònom. Com a conseqüència, és possible que determinades obligacions d'aliments d'origen familiar segons el Dret civil català caiguin fora del Reglament 4/2009 i, a la inversa, que hi quedin cobertes obligacions que el nostre Dret no considera alimentàries.

- a. La pensió periòdica en cas de defunció reconeguda al convivent o convivents supervivents d'una situació convivencial d'ajuda mútua (art. 240-7 CCCat) i l'any de viduïtat (art. 231-31 CCCat) són

exemples d'obligacions contemplades pel Dret civil català que presenten dubtes de qualificació pel que fa al Reglament 4/2009.

c. Dins del concepte europeu d'obligació d'aliments s'hi ha d'entendre incloses les prestacions a favor d'un dels cònjuges previst en cas de crisi matrimonial, com ara la prestació compensatòria ex art. 233-14 a 233-19 CCCat, malgrat que en la majoria de casos el fonament de les mateixes no sigui la necessitat del creditor (no són un dret d'aliments en sentit estricte), sinó el desequilibri econòmic respecte al nivell de vida del deutor i al mantingut durant el matrimoni.

d. El concepte europeu d'aliments abasta també el règim d'atribució o distribució de l'ús de l'habitatge familiar (art. 233-20 i seg. CCCat), si més no quan aquest és acordat "a fi de satisfer els aliments dels fills comuns o la prestació compensatòria" (art. 233-20.1 CCCat) i quan l'autoritat judicial l'atribueix "al cònjuge més necessitat" (art. 233-20.3 CCCat).

4. A Espanya, a partir de la darrera reforma de l'art. 9.7 CCE, el sistema conflictual del PLH 2007 serveix tant per a resoldre els conflictes internacionals de lleis com els interregionals. A l'aplicació del PLH 2007 als casos interregionals espanyols s'hi arriba a través d'una doble remissió: l'art. 16 CCE es remet a les normes de DIPr del capítol IV CCE per a resoldre els conflictes internacionals, i allí l'art. 9.7 CCE mena al PLH 2007.

5. Pel que fa als conflictes internacionals de lleis en matèria d'obligacions alimentàries cobertes pel Reglament 4/2009, per aquells casos en què, segons les normes del PLH 2007 (per remissió del Reglament 4/2009) resulti aplicable la llei d'un Estat plurilegislatiu de base territorial, com l'espanyol, el PLH 2007 parteix d'una regla de remissió indirecta (art. 16.2 PLH 2007), completada per criteris subsidiaris de remissió directa per al cas en què l'Estat en qüestió no disposi de normes per a resoldre els conflictes interns (art. 16.1 PLH 2007).

6. A Espanya, les normes per a resoldre els conflictes interns són les de Dret interregional. En matèria d'obligacions alimentàries l'aplicació d'aquestes normes (l'art. 9.7 CCE, per remissió de l'art. 16.1 CCE), ens retorna al PLH 2007. Les remissions recíproques de l'art. 16.2.a PLH 2007 i 9.7 CCE produeixen una mena de bucle, del que només es pot sortir recorrent als criteris subsidiaris de remissió directa de l'art. 16.1 PLH 2007. Aquestes darreres són les que, si s'escau, conduiran a l'aplicació del Dret civil català.

a. Quan la llei aplicable ha de quedar determinada a partir de les connexions sobre residència habitual del PLH 2007 (art. 3, 4.3 i 5) és aplicable el Dret català quan aquesta es localitza a Catalunya (art. 16.1.c PLH 2007).

b. Quan regeix la llei del for (art. 4.2, 4.3 i 5 PLH 2007), és aplicable el Dret català quan l'autoritat competent que coneixi l'assumpte s'ubiqui en territori català (art. 16.1.a PLH 2007; art. 14.1 EAC i 111.3.1 CCCat).

c. Quan la llei aplicable és la de la nacionalitat (art. 4.4 PLH 2007), cal distingir en funció de si els subjectes són espanyols o bé estrangers. En el primer cas, serà d'aplicació el Dret català quan el subjecte o subjectes tinguin veïnatge civil català (art. 16.1.d i e PLH 2007 i art. 16.1.1a CCE). En el segon, el Dret català s'aplica quan l'obligació alimentària presenta una vinculació més estreta amb Catalunya (art. 16.1.d i e PLH 2007)

7. L'aplicació del Dret civil català pot derivar també de l'elecció de les parts de l'obligació alimentària, segons les possibilitats que preveuen els art. 7 i 8 PLH.

a. Si l'elecció es realitza amb efectes limitats a un procediment específic a Catalunya (art. 7 PLH 2007), les parts no podran escollir una llei que no sigui la catalana (art. 7 i 16.1.a i b PLH 2007, art. 14.1 EAC i art. 111.3.1 CCCat)

b. Si l'elecció es realitza amb eficàcia general (art. 8 PLH 2007), les parts podran escollir la llei catalana sempre que aquesta coincideixi amb alguna de les següents lleis: la del veïnatge civil d'alguna de les parts o, en el cas d'un estranger, la de la unitat territorial amb què l'obligació alimentària tingui una vinculació més estreta (art. 8.1.a i 16.1.e PLH 2007); la de la unitat territorial de la residència habitual d'una de les parts en el moment de la designació (art. 8.1.b i art. 16.1.c PLH 2007); l'escollida per les parts per a regir les seves relacions patrimonials o la llei efectivament aplicada a les dites relacions (art. 8.1.c PLH 2007); o l'escollida per les parts per a regir el seu divorci o separació, o l'efectivament aplicada al divorci o separació (art. 8.1.d PLH 2007).

VII. RS i aplicació del Dret civil català

1. Les regles de determinació de la llei aplicable del RS s'apliquen a les successions per causa de mort (art. 1.1, 3.1.a i atès 9 RS) i són aplicables des de 17 d'agost de 2015.
2. Quant a les definicions que conté el RS (art. 3), es constaten diferències amb els conceptes dels quals parteix el Dret civil català, la qual cosa pot comportar problemes de qualificació.
3. El RS és un instrument de DIPr de successions, però no pot ignorar la naturalesa dels drets reals creats pel causant o per la llei. Per això consagra l'adaptació de drets reals (art. 31 RS), com a mecanisme per salvaguardar els efectes jurídic-reals de les successions sense ultrapassar el seu àmbit d'aplicació material. Ara bé, malgrat tenir l'origen en el Dret successori, l'art. 31 RS es projecta exclusivament sobre l'àmbit dels drets reals. La funció de l'art. 31 RS no és relacionar sistemes successoris, sinó corregir el potencial desajust entre el règim que regeix la naturalesa dels drets reals (art. 2.k RS) i el que governa la seva transmissió *mortis causa* (art. 23.e RS). Conseqüentment, la institució

desconeguda que fonamenta l'aplicació de l'art. 31 RS és el dret real que s'invoca, no la successòria de què aquest porta causa.

4. Conforme al RS, la successió es regirà, en principi, per una única llei, si bé conté regles (com ara els art. 30, 33 i 34 RS) que poden conduir a un fraccionament de la llei aplicable a la successió.
5. Quant a la determinació de la llei aplicable a la successió per causa de mort, des de 17 d'agost de 2015, a Espanya hi coexisteixen dos sistemes conflictuals, procedents, a més, de legisladors distints: el comunitari –que resulta del RS–, per a regular els “conflictes internacionals” en matèria successòria (successions amb repercussió transfronterera); i l'estatal (art. 16.1, 9.1 i 8 i 11 CCE), per a regular els “conflictes interregionals”. I les diferències entre ambdós sistemes són evidents. Destaca, en aquest sentit, per exemple, la possibilitat d'elecció de la llei aplicable, ni que sigui limitada, en els conflictes internacionals (art. 22 RS), i la impossibilitat d'elecció en els conflictes interregionals (art. 16.1 i 9.8 CCE), així com el fet que l'àmbit de la llei successòria (es pot confrontar, en aquest sentit, el darrer incís de l'art. 9.8 CCE, al que remet l'art. 16.1 CCE per a resoldre els conflictes interregionals, i l'art. 23.2.b, al final, RS).
6. En les successions transfrontereres, per a aquells casos en què, segons resulti aplicable la llei d'un Estat plurilegislatiu de base territorial, com l'espanyol, el RS parteix d'una regla de *remissió indirecta* (art. 36.1 RS), completada per criteris subsidiaris de *remissió directa* per al cas en què l'Estat en qüestió no disposi de normes per a resoldre els conflictes interns (art. 36.2 RS). D'acord amb això, quan la llei designada com a aplicable pel RS sigui la “llei espanyola”, per tal d'identificar la concreta llei espanyola aplicable, cal recórrer, en principi, conforme a la regla de *remissió indirecta*, a les normes de Dret interregional contingudes al CCE (art. 16.1, 9.1 i 8 i 11 CCE). Amb tot, i malgrat tenir Espanya normes per a resoldre els conflictes interns, en determinats supòsits caldrà recórrer també a les regles de *remissió directa* de l'art. 36.2 RS.

7. Quant a la possibilitat d'elecció de la llei aplicable que preveu el RS – *professio iuris*– (art. 22 i 83.2 RS), entenem que permet elegir directament la llei catalana, sigui de manera expressa o bé implícita o deduïda. En qualsevol cas, per poder elegir la llei catalana, cal tenir veïnatge civil català.
8. En cas de manca d'elecció de la llei aplicable, si la successió que s'ha de regir per la "llei espanyola" és la d'un causant espanyol, la regla de *remissió indirecta* prevista en l'art. 36.1 RS condueix la llei del veïnatge civil del causant encara que la residència habitual del causant o bé els vincles manifestament més estrets que, conforme l'art. 21 RS, hagin conduït a la "llei espanyola" estiguin situats en un territori espanyol diferent del del veïnatge civil del causant. Ara bé, si es tracta de la successió d'un estranger, la regla de *remissió indirecta* de l'art. 36.1 RS no resulta operativa, atès que els art. 16.1 i 9.8 CCE condueixen a la llei del veïnatge civil, i l'estranger no té veïnatge civil. Això fa que calgui recórrer a les regles de *remissió directa* de l'art. 36.2 RS. Així, mentre que a la successió transfronterera d'un causant aragonès resident a Catalunya li aplicarem la llei aragonesa, en canvi, a la successió d'un francès resident a Catalunya li aplicarem la llei catalana.
9. La llei catalana pot resultar aplicable en virtut de les regles de reenviament previstes a l'art. 34 RS, quan el causant tingui la residència habitual a un "tercer Estat" o hi mantingui vincles manifestament més estrets. I l'aplicació de les regles de reenviament poden conduir, en alguns casos, al fraccionament de la llei aplicable a la successió.
10. Quant a la validesa formal de les disposicions mortis causa realitzades per escrit, cal distingir entre els estats membres que són part contractant en el CLH 1961, com Espanya, que continuaran aplicant el que disposa aquest conveni pel que fa a la validesa formal dels testaments i testaments mancomunats (art. 75.1.II RS) i els que no són part del CLH 1961, que aplicaran el previst en l'art. 27 i 36.3 RS. Quant als pactes successoris, a partir de 17 d'agost de 2015 cal estar, en tot cas, a allò que resulta dels art. 27 i 36.3 RS.

BIBLIOGRAFIA

AGUILAR GRIEDER, H., “La cooperación judicial internacional en materia civil en el Tratado de Lisboa”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 2010, Vol. 2, nº 1, pàgs. 308-338.

ALBERTÍ ROVIRA, E., “Les bases de les obligacions contractuals i la competència de la Generalitat sobre el Dret civil. Comentari a la STC 132/2019”, a FERRAN BADOSA COLL, F. (Dir.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Barcelona, Atelier, 2022, pàg.143-155.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., *Estudios de Derecho Interregional*, Universidade de Santiago de Compostela, Santiago de Compostela, 2007.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “El Reglamento 650/2012, sobre sucesiones, y la remisión a un sistema plurilegislativo: algunos casos difíciles o, simplemente, llamativos”, *Revista de Derecho Civil*, Vol. II, núm. 4 (octubre-diciembre 2015).

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “El Reglamento 650/2012: disposiciones referentes a la sucesión de determinados bienes, reenvío y orden público”, GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 135-159.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “Sobre la aplicación de Convenios internacionales y Reglamentos en Derecho interregional”, *Anuario de Derecho Internacional Privado*, T. XVIII, 2018, pàg. 127-161.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “Remisión a un sistema plurilegislativo. El ejemplo español y algunas tareas por resolver”, a *Le Droit à l'épreuve des siècles et des frontières. Mélanges en l'honneur du Professeur Bertrand Ancel*, París-Madrid: LGDJ-Iprolex, 2018, pàg. 63-84.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “La STC 132/2019 sobre el libro VI del Código civil de Cataluña: ¿incidente o punto de inflexión?”, *Revista española de Derecho internacional*, vol. 72, núm.2, 2020, pàg. 313-320.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “*Legatum per vindicationem* y Reglamento (UE) 650/2012”, *La Ley Unión Europea*, núm. 55, gener 2018, pàg. 1-21.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “Cuestiones de Derecho interregional en la aplicación de los nuevos Reglamentos comunitarios”, a *Jornadas sobre Derecho, inmigración y empresa*, Ripol Carulla, S. (Coord.), Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, Sao Paulo, 2019, pàgs. 363-388.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “Cuarenta años de pluralismo civil en España. Desarrollo y conflictos internos e internacionales”, a *Cursos de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales de Vitoria-Gasteiz 2019*, Tirant lo Blanch, València, 2021, pàg. 21-79.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S., “¿Puede un extranjero acogerse al pacto de mejora gallego? El Reglamento 650(2012 y la Resolución DGSJFP de 20 de enero de 2022”, *Revista de Derecho Civil*, vol. IX, núm. 1 (gener-març 2022), pàg. 1-34.

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S.-A. / STAMPA, G. (Eds.), *Relaciones transfronterizas, globalización y Derecho. Homenaje al Prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas*, Civitas-Thomson Reuters, Cizur Menor (Navarra), 2020.

ÁLVAREZ RUBIO, J. J., “Derecho interregional español: una urgente y necesaria reforma”, a ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S.-A. / STAMPA, G. (Eds.), *Relaciones transfronterizas, globalización y Derecho. Homenaje al Prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas*, Civitas-Thomson Reuters, Cizur Menor (Navarra), 2020, pàg. 111-127.

ANTÓN JUÁREZ, I., “Régimen económico matrimonial, Derechos sucesorios del cónyuge supérstite y certificado sucesorio europeo: ¿Una combinación explosiva?”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 10, núm. 2 (octubre 2018), pàg. 769-780.

ANTÓN JUÁREZ, I., “Acuerdos prematrimoniales en previsión de ruptura matrimonial: el test conflictual y material a tener en cuenta para que un acuerdo prematrimonial supere una revisión judicial ante Tribunales españoles”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, Vol. 11, núm. 1, març 2019, pàg. 82-111.

ANTÓN JUÁREZ, I., “Los acuerdos prematrimoniales en Derecho Internacional privado español”, *Revista de estudios socio jurídicos*, Bogotá (Colombia), gener 2019, pàg. 61-90.

AÑOVEROS TERRADAS, B., “Autonomía de la voluntad conflictual y sus límites en los nuevos Reglamentos comunitarios en materia de regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas”, a Guzmán Zapater, M. / Esplugues Mota, C. (Dir.); Herranz Ballesteros, M. / Vargas Gómez-Urrutia, M., (Coord.), *Persona y familia en el nuevo modelo español de Derecho internacional privado*, Tirant Lo Blanch, València, 2017, pàg. 241-272.

AÑOVEROS TERRADAS, B., “Los pactos prematrimoniales en previsión de ruptura en el Derecho Internacional privado”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, Tom X, 2010, pàg. 441-469.

AÑOVEROS TERRADAS, B., “Ley aplicable a los pactos de renuncia anticipada a la compensación por trabajo y a la pensión compensatoria: una perspectiva interregional”, a FONT I SEGURA, A. (ED.), *La aplicación del Derecho civil catalán en el marco plurilegislativo español y europeo*, Atelier, Barcelona, 2011, pàg. 137-160.

AÑOVEROS TERRADAS, B., i GINÉS CASTELLET, N., “Los pactos en previsión de ruptura matrimonial como mecanismo de prevención y solución de posibles conflictos intraconyugales: una perspectiva sustantiva y conflictual”, a ABEL LLUCH, X. (coord.), *Las medidas preventivas de conflictos jurídicos en contextos económicos inestables*, JMB Bosch Editor, Barcelona, 2014, pàg. 397-419.

ARENAS GARCÍA, R., “El Reglament 650/2012, relatiu a la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de les resolucions, a l'acceptació i l'execució dels documents públics en matèria de successions mortis causa i a la creació d'un certificat successori europeu”, *Revista Catalana de Dret Privat*, vol. 15-2 (2015), pàg. 11-65.

ARNAU RAVENTÓS, L., “Las adquisiciones con pacto de supervivencia”, a YZQUIERDO TOLSADA, M. / CUENA CASAS, M. (Dir.), *Tratado de Derecho de la*

familia, La familia en los distintos Derechos forales, vol. VII, Aranzadi, Cizur Menor, 2011, pàg.171-195.

ARNAU RAVENTÓS, L., “Bienes y elementos digitales: ¿dos mundos aparte?”, *Education and Law Review*, 24, 2021 (DOI. org/10.1344/REYD2021.24.36294).

ARNAU RAVENTÓS, L., “El arrendamiento de bienes con elementos digitales: ¿qué reglas, europeas y españolas, en materia de conformidad del producto digital al contrato?”, *Revista electrónica de Direito*, vol. 29, núm. 3, 2022, pàg. 26-51 (DOI 10.24840/2182-9845_2022-0003_0003).

ARNAU RAVENTÓS, L., “La forma en el Reglamento 650/2012”, a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 193-218.

ARNAU RAVENTÓS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de família. Teoria i casos*, 2a ed., Atelier, Barcelona, 2021.

ARNAU RAVENTÓS, L. / GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., *Dret de successions. Teoria i casos*, 2a ed., Atelier, Barcelona, 2020.

ARTOLA FERNÁNDEZ, M-A., “Los Reglamentos de la UE 593/2008 (Roma I) y 1215/12 (Bruselas I-bis) y el día a día de la práctica jurisdiccional”, a JIMÉNEZ BLANCO, P. / ESPINIELLA MENÉNDEZ, Á., (Dir.), *Nuevos escenarios del Derecho Internacional privado de la contratación*”, Tirant lo Blanc, Valencia, 2021, pàg. 17-51.

ASÚA GONZÁLEZ, C. I., “Conexión y bases de las obligaciones contractuales”, *Derecho Privado y Constitución*, núm. 37, 2020, pàg. 235-272.

BADOSA COLL, F., “El caràcter de Dret comú del Codi civil de Catalunya”, *Revista Catalana de Dret Privat*, Vol. 8, 2007, pàg. 19-46.

BADOSA COLL, F., “Les altres fonts d’obligacions al llibre sisè, en especial, l’enriquiment injustificat”, a Institut de Dret Privat europeu i Comparat de la Universitat de Girona (ed.), *Contractes, responsabilitat extracontractual i altres*

parts de les obligacions al Codi Civil de Catalunya, Documento Universitària, Girona, 2012, pàgs. 354-422.

BADOSA COLL, F., “La sucesión por causa de muerte en el libro cuarto del código civil de Cataluña. Universal y particular”, a ARNAU RAVENTÓS, L., ZAH NO RUÍZ, M. L., *Cuestiones de Derecho sucesorio catalán*, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-S o Paulo, 2015, p g. 11-92

BALLESTER, B., *Cost of Non-Europe Report CONE 3/2013 A European Code on Private International Law*, 2013 (https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/juri/dv/costonnoneuroreport/costonnoneuroreport_en.pdf).

BARCELÓ COMPTE, R. / RUBIO GIMENO, G., “La conformidad de los bienes con elementos digitales: un supuesto de intersección de la DCD y de la DCD”, *Indret*, 3, 2022, p g. 1-27.

BARRAL VI NALS, I., “La compravenda de consum és “legislación civil” i té com a únic límit “les bases de las obligaciones contractuales”. Apunts sobre un canvi de rumb -estable?- en la jurisprudència constitucional”, *Revista Jurídica de Catalunya*, vol. 119, núm.1, 2020, pàg. 9-30.

BEAUMONT, P., “When Should EU Private International Law Require that Foreign Law be Applied?”, pàgs. 177-184; totes dues a *How European is European Private International Law? Sources, Court Practice, Academic Discourse*, Ed. by Jan von Hein, Eva-Maria Kieninger, Giesela R hl, Intersentia, Cambridge 2019.

BEAUMONT, P. / HOLLIDAY, J., *A Guide to Global Private International Law*, Hart, 2022.

BERGQUIST, U., DAMASCELLI, D., FRIMSTON, R., LAGARDE, P., ODERSKY, F., REINHARTZ, B., *EU Regulation on Succession and Wills. Commentary*, Col nia, 2015

BERG , J.-S. / FRANCO, S. / GARDE NES SANTIAGO, S. (eds.), *Boundaries of European Private International Law*, Larcier, 2015.

BIBILONI GUASP, B., “El pacto sucesorio de definición otorgado por extranjeros residentes en España (comentario crítico a la RDGRN 24 de mayo de 2019)”, 23.5.2020 (disponible a: <https://www.notariosyregistradores.com/web/secciones/doctrina/articulos-doctrina/el-pacto-sucesorio-de-definicion-balear-otorgado-por-extranjeros-residentes-en-espana/> [consulta: 3.8.2022]).

BIBILONI GUASP, B., “El pacto sucesorio de definición otorgado por extranjeros residentes en España (II) (el debate jurídico posterior a la Resolución de 24 de mayo de 2019)”, 7.4.2021, (disponible a: <https://www.notariosyregistradores.com/web/secciones/doctrina/articulos-doctrina/el-pacto-sucesorio-de-definicion-balear-otorgado-por-extranjeros-residentes-en-espana-ii/> [consulta: 3.8.2022]).

BLANCO-MORALES LIMONES, P. / BALMORI, A. L., “Las sucesiones internacionales y su régimen jurídico”, *Jurisma*, 2013, núm. 2, pàg. 33-69.

BONOMI, A., “Protocolo de la Haya de 23 de noviembre de 2007 sobre la ley aplicable a las obligaciones alimenticias. Informe explicativo”, Conferència de la Haia de Dret Internacional Privat, La Haya, 2016.

BONOMI, A., “Coherence and Coordination among the EU Private International Law regulations in Family and Succession Matters”, a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments*, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 27-42.

BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des successions. Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012*, Éditions Bruylant, Brussel·les, 2013.

BONOMI, A. / WAUTELET, P., *El Derecho europeo de sucesiones. Comentario al Reglamento (UE) núm. 650/2012, de 4 de julio de 2013*, Thomson Reuters - Aranzadi, Cizur Menor, Navarra, 2015.

BONOMI, A. / WAUTELET, P., *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Brussel-les, 2021.

BORRAS RODRIGUEZ, A., “Les ordres plurilégislatifs dans le droit International privé actuel”, *Recueil des Cours*, T. 249, 1994-5, pàg. 145-368.

BORRÀS RODRÍGUEZ, A., “La aplicación en España del Convenio de Roma de 19 de junio de 1980 sobre ley aplicable a las obligaciones contractuales”, *Anales de la Academia Matritense del Notariado*, T. XXXIV, 1995, pàg. 263-289.

BORRÀS RODRÍGUEZ, A., “La Comunitarización del derecho internacional privado: Pasado, presente y futuro”, *Cursos de derecho internacional y relaciones internacionales de Vitoria-Gasteiz = Vitoria-Gasteizko nazioarteko zuzenbide eta nazioarteko herremanen ikastaroak*, 1, 2001, pàgs. 285-318.

BORRÀS RODRÍGUEZ, A., “La Comunidad Europea como miembro de la conferencia de La Haya de Derecho internacional privado”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, VII, 2007, pàg. 1305-1318

BORRÀS RODRÍGUEZ, A., “El Derecho interregional: realidades y perspectives”, *La codificación del Derecho civil de Cataluña*, a FLORENSA I TOMÀS, C. E. (Dir.) i FONTANELLAS MORELL, J. M. (Coord.), *Estudios con ocasión del cincuentenario de la Compilación*, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires, 2011, pàg. 553-574.

BOSCH CAPDEVILA, E. / DEL POZO CARRASCOSA, P. / VAQUER ALOY, A., *Teoría general del contrato. Propuesta de regulación*, Marcial Pons, Madrid, 2016

BOUZA VIDAL, N., “Comentario a la Sentencia del Juzgado de Primera Instancia de Badalona de 15 de abril de 1988 y a la apelación, SAP de Barcelona (Sección 13a) de 6 de abril de 1989”, *REDI*, 1990-1, pp. 264-271.

CAAMIÑA DOMINGUEZ, C.M., “El consumidor frente al profesional en entornos digitales”. Tribunales competentes y ley aplicable”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm.2 (octubre 2020), pàg. 160-185.

CAMACHO CLAVIJO, S., “La solidaridad con “*motivos razonables*” o la denominada gestión de asuntos ajenos del Libro Sexto del Código civil de Cataluña”, *Indret*, núm.1, 2021, pàg. 87-112.

CALVO CARAVACA, A.L., “El Reglamento Roma I sobre la ley aplicable a las obligaciones contractuales: cuestiones escogidas”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol.1, núm. 2, 2009, pàg.52-133.

CALVO CARAVACA, A-L / CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “Article 1” a MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P. *et al.*, *European Commentaries on Private International Law*, vol.2. *Rome I Regulation-Commentary*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2017, pàg. 60-82.

CALVO CARAVACA, A.-L. / CARRASCOSA GONZÁLEZ, J. / CASTELLANOS RUIZ, E. / RODRÍGUEZ RODRIGO, J., *Tratado de Derecho Internacional Privado*, 3 volums, Tirant lo Blanch, València, 2020.

CÁMARA LAPUENTE, S., “Los contenidos digitales como objeto de propiedad: aspectos problemáticos de su transmisión (en particular, en contratos con consumidores)”, a LAUROBA LACASA, E. (Dir.), *El Derecho de propiedad en la construcción del derecho privado europeo*, Tirant lo Blanc, Valencia, 2018, pàg. 325-362.

CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., *El Reglamento Sucesorio Europeo 650/2012 de 4 de julio de 2012. Análisis crítico*, Ed. Comares, Granada, 2014

CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “El concepto de residencia habitual del causante en el Reglamento sucesorio europeo”, *Revista Castellano-Manchega de Ciencias Sociales*, núm. 19, 2015, pàg. 15-35.

CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “Ley aplicable al régimen económico matrimonial. Algunas cuestiones de Derecho transitorio”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol 12, núm. 1 (març 2020), pàg. 456-472.

CARRASCOSA GONZÁLEZ, J., “El Derecho Internacional Privado Europeo: La auténtica Constitución Civil de la Unión Europea”, *Actualidad Civil*, núm. 9, setembre 2022, pàg. 1-34.

CARRILLO POZO, L.F., "El TJUE y el Reglamento Roma I. Ley aplicable a los contratos Internacionales", a CALVO CARAVACA, A. L. (Dir.), *El Tribunal de Justicia de la Unión Europea y el derecho internacional privado*, Thomson Reuters Aranzadi, Cizur Menor, 2021, pàg. 265-297.

CASADO NAVARRO, A. "Consecuencias negociales de las prácticas desleales con consumidores: soluciones de derecho comparado", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm.1 (març 2022), pàg. 116-149.

CASTELLANOS RUIZ, E., "Ámbito de aplicación de la *lex successiois* y su coordinación con la *lex rei sitae-lex registrationis*: a propósito de los legados vindicatorios", *Cuadernos de Derecho Transnacional* (març 2018), Vol. 10, núm. 1, pàg. 70-93.

CUENAS CASAS, M., "La contratación a través de plataformas internacionales en línea", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm.2 (octubre 2020), pàg. 283-348.

DE MIGUEL ASENSIO, P., "National Court Systems and Uniform Application of European Private International Law", a VON HEIN, J. / KIENINGER E.-M. / RÜHL, G., *How European is European private international law? sources, court practice, academic discourse*, Cambridge, 2019.

DÍAZ FRAILE, J. M., "El Reglamento Sucesorio europeo: El principio de adaptación a los derechos reales y los límites impuestos por la *lex rei sitae*. Especial referencia al certificado sucesorio", *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, 2014, núm. 741, pàg. 67-111

DUTTA, A., "Succession and Wills in the Conflict of Laws on the Eve of Europeanisation", *RabelZeitschrift*, 2009, pàg. 547-606

EGEA FERNÁNDEZ, J., "Comentari a l'art. 621-1 CCCat", a EGEA I FERNÁNDEZ, J. / FERRER RIBA, J. (Dir.), i FARNÓS I AMORÓS, E. (coord.), *Comentari al Llibre sisè del Codi civil de Catalunya. Contractes amb finalitat transmissora i sobre activitat aliena*, Atelier, Barcelona, 2021, pàg. 43-66.

EGEA FERNÁNDEZ, J., *Commorència i mort consecutiva: distinció sense diferència?*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2020

ESPIAU ESPIAU, S., "la aplicación de la regulación del Libro I del Código civil de Cataluña relativa a la prescripción de las pretensiones derivadas de responsabilidad extracontractual", *Indret*, 1/2015, pàg. 7-8.

ESPINAR VICENTE, J. M., i PAREDES PÉREZ, J. I., *El régimen jurídico de las obligaciones en Derecho internacional privado espanyol y de la Unión Europea*, Dykinson, S. L., Madrid, 2019.

ESPINAR VICENTE, J. M., *El matrimonio y las familias en el sistema de Derecho internacional privado*, Civitas, Madrid, 1996.

ESPINIELLA MENÉNDEZ, A., "La autonomía de la voluntad en el Reglamento (CE) n1 863/2007 ("Roma II") sobre la ley aplicable a las obligaciones extracontractuales", *Noticias de la Unión Europea*, 299, 2009, pàgs. 95-109.

ESPLUGUES MOTA, C., "General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe", a ESPLUGUES MOTA, C., IGLESIAS BUHIGUES, J. L., PALAO MORENO, G., (eds.), *Application of Foreign Law*, Munic, Sellier, 2011, 82 pàgs.

ESPLUGUES MOTA, C., IGLESIAS BUHIGUES, J. L., PALAO MORENO, G., *Derecho internacional privado*, 13a ed., València, 2019.

FALLON, M., LAGARDE, P. i POILLOT-PERUZZETTO, S. (dirs.), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé*, Brussel.les, Peter Lang, 2011.

FELIU ÁLVAREZ DE SOTOMAYOR, S., "The Articulation between the Regulation Rome II and the Directive on Electronic Commerce", a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments*, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich 2020, pàg. 185-210.

FERNÁNDEZ ROZAS, J. C., "Un hito más en la comunitarización del Derecho internacional privado: regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas", *La Ley Unión Europea*, núm. 40, 30-setembre-2016.

FERNÁNDEZ ROZAS, J. C., "Ley aplicable a una donación inmobiliaria entre cónyuges convenida en documento privado (STSJ Cataluña 18 marzo 2019)", *El Blog de José Carlos Fernández Rozas*, 14-maig-2019 (disponible a: <https://fernandezrozas.com/2019/05/14/ley-aplicable-a-una-donacion-inmobiliaria-entre-conyuges-convenida-en-documento-privado-stsj-cataluna-18-marzo-2019/> [data: 12.11.2022]).

FERNÁNDEZ-TRESGUERRES GARCÍA, A., *Las sucesiones "mortis causa" en Europa. Aplicación del Reglamento (UE) Nº 650/2012*, 2a ed., Thomson Reuters Aranzadi, Pamplona, 2022.

FERNÁNDEZ-TRESGUERRES GARCÍA, A., "Los Reglamentos Europeos y el Derecho interregional", *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 223-231.

FIORINI, A., "The Evolution of European Private International Law", *The International and Comparative Law Quarterly*, vol. 57, núm. 4 (octubre 2008), pàg. 969-984.

FONT I MAS, M., "Multilingualism in EU Private International Law Regulations: the Chimera of Vertical and Horizontal Coherence?", a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments*, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 43-68.

FONT I SEGURA, A., *Actualización y desarrollo del sistema de Derecho interregional*, De Conflictu Legum, Estudios de Derecho internacional privado, núm. 10, Santiago de Compostela, 2007.

FONT I SEGURA, A., "Incidència del Dret Internacional Privat de la UE en l'aplicació del Dret català", a FONT SEGURA, A. (Ed.), *La aplicación del Derecho civil catalán*

en el marco plurilegislativo español y europeo, Atelier Libros Jurídicos, Barcelona, 2011, pàg. 111-135.

FONT I SEGURA, A., “La remisión intracomunitaria a sistemas plurilegislativos en el Reglamento 650/2012 en materia de sucesiones”, a CALVO VIDAL, I. A. (coord.), *El nuevo marco de las sucesiones internacionales en la Unión Europea*, Consejo General del Notariado, Madrid, 2014.

FONT I SEGURA, A., “La Sentencia del Tribunal Constitucional 132/2019 sobre el libro VI del Código civil de Cataluña. ¿Una cuestión de principios?”, *Revista española de Derecho internacional*, vol. 72, núm.2, 2020, pàg. 321-328.

FONT I SEGURA, A., “La utilització del dret internacional privat com a criteri d'aplicabilitat del Dret civil català a Catalunya”, *Revista Catalana de Dret Privat*, vol. 15-1, 2015, pàg. 77-86.

FONT I SEGURA, A., “El Reglament europeu de successions: presentació d'un joc de pesos i contrapesos”, a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona (coord.), *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Universitat de Girona-Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 325-369.

FONT SEGURA, A., “Los pactos sucesorios en el Reglamento sucesorio europeo: dos cuestiones relevantes”, a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J., (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, Sao Paulo, 2016, pàg. 161-192.

FONT I SEGURA, A., “Una necesaria calificación por la función de la norma de conflicto en derecho interterritorial”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, T. XIX-XX, 2019-2020, pàg. 633-639.

FONT I SEGURA, A., “Pluralidad normativa en materia de obligaciones contractuales: el sistema de Derecho interregional a prueba”, a JIMÉNEZ BLANCO, P. / ESPINIELLA MENÉNDEZ, A. (Dirs.), *Nuevos escenarios del Derecho internacional privado de la contratación*, Tirant lo Blanch, València, 2021, pàg. 235-292.

FONT I SEGURA, A., i GINEBRA MOLINS, M. E., “«Conflictos interregionales» y ley aplicable a la sucesión por causa de muerte”, a PRATDESABA RICART, R. / BOSCH CARRERA, A. (Dirs.), i BARCELÓ COMPTE, R. (coord.), *Tratado del Derecho de sucesiones vigente en España y Andorra*, Thomson Reuters Aranzadi, Cizur Menor, 2020, pàg. 203-249.

FONT I SEGURA, A., i GINEBRA MOLINS, M. E., “L’aplicació de la regulació catalana de la compravenda. Especial referència al Dret interregional i internacional privat”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 2022, pàg. 49-69 [en premsa].

FONT I SEGURA, A., i ORRIOLS I GARCÍA, S., “Reflexions entorn a la rescissió per lesió en Dret interregional”, *Revista Jurídica de Catalunya* núm. 3, 1997, pàg. 767-793.

FONTANELLAS MORELL, J. M., “La delimitación del ámbito material de aplicación del Reglamento 650/2012 con respecto a las cuestiones relativas a los regímenes económicos matrimoniales. A propósito de la STJUE de 1 de marzo de 2018 (C-558/16 Mahnkopf)”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 35, 2018, pàg. 27-38.

FONTANELLAS MORELL, J. M., “Los derechos legales del cónyuge superviviente en los instrumentos europeos de Derecho internacional privado”, *La Ley Unión Europea*, núm. 61, juliol 2018.

FONTANELLAS MORELL, J. M., “Libertad de testar y libertad de elegir la ley aplicable a la sucesión”, *Cuadernos de Derecho transnacional*, octubre 2018, vol. 10, núm. 2, pàg. 376-408.

FONTANELLAS MORELL, J. M., “Coherence between European Instruments of Private International Law on Matters Concerning Succession and Matrimonial Property Regimes”, a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law*, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 121-156.

FONTANELLAS MORELL, J. M., “Noves perspectives per a una regulació de les unions de fet en el dret internacional privat espanyol, a MARTINELL, J. M., ARECES PIÑOL (ed.), *Uniones de hecho*, Lleida, 1998, pàg. 233-245

FORNER DELAYGUA, J. J., “La rescisión «ultra dimidium» en el Derecho interregional español. Comentario de la STSJ Cataluña, Sala de lo civil, 7 octubre 1991”, *Revista Jurídica de Catalunya* núm. 3, 1992, pàg. 789-793.

FORNER DELAYGUA, J. J., “Comentari a la Sentència del TSJ de Catalunya, Sala Civil, 24 de juliol de 1995”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. XLVIII núm. 1 (gener-juny 1996), pàg. 391-393.

FORNER DELAYGUA, J., “La aplicación del Derecho catalán como Derecho español en los supuestos internacionales”, a *L’aplicació del dret civil català en el marc plurilegislatiu espanyol i europeu*, (Font i Segura, A. Coord), Atelier, Barcelona, 2011, pàgs. 101-110.

FORNER DELAYGUA, J. J., “El Reglament europeu sobre llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I): *Aplicabilitat* espacial de la normativa elaborada a Catalunya en matèria de contractes”, a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona (coord.), *Els Reglaments europeus i l’evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 17-61.

FORNER DELAYGUA, J. J., “Un caso más de Dipr horrible servido por la DGRN”, *Relaciones transfronterizas, globalización y derecho: Homenaje al prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas*, ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S. / STAMPA, G. (Eds.), Thomson Reuters - Civitas, Cizur Menor (Navarra), 2020, pp. 313-328.

FORNER DELAYGUA, J. J., “Validity of the Choice of Law Agreement in Rome II. Coherence Rome I/Rome II”, a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments*, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 157-184.

FRANZINA, P., "Article 23", a Magnus, U. / Mankowski, P. (ed.), *European Commentaries on Private International Law ECPIIL Commentary*, vol. III *Rome II Regulation*, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019, pàgs. 625-642.

FRANZINA, P., "Article 25", a Magnus, U. / Mankowski, P. (ed.), *European Commentaries on Private International Law ECPIIL Commentary*, vol. III *Rome II Regulation*, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019, pàgs. 651-661.

FRONCZAK, E., "Cuius legislatio, eius iurisdictio? The emerging synchronisation of European private international law on tort", *ERA Forum*, juny 2016, vol.17 (Issue2), pàg. 173-189.

GALICIA AIZPURUA, G., "El Reglamento europeo de sucesiones y el carácter plurilegislativo del ordenamiento civil español", *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 3, agost 2015, pàg. 423-542.

GALICIA AIZPURUA, G., "La Ley aplicable en materia de sucesiones según el Reglamento (UE) núm. 650/2012 y el principio de troncalidad del Fuero de Bizkaia", *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 2, febrero de 2015, pàg. 489-502.

GARAU JUANEDA, L., "La integración del Reglamento europeo en materia sucesoria en el Derecho interregional español", *Bitácora Millennium DIPr*, Núm 2/2015, pàg. 1-14.

GARAU JUANEDA, L., "El ámbito de vigencia, el ámbito de aplicación y el ámbito de eficacia de los derechos civiles autonómicos: al hijo del caso particular del artículo 50 de la Compilación del Derecho Civil de las Islas Baleares", *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 19, 2020, pàg. 11-42.

GARAU JUANEDA, L., "La aplicación de los Reglamentos de la UE a los llamados «conflictos internos» y el necesario cambio de paradigma sobre la función de las normas de conflicto", *Millennium DIPr*, núm. 10, juliol-desembre 2019 (disponible a: <http://www.millenniumdipr.com/archivos/1601637358.pdf>).

GARCÍA ÁLVAREZ, L., "Determinación de la Ley aplicable a los efectos patrimoniales de las uniones registradas en el marco del Reglamento (UE)

2016/1104”, RODRÍGUEZ BENOT, A. / HORNERO MÉNDEZ, C. (Dir.), CARRIZO AGUADO, D. (Coord.), *Régimen patrimonial de las uniones registradas: aspectos estatales y supraestatales (A propósito del Reglamento UE 2016/1104)*, Aranzadi-Thomson Reuters, 2022.

GARCÍA RUBIO, Mª P., “Incertidumbre y alguna cosa más en la interpretación constitucional del poder normativo sobre la materia civil”, *Revista de Derecho civil*, vol. VI, núm. 4, 2019, pàg. 1-43.

GARCIMARTÍN ALFÉREZ, F. J., “El Reglamento «Roma I» sobre ley aplicable a las obligaciones contractuales: ¿Cuánto ha cambiado el Convenio de Roma de 1980?”, *Diario La Ley*, núm. 6957, 30.5.2008.

GARCIMARTÍN ALFÉREZ, F.J., “The Rome II Regulation: On the way towards a European Private International Law Code”, *The European Legal Forum* (E) 3-2007, pàg. 77-91.

GARCIMARTÍN ALFÉREZ, F. J., “Artículo 10.5”, a R. Bercovitz Rodríguez-Cano (Dir.), *Comentarios al Código civil*, T. I (art. 1 a 151), Tirant lo Blanch, València, 2013, pàg. 284-305.

GARCIMARTÍN ALFÉREZ, F. J., *Derecho Internacional Privado*, Thomson Reuters, 2021.

GARDEÑES SANTIAGO, M., “El desarrollo del Derecho internacional privado tras el Tratado de Ámsterdam: los artículos 61 c) y 65 TCE como base jurídica”, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2002, 11, pàgs. 231-249.

GETE-ALONSO, Mª C., “Plurilegislación civil: ejercicio de la competencia en el Derecho personal y familiar civil catalán. Derecho patrimonial. Breve comentario a la STC 132/2019”, *Revista de Derecho civil*, vol. II, núm. 5, 2020 pàg. 41-89.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Els conflictes de lleis derivats de la coexistència de diversos ordenaments jurídics civils a l'Estat Espanyol i l'últim incís de l'art. 9.8 C.c.”, *La Notaría*, núm. 4, 1996, pàg. 69-116.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Territorialitat (art. 111-3 Codi civil de Catalunya)”, a LAMARCA I MARQUÈS, A. / VAQUER ALOY, A. (Ed.), *Comentari al Llibre Primer del Codi civil de Catalunya*, Atelier, Barcelona, 2012, pàg. 73-148.

GINEBRA MOLINS, M. E., “El Reglamento (UE) 650/2012 y la determinación de la ley aplicable a las sucesiones por causa de muerte”, a ARNAU RAVENTÓS, L. / ZAHINO RUIZ, M. L. (coord.), *Cuestiones de derecho sucesorio catalán. Principios, legítima y pactos sucesorios*, Marcial Pons, Barcelona, 2015, pàg. 141-172.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española» aplicable a la sucesión y a la validez formal de las disposiciones *mortis causa*”, GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 237-262.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Los derechos sucesorios que corresponden a la viuda: Derecho internacional privado e interregional”, a CAÑIZARES LASO, A. (dir.), LÓPEZ DE LA CRUZ, L. / SABORIDO SÁNCHEZ, P. (coord.), *El reto del envejecimiento de la mujer. Propuestas jurídicas de futuro*, Tirant Lo Blanch, València, 2018, pàg. 105-116.

GINEBRA MOLINS, M. E., “El Dret civil català i el Reglament europeu de successions”, a Institut de Dret Privat Europeu i Comparat Universitat de Girona (coord.), *Els Reglaments europeus i l'evolució del Dret català de contractes, família i successions*, Universitat de Girona-Documenta Universitaria, Girona, 2019, pàg. 371-401.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos”, a VILLÓ TRAVÉ, C. (Dir.), *Retos y oportunidades del Derecho de sucesiones*, Thomson Reuters, Cizur Menor, 2019, pàg. 225-251.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Reglamento (UE) 650/2012, determinación de la ley aplicable a las sucesiones por causa de muerte, plurilegislación española y vecindad civil”, a DELGADO MARTÍN, P. / PEREÑA VICENTE, M. (Dir.), *Nuevas orientaciones del Derecho civil en Europa*, Thomson Reuters / Aranzadi, Cizur Menor, 2015, pàg. 951-967.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Sucesiones transfronterizas y Estados plurilegislativos. La «ley española» aplicable a la sucesión y a la validez formal de las disposiciones *mortis causa*”, a GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016, pàg. 237-262.

GINEBRA MOLINS, M. E., “L’aplicació de la regulació catalana de la compravenda”, a BADOSA COLL, F. (Dir.), GINEBRA MOLINS, M. E. / LAUROBA LACASA, E. (coord.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 239-259.

GINEBRA MOLINS, M. E., “La aplicación de la regulación del contrato de compraventa y del suministro de contenidos y servicios digitales. Especial referencia a la incorporación de las Directivas (UE) 2019/770 y 2019/771 por el legislador catalán”, *Digitalización del Derecho de contratos en Europa*, ARNAU RAVENTÓS, L. (Dir.), Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 157-193.

GINEBRA MOLINS, M. E. / TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *El Reglamento (UE) 650/2012: su impacto en las sucesiones transfronterizas*, Marcial Pons, Barcelona, 2016.

GÓMEZ POMAR, F., “Entran en vigor la compraventa y el mandato del Código Civil de Cataluña”, *InDret* 1/2018.

GÓMEZ POMAR, F. / GANUZA, J. J., “The Role of choice in the legal regulation of consumer Markets: a Law and Economic Analysis”, *InDret* 1/2014.

GÓMEZ VALENZUELA, E., “El contrato electrónico celebrado por consumidores en la UE”; cuestiones de ley aplicable”, a ALCAIDE FERNÁNDEZ, J. (Ed.), *España y la Unión europea en el orden internacional*, Tirant lo Blanc, València, 2017, pàg. 901-912.

GÓMEZ VALENZUELA, E., *La ley aplicable al perfeccionamiento del contrato electrónico*, Colex, A Coruña, 2022.

GONZÁLEZ BEILFUSS, C., “The Choice of the Applicable Law in Eu Family Law. Selected Validity Issues”, a FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence*

of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 71-92.

GONZÁLEZ BEILFUSS, C., “La autonomía de la voluntad en los Reglamentos europeos sobre régimen económico matrimonial y efectos patrimoniales de las parejas registradas”, a SERRANO DE NICOLÁS, A. (coord.), *Los Reglamentos UE 2016/1103 y 2016/1104, de regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2020, pp. 103-123.

GOÑI URRIZA, N., “La ley aplicable a la forma en las donaciones internacionales. en torno a la stsj cataluña de 18 marzo 2019”, *Cuadernos de Derecho Transnacional* (març 2020), Vol. 12, núm. 1, pàg. 586-595.

Grusic, U., “United Kingdom”, *Rome I and Rome II in practice*, ed. Guinchard, E., 2020, Intersentia, pàg. 579 i ss.

GOÑI URRIZA, N., “La donación mortis causa como pacto sucesorio”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm.1 (març 2022), pàg. 745-757.

GOÑI URRIZA, N., “La ley aplicable a las donaciones internacionales”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. II, núm. 2, octubre, 2019, pàg. 100-116.

GOÑI URRIZA, N., “La ley aplicable a la forma de las donaciones Internacionales. En torno a la STSJ Cataluña de 18 de marzo de 2019”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm. 1, pp. 586-595.

IGLESIAS BUIGUES, J. L., “La remisión a la ley española en materia sucesoria y de régimen económico matrimonial”, *Cuadernos de Derecho Transnacional* (març 2018), Vol. 10, núm. 1, pàg. 233-247.

IGLESIAS BUIGUES, J. L. / PALAO MORENO, G. (Dirs.), *Sucesiones internacionales. Comentarios al Reglamento (UE) 650/2012*, Tirant lo Blanch, València, 2015.

INSTITUT SUISSE DE DROIT COMPARÉ, “The Application of Foreign Law in Civil Matters in the EU Member States and its Perspectives for the Future”, Lausanne,

2011 (accessible a <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c92e8d95-ac55-4c9c-91b6-36a5a7564838/language-en>).

IRIARTE ÁNGEL, F. de B., “Aplicación del Reglamento 2016/1103 y conflictos de leyes Internacionales e internos en materia de régimen económico matrimonial”, *Actualidad Civil*, núm. 6, juny 2019, pàg. 1-16.

IRIARTE ÁNGEL, F. de B., “Extranjeros y Derechos forales: comentario a la Sentencia de la Sección tercera de la Audiencia Provincial de Baleares de 30 de diciembre de 2020”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, Octubre 2021, Vol. 13, núm. 2, pàg. 784-788.

IRIARTE ÁNGEL, F. de B., “¿Puede un extranjero estar sometido a un Derecho Foral?”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 74/1, gener-juny 2022, pàg. 233-239.

JIMÉNEZ BLANCO, P., “La publicidad registral del régimen económico matrimonial transfronterizo”, a ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S.-A. / STAMPA, G. (Eds.), *Relaciones transfronterizas, globalización y Derecho. Homenaje al Prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas*, Civitas-Thomson Reuters, Cizur Menor (Navarra), 2020, pàg. 399-415.

JIMÉNEZ BLANCO, P., *Regímenes económicos matrimoniales transfronterizos. Un estudio del Reglamento (UE) nº 2016/1103*, Tirant lo Blanch, València, 2021.

JUÁREZ PÉREZ, P., “La ley rectora de los contratos internacionales de consumo: el sistema del Reglamento núm. 593/2008 (“Roma I”)”, *Estudios de Deusto*, vol. 58/1, gener-juny 2010, pàg. 47-77.

JIMÉNEZ BLANCO, P., *Regímenes económicos matrimoniales transfronterizos. Un estudio del Reglamento (UE) nº 2016/1103*, Tirant lo Blanch, València, 2021.

KADNER GRAZIANO, T., “Codifying European Private International Law: The Swiss Private International Law Act – A Model for a Comprehensive European Private International Law Regulation?”, *Journal of private international law*, vol. 11, núm. 3, 2015, pàg. 585-606.

KALAMEES, P., “Goods with digital elements and the seller’s updating obligation”, *JIPITEC*, 2, 2021, pàg. 131-142.

KALAMEES, P. / SEIN, K., “Connected consumer goods: Who is liable for defects in the ancillary digital service?”, *EuCML*, 1, 2019, pàg. 13-22.

KHAIRALLAH G., i REVILLARD, M. (Dir.), *Droit européen des successions internationales. Le règlement du 4 juillet 2012*, Defrénois, Lextenso éditions, Paris, 2013.

KRAMER, X. / DE ROOIJ, M. / LAZIC, V. / BLAUWHOFF, R. / FROHN, L., *A European Framework for private international law*, 2012, (www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf).

LAFUENTE SÁNCHEZ, R., “El criterio del *International Stream-of-commerce* y los foros de competencia en materia de contratos electrónicos celebrados con consumidores”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm. 2, 2012, pàg. 177-201.

LAMARCA MARQUÈS, A., “Art. 121-20”, a Lamarca i Marquès, A. / Vaquer Aloy, A. (Ed.), *Comentari al Llibre Primer del Codi Civil de Catalunya. Disposicions preliminars. Prescripció i caducitat*, ed. Atelier, Barcelona, 2012, pàg. 564.

LAGARDE, P., *et al.*, *Principios, objetivos y métodos del Derecho internacional privado. Balance y perspectivas de una década. Cuartas jornadas de Derecho internacional privado*, Centro de Estudios Superiores Sociales y Jurídicos Ramon Grande, Ed. Eurolex, Madrid, 1995.

LAGARDE, P., “Embryon de règlement portant Code européen de droit international privé”, *Rebels Z.*, vol. 75, 2011, pàgs. 673-676.

LAGARDE, P., “Les principes de base du nouveau règlement européen sur les successions”, *Revue critique de droit international privé*, núm. 4-2012, pàg. 691-732

LARA AGUADO, A., *Sucesión mortis causa de extranjeros y españoles tres el Reglamento (UE) 650/2012: problemas procesales, notariales, registrales y fiscales*, Tirant lo Blanch, València, 2020.

LEGRAND, P., "European Legal Systems are Not Converging", *ICLQ*, 1996, 45, pàg. 52 i seg.

LEGRAND, P., "Sens et Non-sens d'un Code Civil Européen", *RIDC*, 1996,4, pàg. 779 i seg.

LEGRAND, P., "Against a European Civil Code", *Mod. L. Rev.*, 1997, 60, pàg. 44 I seg.

LEIBLE, S. i MÜLLER, M., "A General Part for European Private International Law? The Idea of a Rome 0 Regulation", *Yearbook of Private International Law*, vol. 14 (2012-2013), pàgs. 137-152.

LEIBLE, S., "El alcance de la autonomía de la voluntad en la determinación de la ley aplicable a las obligaciones no contractuales en el Reglamento Roma II", *AEDIPr*, t. VII, 2007, pàgs. 219-240.

LEIBLE, S. (ed.), *General principles of European Private International Law*, Kluwer, 2016.

LIAKOPOULOS, D., "Interactions between European Court of Human Rights and Private International Law of European Union", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 10, N° 1 (març 2018), pàg. 248-305.

MAGALLÓN ELOSEGUI, N., "El Reglamento (UE) 1104/2016 en materia de efectos patrimoniales de las uniones registradas y las parejas de hecho en el País Vasco", *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, T. XXI, 2021, pàg. 31-64.

MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P., et al., *European Commentaries on Private International Law*, Vol. 2: *Rome I Regulation - Commentary*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2017.

MAGNUS, U. / MANKOWSKI, P. (ed.), *European Commentaries on Private International Law*, vol. 3: *Rome II Regulation- Commentary*, Sellier European Law Publishers, Köln, 2019.

MAGNUS, U., "Article 4", a Magnus, U. / Mankowski, P. (Ed.), *European Commentaries on Private International Law ECPIIL Commentary*, Vol. III *Rome II Regulation*, (ed.), Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019, pàgs. 139-211.

MARCO MOLINA, J., "L'enriquiment injustificat. Proposta de regulació per al futur llibre sisè del Codi civil de Catalunya", *Revista Catalana de Dret Privat*, núm. 15-1, 2015, pàgs. 19-48.

MARTÍN CASALS, M., "Línies generals per una regulació de la responsabilitat extracontractual al Llibre sisè del Codi civil de Catalunya", a Badosa Coll, F. (dir.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 271-293.

MARTÍN CASALS, M. / RIBOT, A., "Daños en Derecho de familia: un paso adelante, dos atrás", *ADC*, tom LXIV, 2011, pàg. 504-561.

MARTÍN CASALS, M., "Principis per a una proposta de regulació de la responsabilitat extracontractual al CCCat", a Institut de Dret Privat europeu i Comparat de la Universitat de Girona (ed.), *Contractes, responsabilitat extracontractual i altres parts de les obligacions al Codi Civil de Catalunya*, Documento Universitària, Girona, 2012, pàg. 249-302.

MARTÍN CONSARNAU, D., "Family Members as Beneficiaries of EU Law and Coherence from Freedom of Movement of Persons to Private International Law", FORNER DELAYGUA, J. / SANTOS, A. (Eds.), *Coherence of the Scope of Application. EU Private International Legal Instruments*, Publications of the Swiss Institute of Comparative Law, Schulthess Editions Romandes, Geneva/Zurich, 2020, pàg. 93-120.

MASOT MIQUEL, M., "Validesa del pacte de donació amb definició de llegítima atorgat per una ciutadana francesa ai els seus fills, residents a Mallorca", *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 20, 2021, pàg. 191-203.

MAX PLANCK INSTITUT FÜR AUSLÄNDISCHES UND INTERNATIONALES PRIVATRECHT, “Comments on the European Commission’s Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession”, *RabelZeitschrift*, 2010, pàg. 552-720.

MICHAELS, R., “EU Law as Private International Law? Re-Conceptualising the Country-Of-Origin Principle as Vested Rights Theory”, *Journal of Private International Law*, Volume 2, Issue 2, 2006, pàg. 195-242.

MORENO CORDERO, G., “La descoordinación conflictual y la autonomía de la voluntad como catalizadores de situaciones de inadaptación en el régimen sucesorio del cónyuge superviviente”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, T. XXI, 2021, pàg. 237-268.

MORENO SÁNCHEZ-MORALEDA, A. / FERNÁNDEZ DE VILLAVICENCIO ÁLVAREZ-OSSORIO, C., *Determinación del régimen jurídico de la economía conyugal en los ámbitos europeo e intraestatal español*, Reus Editorial, Madrid, 2018.

MUNAR BERNAT, P.A., “ Estudio sobre la Directiva 2008/133/CE, de 14 de enero de 2009, relativa a la protección de los consumidores en los contratos de aprovechamiento por turno de bienes de uso turístico, adquisición de productos vacacionales de larga duración, reventa e intercambio”, *Indret*, 4, 2009, pàg. 1-57.

MUNAR BERNAT, P. A., “Los problemas que plantea el Reglamento (UE) nº 650/2012 en el tratamiento del pacto sucesorio de definición (arts. 50 y 51 CDCIB). A propósito de la STSJ Illes Balears, de 14 de mayo de 2021”, *Revista de Derecho Civil*, vol. VIII, núm. 4 (octubre-diciembre 2021), pàg. 227-255.

PALAO MORENO, G., “El Reglamento europeo de sucesiones: primeros pasos de su interpretación por el TJUE y de su aplicación práctica en España”, a ÁLVAREZ GONZÁLEZ, S. / ARENAS GARCÍA, R. / DE MIGUEL ASENSIO, P. A. / SÁNCHEZ LORENZO, S.-A. / STAMPA, G. (Eds.), *Relaciones transfronterizas, globalización y*

Derecho. Homenaje al Prof. Dr. José Carlos Fernández Rozas, Civitas-Thomson Reuters, Cizur Menor (Navarra), 2020, pàg. 435-450.

PEITEADO MARISCAL, P., "Competencia internacional por conexión en materia de régimen económico matrimonial y de efectos patrimoniales de uniones registradas. Relación entre los Reglamentos UE 2201/2003, 650/2012, 1103/2016 y 1104/2016", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 9, núm. 1 (març 2017), pàg. 300-326.

PÉREZ MILLA, J. J., *El espacio del Derecho interregional tras los Reglamentos de la Unión Europea sobre familia y sucesiones mortis causa*, El Justicia de Aragón, Saragossa, 2019.

PÉREZ MILLA, J. J., "Cánones de aplicación de los Reglamentos europeos en la Sentencia de 18 de marzo de 2019 del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña", *LA LEY Unión Europea*, núm. 73, setembre 2019, pàg. 1-7.

PÉREZ MILLA, J. J., "El espacio del Derecho interregional tras los Reglamentos sobre obligaciones de alimentos y separación y divorcio", *Revista de Derecho Civil Aragonés*, 24, 2018, pàg. 33-54.

PÉREZ MILLA, J. J., "Efectos patrimoniales de las uniones registradas autonómicas y reglamentos de la Unión Europea: respondiendo a problemas complejos", *Revista de Derecho Civil Aragonés*, 25, 2019, pàg. 129-156.

PRATS ALBENTOSA, L., "El Derecho civil de sucesiones de la Unión Europea: el Reglamento (UE) 650/2012», *Diario La Ley*, núm. 8635, 29 de octubre de 2015, pàg. 1-15.

QUINZÁ REDONDO, J. P., *Régimen económico matrimonial. Aspectos sustantivos y conflictuales*, Tirant lo Blanch, València, 2016.

QUINZÁ REDONDO, J. P., "La unificación -fragmentada- del Derecho Internacional privado de la Unión Europea en materia de régimen económico matrimonial: el Reglamento 2016/1103", *Revista General de Derecho Europeo*, 41, 2017.

QUINZÁ REDONDO, P., “La ley aplicable en defecto de autonomía de la voluntad en los Reglamentos europeos 2016/1103 y 2016/1104”, a SERRANO DE NICOLÁS, Á. (coord.), *Los Reglamentos UE 2016/1103 y 2016/1104, de regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2020, pp. 125-147.

QUINZÁ REDONDO, P., *Uniones registradas en la Unión Europea*, Tirant-Lo-Blanch, València, 2022.

QUINZÁ REDONDO, P., i CHRISTANDL, G., “Ordenamientos plurilegislativos en el Reglamento (UE) de Sucesiones con especial referencia al ordenamiento jurídico español”, *InDret* 3/2013.

QUIÑONES ESCÁMEZ, A., “Els nous reglaments de la Unió Europea en Matèria de règim matrimonial i d'efectes patrimonials de les unions registrades: àmbit d'aplicació, innovacions, definicions, parelles incloses i parelles excloses”, *Revista Catalana de Dret Privat*, setembre 2019, pàg. 11-52.

REMIEN, O., “European Private International Law, the European Community and Its Emerging Area of Freedom, Security and Justice”, *Common Market L. Rev.*, 2001, vol. 38, pàgs. 53-86.

RENTERÍA AROCENA, A., «Las sucesiones mortis-causa transfronterizas en derecho español: los convenios internacionales, el Reglamento 650/2012 y las reformas legislativas de 2015», 2015, pàg. 39-40 (disponible a: <https://www.notariosyregistradores.com/web/secciones/doctrina/articulos-doctrina/las-sucesiones-mortis-causa-transfronterizas-en-derecho-espanol-los-convenios-internacionales-el-reglamento-6502012-y-las-reformas-legislativas-de-2015/> [consulta: 20.11.2022]).

REQUEJO ISIDRO, M., “El inestable edificio del espacio europeo de justicia”, *Cursos de derecho internacional y relaciones internacionales de Vitoria-Gasteiz = Vitoria-Gasteizko nazioarteko zuzenbide eta nazioarteko herremanen ikastaroak*, 2015, 1, pàgs. 357-405.

REQUEJO ISIDRO, M., *Incidencia del Reglamento 650/2012 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 4 de julio de 2012, de Sucesiones*, Fundación Coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2018.

REQUEJO ISIDRO, M., "El tiempo en el Reglamento 650/2012. Ilustraciones de la práctica española», *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 70/2, juliol-diciembre 2018, pàg. 127-154.

REQUEJO ISIDRO, M. / ORÓ MARTÍNEZ, C., "Capítulo I. Disposiciones generales. Artículo 67. Normas de derecho internacional privado", a BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, R. (coord.), *Comentario del Texto Refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (Real Decreto Legislativo 1/2007)*, 2a ed., Thomson Reuters - Aranzadi, Cizur Menor, 2015, pàg. 954-973.

REQUEJO ISIDRO, M., "The Application of European Private International Law and the Ascertainment of Foreign Law", a *How European is European Private International Law? Sources, Court Practice, Academic Discourse*, Ed. by Jan von Hein, Eva-Maria Kieninger, Giesela Rühl, Intersentia, Cambridge 2019, pàgs. 139-176.

RICART MARTÍ, E., "L'actio in rem verso, font d'inspiració de la noció moderna d'enriquiment injustificat", a Badosa Coll (Dir.), *Estudis de Dret català. Llibre homenatge a Antoni Mirambell i Abancó*, Atelier, Barcelona, 2022, pàgs. 113-127.

RITAINE, E. C., "Harmonising European Private International Law: A Replay of Hannibal's Crossing of the Alps?", *International Journal of Legal Information*, vol. 34: Iss. 2, Article 15, 2006, pàg. 419-439.

RODRÍGUEZ BENOT, A., "Los efectos patrimoniales de los matrimonios y de las uniones registradas en la Unión Europea", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 11, núm. 1 (març 2019), pàg. 8-50.

RODRÍGUEZ BENOT, A., "Una lectura europea de la aplicación del artículo 50 de la Compilación Balear a los extranjeros. A propósito del caso Crul y su deriva judicial (Sentencia de la AP de Palma de Mallorca, Sección tercera, de 30 de

diciembre de 2020)”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 41, 2021, pàg. 20-25.

RODRÍGUEZ BENOT, A. / HORNERO MÉNDEZ, C. (Dirs.), CARRIZO AGUADO, D. (Coord.), *Régimen patrimonial de las uniones registradas: aspectos estatales y supraestatales (A propósito del Reglamento UE 2016/1104)*, Aranzadi-Thomson Reuters, 2022.

RODRÍGUEZ MATEOS, P., “La sucesión por causa de muerte en el Derecho de la Unión Europea”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 27, 2014.

RODRÍGUEZ RODRIGO, J., “Reglamento 2016/1103, a propósito del comentario de la sentencia de la Audiencia Provincial de Barcelona, de 7 mayo 2019”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 12, núm. 1 (març 2020), pàg. 679-689.

RODRÍGUEZ RODRIGO, J., “Orden público europeo en Derecho de familia”, *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, T. XXI, 2021, pàg. 305-326.

RODRÍGUEZ-URÍA SUÁREZ, I., “La ley aplicable a las sucesiones mortis causa en el Reglamento (UE) 650/2012”, *InDret* 2/2013.

RODRÍGUEZ-URÍA SUÁREZ, I., “Un par de cuestiones sobre el Reglamento (UE) 650/2012: ámbito de aplicación material y régimen transitorio de la elección de ley aplicable (Sentencia del Tribunal de Justicia de 9 de septiembre de 2021, Asunto C-277/20: UM)”, *La Ley Unión Europea*, núm. 98, diciembre 2021, pàg. 1-11..

RÜHL, G., i VON HEIN, J., “Towards a European Code on Private International Law?”, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Bd. 79, H. 4 (octubre 2015), pàg. 701-751.

SABIDO RODRÍGUEZ, M. “Contratos Internacionales de aprovechamiento por turnos de bienes de uso turístico: algunas cuestiones planteadas a la luz de la jurisprudencia española”, *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm.1 (març 2022), pàg. 471-488.

SÁNCHEZ LERIA, R., “Mercado digital y protección del consumidor: a propósito de la Directiva 770/2019 y su transposición al ordenamiento jurídico español”, *Indret*, núm. 4, 2021, pàg. 33-88.

SÁNCHEZ LORENZO, S., “El principio de coherencia en el derecho internacional privado europeo”, *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. 70, 2, 2018, pàg. 17-47.

SÁNCHEZ LORENZO, S., “Las parejas no casadas ante el Derecho internacional privado”, *Revista Española de Derecho Internacional*, XLI (1989-2), pàg. 487-532.

SERRANO DE NICOLÁS, Á., *Los Reglamentos UE 2016/1103 y 2016/1104, de regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas*, Colegio Notarial de Cataluña, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2020.

SILLERO CROVETTO, B., “Las sucesiones de extranjeros fallecidos en España a partir del Reglamento (UE) 650/2012”, *Revista Aranzadi de Derecho Patrimonial*, núm. 36, 2015.

SOLÉ RESINA, J., “Revisió de la regulació catalana de la convivència en parella estable”, a Badosa Coll, F., (Dir.), GINEBRA MOLINS, M. E., LAUROBA LACASA, M. E. (Coord.), *Estudis de Dret Català. Llibre homenatge a ANTONI MIRAMBELL I ABANCÓ*, Atelier, Barcelona, 2022, pàg. 603-615.

SOTO MOYA, M., “El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de Derecho internacional privado”, *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 2018, pàg. 1-32.

TARABAL BOSCH, J., “Comentari a l’art. 234-1 CCCat”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (Dir.), FARNÓS AMORÓS, E. (Coord.), *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya: família i relacions convivencials d’ajuda mútua*, Atelier, 2014, pàg. 480-490.

TARABAL BOSCH, J., "Will substitutes: estado de la cuestión en España", a TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *Previsión y transmisión intergeneracional del patrimonio al margen de la sucesión. Encaje jurídico (¿y consolidación? de los will substitutes en España*, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2022, pàg. 43-45

TORRALBA, E., "Las reglas de Derecho internacional privado en la reforma de la LGDCU", *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, núm. 9, 2014, pàg. 17-26.

TORRALBA MENDIOLA, E., "Spain", a *Study on the Rome II Regulation (EC) 864/2007 on the law applicable to non-contractual obligations*, JUST/2019/JCOO_FW_CIVI_0167, Civic Consulting, British Institute of International and Comparative Law, 2021, pàgs. 658-676.

TORRALBA MENDIOLA, E., "Sobre la ley aplicable a los actos realizados en perjuicio de los acreedores", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 14, núm.1 (març 2022), pàg. 927-934.

TRABUCCHI, A., "L'effet erga omnes des décisions préjudicielles rendues par la Cour de justice des Communautés européennes», *Revue Trimestrielle de Droit Européen*, 1974, pàgs. 56-87.

VAN CALSTER, G., *European Private International Law. Commercial Litigation in the EU*, Hart Publishing, Oxford-Nova York, 2021.

VAN ERP, S., "Ius Commune: A European Civil Code?", *EJCL*, 2000, 4.

VAN GERVEN, W., "Coherence of Community and national laws. Is there a legal basis for a European Civil Code", *ERPL*, 1997, 4, p. 465-470.

VAQUER ALOY, A., "Cuestiones sobre la designación de beneficiarios de los *will substitutes* en los derechos civiles vigentes en España", a TARABAL BOSCH, J. (Dir.), *Previsión y transmisión intergeneracional del patrimonio al margen de la sucesión. Encaje jurídico (¿y consolidación? de los will substitutes en España*, Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires-São Paulo, 2022, pàg. 101-124.

VON BAR, H. / CLIVE, E. /SCHULTE-NÖLKE, H. (Ed.), *Principles. Definitions and Model rules of a European Private Law. Draft Common Frame of Reference*, Sellier, European Law Publishers, Munich, 2008.

VYSHKA, K., "Changing balances of PIL theories in a Europeanized Private International Law", *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 25(5), octubre 2018, pàg. 533-550.

WALKER, L., "Party autonomy, inconsistency and the specific characteristics of family law in the EU", *Journal of Private International Law*, vol. 14, Issue 2, 2014, pàg. 225-261.

WENDEHORST, C., "Article 5", a SCHULZE, R. (Ed.), *Common European Sales Law, Commentary*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2012, pàg.40-49.

WILDERSPIN, M., "Article 81 TFEU", a *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, (Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert, Jonathan Tomkin, ed.), Oxford University Press, 2019, pàgs. 853-869.

WILKE, F., *A conceptual analysis of European private international law, the general issues in the Eu and its Member States*, Cambridge, 2019, Ed. Intersentia.

WILKE, F., "Dimensions of coherence in EU conflict-of-law rules", *Journal of Private international law*, 2020, 1, vol. 16, pàgs. 163-188.

XIOL RIOS, J. A., "La competència en Dret civil en el segle XXI", en INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (Coord.), *Compra-venda, arrendaments i noves modalitats d'ús temporal de béns*. Documenta Universitaria, Girona, 2021, pàg. 17-54.

YBARRA BORES, A., "La sucesión de ciudadanos británicos en España tras la aplicación del Reglamento 650/2012" *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (març 2018), Vol. 10, núm 1, pàg. 466-488.

YBARRA BORES, A., “La reciente doctrina de la Dirección General de los Registros y del Notariado en relación a determinados aspectos de la sucesión de británicos en España”, *Bitácora Millennium DIPr.*, núm. 10, 2019, pàg. 1-27.

YBARRA BORES, A., *La sucesión mortis causa de ciudadanos británicos en España*, Cuadernos CDNIC núm. 1, Tirant lo Blanch, 2021.

ZABALO ESCUDERO, M. E., “El Derecho aplicable a las situaciones privadas internacionales en los ordenamientos plurales”, a FORNER DELAYGUA, J. / GONZÁLEZ BEILFUSS, C. / VIÑAS FARRÉ, R. (coords.), *Entre Bruselas y La Haya. Estudios sobre la unificación internacional y regional del Derecho internacional privado. Liber Amicorum Alegría Borrás*, Marcial Pons, Barcelona, 2013.